

**Prešovská univerzita v Prešove
Gréckokatolícka teologická fakulta**

**PROCES PERMANENTNEJ FORMÁCIE
ABSOLVENTOV TEOLOGIE
AKO SÚČASŤ CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA III.**

Prešov 2025

***Proces permanentnej formácie absolventov teológie
ako súčasť celoživotného vzdelávania III.***

Editor: Jaroslav CORANIČ

Recenzenti: prof. PaedDr. ThLic. Martin WEIS, Th.D.
prof. ThDr. Štefan LENČIŠ, PhD.
dr hab. Marek REMBIERZ, PhD.

Vydavateľ: Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove, 2025

Vydanie: prvé

Za obsah a jazykovú stránku textov zodpovedajú autori príspevkov.

Publikácia je výstupom riešenia projektu KEGA č. 003PU-4/2023: *Proces permanentnej formácie absolventov teológie ako súčasť celoživotného vzdelávania*.

© Text – autori, 2025

© Prešovská univerzita v Prešove, 2025

ISBN 978-80-555-3659-0

OBSAH

Príhovor dekana fakulty	5
Ľubomír PETRÍK	
<i>Peter Šturák – šíriteľ mena Gojdič a formácie kňazov</i> <i>Spomienka na spolužiaka, spolubrata a kolegu .....</i>	7
Radoslav LOJAN	
<i>Duchovné sprevádzanie na ceste duchovného vedenia ako súčasť</i> <i>celoživotného vzdelávania .....</i>	23
Marcel MOJZEŠ	
<i>Aktuálne výzvy permanentnej formácie v oblasti liturgickej teológie .....</i>	39
Cyril HIŠEM	
<i>Permanentná formácia bohoslovcov a kňazov v Košickej arcidiecéze</i> <i>po roku 1990 .....</i>	53
Patrik TARAJ	
<i>Aktuálny program permanentnej formácie kňazov v Spišskej diecéze .....</i>	63
Michal HOSPODÁR	
<i>Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013.</i> <i>Relektúra v kontexte Synody o synodalite .....</i>	79
Rudolf SVOBODA	
<i>Formation and Education of Future Priests in the First Half of the Nineteenth</i> <i>Century: The Case of the Diocese of České Budějovice .....</i>	87
Pavol DANCÁK	
<i>Miesto filozofie v príprave budúcich kňazov .....</i>	101
Michal VALČO	
<i>Život v spoločenstve ako naratívno-participatívny rámec formácie:</i> <i>Bonhoefferove podnety pre evanjelickú pastorálnu teológiu</i> <i>v ekumenickom kontexte .....</i>	115

Jana LUKÁČOVÁ

*Proces permanentnej formácie kňazov na príklade vybraných životných
cyklov v judaizme a kresťanstve* 131

Štefan PALOČKO

Stvoriteľská činnosť Najsvätejšej Trojice 143

Ľuboš PAVLIŠINOVICH

Podobenstvo ako okno do sveta historického Ježiša 153

Ivana HALGAŠOVÁ

*Svedectvo vdácnosti za dar blahoslaveného biskupa – mučeníka
Pavla Petra Gojdiča a spomienka na profesora Petra Šturáka* 165

Jaroslav CORANIČ

*Historický vývoj vysokoškolského gréckokatolíckeho teologického vzdelávania
v Prešove (1880 – 2025)* 181

Adresár autorov 212

*Príhovor dekana Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity
v Prešove prof. ThDr. Petra Tirpáka, PhD. na úvod konferencie*

Vaša magnificencia, vážený pán rektor Prešovskej univerzity v Prešove!
Najosvietenejší vladyka Jonáš, veľký kancelár našej fakulty!
Ctená pani predsedníčka Akademického senátu PU v Prešove!
Milá pani prodekanka Evanjelickej bohosloveckej fakulty UK v Bratislave!
Vážení kolegovia vo všetkých akademických hodnostiach a stupňoch!
Vzácní hostia, milí naši študenti!

Dovoľte mi, aby som Vás privítal na medzinárodnej vedeckej konferencii s názvom *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí VIII. s podtitulom Proces permanentnej formácie absolventov teológie ako súčasť celoživotného vzdelávania*.

Dnešné stretnutie je pre našu akademickú obec výnimočné nielen svojím odborným obsahom, ale aj tým, že si spoločne pripomíname osobnosť **Mons. prof. ThDr. Petra Šturáka, PhD.** – kňaza, pedagóga, cirkevného historika a dlhoročného dekana našej fakulty. Bol to človek veľkej pracovitosti, húževnatosti a vernosti, ktorý sa nezmazateľne zapísal do dejín Gréckokatolíckej teologickej fakulty i celej teologickej komunity na Slovensku. Profesor Peter Šturák bol aktívny v mnohých vedeckých radách, komisiách a redakčných radách časopisov. Získal celý rad ocenení – od Ceny rektora až po prestížne uznanie slovenských i zahraničných univerzít. No azda najväčším svedectvom jeho práce je počet študentov, ktorých sprevádzal, viedol, podporoval a formoval.

Je preto pre nás úprimnou radosťou, že dnešné podujatie svojou prítomnosťou poctili aj *rodinní príslušníci pána profesora Šturáka*. Vážená rodina (vážená pani manželka Gabika, synovia Peter a Dávid, dcéra Annamária s rod. milá pani predsedníčka AS PU), Vaša účasť je pre nás silným znakom toho, že jeho život a dielo pokračujú v spomienkach, vďačnosti i vo vzájomnej blízkosti. Ďakujeme, že ste medzi nami!

Konferencia, ktorú dnes otvárame, je tiež súčasťou projektu, ktorý profesor Šturák nestihol dokončiť pre svoje podlomené zdravie. No sme vďační, že sa ho s veľkou zodpovednosťou a úctou ujal jeho kolega prof. PhDr. Jaroslav Coranič, PhD. Vďaka jeho úsiliu môžeme v práci pána profesora naďalej po-

kračovať a rozvíjať ju v duchu vedeckej poctivosti a oddanosti, ktorá bola pánovi profesorovi Petrovi Šturákovi veľmi vlastná. Pán profesor veril, že téma permanentnej formácie absolventov teológie je mimoriadne potrebná a že teológia je celoživotná cesta, pri ktorej duchovný aj odborný rast nesmie nikdy zaostávať. Aj preto je symbolické, že práve touto témou sa dnes spoločne zaoberáme. Dovoľte mi zakončiť moje úvodné slovo poďakovaním všetkým účastníkom konferencie, zahraničným hosťom, spoluorganizátorom a vedec-kému výboru.

Nech je toto stretnutie požehnaným priestorom odbornej diskusie, hľadania pravdy a zároveň uctením si človeka, ktorý venoval celý svoj život vede, výchove a službe – Mons. prof. ThDr. Petrovi Šturákovi, PhD.

Ďakujem Vám za pozornosť a prajeme všetkým účastníkom konferencie inšpiratívny, obohacujúci a pokojný priebeh.

prof. ThDr. Peter Tirpák, PhD.

dekan fakulty

Peter Šturák – šíriteľ mena Gojdič a formácie kňazov. Spomienka na spolužiaka, spolubrata a kolegu

Lubomír PETRÍK

Abstract

In the scientific study Peter Šturák – spreader of the name Gojdič and the formation of priests. Memory of a classmate, fellow brother, and colleague the author offers the reader an insight into the main coordinates of the scientific school of the former dean of the Greek Catholic Theological Faculty of the University of Prešov in Prešov, Mons. prof. ThDr. Peter Šturák, PhD. These coordinates are Bishop Pavel Peter Gojdič OSBM and the formation of theology graduates. At the same time, it offers a personal memory of this priest and educator. It highlights his academic, pedagogical, and scientific activities, as well as his priestly work.

Key words: Mons. Prof. Peter Šturák. Greek-Catholic Theological Faculty. University of Prešov in Prešov. Bishop Gojdič. Formation of priests. Memorial. Cyril and Methodius Faculty of Theology in Bratislava.

Úvod

Táto vedecká štúdia má dve časti. V prvej si všímam Mons. prof. ThDr. Petra Šturáka, PhD. (1964 – 2025) ako šíriteľa mena Gojdič a formácie kňazov. Druhá časť je spomienkou naňho ako na spolužiaka, spolubrata a kolegu. Ďakujem organizátorom konferencie, že si na nej môžeme pripomenúť nášho bývalého dekana Petra Šturáka, čo je znakom našej zrelosti, pretože nezabúdame na tých, ktorí boli jednými z nás a pre Cirkev veľa urobili. Ľudsky povedané zomrel vo veku, v ktorom a v nasledujúcich rokoch mohol ešte veľa urobiť a napísať, venovať sa rodine. Ale v Božích očiach naplnil poslanie života na tejto zemi medzi nami.

Dobrym ovocím jeho pedagogickej činnosti je veľa študentov, ktorým prednášal a viedol ich v objavovaní dejín Cirkvi, obzvlášť Gréckokatolíckej cirkvi, a ktorí aj vďaka nemu mohli spoznávať, že „história je učiteľkou života“. Ukryva v sebe nespočetné množstvo dejinných a prelomových, významných i menej vý-

znamných, ba aj nepatrných a takmer nepostrehnuteľných udalostí. Sú to situácie, ktoré sa môžu v nových podmienkach a za iných okolností opakovať. Preto je tak veľmi dôležité históriu zaznamenávať a poznávať. O to skôr, že si uvedomujeme, kto je Pánom dejín. Cirkev „verí, že kľúčom, stredobodom a cieľom celých ľudských dejín je jej Pán a Učiteľ.“ (*Gaudium et spes*, 10).¹

Vo vedeckej činnosti po ňom pre nás a pre ďalšie generácie zostávajú mnohé monografie, vedecké štúdie, odborné a populárne články, ku ktorým sa možno stále vrátiť a budovať na nich. Hlavne pre historikov môžu byť a zaiste aj budú kvalitným zdrojom informácií a inšpirácie. Nemožno zabúdať ani na jeho akademický profil v širšom zmysle slova, že bol jedno obdobie v rokoch 2004 – 2007 prorektorom Prešovskej univerzity a v rokoch 2007 – 2023 dekanom Gréckokatolíckej teologickej fakulty PU v Prešove, ako aj na to, že bol riešiteľom viacerých vedeckých projektov, a že pôsobil v rôznych akademických a cirkevných grémiách.

Prvá časť – šíriteľ mena Gojdič

V prvej časti krátko predstavujem prof. Petra Šturáka ako toho, komu naozaj právom prináleží titul: šíriteľ mena Gojdič. Prevzal štafetu šírenia úcty k blaženému vladykovi Pavlovi Petrovi Gojdičovi OSBM, gréckokatolíckemu prešovskému biskupovi mučeníkovi, od otca Mariana Potaša OSBM, a tak bol jedným z tých, ktorí kontinuálne pokračovali v objavovaní nových skutočností o našich blažených hieromučeníkoch (teda aj o blaženom vladykovi Vasilovi Hopkovi). Len čo som letmo prešiel publikačnú činnosť Petra Šturáka, narátal som viac ako šesťdesiat väčšinou vedeckých prác a článkov v súvislosti s vladykom Gojdičom, niektoré sú odborné, iné popularizačné. Bol aj členom historickej komisie počas procesu jeho blahorečenia.

Meno Gojdič je doslova značka Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku, presahujúca jeho hranice, a na jej šírení má Peter Šturák veľký podiel. Téma biskupa Gojdiča bola, okrem iných tém z histórie, jeho hlavnou vedeckou školou. Rozvíjal ju z rôznych uhlov pohľadu, a tak je na čom stavať ďalej.

Napríklad v jeho prvej monografii s názvom *Otec biskup Pavol Gojdič, OSBM*² ponúka ucelený pohľad na život a dielo biskupa Gojdiča. Je to kvalitná historická práca. Ako prvá, ktorá vychádza na Slovensku, podáva ucelené informácie o biskupovi Gojdičovi. JUDr. Marián Potaš OSBM, ako spolubrat a súčasník biskupa

---

¹ PETRÍK, Ľ.: *Knižné publikácie gréckokatolíckych kňazov na Slovensku 1968 – 2000*. Prešov : Petra, n. o., 2009, s. 97.

² ŠTURÁK, P.: *Otec biskup Pavol Gojdič, OSBM*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1997.

Gojdiča, napísal o ňom už pred Petrom Šturákom obsažné dielo, ktoré bolo vydané najprv v ukrajinčine pod názvom *Žyttja viddane Bohovi – Kniha perša*³ a *Žyttja viddane Bohovi – Kniha druga*.⁴ V roku 1999 vyšlo toto dielo v slovenčine, doplnené a rozšírené o mnohé ďalšie fakty, pod názvom *Dar lásky*.⁵

P. Šturák pôvodne napísal monografiu *Otec biskup Pavol Gojdič, OSBM* ako svoju licenciátnu prácu z odboru cirkevných dejín. Rozdelil ju do piatich kapitol. V prvej kapitole podáva obraz spoločensko-náboženskej situácie na Slovensku v rokoch 1918 – 1960. Druhá zachytáva obdobie mladosti a štúdií otca biskupa. V tretej a štvrtej časti je zahrnutá jeho dušpastierska a biskupská činnosť, s poukázaním na činnosť v oblasti náboženskej, sociálnej a kultúrnej. Piata kapitola podáva opis násilnej likvidácie Gréckokatolíckej cirkvi spojenej s uväznením a odsúdením otca biskupa a jeho mučeníckou smrťou.⁶

Pretože v tomto formáte príspevku na konferencii nie je možné poukázať na všetky jeho texty o biskupovi Gojdičovi, predkladám ako krátky výber aspoň niektoré. *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič, OSBM a jeho činnosť v období rokov 1927 – 1960*⁷ je vedecká štúdia uverejnená v zborníku z medzinárodnej vedeckej konferencie *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888 – 1960) v súradniciach času a doby (záverečná reflexia)*, ktorá sa konala v Prešove 4. – 5. októbra 2007 v rámci riešenia vedeckého projektu VEGA č. 1/2489/05. V štúdii P. Šturák uvádza zaujímavý údaj, podľa ktorého aj na biskupa svätého života boli sťažnosti, a to hlavne ohľadom slovenčiny a slovenskej národnosti. Tí, ktorí sa naňho sťažovali, že nechce svätiť Bohoslovcov slovenskej národnosti alebo že je im zakazované v seminári hovoriť po slovensky, sa uchýlili ku klamstvám, pretože ako sa ukázalo, nebola to pravda. Aj ďalšia sťažnosť z decembra 1939 sa týkala podobnej záležitosti,

³ POTAŠ, M.: *Žyttja viddane Bohovi – Kniha perša*. Ľvov: Misioner, 1994.

⁴ POTAŠ, M.: *Žyttja viddane Bohovi – Kniha druga*. Ľvov: Misioner, 1995.

⁵ POTAŠ, M.: *Dar lásky*. Prešov : Rád sv. Bazila Veľkého vo vydavateľstve USPO Peter Smolík, 1999; PETRÍK, Ľ.: *Knižné publikácie gréckokatolíckych kňazov na Slovensku 1968 – 2000*. Prešov : Petra, n. o., 2009, s. 100.

⁶ PETRÍK, Ľ.: *Knižné publikácie gréckokatolíckych kňazov na Slovensku 1968 – 2000*. Prešov : Petra, n. o., 2009, s. 102.

⁷ ŠTURÁK, P.: *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič, OSBM a jeho činnosť v období rokov 1927 – 1960*. In: BOHÁČ, V. (vedecký redaktor): *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888 – 1960) v súradniciach času a doby (záverečná reflexia)*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2007.

že podporuje maďarsky zmýšľajúcich a ľudí rusínskej národnosti, Židov a Žido-maďarov a že biskupstvo prenasleduje gréckokatolíckych farárov – Slovákov.⁸ Potrebné je vložiť tieto nepravdivé obvinenia do kontextu existencie Slovenského štátu, ktorý so zadosťučinením vzal na vedomie zrieknutie sa biskupa Gojdiča správcovstva eparchie, pretože biskup tak reagoval na stupňujúce sa útoky proti nemu. Svätá Stolica však odpovedala v lete 1940 jeho povýšením na sídelného prešovského biskupa. Všetky obvinenia poukazujú na známu skutočnosť, že pokiaľ niet obrátenia „starého“ človeka na nové stvorenie v Kristovi, dotiaľ bude človek podliehať svojmu egoizmu, prekrúcaniu pravdy a osočovaniu druhých, a to bez ohľadu na to, že má do činenia so svätcom. Na druhej strane sa však v obvineniach ukazuje aj láska biskupa Gojdiča k tým, ktorí boli prenasledovaní a ponižovaní a jeho pravdivý postoj viery a lásky, aj keď mu to prinášalo problémy a utrpenie.

V štúdii jej autor mapuje obdobie pôsobenia biskupa Gojdiča najprv ako titulárneho biskupa a od roku 1940 ako sídelného prešovského biskupa. Predkladá jeho veľmi intenzívnu službu biskupa na mnohých poliach, napr. v oblasti duchovného povznesenia eparchie, v sociálnej oblasti, v oblasti školstva, kultúry a jazyka, vo vzťahu k mladým ľuďom, ale aj jeho pomoc prenasledovaným počas druhej svetovej vojny. Posledných desať rokov je jeho katedrou väzenská cela, ale neprestáva byť biskupom a pastierom jemu zvereneho stáda. Ba jeho biskupská služba práve tu kulminuje a stáva sa skutočným požehnaním pre Gréckokatolícku cirkev. Podľa úradnej správy 17. júla 1960 o 00:20 biskup Gojdič zomrel vo väznici v Leopoldove.⁹

Autor sa v štúdii podrobne venuje likvidácii Gréckokatolíckej cirkvi v roku 1950 a ťažkým okolnostiam, ktoré jej predchádzali na biskupstve v Prešove, kde

---

⁸ ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič, OSBM a jeho činnosť v období rokov 1927 – 1960. In: BOHÁČ, V. (vedecký redaktor): *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888 – 1960) v súradniciach času a doby (záverečná reflexia)*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2007, s. 19 – 20.

⁹ ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič, OSBM a jeho činnosť v období rokov 1927 – 1960. In: BOHÁČ, V. (vedecký redaktor): *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888 – 1960) v súradniciach času a doby (záverečná reflexia)*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2007, s. 31.

zmocnenec Rodák znepríjemňoval život biskupovi až tak, že ponižovaním, príkazmi a zákazmi prekračoval aj väzenskú disciplínu. Dokonca sa zmocnenec uchýlil až k tomu, že biskupovi nedovolil ani svätú spoveď.¹⁰

V závere svojej štúdie prof. Šturák o biskupovi Gojdičovi uvádza slová, ktorými vyjadruje svoje presvedčenie, že raz bude blažený hieromučeník P. P. Gojdič svätorečený: „*Hoci nezanechal monografické diela, jeho pastierske listy, náboženské úvahy a meditácie, úryvky z kázni a príhovory, ale aj osobný príklad sú nadčasové a právom hodné úcty na oltári v Katolíckej cirkvi po celom svete.*“¹¹

V roku 2008 začala Katedra historických vied Gréckokatolíckej teologickej fakulty PU v Prešove usporadúvať vedecké konferencie s názvom *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí*. V novembri 2025 to bol už VIII. ročník tejto konferencie, ktorá bola zároveň spomienkou na prof. Petra Šturáka, a ktorej súčasťou je aj táto štúdia. Zo série týchto konferencií predkladám jeden článok prof. Šturáka s názvom *Blahoslavený biskup – mučeník Pavol Peter Gojdič OSBM vo svetle výročí (100 rokov od kňazskej vysviacky a 10 rokov od beatifikácie)*.¹² Túto tému predniesol na druhej konferencii, ktorá sa konala v novembri 2011. Príspevok rozdelil podľa jeho názvu na dve časti. V prvej podrobne opisuje život a pôsobenie biskupa Gojdiča. Poukazuje na to, že bol veľmi aktívnym kňazom, ktorý svoj apoštolát staval na úcte k Božskému Srdcu a k Eucharistii. Neskôr ako bazilián bol misionárom a pôsobil v tíme otcov baziliánov na misiách napr. vo Veľkom Lipníku, Jakubanocho, Stročine, Kurove, Cigelfke atď.

V druhej časti príspevku Peter Šturák svoju pozornosť zameriava na priblíženie samotného beatifikačného procesu pri príležitosti 10. výročia beatifikácie biskupa Gojdiča (4. novembra 2001 v Ríme). „V deň 110. výročia narodenia biskupa Pavla Petra Gojdiča OSBM 17. júla 1998 v kaplnke biskupskej rezidencie

---

¹⁰ ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič, OSBM a jeho činnosť v období rokov 1927 – 1960. In: BOHÁČ, V. (vedecký redaktor): *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888 – 1960) v súradniciach času a doby (záverečná reflexia)*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2007, s. 27.

¹¹ ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič, OSBM a jeho činnosť v období rokov 1927 – 1960. In: BOHÁČ, V. (vedecký redaktor): *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888 – 1960) v súradniciach času a doby (záverečná reflexia)*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2007, s. 31.

¹² ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup – mučeník Pavol Peter Gojdič OSBM vo svetle výročí (100 rokov od kňazskej vysviacky a 10 rokov od beatifikácie). In: CORANIČ, J. – KOPRIVŇÁKOVÁ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí II*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovská univerzita v Prešove, 2012.

v Prešove bola oficiálne otvorená eparchiálna fáza procesu blahorečenia otca biskupa.“ Venuje sa aj opisu beatifikačnej liturgickej slávnosti na Námestí svätého Petra vo Vatikáne, ktorej predsedal pápež Ján Pavol II.¹³

Ak sa ktokoľvek chce dozvedieť čo najrelevantnejšie informácie o blaženom hieromučeníkovi Pavlovi Petrovi Gojdičovi OSBM, je okrem iných zdrojov odkázaný aj na bohatú bibliografiu o ňom z pera profesora Šturáka.

Formácia absolventov teológie, hlavne kňazov

Čo sa týka formácie kňazov, niekoľko rokov mal Peter Šturák na starosti permanentnú formáciu kňazov, na ktorej mu ako skúsenému kňazovi a pedagógovi, poznajúc aj starostlivosť biskupa Gojdiča o kňazov, veľmi záležalo. Proces tejto formácie sa narušil už pred a hlavne pandémiou Covid-19, ale opäť v nej pokračujeme. Práve po ňom som prevzal v lete 2024 dekrétom od vladyku Jonáša Maxima, gréckokatolíckeho prešovského arcibiskupa metropolitu, koordináciu permanentnej formácie kňazov Prešovskej archieparchie.

Opäť, keď som len zbežne pozrel publikačnú činnosť prof. Šturáka, narátal som približne dvadsať, hlavne vedeckých, ale aj odborných štúdií o permanentnom vzdelávaní absolventov teológie a kňazov a ich formácii. Preto bolo celkom prirodzené, že okrem mnohých iných projektov, v ostatných rokoch bol hlavným riešiteľom projektu KEGA č. 003PU-4/2023 *Proces permanentnej formácie absolventov teológie ako súčasť celoživotného vzdelávania*. Ide v ňom nielen o formáciu kňazov, ale aj ostatných absolventov štúdia teológie na Gréckokatolíckej teologickej fakulte. Dovolím si povedať, že ešte z tohto projektu žijeme, pretože nám ho zanechal ako štafetu, ktorú chceme niesť ďalej.

V rámci skoršieho projektu KEGA č. 018PU-4/2019 s názvom *Ďalšie vzdelávanie absolventov teologických fakúlt na Slovensku*, ktorého bol prof. P. Šturák tiež hlavným riešiteľom, vyšiel v roku 2020 zborník z vedeckého seminára s medzinárodnou účasťou s rovnomeným názvom. Peter Šturák v ňom má vedeckú štúdiu s názvom *Historický prierez teologického vzdelávania v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku do roku 1950*¹⁴, v ktorej je množstvo informácií zo skúmaného obdobia, aj

---

¹³ ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup – mučeník Pavol Peter Gojdič OSBM vo svetle výročí (100 rokov od kňazskej vysviacky a 10 rokov od beatifikácie). In: CORANIČ, J. – KOPRIVNÁKOVÁ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí II*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovská univerzita v Prešove, 2012, s. 121 – 124.

¹⁴ ŠTURÁK, P.: Historický prierez teologického vzdelávania v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku do roku 1950. In: ŠTURÁK, P. – LUKÁČOVÁ, J. (eds.): *Ďalšie vzdelávanie absolventov teologických fakúlt na Slovensku*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovská univerzita v Prešove, 2020.

pramenných z archívu, pred zákazom pôsobenia Gréckokatolíckej cirkvi v bývalom Československu. Napr. sa v kontexte biskupskej služby vladyku Gojdiča dozvedáme, že veľmi často navštevoval seminár úradne, ale aj privátne. „Pravidelne raz týždenne prichádzal doň kvôli duchovným prednáškam, spojeným s praktickým riešením mnohých problémov a ťažkostí, ktoré súviseli s teologickou a duchovnou formáciou bohoslovcov. Poučné a praktické stretnutia zanechávali v jeho zverencoch nezabudnuteľné dojmy. Na prehĺbenie ich duchovného života zaviedol partikulárne spytovanie svedomia a duchovné čítanie od 11:45 do 12:00 hod., po obede a večeri nasledovala krátka adorácia spojená s piesňou.“ Napr. v školskom roku 1930/1931 bohoslovci pracovali v založenej Literárnej škole sv. Jána Zlatoústeho.¹⁵

Predmetná štúdia ponúka veľa hodnotných informácií aj z obdobia pôsobenia ostatných biskupov, ktorí boli pred biskupom Gojdičom. Peter Šturák chcel evidentne okrem iného poukázať na dlhodobú kontinuitu akademickej a seminárnej formácie gréckokatolíckych kňazov v Užhorode a následne v Prešove, na ktorú po rokoch mohla nadviazať Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika a neskôr Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove a Gréckokatolícky kňazský seminár blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča v Prešove.

Venujme sa ešte krátko aspoň jednej štúdii. Ide o pokračovanie predchádzajúcej. Názov tejto je: *Historický prierez teologického vzdelávania v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku II.*¹⁶ Vyšla v publikácii *Vybrané kapitoly ďalšieho vzdelávania absolventov teologických fakúlt na Slovensku*. Je to veľmi hodnotná štúdia s pramennými archívnymi informáciami.

Po roku 1968, resp. už v tomto prelomovom roku, kedy 13. júna bola vládny nariadením číslo 70/1968 Zb. činnosť Gréckokatolíckej cirkvi v bývalom Československu povolená, „jedným z prioritných snažení jej predstaviteľov bolo obnovenie bohosloveckej školy v Prešove.“ Vo svojom príspevku autor ponúka napr. 18 bodov k zamýšľanej konferencii práve k obnove teologického štúdia

---

¹⁵ ŠTURÁK, P.: Historický prierez teologického vzdelávania v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku do roku 1950. In: ŠTURÁK, P. – LUKÁČOVÁ, J. (eds.): *Ďalšie vzdelávanie absolventov teologických fakúlt na Slovensku*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovská univerzita v Prešove, 2020, s. 13. Poznámka autora: V rokoch 1947 – 1950 bol gréckokatolíckym bohoslovcem v Prešove aj neskorší vladyka Ján Eugen Kočiš, ktorý na toto obdobie seminárnej formácie za biskupa Pavla Petra Gojdiča spomína v knihe rozhovorov s ním *V nádeji vzkriesenia*. Porov. PETRÍK, Ľ.: *V nádeji vzkriesenia. Rozhovory s vladykom Jánom Eugenom Kočišom o (ne)obyčajnom živote*. Prešov : Petra , n. o., 2019, s. 26 – 56.

¹⁶ ŠTURÁK, P.: Historický prierez teologického vzdelávania v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku II., s. 7 – 32. In: ŠTURÁK, P. (ed.): *Vybrané kapitoly ďalšieho vzdelávania absolventov teologických fakúlt na Slovensku*, 2021.

v Prešove a mnohé ďalšie plány. Uvádza aj konkrétne informácie, napr. kto by čo prednášal a pod. Nakoniec sa nepodarilo obnoviť teológiu v Prešove, ale na Cyrilometodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave. V štúdii uvádza aj údaj, že v rokoch 1968 – 1989 štúdium na CMBF v Bratislave ukončilo za Gréckokatolícku cirkev 58 študentov. Jedným z nich bol aj Peter Šturák. Spolu s ním sme boli v roku 1983 z Gréckokatolíckej cirkvi prijatí na formáciu ku kňazstvu šiesti. V roku 1988 sme boli spolu šiesti vysvätení na kňazov.

V ďalšej časti štúdie sa prof. P. Šturák podrobne venuje obnoveniu činnosti Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty v Prešove v roku 1990 a postupne jednotlivým akademickým rokom, personálnej štruktúre, aj rekonštrukcii priestorov, ktoré spĺňajú všetky súčasné kritériá potrebné pre akademickú činnosť. „Gréckokatolícka teologická fakulta sa postupne vyprofilovala medzi najlepšie teologické fakulty na Slovensku, ako o tom svedčia výsledky celoštátnych akreditácií či hodnotenia štátnych alebo neštátnych ratingových agentúr. Vysokým ocenením kvality fakulty bolo jej prijatie medzi tzv. cirkevné fakulty. Hlavne na základe aktivity a žiadosti prešovského arcibiskupa a metropolitu Jána Babjaka adresovanej na Kongregáciu pre katolícku výchovu Svätej Stolice, bola GTF PU pri splnení všetkých kvalitatívne náročných kritérií, dňa 28. októbra 2014 touto kongregáciou schválená za cirkevnú fakultu.“¹⁷ Súčasťou štúdie je aj predstavenie vzdelávacej a vedeckovýskumnej činnosti fakulty, medzinárodnej spolupráce, rozvojových aktivít a duchovnej služby na fakulte.

V rokoch 2015 – 2024 bol Mons. Peter Šturák predsedom Komisie pre permanentnú kňazskú formáciu Prešovskej archieparchie. S pomocou členov komisie a prostredníctvom Arcibiskupského úradu sa konali stretnutia pre spojené dva alebo tri protopresbyteráty, na ktorých išlo o intelektuálnu formáciu. Na jednotlivé miesta (bolo treba vycestovať šesťkrát) vždy v jari a v jeseni vycestovala väčšinou dvojica pedagógov z fakulty, z ktorých každý mal jednu prednášku zo svojho odboru. Po prednáškach nasledovala diskusia. Tiež sa niekoľkokrát uskutočnilo aj trojdňové stretnutie pre mladých kňazov do piatich rokov od kňazskej vysviacky. Na tie dni bola vždy určená jedna téma a jeden lektor – prednášajúci. Tieto stretnutia mal na starosti ThDr. Miroslav Dancák, PhD., vtedajší rektor Gréckokatolíckeho kňazského seminára blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča v Prešove.

---

¹⁷ ŠTURÁK, P.: Historický prierez teologického vzdelávania v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku II. In: ŠTURÁK, P. (ed.): *Vybrané kapitoly ďalšieho vzdelávania absolventov teologických fakúlt na Slovensku*, 2021, s. 25.

Už nejaký čas pred pandémiou a následne hlavne pre pandémiu Covid-19 tieto formy permanentnej formácie kňazov boli v Prešovskej archieparchii prerušené. Nástupom arcibiskupa metropolitu Jonáša Maxima sa opäť obnovujú. Dnes je táto potreba neustálej formácie kňazov stále aktuálnejšia, pretože sa rýchlo menia okolnosti, v ktorých kňazi vykonávajú kňazskú službu. Podobne ako v mnohých iných povolaniach (lekári, farmaceuti, učitelia a pod.) aj v kňazskom povolaní je nutné sa neustále vzdelávať. Avšak nielen to. Je potrebné, aby kňazi dostávali impulzy dozrievať aj duchovne (napr. duchovné cvičenia a pod.), čo bolo a je vždy aktuálne. Na základe toho, čo o permanentnej formácii kňazov hovorí Cirkev v svojich dokumentoch, rozlišujeme štyri hlavné roviny (rozmary) tejto formácie: duchovnú, ľudskú, intelektuálnu a pastoračnú (*Direktórium pre službu a život kňazov*, 88¹⁸; *Dar povolania ku kňazstvu Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 1, 84, 89 – 124¹⁹).

Mons. prof. Peter Šturák sa venoval hlavne akademickému zázemiu permanentnej kňazskej formácie, a to prostredníctvom vedeckých projektov. Jedným z ich dôležitých výstupov je webová stránka permanentnaformacia.sk, na ktorej sú pre kňazov a všetkých absolventov teologických fakúlt ponúkané moduly. V *Slove na úvod* prof. Šturák okrem iného uvádza: „Cieľom projektu je tvorba a návrh programov pre stálu formáciu, predovšetkým gréckokatolíckych kňazov ako aspekt interaktívneho vzdelávania. Cieľovou funkciou projektu je realizácia uvedených zámerov v spomínaných oblastiach prostredníctvom moderných didaktických modulov. [...] Projekt s názvom Ďalšie vzdelávanie absolventov teologických fakúlt na Slovensku ponúka možnosť pre kňazov, osobitne Prešovskej gréckokatolíckej archieparchie, určitý návod na možnosť ďalšieho vzdelávania cez ponúknutie modulov z jednotlivých teologických disciplín.“ Na uvedenej stránke je už viacero modulov z rôznych disciplín a bude potrebné, aby aj po odchode prof. Šturáka pribudli ďalšie, a to nielen z úcty k nemu, aby tento jeho projekt mal seriózne pokračovanie, ale aj preto, lebo ide naozaj o veľmi dobrú formu, ktorú samozrejme možno vylepšovať a aktualizovať. Zároveň je možnosť stiahnuť si na tejto stránke jednotlivé moduly.

---

¹⁸ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV: *Direktórium pre službu a život kňazov*, 2013. <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/direktorium-pre-službu-a-zivot-knazov> (20. 11. 2025).

¹⁹ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV: *Dar povolania ku kňazstvu. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 2016. <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/ratio-fundamentalis-institutionis-sacerdotalis> (20. 11. 2025).

Druhá časť – spomienka na spolužiaka, spolubrata a kolegu

Spomínam si na jeden kňazský deň po páde totality v tejto aule (A1) Grécko-katolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove (vtedy ešte Grécko-katolíckej bohosloveckej fakulty v Prešove Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach). Bola ešte v starom šate, nezrekonštruovaná. Vtedajší gréckokatolícky prešovský biskup Mons. Ján Hirka vtedy slovami vysoko ocenil mladého kňaza, môjho, nášho spolužiaka a spolubrata, otca Petra Šturáka, ktorý bol vtedy správcom farnosti Torysky, kde išiel aj so svojou manželkou Gabrielou na ich prvú farnosť. Otec Peter totiž hneď, ako to bolo možné, začal ako jeden z prvých študovať popri kňazskej službe. A práve toho sa týkali slová biskupa Jána Hirku, ktorý o otcovi Petrovi povedal približne tieto slová: *„Kde sa vzal, tu sa vzal, náš mladý kňaz, otec Šturák, popri svojich povinnostiach vo farnosti sa obetuje a chodí študovať do Poľska, aby sa povzniesla naša Cirkev. Potrebujeme takýchto kňazov. Veľmi dobre mi padlo, pokračoval otec biskup, keď som bol v Krakove a tam mi bolo povedané, že máme šikovného perspektívneho kňaza, výborného študenta, ktorý veľmi svedomito študuje“*.

Hneď to prepojím s našou formáciou v kňazskom seminári a na Cyrilometodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave v rokoch 1983 – 1988. Niekoľko rokov sme boli spolu aj na jednej izbe. Spomínam si, že sa ľahko učil. On si už opakoval učivo na skúšku, kým niektorí sme to ešte len po prvýkrát prechádzali. Ani nám vtedy nenapadlo, že raz bude možné študovať ďalej, že príde sloboda pre Cirkev. Boli sme pripravovaní na pastoračiu v totalitnom režime. Ale Boh mal už vtedy s nami svoj plán. Aj s Petrom, ktorého si pripravoval na dôležité poslanie pre našu Cirkev.

Spoznali sme sa v roku 1983, keď sme sa stretli na Gréckokatolíckom ordinariáte v Prešove, kde sme sa pripravovali na prijímacie skúšky na fakultu a do seminára v Bratislave. Bola to vtedy jediná fakulta a seminár Katolíckej cirkvi na Slovensku. Boli sme nakoniec prijatí šiesti, čo v čase, kedy komunistický režim presadzoval tzv. *numerus clausus*, a v ročníkoch pred nami boli po jednom, dvoch, maximálne štyroch bohoslovcoch, to bol priam zázrak. Boli sme jednoduchí chlapci z východného Slovenska, ktorých si Pán povolal. Zrazu sme sa ocitli vo veľkomeste. Domov sme chodili iba na Vianoce a na letné prázdniny. Ku koncu seminára sa to trochu uvoľnilo, a už sme išli domov aj na Paschu.

Spolužiaci sme trávili veľmi veľa času spolu, a to formovalo naše vzťahy. Chodili sme do mesta, na šport, na kultúru, ale napr. aj na dostihy alebo výstavu psov do Petržalky. Ale aj na púte a výlety do Marianky, do Nitry a pod.

Otec Peter bol výborný futbalista, a tak často chodil aj s inými športovo založenými spolubratmi hrať futbal, napr. cez Most SNP do Petržalky, čo bolo, dá

sa povedať na skok od Kapitulskej ulice, kde sme hneď pri Dóme sv. Martina (teraz Katedrála sv. Martina) mali seminár a fakultu. Bývali sme v budove oproti fakulte, cez Kapitulskú ulicu, na gréckej strane alebo v gréckom krídle, ako sme zvykli hovoriť. V tejto budove seminára bola v podzemí pre všetkých seminaristov kaplnka, ktorá na mňa vždy, v tom najlepšom zmysle, pôsobila akoby sme vstupovali do katakomb. Bola dlhá, s klenbou nad nami a bola v nej veľmi príjemná atmosféra, prítomie a vpredu osvetlená svätyňa s veľkým krížom a Ježišovým slovom *Žízňim*, ktoré sa nám všetkým vrylo do mysle i do srdca, ba do nášho života. Každý deň počas bohoslužieb, pri rannom rozjímaní alebo večernej modlitbe, alebo pri osobnej modlitbe počas dňa sme nemohli prehliadnuť Ježišov smäd po tom, aby sme spoznali jeho lásku k nám a stali sa kňazmi, ktorí ju budú ohlasovať ľuďom. Tam sa upevňovalo aj kňazské povolanie otca Petra. Cez týždeň sme chodili do tejto kaplnky.

Ale v našom krídle sme mali v jednej izbe gréckokatolíci svoju modlitebňu, kde sme mali spolu gréckokatolícke modlitby hlavne v sobotu, prípadne večierň pred sviatkom, kde sme sa striedali v kantorovaní, aby sme sa učili naše nápevy. V sobotu večer a tiež v nedeľu na utiereň, svätú liturgiu a večierň sme chodili do Chrámu Povýšenia sv. Kríža, dnešnej gréckokatolíckej katedrály na Ondrejskom cintoríne. V soboty dopoludnia sme gréckokatolícki bohoslovci mávali prednášky z východnej liturgiky, ktoré s nami mal ThDr. Štefan Ujhelyi, gréckokatolícky farár v Bratislave a lektor na CMBF.

Bola to doba bez počítačov, internetu, mobilných telefónov či sociálnych sietí, ale boli to pre nás naozaj pekné časy. Keď sme sa chceli skontaktovať napr. s rodičmi, išli sme na hlavnú poštu v Bratislave a odtiaľ sme telefonovali domov. Teda tí, ktorí mali doma telefón. Mnohí sme však telefonovali na farský úrad, aby náš princípál odkázal niečo rodičom. A bežne sme písali listy.

Počas štúdia sme sa zapájali do prepisovania kníh, pretože sme k nim nemali prístup. Do písacieho stroja značky *Consul* sme vložili desať tenučkých preklepových papierov a medzi každý sme vložili indigo. Každý z nás mal určené strany, ktoré mal z knihy prepísať. Keď sa to potom dalo dokopy, každých desať strán to bolo vždy tak, že každá desiatka strán postupovala od čitateľnej po menej čitateľné až takmer po nečitateľnú, a potom znova a znova dookola, pretože písací stroj na tie posledné preklepáky len len dotlačil.

7. mája 1988 sme mali všetci sobáš a 19. júna 1988 sme boli spolu vysvätení v Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Prešove. Naším svätiteľom bol vladyka Slavomír Miklovš z Križevca z bývalej Juhoslávie, pretože my sme ešte biskupa nemali. V piatok sme prijali subdiakonát, v sobotu diakonát a v nedeľu presbyterát. Du-

chovné cvičenia pred kňazskou vysviackou nám všetkým, teda aj bratom rímskokatolíkom, dával prof. Jozef Vrabec v charitnom domove v Dolnom Smokovci. Pretože sme skončili exercície trochu skôr ako sme očakávali, išli sme každý ešte domov, veď bolo treba pripravovať primície, ktoré boli o týždeň po vysviacke. Keď sme prišli potom v piatok na ordinariát, bol z toho problém, že sme sa už nemali ničím rozptyľovať a mali sme z duchovných prísť rovno do Prešova. Zaznelo dokonca aj to, že nebudeme svätení. Ale vладыka Miklovš už priestoval... Tak verím, že nielen preto sme boli nakoniec svätení. Ale aj táto situácia, dnes už ako milá a úsmevná spomienka, nám pomohla si nanovo uvedomiť, že milosť kňazstva je nezaslúžený dar.

Prof. Šturák počas štúdia na Pápežskej akadémii v Krakove začal čoskoro po obnovení našej fakulty vyučovať cirkevné dejiny, a to obsluhoval veľkú farnosť, resp. dve farnosti, a študoval, a to nehovoriac o rodine, ktorej sa s láskou venoval. Spolu s manželkou Gabikou majú dvoch synov, obaja sú gréckokatolíckymi kňazmi, a dcéru.

Keď som ešte za biskupa Jána Hirku v roku 2002 začal na tejto fakulte vyučovať aj ja, spolu s doc. ThDr. Michalom Hospodárom, PhD., ďalším našim spolužiakom, bol mi často nápomocný, podobne ako aj Dr. h. c. prof. PhDr. Pavol Dancák, PhD., ďalší náš spolužiak, ktorý patrí spolu s Petrom Šturákom medzi najdlhšie pôsobiacich pedagógov na fakulte.

Pomoc prof. Šturáka sa prejavila obzvlášť, keď už bol dekanom a viackrát ma zavolať na dekanát a povzbudzoval, aby som sa už habilitoval. On pozrel moje výstupy a hovoril: Lubo, už potrebuješ iba to a to a pusť sa do toho. Tak nakoniec som sa aj vďaka jeho povzbudeniam habilitoval.

Predovšetkým sme však boli spolubratia v kňazskej službe. Dovoľte mi spomenúť aj jednu pre nás oboch dôležitú a dojímavú udalosť. Spolu, v jeden deň, sme boli obaja v roku 2011 pápežom Benediktom XVI. vymenovaní za kaplánov Jeho Svätosti. Bolo to pre nás veľmi vzácne ocenenie, ktoré sme obaja vnímali a stále ho vnímam ako povolanie a poslanie ešte viac slúžiť Kristovi v jeho Cirkvi.

Ako šiesti spolubratia z nášho ročníka (ešte ThDr. PaedDr. Miroslav Janočko, PhD. a Mgr. Dušan Seman) sme prežívali podobné radosti a starosti. On staval faru, ďalší z nás faru a ďalší sme stavali chrámy, bolo sa o čom zdieľať. Predovšetkým sme však boli duchovnými pastiermi nám zverného Božieho ľudu v rôznych farnostiach. A mali sme deti v rovnakom veku, preto sme sa celé rodiny niekoľko rokov, keď boli deti menšie, stretávali každý rok, potom každých niekoľko rokov. A každý rok od kňazskej vysviacky, v lete 2025 to bolo už 37 rokov, máme všetci vysvätení v roku 1988 (gréckokatolíci a rímskokatolíci) stretnutie u niekoho v jeho pôsobisku, a to po celom Slovensku. Minulý rok (2024) bol

s nami ešte aj Peter. Mali sme stretnutie tu v Prešove, v rímskokatolíckej farnosti Kráľovnej Pokoja na Sídlsku III, kde je jeden náš spolužiak výpomocným duchovným. Tento rok (16. júna 2025) v Martine sme už liturgiu slávili za neho. V závere homílie, ktorú som mal možnosť ohlásiť na tejto svätej omši, som ho aj rád spomenul. Bolo to iba niečo viac ako dva týždne od jeho pohrebu. A v kondolenčnej knihe na našej fakulte som okrem iného napísal: *„Kto zomiera v nádeji vzkriesenia, v skutočnosti nezomiera, iba sa naplňuje jeho život v Kristovi. Peter, Ty si ho už uvidel z tváre do tváre. Verím, že nič krajšie neexistuje. Ďakujem Pánovi za naše dlhoročné priateľstvo, za všetku Tvoju pomoc a priazeň, za Tvoju obetavú službu Cirkvi.“*

Záver

Slová z kondolenčnej knihy by mohli tvoriť záver tejto spomienky. Pretože však táto štúdia má aj prvú časť, tento záver je potrebné doplniť. Gréckokatolícky kňaz a profesor cirkevných dejín Mons. Peter Šturák sa svojím odchodom do večnosti sám stáva súčasťou histórie Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. Vladyka Jonáš Maxim, prešovský arcibiskup metropolita, rodák z Olšavice, ktorú ako novokňaz otec Peter obsluhoval z Torysiak, v homílii na zádušnej svätej liturgii na jeho pohrebe 28. mája 2025 povedal: *„Keď prišiel ako mladý kňaz na našu dolinu – po dlhom čase – ja som bol vtedy trinásťročný chlapec. Chodil k nám na farnosť a mal som možnosť ich navštevovať doma. Videl som jeho horlivosť, videl som jeho vrúcnosť srdca, vnútorný elán, silu, milosť Božiu a zvlášť lásku Boha, ktorá sa ho dotkla, pretože som ho vnímal ako kňaza naozaj veľmi horlivého, ktorý pracoval na všetkých vtedajších možných aj nemožných frontoch ako pastoračný kňaz, ako otec rodiny, ako staviteľ, ako ten, ktorý opravoval, ako ten, ktorý zastupoval, ako ten, ktorý si našiel čas ešte aj na svoje štúdiá v Krakove. A dnes si uvedomujem, že on bol pre mňa do istej miery vzorom, pretože viedol kňazský život taký, ako sa má.“* K týmto slovám už nie je potrebné v podstate nič dodávať. Snáď iba toľko, aby sme nezabúdali na jeho horlivú kňazskú a akademickú službu pre dobro Cirkvi.

BIBLIOGRAFIA

- DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL: *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu*. Trnava : SSV – Vojtech spol. s r. o., 2008, 848 s. ISBN 978-80-7162-738-8.
- KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV: *Dar povolania ku kňazstvu. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 2016.
- <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/ratio-fundamentalis-institutionis-sacerdotalis> (20. 11. 2025).
- KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV: *Direktórium pre službu a život kňazov*, 2013.
- <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/direktorium-pre-sluzbu-a-zivot-knazov> (20.11.2025).
- PETRÍK, L.: *Knižné publikácie gréckokatolíckych kňazov na Slovensku 1968 – 2000*. Prešov : Petra, n. o., 2009, 159 s. ISBN 978-80-8099-040-4.
- PETRÍK, L.: *V nádeji vzkriesenia. Rozhovory s vladykom Jánom Eugenom Kočišom o (ne)obyčajnom živote*. Prešov : Petra, n. o., 2019, 309 s. ISBN 978-80-8099-142-5.
- POTAŠ, M.: *Dar lásky*. Prešov : Rád sv. Bazila Veľkého vo vydavateľstve USPO Peter Smolík, 1999, 380 s.
- POTAŠ, M.: *Žytija viddane Bohovi – Kniha perša*. Lvov : Misioňer, 1994, 224 s.
- POTAŠ, M.: *Žytija viddane Bohovi – kniha druga*. Lvov : Misioňer, 1995, 352 s.
- ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup – mučeník Pavol Peter Gojdič OSBM vo svetle výročí (100 rokov od kňazskej vysviacky a 10 rokov od beatifikácie), s. 113 – 124. In: CORANIČ, J. – KOPRIVNÁKOVÁ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí II*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovská univerzita v Prešove, 2012, 318 s. ISBN 978-80-555-0596-1.
- ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič, OSBM a jeho činnosť v období rokov 1927 – 1960, s. 10 – 32. In: BOHÁČ, V. (vedecký redaktor): *Blahoslavený biskup Pavol Peter Gojdič (1888 – 1960) v súradniciach času a doby (záverečná reflexia)*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2007, 235 s. ISBN 978-80-8068-679-6.
- ŠTURÁK, P.: Historický prierez teologického vzdelávania v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku do roku 1950, s. 5 – 15. In: ŠTURÁK, P. – LUKÁČOVÁ, J. (eds.): *Ďalšie vzdelávanie absolventov teologických fakúlt na Slovensku*. Prešov :

Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovská univerzita v Prešove, 2020, 127 s. ISBN 978-80-555-2525-9.

ŠTURÁK, P.: Historický prierez teologického vzdelávania v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku II., s. 7 – 32. In: ŠTURÁK, P. (ed.): *Vybrané kapitoly ďalšieho vzdelávania absolventov teologických fakúlt na Slovensku*, 2021, 159 s. ISBN 978-80-555-2746-8.

ŠTURÁK, P.: *Otec biskup Pavol Gojdič, OSBM*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 1997, 125 s. ISBN 80-7165-085-4.

Duchovné sprevádzanie na ceste duchovného vedenia ako súčasť celoživotného vzdelávania

Radoslav LOJAN

Abstract

Spiritual guidance is one of the fundamental functions of the church and its mission to lead believers to redemption. Among the means on the path of accompanying and directing a person's life path is also contact with a priest who already knows the way of God and has received the gift of the Holy Spirit in abundance. At the same time, it is true that no one can appoint himself as a spiritual guide. This process begins with the acceptance of a request for guidance. This is followed by a period of getting to know the person, their life and motives for action. It does not have the character of a diagnostic procedure, it does not use any tools that have been developed in large quantities by contemporary psychology. The main tool is participatory listening. The spiritual guide has the task of realizing the "I" of a person. Thematic conversations are held about prayer, motives for life action and feelings in interpersonal relationships, but also in relation to oneself. There are also dangers in guidance: the guide may feel useless; God may be pushed aside; the creation of only personal relationships. Spiritual guidance is primarily a process that encourages the spiritual life of a person. The educational goal is to awaken the development towards the fullness of spiritual life.

Key words: *Spiritual guidance. Leader. Accompaniment. Education. Prayer.*

Predmetom a cieľom duchovného vedenia je úsilie kresťana nachádzať osobnú cestu poslušnosti Božej vôli. Ide teda o istý druh putovania, ktorého vrcholom a cieľom je zjednotenie s Bohom. Duchovný vodca má na tejto ceste úlohu spoločníka a svojím osobným svedectvom viery napomáha hľadajúcemu pri odkrývaní Božej vôle. Vedenú osobu nenahrádza pri jej rozhodnutiach, ktoré na svojej životnej ceste bude musieť uskutočňovať, avšak je nápomocný pri odkrývaní toho, čo Boh môže očakávať, osvetľuje, ako rozoznať životné povolanie alebo v ňom utvrdzuje, ak už bolo rozpoznané. Udeľuje potrebné usmernenia, chráni pred nebezpečenstvami, dodáva odvalu v napredovaní, napomáha pri prekonávaní skúšok a slabostí, zdieľa ťažkosti na tejto ceste s vedeným. Stanovuje ciele duchovného života pri účinnom boji proti chybám.

1. Odkrývanie životného cieľa

Životnou otázkou mladého kresťana je: „Čo mám robiť, Pane?“ Zaiste si ju už položili mnohí. Z pohľadu duchovného života ide o veľmi závažnú otázku, nakoľko je výzvou pre duchovné vedenie. Ak človek nevie, čo má v živote robiť, nevie ani, ako postupovať na ceste rozhodnutia pri voľbe životného povolania, a preto sa musí obrátiť na duchovné vedenie¹.

Táto otázka je uvedená na prvej stránke života každého mladého človeka, ktorý túži porozumieť svojmu životu vo svetle pravdy a vlastného svedomia. Boh osvecuje každého mladého človeka, ktorý sa nachádza pred takouto závažnou otázkou, aby na ňu mohol nájsť správnu odpoveď. Medzi prostriedkami, ktorými si Boh zvyčajne poslúži na ceste sprevádzania a smerovania životnej cesty mladého človeka sa nachádza aj kontakt s kňazom, ktorý už pozná Božiu cestu a v hojnej miere obdržal dar Ducha sv., nazývaný darom rozoznávania duchov. V súlade so starodávnou tradíciou, ktorú podávajú aj otcovia púšte, sa takýto človek nazýva „duchovným otcom“. Nikto sa na túto úlohu nemôže podujat bez prípravy. Nevyhnutná je zodpovedná príprava a neustála poslušnosť Duchu sv. V Božej cirkvi takíto ľudia existujú a spĺňajú dôležitú úlohu voči tým, ktorých vedú a ktorí čerpajú ovocie z ich služby pre seba aj pre celé cirkevné spoločenstvo. Ak ide o mladých ľudí, je nutné k nim pristupovať so zodpovedným, ale láskavým a priateľským spôsobom, bez neoprávnených obáv a škodlivej povrchnosti. Ak ide o úprimnú túžbu objaviť Božiu vôľu, všetko sa uskutočňuje konštruktívnym spôsobom, a výsledkom takéhoto stretnutia je ovocie Ducha sv., o ktorom píše sv. Pavol: radosť, pokoj, statočnosť a mnohé ďalšie².

Pre mladých ľudí je oblasť duchovného vedenia ešte stále málo objavenou, či dokonca neznámou. Nemožno sa tomu diviť, nakoľko v prípade, keď ľudia siahnu po základných knihách, ako je Katechizmus Katolíckej cirkvi (KKC), s prekvapením zisťujú, že sa v tematickom indexe nenachádza pojem „duchovného vedenia“ a jeho význam, čo však neznamená, že sa otázkou sprevádzania v duchovnom živote vôbec nezaobera. KKC sa touto problematikou zaoberá pod uhlom pastorácie, ktorá zahŕňa aj starostlivosť o individuálny rozvoj duchovného života kresťanov³.

---

¹ OGÓREK, P. P.: *Biblijno-teologiczne podstawy kierownictwa duchowego*, „Życie Konsekwane“ 4(66) (2007), s. 13-14.

² WERON, E.: *Kierownictwo duchowe*, Poznań – Warszawa 1983, s. 67.

³ OSUCH, K.: *W radości z Chrystusem*, Kraków 2006, s. 220 – 223.

Vo farskej pastorácii ide zo skúsenosti o vzťah pastiera s cirkevným spoločenstvom. Individuálne kontakty sú skôr sporadické a týkajú sa ohraničených životných situácií. Najintenzívnejším je tento kontakt pri sviatosti pokánia. Preto je aj podstatným spojenie sviatosti pokánia s duchovným vedením. Z tohto vzťahu – spovedník / penitent – vyrástlo duchovné vedenie. Ide o asymetrický vzťah, ktorý je stabilný v rozdelení úloh a postojov. Dlhobol zaťažovaný prvkami výchovy a podriadenosti, akými sú poslušnosť, direktívnosť či programová formácia. No v posledných desaťročiach sa čoraz viac definuje toto vedenie ako „duchovné sprevádzanie“ a označuje vzťah osôb, ktoré ho tvoria: toho, kto sa podujíma na cestu duchovného rastu a toho, kto ho na tejto ceste sprevádza, nakoľko je už v tejto oblasti zrelší, vo vzťahu slobodnej voľby a slobody od podriadenosti. Ten, kto sprevádza, sa vyznačuje skúsenosťami, no neudáva smer ani tempo rozvoja vedenej osoby.

2. Duchovný vodca a spovedník

V súčasnosti – hoci ide o formu, ktorá je najčastejšie a najviac využívaná, ak ide o spojenie sviatosti zmierenia a duchovného vedenia, tieto dve skutočnosti nemusia byť spojené. O takéto vedenie bývajú požiadaní ľudia, ktorí sú považovaní za dôveryhodných pri vydávaní svedectva svojho kresťanského života. Vyhľadávanie individuálneho životného učiteľa je napokon charakteristickým znakom prvej polovice života človeka, a teda aj obdobia mladosti, hoci túžba po skúsenosti duchovnej pomoci sa môže objaviť v osobitných situáciách v každom životnom období.

Duchovný „sprievodca“ sa vyberá individuálne najmä podľa kritéria životného svedectva, keď sa preukázal ako istý a osvedčený na svojej životnej ceste, nadobudol počas nej duchovné skúsenosti vzhľadom na to, čo už prežil a zakúsil penitent na svojej duchovnej ceste a čo ho ešte môže postretnúť. Nemožno viesť niekoho po ceste, ktorou človek sám neprešiel, nepamätá si skutočnosti, ktoré ho na nej postretli a usmernenia vlastného sprievodcu na tejto ceste. Tak ako sa menia podmienky „púte“ a závisia na počasí, ročnom období či kondícii putujúceho, je dobré byť na tejto púti v kontakte s niekým, kto takisto ide danou cestou.

Keďže je obzvlášť zdôraznená úloha svedectva, treba brať do úvahy taktiež modlitbovú prax duchovného sprievodcu, ako aj predošlé ovocie, ktoré vzišlo z vnútorne akceptovaného duchovného vedenia. Po psychologicknej stránke by sa mala osobnosť sprievodcu vyznačovať najmä empatiou, schopnosťou nadviazať a udržiavať dobrý vzťah, autenticitou a slobodou od akejkoľvek sebakreácie v tejto úlohe.

V knihe *Duchovná terapia* od Stinissena možno v tejto súvislosti čítať o tom, že nikto nemôže samého seba ustanoviť za duchovného sprievodcu. Človek si môže na dvere pribiť tabuľku s nápismi „psychoterapeut, notár či spovedník“, ale nie „duchovný sprievodca“, čo by bolo groteskné⁴.

Napokon, možno by bolo dobré na prvom mieste spomenúť akúsi nesebecnosť duchovného sprievodcu, pre ktorého je jediným ziskom obohatenie skúseností. Každé iné zadostučinenie, už či sa to týka potvrdenia vlastnej sebahodnoty, emocionálne pripútanie si vedeného či prežívanie úspechu kvalifikuje opatrnosť svedomia ako nenáležitý zisk, ohrozujúci vnútornú slobodu účastníkov takéhoto vzťahu duchovného spoločenstva.

Taktiež je potrebné uviesť, že medzi externú ľudskú kvalitu duchovného sprievodcu patrí aj umenie počúvať. Schopnosť počúvať – pasívne aj aktívne, predpokladá jeho vlastné sebazapretie, to rozvíja jeho schopnosť zdržať sa hodnotenia či udeľovať rady, ako aj obmedzenie vyjadrovania sa vzhľadom na obsah vypovedaného, čo je pre vypovedajúceho znamením, že sa sprievodca vžíva do situácie vedeného⁵.

3. Ako prebieha proces duchovného vedenia?

Tento proces sa započína prijatím žiadosti o sprevádzanie. Takáto prosba je smerovaná voči kňazovi, spovedníkovi. Nasleduje obdobie spoznávania osoby, jej života a motívov konania. V určitom zmysle je to akési skúšobné obdobie predtým, než sprievodca vysloví úplný súhlas s duchovným vedením. Vyjadrenie súhlasu sa stáva zaväzujúcim, buď dočasne, keď sa potreba pomoci týka konkrétnej situácie, alebo aj systematického mnohoročného sprevádzania, ako o tom svedčia životné osudy svätcov. Prijatie sprevádzanej osoby je najkratšou etapou tohto procesu, ale zvyčajne jej hľadajúci duchovné vedenie pripisuje značný a trvalý význam. Môže mu predchádzať obdobie pozorovania, vyslovovanie mienok a povzbudzovania zo strany iných, či obdobie praktizovania sviatosti pokánia alebo skúsenosti z kontaktov v spoločenstve. Po čase hľadania hľadajúci uskutoční výber a nastupuje proces rastu dôvery, možno spočiatku plachej a krehkej, ale môže sa v nej ukrývať aj utajovaná túžba po privlastnení si druhej

---

⁴ STINISSEN, W.: *Terapia duchowa*, Poznań 2001, s. 57. Porov. LOJAN, R. *Care as bodily labour*. In: *Revue Internationale des Sciences humaines et naturelles*. Fribourg (Švajčiarsko) : L'Association internationale Sciences, Éducation, Cultures, Traditions, no. 2 (2018), p. 109 – 116.

⁵ SŁOMKA, W.: *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*. Lublin 1996, s. 243; MERCATALI, A.: *Padre spirituale*, w: S. Fiore De, T. Goffi (red.), *Nuovo dizionario di spiritualità*, Milano 1997, s. 1119 – 1120.

osoby, ktorá je v súčasnosti tak rozšírená. Odpoveďou na to by nemalo byť vyhrážanie sa odmietnutím alebo podmienením vzťahu. V tejto etape bude optimálnym bezpodmienečné prijatie, akceptácia človeka takého, akým je v tej chvíli. Zaiste, že pôjde o nerovný vzťah, akoby na dlh, ale vymedzí sa tak klíma rodiačeho sa vzťahu. Tento dlh sa dotýka človeka v celej jeho bytosti, čím je vybavený aj obťažný, s jeho vlastnou jedinečnou históriou, očakávaniami, potrebami a túžbami. Dar bezpodmienečného prijatia je odpoveďou na dar dôverovania. Od počiatku by mal byť ohraničený časom a pozornosťou, ktorá sa neoddeliteľne s tým koncentruje na toho, kto sa zdieľa. Už za psychológiou sa ukrýva nesmierny dar príhovornej modlitby a láskyplnej starostlivosti. Duchovný sprievodca môže už na počiatku sprevádzanej osobe povedať, že sa za ňu bude modliť, aby sa v tomto vzťahu skutočne rozvíjala a prinášala duchovné ovocie. Ide o veľmi dôležitú skutočnosť⁶.

Druhou etapou je obdobie poznávania. Čas tohto obdobia je veľmi ťažké ohraničiť a záleží od viacerých prvkov komunikácie a osobnosti účastníkov. Nemá charakter diagnostického postupu, nevyužíva žiadne nástroje, ktoré vo veľkom množstve vypracovala súčasná psychológia v tzv. etape komunikácie. Vo všeobecnosti nejde o stanovenie diagnózy či prognózy. V tomto sa duchovné vedenie či sprevádzanie a psychologizmus odlišujú. Úspešnosť vzťahu sprevádzania stojí celý čas výlučne na pôsobení Ducha sv. a On tu zohráva aj najdôležitejšiu úlohu. Podriadenie sa Duchu sv. a Jeho vnuknutiam je jednoznačným znakom, že prvým, kto tento vzťah vedie, je samotný Duch sv. Človek má za úlohu byť ostrážitým voči svojej náklonnosti k chybám, ktorých si je viac či menej vedomý.

Jediným miestom procesu poznávania je čas rozhovoru, obsah výpovede osoby, ktorá je sprevádzaná a jej neverbálny prejav. Menej časté sú písomné výpovede – listy alebo denníky.

Hlavným nástrojom je účasť počúvanie – prinajmenšom na začiatku vzťahu, ak sa treba vyhnúť mimovoľnému vplyvu na tok a obsah výpovede. Ide o akceptáciu dovolenia druhému človeku, aby sa predstavil v tej chvíli v takom svetle, v akom sa vidí. Nie je čas na otázky, usmernenia, konfrontáciu či hodnotenie. Postupne sa počas tejto fázy dostávajú do popredia elementy osobnosti, dôležité pri sprevádzaní: Na akej úrovni potrieb sa nachádzajú nenaplnené túžby osoby, ktorá k nám hovorí? Patrí medzi ne modlitba. Ťažko ju uspokojiť v čase,

---

⁶ KALTBACH, F.: *Kierownictwo duchowe – kształtowanie wolności ducha w posłuszeństwie*, „Życie Konsekrowane” 6(22) (2016), s. 81 – 82.

keď človek hovorí, že sa nemôže modliť. Ide o veľmi jasný signál toho, akým spôsobom môže duchovný sprievodca nasmerovať takúto osobu do vzťahu rozhovoru s Bohom. Prekážku takéhoto vzťahu s Bohom môže byť neakceptácia Božej vôle, Boha, ktorý všetko v živote usporadúva⁷.

Pri duchovnom vedení často penitenti prosia o to, čo je aj v Evanjeliu, tak ako aj učeníci, ktorí chodili s Pánom Ježišom. Mali ho na dosah ruky, zhovárali sa s ním, modlili sa, a v istej chvíli ho oslovili: „Pane, nauč nás modliť sa.“ Ježiš naučil ich aj každého človeka modlitbu Otče náš. Pod týmto uhlom pohľadu môže sprievodca človeku napomôcť, ako porozumieť modlitbe, ktorá prechádza z verbálnej do neverbálneho prejavu, čiže do meditácie, modlitby srdca.

Kľúčovým pre vzťah duchovného vedenia je napätie, ktoré existuje medzi dvoma inštanciami osobného ja – reálnym a ideálnym. Duchovný sprievodca má za úlohu zreálniť ja človeka, čiže ohraničiť jeho optimálne možnosti. Ideálne ja sa zvykne identifikovať s psychoanalytickým superego, ktoré sa utvára počas života prostredníctvom vplyvu vonkajších výchovných a formačných účinkov. Manifestuje sa ako autocenzúra či „vonkajší policajt“, ktorý diktuje povinnosti a je spúšťačom pocitu viny, trestajúci znížením sebavedomia a pocitom hanby. V ideálnom ja je zahrnutý výchovný ideál (superego), ale aj predstava človeka o vlastnej dokonalosti a svätosti. Pri vytváraní ideálneho ja zohrávajú dôležitú úlohu osobné nedostatky či tzv. komplexy menejcennosti, popudzujúce ku kompenzačným aktivitám – a časom k nadmernej kompenzácii a rivalite.

V populárnom chápaní „práce nad sebou“, ktoré je nasmerované na veriacu mládež dominuje obraz o tom, že spočíva na vyslobodení sa z reálneho ja, ktoré je obťažované chybami a realizácii vznešeného ideálneho ja, ktoré je utvorené podľa najviac imponujúcich vzorov.

Realizácia ideálneho ja sa stáva cieľom snaženia a rozvoja. V praxi ide o úsilie jeho realizácie prostredníctvom takého správania, aké sa pripisuje ideálu. Ovocím nadobudnutej schopnosti hrania tejto úlohy je ilúzia dosiahnutého cieľa a pocit viny kvôli každému nedostatku či úpadku, ku ktorému dôjde, a ktorý bol starostlivo vytesnený z vedomia reálneho ja. No v skutočnosti práve reálne ja obsahuje v sebe potenciál rozvoja, v ňom sa rodia pocity ako signály potrieb, ktoré chcú byť uspokojené, ako aj pocity nebezpečenstva, spúšťajúce obranné pocity: strach, hnev či žiarlivosť⁸.

---

⁷ GOGOLA, J. W.: *Rola poznania siebie w drodze zjednoczenia z Bogiem*, „Itinera Spiritualia“ 3 (2010), s. 99.

⁸ KALTBACH, F.: *Dojrzałość jako cel kierownictwa duchowego*, „Życie Konsekwowane“ 1(57) (2006), s. 63 – 67.

Jednoducho povedané, v podstate reálne ja je pravdivé – ono potrebuje akceptáciu sprevádzajúceho a na neho sa má pozornosť sústrediť. Taktiež možno povedať, že je to práve reálne ja, ktoré nadobúda milosti plynúce z Ducha sv., potrebné pre rozvoj duchovného života.

Cieľom tohto počiatočného obdobia duchovného sprevádzania je poznanie a akceptácia človeka v jeho reálnom ja. Prvým ovocím sprevádzania bude jeho zhoda s vlastným reálnym ja vyznačujúca sa otvorenosťou a čestnosťou. Sprevádzanie ideálneho ja zas naopak zvyčajne ostáva bez ovocia a len utvrdzuje v ilúziách a predstavách o sebe samom.

Čím je potom samotný proces sprevádzania? Tematicky sa rozhovory vedú o modlitbe, motívoch životného konania a pocitoch v medziľudských vzťahoch, ale aj vo vzťahu k sebe samému. Nie je zriedkavé stretnúť sa s ľuďmi, ktorí nenávidia samých seba vo svojom reálnom obraze a sú zamilovaní do svojho ideálneho obrazu. Aby zotrvali v zhode sami so sebou, príčiny každého negatívneho pocitu nachádzajú mimo seba, najčastejšie v zlej vôli druhých ľudí či v okolnostiach. Pestujú v sebe pocit krivdy a prenasledovania, ktoré zachraňujú ich pozitívne samoocenenie. Namiesto aby hľadali príčiny utrpených ťažkostí a zlyhaní, hľadajú vinníkov. Tým, že veľkodušne odpúšťajú, súčasne zanedbávajú jedinou možnosť poznania a odstránenia skutočných príčin. Sprevádzajúci nemôže prijímať pohľad osoby, ktorú sprevádza – ako nápomocným sa vtedy ukáže vzájomný nesúlad vedený v priateľskom duchu⁹.

Je potrebné zamerať pozornosť aj na úroveň potrieb, ktoré dominujú v každodennom živote. Prvým cieľom práce na sebe je predsa len vnášanie umiernenosti do uspokojovania základných potrieb: komfortu života, pocitu vlastnej hodnoty, prežívania erotickej lásky či získania nadvlády nad jednou z tých potrieb, ktorá sa ukazuje ako dominantná. Takým je psychologický obsah vnímania hlavnej chyby a boja s ňou. Umiernenosť v oblasti týchto potrieb človeka otvára pre život na pozícii vyšších potrieb: rozvoja či tvorivosti. Pán Ježiš nechce, aby ľudia žili presne do bodky tak ako on, ale aby – dívajúc sa na Neho a nasledujúc Ho, videli svoju individuálnu cestu povolania – reálnu.

Je potrebné zamerať pozornosť aj na úroveň potrieb, ktoré dominujú v každodennom živote. Rastu neslúži napr. zbieranie dobrých skutkov, aby si človek upevnil sebaúctu tým, že nadobúda uznanie a lásku druhých ľudí. V snahe hľadať Boha sa človek nemôže vyhnúť etape dominovania vyšších životných po-

---

⁹ MISIARCZYK, L.: *Czy konieczne jest kierownictwo do rozwoju życia duchowego?*, „Pastores” 2(71) (2016), s. 35.

trieb: túžbe po rozvoji a tvorivosti. Skutočný duch služby je však tvorivým, nakoľko každá tvorivosť je zameraná na adresáta. Emocionalita spojená s vyššími potrebami sa vyznačuje trvalosťou a menšou intenzitou než v prípade tej, ktorá signalizuje elementárne potreby, ktoré dosahujú intenzitu vášne a závislosti. Vyššie potreby sú neukojiteľné a nepoznajú prebytok, no otvárajú človeka túžbe po Bohu ako najvyššej hodnote a zmysle života. Pozícia elementárnych potrieb tak tiež rodí potrebu po Bohu – ale najmä ako Darcu uspokojenia.

Jednou z ťažkostí, ktorá sa môže objaviť pri identifikácii potrieb, je nedostatok skúseností najmä u mladých ľudí. Napríklad, keď sa sprievodca pýta sprevádzaného, či sa zamiloval do Boha. Stáva sa, že ten ešte nebol v živote zamilovaný a nevie tento pocit definovať, lebo ho ešte neskúsil a môže si ho len predstaviť. Táto zamilovanosť, ktorú človek pociťuje voči Bohu, má byť predovšetkým predstavená ako bezprostredný vzťah s Bohom. Zamilovaný človek smúti, ten, kto je zamilovaný v Bohu, tiež smúti za stretnutím s Ním, za rozhovorom s Ním, za prijatím Ho do svojho srdca. Bolo by dobré, keby aj predmet týchto túžob bol súčasťou duchovného života a podliehal rozoznávaniu pri duchovnom vedení¹⁰. Je potrebné spomenúť aj nebezpečenstvá, ktoré sa môžu objaviť vo vzťahu duchovného vedenia. Potvrdením a ovocím správneho procesu duchovného sprevádzania je zachovanie vnútornej slobody účastníkov tohto procesu a u sprevádzanej osoby dokonca aj jej istý vzrast. Sprevádzajúci sa môže cítiť zbytočný a zväčšovať odstup, no zostáva dostupný pre ťažšie chvíle duchovného života. Ak sa zo strany sprevádzanej osoby objaví citová závislosť, treba byť ostrážitý: alebo sa objavia osobnostné črty závislosti, alebo sa vzťah stane dobrom samým osebe, zvyšujúcim osobný pocitový komfort, ale neplodným, alebo sa objavia majetnícke črty: musí sa o mňa starať, lebo si sám neporadím¹¹.

Vo vzťahu so sprievodcom je nebezpečenstvom oblasť ľudských vzťahov, ak nie je usporiadaná, čiže oblasť pocitov a emócií. Môže dôjsť k tomu, že Boh bude odsunutý nabok a dôležitejšími sa stanú ľudské prvky: napr. s týmto človekom sa veľmi milo komunikuje, rozumie mi ako nikto iný na svete, vie ísť na koreň veci, vie, čo sprevádzaný cíti v srdci. A kde je Duch sv. a Božia milosť? To je nebezpečenstvo osobného vzťahu v duchovnom vedení, kedy emócie preberú vedenie a prestanú byť predmetom rozoznávania Božej vôle. Boh koná tak, aby bol človek posvätený, premena človeka a jeho posvätenie je dielom Božej milosti,

¹⁰ OGÓREK, P. P.: *Kierownictwo duchowe formacją dojrzałego sumienia*, „Życie Konsekwane” 4(66) (2007), s. 17 – 30.

¹¹ MICZYŃSKI, J. K.: *Kryteria rozeznawania duchowego i rozeznawania duchów w świetle współczesnej literatury teologiczno-duchowej*, „Roczniki Teologii Duchowości” 3(58) (2011), s. 123 – 127.

a nie duchovného sprevádzania. Preto je potrebné venovať pozornosť aj tejto oblasti. Ak sa aj objaví obdiv, tak jedine nad dobrom, ktoré človek zakusuje od Boha prostredníctvom ľudí, ktorých stretáva na svojej životnej ceste a jedným z nich je aj duchovný sprievodca¹².

Duchovné vedenie je aktívnou činnosťou, ktorá vyplýva z potreby po tvorivosti, realizuje sa v medziľudských vzťahoch a opiera sa o nesebeckú žičovosť. Ten, kto sprevádza, nemôže byť zameraný prioritne na účinky tejto činnosti, ktoré sú väčšinou pre neho neuchopiteľné. Ide o službu v tom najušľachtilejšom zmysle slova: stáva sa pomocníkom Ducha sv. v procese duchovného rozvoja slobodnej ľudskej osoby.

Duchovné vedenie je predovšetkým procesom, ktorý povzbudzuje duchovný život človeka. Nejde len o jednorazové stretnutie, ale ani o celoživotný proces. Človek z neho čerpá v určitom čase a konkrétnom momente svojho života a povolania. Človek je slabým na to, aby si mohol dobre vybrať. Je potrebné skôr dôverovať tým, ktorí sa na neho dívajú akoby zboku, z hĺbky jeho duše a povedia mu viac čo sa týka obsahu a nie počtu slov¹³.

4. Duchovný vodca ako vychovávateľ

Ak možno duchovnosť zdefinovať ako nasmerovanie celého človeka k Bohu – jeho rozumu, pocitov a vôle, na každom z týchto úrovní možno nájsť aj duchovné pasce, ktoré súčasne na mladého človeka číhajú. Preto hlavnou úlohou duchovného pastiera ako sprevádzajúceho bude všimnúť si aj možné znepokojenia, aby si ich vedení uvedomili včas. Tento spôsob prítomnosti pri duchovnom vedení je najlepšie označiť ako výchovný, keďže sprievodca je aj tým, kto vychováva a poukazuje na hodnoty, pre ktoré sa oplatí obetovať, objaviť ich v sebe a zainvestovať do nich. Vychovávateľ taktiež brúsi charakter človeka a najmä mladí ľudia sú na to vnímaví. Môže sa objaviť alebo zintenzívniť množstvo negatívnych vlastností. Vychovávateľ je v tomto procese akoby štítom v rukách bojovníka a môže tieto vlastnosti odhaliť a eliminovať, pomenovať ich a označiť ako neakceptovateľné. Vtedy zrazu mladý človek spozoruje, že sa v jeho živote objavuje nebezpečenstvo a takýto štít je pre neho potrebný. Bolo by prospešné, keby

---

¹² DOMASZK, A.: *Kierownictwo duchowe alumnów seminariów duchownych i zakonników w prawie kanonicznym (I). Forma sakramentalna i pozasakramentalna*, „Seminare” 3(36) (2015), s. 23 – 31.

¹³ MISIARCZYK, L.: *Czy konieczne jest kierownictwo do rozwoju życia duchowego?*, „Pastores” 2(71) (2016), s. 33.

sa mladí ľudia takýmto štítom vyzbrojovali vo sv. spovedi, a následne čerpajúc z duchovného vedenia by takúto výzbroj neustále nosili¹⁴.

Duchovné vedenie je jedným z podstatných nástrojov rozvoja duchovného života v procese zjednocovania sa človeka s Bohom. Príklady duchovného vedenia možno nájsť v celých dejinách na kresťanskom Východe aj Západe, ako aj v biblickej tradícii Starého zákona (učeníci prorokov). Táto tematika však nie je jednoduchá, ide o oblasť duchovného života a tá má interdisciplinárny charakter.

Duchovný sprievodca nie je psychológom, ale pozná aj túto oblasť a vie si poslúžiť jej nástrojmi. Sprievodca je predovšetkým teológ, čiže nielen zmyšľanie a psychika premieňajú duševný život človeka, ale aj Božia milosť. Pre mladých je dôležitá klasická zásada: v zdravom tele zdravý duch, teda ak sa o seba starajú integrálne. Nedbajú len o svoj fyzický a psychický komfort, aby bol ich život príjemný, ľahký, zmysluplný, ale aby ich život mal aj vnútorný duchovný obsah, a aby rozvíjali správny vzťah k Bohu, druhým aj k sebe samým, ako to uvádza Prikázanie lásky: „Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou! To je najväčšie a prvé prikázanie. Druhé je mu podobné: Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého!“ (Mt 22, 37-39). Takáto integrálnosť je predmetom jej dosahovania v procese utvárania seba na Boží obraz a Jeho podobu, k čomu má viesť aj duchovné sprevádzanie¹⁵.

Duchovný sprievodca, ktorý mladému človeku napomáha v rozvoji viery, vzraste cností, pri hľadaní Boha a stretnutí s Ním, v účasti na nadprirodzenej realite, sa sám stretáva pri svojej práci s rôznymi ťažkosťami. Tie sú spojené najmä s osobitou dynamikou komplikovaných procesov premien v jednotlivých etapách rozvoja človeka.

Porozumenie týchto potrieb a problémov, ktoré ich sprevádzajú, sú základom pre pravdivé sprevádzanie mladých v ich rozvoji a tiež v službe duchovného sprevádzania. Sprievodca by mal mať tieto základné vlastnosti: schopnosť aktívne počúvať, empatiu, schopnosť rozpoznávania a pomenovania potrieb, schopnosť riešiť problémy a konflikty vo vzťahu k sebe samému a k druhému človeku. Taktiež by mal byť nápomocný pri nadvязovaní spolupráce, prijímaní zodpovednosti za vlastný život, za uskutočnené rozhodnutia, kontrolovanie

---

¹⁴ PRYBA, A.: *Posługa sakramentalnej pokuty i kierownictwa duchowego w perspektywie świętości chrześcijańskiej*, „Teologia i Moralność” 10 (2011), s. 208 – 211. Porov. LOJAN, R.: Ľudská dôstojnosť a hodnota ľudského života. In: *Nové horizonty : časopis pre teológiu, kultúru a spoločnosť*, no. 9/1 (2015), p. 10 – 14.

¹⁵ SKAWROŃ, J.: *Psychologia a kierownictwo duchowe*, „Życie Konsekwane” 4(66) (2007), s. 58 – 70.

vlastných postojov, uvedomenie si vlastnej totožnosti. Oblasť takéhoto sprevádzania zo strany sprievodcu je veľmi široká¹⁶.

Veľmi dôležité pri sprevádzaní mladého človeka je aj to, ako duchovný sprievodca rozumie sám seba. On sám je nazývaný aj duchovným otcom – je to niekto taký, kto sa stáva blízkym pre mladého človeka, akoby bol z rodiny, lebo otec to je niekto veľmi blízky. Duchovný otec je ten, ktorý prostredníctvom svojej služby ukazuje obraz otcovstva na obraz Boha Otca, ale aj obraz pozemského otca. V súčasnosti je kríza otcovstva veľmi vážna, a to z rôznych dôvodov a príčin. Nejde len o to, že sa rozpadajú manželstvá či sú za tým ekonomické dôvody, kedy veľa otcov musí za prácou vycestovať za hranice a deti zostávajú bez osobného kontaktu s ním. Tu je veľmi dôležité, aby si duchovný otec akoby „nebol topánky“ skutočného rodiča dieťaťa, a ani nezatienil obraz Boha Otca. On má byť tým, ktorý sprevádza a z tohto dôvodu sa stáva síce veľmi blízkou osobou, ale na druhej strane si zachováva aj istý odstup. Blízkosť sa týka duchovných vzťahov a odstup sa týka psychofyzických vzťahov. Na to sa musí veľmi prísne dbať ako pri duchovnom vedení, tak aj v duchovnom otcovstve.

Vo vzťahu duchovný sprievodca – duchovný otec a penitent, v tomto prípade vo vzťahu s mladou osobou, sa duchovný sprievodca stáva vychovávateľom v aspekte duchovného a emocionálneho života. Výhovným cieľom je prebúdzanie rozvoja. Na to by sa mal zamerať každý vychovávateľ, ako mladého človeka pripraviť pre zrelý, dospelý a zodpovedný život, aby raz on sám mohol prevziať zodpovednosť nielen za svoj život, ale aj za život druhých. Povzbudiť druhého v jeho živote môže človek len svojím vlastným životom. Preto má byť vychovávateľ príkladom a vzorom zrelého a zodpovedného života. Jeho najväčšia sila spočíva v tom, že má aj sám na seba požiadavky a bojuje s ťažkosťami a tak ukazuje, že je možné prekonávať ťažkosti, krízy, nechúť, únavu. Mladý človek je tu prítomný ako niekto, koho život je ešte zahalený tajomstvom – sprievodca si uvedomuje, že je to živý človek na ceste nepretržitého rastu a rozvoja, a na druhej strane napreduje, putuje. Ako zdôrazňoval sv. Ján Pavol II. – človek je pútnikom, *homoviator*, človek na ceste ako ten, ktorý napreduje. Duchovná sprievodca sprevádzanému pomáha rozpoznávať v tajomstve jeho života to, čo v ňom predstavuje istý druh chaosu, ohrozenia a nebezpečenstva, napr. jeho túžby, chyby, nebezpečenstvá ohrozujúce to, čo v ňom je dobré alebo poukáže na jeho slabosti, ktoré by ho mohli priviesť k úpadku. Táto povzbudzujúca prítomnosť je základom pre autentickú výchovu. Sprievodca nestojí bokom tohto procesu rozvoja,

---

¹⁶ NOWAKOWSKI, L.: *Kierownictwo duchowe w kontekście działania zrzeczeń katolickich*, Warszawa 2015.

ktorý so sebou prináša aj plytčiny, falošné predstavy či ilúzie, na ktorých možno stroskotať. Nemôže sa zbaviť ťažkostí, ktoré sprevádzajú utváranie osobného vzťahu s Bohom presahujúceho pozemský priestor života a milosti. Tento rozvoj predpokladá rešpektovanie pravidiel, ktoré vychovávateľ dodržiava – ponajprv vo vlastnom živote a následne u tých, ktorých sprevádza. On je tým, ktorý vedeného upozorňuje, pobáda, ale predovšetkým povzbudzuje k odvahe do života. Mladým ľuďom v súčasnosti takáto odvaha často chýba, majú strach pred sebou samými, pred výberom životnej cesty, pred rozhodnutiami. Tento strach je jedným z prejavov množstva povrchných pocitov. Vychovávateľ usmerňuje aj tie. Mnoho mladých ľudí ich nevedome selektuje pri hľadaní stretnutia s Bohom. Za nábožensky ladené považuje len niektoré, ako je radosť, vzrušenie, láska, žiaľ či pocit viny. Iné zas, ako je napr. hnev, smútok, strach, rozpaky či pocit frustrácie nepovažujú za náboženské a sú dôvodom, že sa mladý človek prestáva modliť v období, ak sa objavia. Sú skôr podvedome naladení na to, že znamením autentického duchovného postoja je velebenie Boha a bezhraničná nádej, ktoré nevzbudzujú strach, nepokoj či hnev na iných. Ak sa tieto „nenáboženské skúsenosti“ dostavia, vnímajú ich ako krízu viery. Strácajú motiváciu ku kontaktu s Bohom a vzdávajú sa Jeho uctievaniu a viere. Úlohou vychovávateľa je pomôcť mladému človeku prijať životné dobrodružstvo so všetkým, čo k nemu patrí v jeho osobnom vzťahu s Pánom Ježišom a Bohom Otcom. V takýchto chvíľach je potrebné prosiť Ducha sv. o dar ponorenia svojich pocitov do Božej lásky. Mladí niekedy potrebujú sprevádzajúcu modlitbu počas toho, čo aktuálne prežívajú. Možno ich vyzvať k modlitbe v čase hnevu na rodičov, plaču či žiaľu nad zlom, ktoré človeka postretáva. Mladí nemusia mať strach povedať Bohu o svojom strachu pred úlohami, ktoré pred nimi stoja: o ich hanbe a pocitoch bezmocnosti voči hriechom, ktoré sa stále nanovo objavujú či o ich nedostatku odvahy pri boji s týmito hriechmi. Boh im chce byť aj v takýchto chvíľach blízky svojou láskou a milosťou.

Je potrebné venovať pozornosť motivácii intenzívneho náboženského zaangažovania sa najmä tých mladých, ktorí pochádzajú z rodín nepraktizujúcich vieru. Môže sa stať, že nábožnosť je postojom namiereným proti antiklerikalizmu blízkych či ich ľahostajnosti. Dôležitou úlohou vychovávateľa je taktiež venovať pozornosť usmerňovaniu emócií v otázke spoločnej modlitby. Ide najmä o reakciu na všetky prejavy len určitých liturgických foriem a v určitom prostredí. Emocionálne pripútanie k určitému štýlu hudby či nástrojom samo osebe nie je zlé, ale ak vedie k pocitu exkluzivity, vychovávateľ na to musí reagovať.

Veľmi dôležitým prvkom vo výchove mladého človeka k plnosti duchovného života je taktiež to, aby sa výchove podriadila jeho slobodná vôľa. Správanie človeka musí byť podriadené jeho vedomej vôli, a nie závislé na chvíľkových, dočasných pocitoch a náladách. Mladí sú často na jednej strane nabití energiou, inšpiráciou, nadšením, a z druhej strany sa u nich objavuje nechúť, odrádzanie od podujímania sa na množstvo iniciatív, ktoré by mohli byť inšpiratívne. Z obdobia modlitbového nadšenia mladí prechádzajú do stavu letargie či duchovnej nostalgie. Zo strany vychovávateľa je nekončiaca úloha pripomínať potrebu disciplíny v modlitbe. Je potrebné spoločne vypracovať pevný harmonogram stretnutí s Bohom, čo sa týka osobného počúvanie Božieho slova, premýšľania nad ním, meditácie, ale taktiež vniesť disciplínu do praxe adorácie spojenej s návštevou Najsv. Sviatosti, či do sviatostného života, najmä čo sa týka sviatosti pokánia. Taktiež je potrebné venovať pozornosť tzv. „kultúre prítomnej chvíle“, o čom písal pápež Benedikt XVI. – človek vtedy prežíva intenzívny duchovný a zmyslový zážitok. Ide o to, aby mal v danej chvíli predovšetkým vnútorný pocit zodpovednosti za to, čo si v živote vyberá a k čomu je jeho vôľa naklonená – či sú to duchovné dary, či hľadanie príjemnosti, ktorá je spojená so zmyslovými túžbami.

Vychovávateľ vychováva aj rozum. Ide o pohľad na kultúru bytia, pretože kultúrny človek nepohrda rozumom. V období postmodernizmu je veľmi dôležité, aby bola kultúra otvorená pre vieru a s ňou vchádzala do súladu. Je to však vôbec možné, nebude postavenie sa za Ježiša aj postavením sa proti „inak veriacim“? Úlohou vychovávateľa je objasňovať otázky a pochybnosti mladého človeka v úprimných rozhovoroch. Takýto dialóg by mal byť snahou o nachádzanie odpovedí, overovaním správneho videnia skutočnosti, otvorenosťou pre konfrontáciu s námietkami proti kresťanstvu. V súčasnosti je veľa mladých ľudí citlivých čo sa týka pohrdania hodnotami. Mnohí nesúhlasia s takou formou viery, ktorá pohrda hodnotami. Mnohí sú voči tomu ľahostajní a holdujú iným náboženstvám, sú kresťanmi-katolíkmi a patria do Rímskokatolíckej cirkvi, no sú okúzlení kultúrou, spôsobom bytia či istými formami duchovných skúseností napr. ďalekého východu, praxou rôznych paranáboženských foriem, lebo ich to fascinuje ako niečo „nové“ a vedia tým imponovať svojim rovesníkom, najmä ak sa bavia v rozhovoroch o veciach z duchovnej oblasti. Vychovávateľ musí mať na pamäti, že tu ide o istý druh postoja. Musí prezentovať postoj viery ako tej, ktorá hľadá porozumenie, podľa latinského príslovia: *fidesquaerensintellectum*. Vychovávateľ takýchto ľudí neodvrhuje, ale ani nemôže zotrvať v situácii, kedy sa správne hodnoty nerešpektujú – teda tie, na ktorých má mladý pokrstený človek budovať svoj život.

Mladých nemožno dotlačiť k fideizmu. Mladosť je obdobím, kedy by ich spiritualita mala osobitným spôsobom nadobudnúť najsolidnejšie základy prostredníctvom troch podstatných výchovných prvkov: katechézy – odovzdávania zjavného slova, filozofie a teológie – pravdy viery. Len na týchto troch úrovniach človek, utvárajúci svoje porozumenie chápe, čo znamená žiť hodnotami, ktoré mu boli odovzdané či zaštepené taktiež prostredníctvom daru, milosti sv. krstu a prostredníctvom ďalších sviatostí. V opačnom prípade hrozí vychovávateľovi neúspech, pretože taký mladý človek, ktorý svoj rozum nebude užívať, ostane infantilný, alebo naivný, čiže akoby „lietajúci v oblakoch“, odtrhnutý od reality, čo niekedy môže časom skončiť tvrdým pristátím. Vychovávateľ je niekým, kto stojí pri mladom človeku a je si vedomý pascí, ktoré sú mladým v tomto období nastavené. Musí si zachovať triezvosť dospelého človeka oproti mladšiemu od seba, ktorý vyhľadáva autoritu podľa vzoru otca a je pripravený vstúpiť do vzťahu takéhoto duchovného otcovstva. Vychovávateľ napomáha usmerňovať mantinely emócií, ktoré sprevádzajú duchovné skúsenosti mladých, a ktoré sú v tomto období obzvlášť intenzívne.

Záver

V najvšeobecnejšom zmysle je duchovné vedenie jednou zo základných funkcií cirkvi a jej poslanie viesť veriacich k vykúpeniu. Vyplýva z poslania, ktoré Kristus odovzdal svojim učeníkom po svojom zmŕtvychvstaní: „Chodte teda, učte všetky národy ... a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal.“ (Mt 28, 19-20). Do tohto príkazu patrí aj duchovné vedenie, verejné a súkromné vyučovanie, či individuálne sprevádzanie veriacich – napr. vo sv. spovedi. V tomto všeobecnom zmysle je duchovné vedenie potrebné všetkým veriacim. Predsa však, zvyčajne sa za duchovné vedenie považuje druhá forma činnosti, a tou je individuálna pomoc konkrétnemu človeku. Aby človek mohol žiť v súlade so sebou samým, neustále sa musí rozhodovať a voliť si spomedzi rôznych možností. Vo vnútri tohto procesu je potom priestor aj na duchovné vedenie. Paradoxne, práve toto vnútorné rozorvanie je priaznivým prostredím pre vzrast ľudského ducha.

BIBLIOGRAFIA

- DOMASZK, A.: *Kierownictwo duchowe alumnów seminariów duchownych i zakonników w prawie kanonicznym (I). Forma sakramentalna i pozasakramentalna*, „Seminare” 3 (36) (2015), s. 23 – 31.
- GOGOLA, J. W.: *Rola poznania siebie w drodze zjednoczenia z Bogiem*, „Itinera Spiritualia” 3 (2010), s. 90 – 99.
- KALTBACH, F.: *Kierownictwo duchowe – kształtowanie wolności ducha w posłuszeństwie*, „Życie Konsekrowane” 6(22) (2016), s. 81 – 82.
- KALTBACH, F.: *Dojrzałość jako cel kierownictwa duchowego*, „Życie Konsekrowane” 1(57) (2006), s. 63 – 67.
- LOJAN, R.: *Ľudská dôstojnosť a hodnota ľudského života*. In: *Nové horizonty : časopis pre teológiu, kultúru a spoločnosť*, no. 9/1 (2015), p. 10 – 14.
- LOJAN, R.: *Care as bodily labour*. In: *Revue Internationale des Sciences humaines et naturelles*. Fribourg : L'Association internationale Sciences, Éducation, Cultures, Traditions, no. 2 (2018), p. 109 – 116.
- MISIARCZYK, L.: *Czy konieczne jest kierownictwo do rozwoju życia duchowego?*, „Pastores” 2 (71) (2016), s. L. 35.
- MICZYŃSKI, J. K.: *Kryteria rozeznawania duchowego i rozeznawania duchów w świetle współczesnej literatury teologiczno-duchowej*, „Roczniki Teologii Duchowości” 3 (58) (2011), s. 123 – 127.
- NOWAKOWSKI, L. *Kierownictwo duchowe w kontekście działania zrzeczeń katolickich*, Warszawa 2015.
- OGÓREK, P.P.: *Biblijno-teologiczne podstawy kierownictwa duchowego*, „Życie Konsekrowane” 4 (66) (2007), s. 13 – 14.
- OSUCH, K.: *W radości z Chrystusem*, Kraków 2006.
- PRYBA, A.: *Posługa sakramentalnej pokuty i kierownictwa duchowego w perspektywie świętości chrześcijańskiej*, „Teologia i Moralność” 10 (2011), s. 208 – 211.
- SŁOMKA, W.: *Źródła postaw i życia chrześcijańskiego*, Lublin 1996, s. 243; A. Mercatali, *Padre spirituale*, w: S. Fiore De, T. Goffi (red.), *Nuovo dizionario di spiritualità*, Milano 1997.
- STINISSEN, W.: *Terapia duchowa*, Poznań 2001.
- SKAWROŃ, J.: *Psychologia a kierownictwo duchowe*, „Życie Konsekrowane” 4(66) (2007), s. 58 – 70.
- WERON, E.: *Kierownictwo duchowe*, Poznań – Warszawa 1983.

Aktuálne výzvy permanentnej formácie v oblasti liturgickej teológie¹

Marcel MOJZEŠ

Abstract

The author deals with the current challenges of permanent formation in the field of liturgical theology. He draws mainly on the Apostolic Letter of Pope Francis Desiderio desideravi on the liturgical formation of the people of God (2022), the liturgical constitution Sacrosanctum Concilium of the Second Vatican Council (1962–1965), as well as on his own long-term reflection. He formulates and analyzes five current challenges for the entire people of God: 1. starting from God's desire, 2. developing the theology of the people of God, 3. deepening the relationship between liturgy and synodality, 4. bringing the liturgical symbol into reality, and 5. promoting full, conscious, and active participation in the liturgy. The House of Liturgy and Spirituality, in cooperation with the Department of Systematic Theology of the Faculty of Theology of the University of Prešov, can also help in implementing these challenges.

Key words: Liturgical theology. Liturgy. Permanent formation. Desiderio desideravi. People of God.

Úvod

Permanentná formácia je stále aktuálna. A týka sa nielen kňazov, ale aj laikov. Osobitne to vnímame napríklad aj v procese Synody o synodalite, ktorá momentálne vstúpila do svojej realizačnej fázy. V rámci tejto synodálnej cesty sa často hovorí o potrebe synodálnej formácie. Ide totiž o proces ustavičného obrátenia.

V rámci permanentnej kňazskej formácie je dôležité vnímať ju integrálne, čiže vo vzájomnom prepojení medzi jej štyrmi zložkami: ľudská, duchovná, intelektuálna, pastoračná. Permanentná formácia v oblasti liturgickej teológie sa týka nielen kléru – biskupov, kňazov a diakonov, ale celého Božieho ľudu. Cieľom kresťanskej formácie, a to aj v oblasti liturgickej teológie, je *mať formu Krista* = *žiť*

---

¹ Príspevok je výstupom z riešenia projektu KEGA č. 003PU-4/2023 *Proces permanentnej formácie absolventov teológie ako súčasť celoživotného vzdelávania*.

ako Kristus v zmyšľaní, v spolucítení s trpiacimi, v plnení vôle nebeského Otca. Do života v Kristovi vstupujeme osobitným spôsobom skrze liturgické slávenie. Preto je potreba permanentnej formácie v oblasti liturgickej teológie stále aktuálna. Osobitným spôsobom zdôrazňuje potrebu liturgickej formácie celého Božieho ľudu apoštolský list pápeža Františka *Desiderio desideravi* (2022).

Začínať od Božej túžby

Apoštolský list *Desiderio desideravi* začína slovami, ktoré sú prevzaté z Lukášovho evanjelia: „Veľmi som túžil byť s vami veľkonočného baránka (gr. *pascha*) skôr, ako budem trpieť.“ (Lk 22, 15). Pápež František zdôrazňuje túto Božiu túžbu opakovane: „Nikto si nezaslúžil miesto na tejto večeri, všetci boli pozvaní, či skôr pritiahnutí Ježišovou vrúcnu túžbou byť s nimi túto veľkonočnú večeru (gr. *pascha*)“. Ide o jeho nekonečnú túžbu „obnoviť s nami spoločenstvo, ktoré mal od počiatku v pláne“.² „Ešte prv, ako sme odpovedali na jeho pozvanie – už oveľa skôr – existovala jeho túžba po nás: možno si to ani neuvedomujeme, ale zakaždým, keď ideme na svätú omšu, hlavným dôvodom je to, že nás priťahuje jeho túžba po nás. Možná odpoveď z našej strany a tá najnáročnejšia askéza spočíva ako vždy v odovzdaní sa jeho láske, v túžbe nechať sa k nemu pritiahnuť. Je isté, že každú našu účasť na Kristovom tele a krvi si Kristus želal pri Poslednej večeri.“³

Táto Božia túžba ako počiatok autentického liturgického slávania je vyjadrená už v Evanjeliu podľa Jána, keď sa Ježiš stretne so samaritánkou a ona začne riešiť „liturgickú otázku“ – na ktorom mieste sa treba klaňať Bohu: „Naši otcovia sa klaňali Bohu na tomto vrchu, a vy hovoríte, že v Jeruzaleme je miesto, kde sa treba klaňať.“ (Jn 4, 20). A Ježiš jej odpovedá: „Ver mi, žena, že prichádza hodina, keď sa nebudete klaňať Otcovi ani na tomto vrchu ani v Jeruzaleme. Vy sa klaniate tomu, čo nepoznáte; my sa klaníme tomu, čo poznáme, lebo spása je zo Židov. Ale prichádza hodina, ba už je tu, keď sa praví ctiteľia budú klaňať Otcovi v Duchu a pravde. Lebo sám Otec hľadá takých ctiteľov.“ (Jn 4, 21 – 23). Sám Otec hľadá takých ctiteľov, ktorí sa mu klaňajú „v Duchu a v pravde“.

Aj pápež Benedikt XVI. (Jozef Ratzinger) zdôrazňoval prvenstvo Božej činnosti v liturgii. 14. článok liturgickej konštitúcie *Sacrosanctum Concilium* II. vatikánskeho koncilu začína slovami: „Matka Cirkvi si veľmi želá, aby všetci veriaci boli vedení k plnej, uvedomelej a aktívnej účasti (lat. *participatio actiosa*) na liturgických sláveniach, ktorú si vyžaduje sama povaha liturgie a ktorá je pre kresťanský ľud... na základe krstu právom a povinnosťou.“ (SC 14). Cirkev ako dobrá Matka si pre svoje deti želá

² FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022), čl. 4.

³ FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022), čl. 6.

iste len to najlepšie. V snahe o interpretáciu koncilového pojmu *participatio actuosa* sa však kardinál Ratzinger pýta: „Ale v čom vlastne spočíva táto aktívna účasť? Čo treba pritom robiť?“ A hneď konštatuje: „Bohužiaľ, toto slovo sa prirýchlo pochopilo vo vonkajšom zmysle a z toho chápania sa odvodilo, že je nevyhnutné všeobecné „účinkovanie“, ako keby musel čo najväčší počet zúčastnených a čo najčastejšie vstupovať do liturgickej činnosti.“⁴ Aktívna účasť sa teda podľa Ratzingera často chápala len ako dôraz na ľudskú činnosť v liturgii. Môžeme podotknúť, že pri tomto vonkajšom chápaní sa zaiste vychádzalo aj z 30. článku konštitúcie *Sacrosanctum Concilium*, ktorý znie: „V záujme aktívnej účasti ľudu treba venovať starostlivosť jeho aklamáciám, odpovediam, spievaniu žalmov, antifónam, piesňam, ako aj úkonom, čiže gestám a držaniu tela. Nech sa v príslušnom čase zachová aj posvätné ticho.“ (SC 30). Kardinál Ratzinger však zdôrazňuje, že výraz „aktívna účasť“ poukazuje na čosi hlbšie, na dôležité konanie, na ktorom musia mať svoju účasť všetci. O aké konanie, o aké *actio* ide pri liturgii? Odpoveď nachádza kardinál vychádzajúc zo štúdia „liturgických prameňov“ (*fontes liturgici*): „Pod liturgickou *actio* sa v liturgických prameňoch rozumie eucharistická modlitba.“⁵ V nej totiž „dochádza k tomu, že ľudská *actio* (vykonávaná dovtedy kňazmi v rozličných náboženstvách) ustupuje do úzadia a ponecháva priestor pre *actio divina*, pre Božie konanie... Samotnou „akciou“ liturgie, na ktorej sa všetci účastníme je vlastne Božie konanie.“⁶ Tieto slová sú tak prevratné, že prof. Konečný z Teologickej fakulty Katolíckej univerzity v Košiciach sa na jednej konferencii⁷ vyjadril v tom zmysle, že keď si to prečítal, uvedomil si, že musí prepísať svoje skriptá z liturgiky.

Božie konanie, *actio Dei* sa plne prejavuje pri premenení, kedy sú prvky zeme „prepodstatnené, takpovediac vytrhnuté zo svojej stvorenej bázy, uchopené v najvnútornejšom základe svojho bytia a premenené na telo a krv nášho Pána.“⁸ Toto premenenie sa však netýka len chleba a vína. Každý kresťan má byť stále viac premieňaný na Ježiša Krista. „Jedinečnosť eucharistickej liturgie pozostáva práve v tom, že Boh sám koná a že my sme vtiahnutí do tohto Božieho konania.“⁹ Aktívna účasť v liturgii (*participatio actuosa*) teda znamená účasť človeka na Božej činnosti (*actio Dei*). Podľa Benedikta XVI. „v konečnom dôsledku rozdiel činnosťou Krista a našou činnosťou má byť zmazaný, má ostať jediná činnosť, ktorá je zároveň jeho aj naša, naša preto, lebo sme s Ním jedno telo a jeden duch. Osobitosť kresťanskej

⁴ RATZINGER, J.: *Duch liturgie*. Trnava : Dobrá kniha, 2005. s. 139.

⁵ RATZINGER, J.: *Duch liturgie*. Trnava : Dobrá kniha, 2005. s. 139.

⁶ RATZINGER, J.: *Duch liturgie*. Trnava : Dobrá kniha, 2005. s. 140 – 141.

⁷ *Nové trendy v liturgii*, 27.11.2008, TF KU, Košice.

⁸ RATZINGER, J.: *Duch liturgie*. Trnava : Dobrá kniha, 2005. s. 140.

⁹ RATZINGER, J.: *Duch liturgie*. Trnava : Dobrá kniha, 2005. s. 141 – 142.

eucharistickej liturgie spočíva práve v tom, že sám Boh koná a že my sme zapojení do tohto Božieho konania. S ohľadom na to všetko ostatné je druhoradé...”¹⁰

Aj pápež František zdôrazňoval prvenstvo Božej činnosti v liturgii tým, že hovoril o „úžase nad paschálnym tajomstvom“ ako o „podstatnej súčasť liturgického úkonu“.¹¹ Doslova hovorí: „Ak by nám chýbal úžas nad veľkonočným tajomstvom, ktoré sa sprítomňuje v konkrétnosti sviatostných znakov, skutočne by sme riskovali, že sa nepriepustne uzavrieme voči oceánu milosti, ktorý zaplavuje každé slávenie. Nestačí ani chvályhodná snaha o zlepšenie kvality slávenia, ani výzva k vnútornému prežívaniu: aj to sa totiž vystavuje riziku, že sa zredukuje na prázdnu subjektivitu, ak nezahrňa zjavenie kresťanského tajomstva. Stretnutie s Bohom nie je plodom individuálneho vnútorného hľadania Boha, ale je to darovaná udalosť: Boha môžeme stretnúť prostredníctvom novej skutočnosti vtelenia, ktoré pri Poslednej večeri zachádza až do krajnosti, keď túži byť nami konzumovaný.“¹²

Rozvíjať teológiu Božieho ľudu

V rámci permanentnej formácie v oblasti liturgickej teológie je veľmi dôležité rozvíjať teológiu Božieho ľudu. Je to vyjadrené v podnázve apoštolského listu *Desiderio desideravi* pápeža Františka, ktorý znie: „O liturgickej formácii Božieho ľudu“.

Koncilová konštitúcia *Sacrosanctum Concilium* začína od liturgickej formácie kléru, keď hovorí: „...plnej a aktívnej účasti všetkého ľudu treba pri obnove a zveľad'ovaní posvätnej liturgie venovať čo najväčšiu pozornosť, lebo ona je prvým a nevyhnutným prameňom, z ktorého majú veriaci čerpať pravého kresťanského ducha...Keďže však nemožno dúfať, že by sa to mohlo uskutočniť, kým sami duchovní pastieri nebudú ako prví celkom preniknutí duchom a silou liturgie a nestanú sa jej učiteľmi, je veľmi potrebné postarať sa v prvom rade o liturgickú formáciu kléru.“ (SC 14). Ďalej tá istá konštitúcia hovorí o formácii učiteľov liturgiky (SC 15), o vyučovaní liturgie¹³ (SC 16), o liturgickej formácii kandidátov na kňazstvo (SC 17), o pomoci kňazom v pastorácii (SC 18) a až napokon aj o liturgickej formácii veriacich (SC 19). Apoštolský list *Desiderio desideravi* je adresovaný „biskupom, kňazom a diakonom, zasväteným osobám a veriacim laikom“ a hovorí o „liturgickej formácii Božieho ľudu“, do ktorého patria všetky spomenuté kategórie jeho adresátov. V tom vidíme významný posun čo sa

¹⁰ RATZINGER, J.: *Opera omnia*. Vol. XI. *Teologia della liturgia*. Città del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana, 2010. s. 165.

¹¹ Nadpis nad čl. 24 in: FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022).

¹² FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022), čl. 24.

¹³ Slovenský preklad hovorí o „vyučovaní liturgiky“. Porov. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/sacrosanctum-concilium>

týka zdôraznenia úlohy celého Božieho ľudu v procese liturgickej formácie. Máme byť formovaný ako jeden Boží ľud. Veď už pápež Benedikt XVI. konštatoval, že čo sa týka účasti na ovocií liturgie, všetci (biskupi, kňazi, laici) sme si rovní.¹⁴ Iná vec je, že v zmysle biskupského, kňazského, či diakonského svätenia existujú v liturgickom zhromaždení rôzne služby. Na úrovni všeobecného kňazstva, ktoré sme dostali vo svätom krste, sme si ale naozaj všetci rovní.

Je dôležité čítať aj samotnú liturgickú konštitúciu *Sacrosanctum Concilium* vo svetle konštitúcie *Lumen gentium* o Cirkvi,¹⁵ ako aj ostatných dvoch konštitúcií: *Dei Verbum* o Božom zjavení a *Gaudium et spes* o Cirkvi v súčasnom svete.

Prehlbovať vzťah medzi liturgiou a synodalitou

S rozvíjaním teológie Božieho ľudu súvisí aj samotná skutočnosť, že liturgia a synodalita sú dva veľmi podobné prejavy života Cirkvi. Hovorí sa o tom v Záverečnom dokumente Synody o synodalite (2024): „Medzi *synaxis* a *synodos*, teda medzi eucharistickým a synodálnym zhromaždením, je úzke spojenie. V oboch sa realizuje Ježišov prísľub, že bude prítomný tam, kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v jeho mene (porov. Mt 18, 20), hoci rôznou formou. Synodálne zhromaždenia sú udalosti, ktoré slávia spojenie Krista s jeho Cirkvou prostredníctvom pôsobenia Ducha. On je ten, kto zabezpečuje jednotu Kristovho cirkevného tela v eucharistickom zhromaždení, ako aj v synodálnom zhromaždení. Liturgia je počúvaním Božieho slova a odpoveďou na jeho iniciatívu v podobe zmluvy. Aj synodálne zhromaždenie je počúvaním toho istého Slova, ktoré rovnako zaznieva v znameniach čias, ako aj v srdciach veriacich, a tiež je odpoveďou, v ktorej zhromaždenie rozlišuje Božiu vôľu, aby ju uviedlo do praxe. Prehlbenie spojenia medzi liturgiou a synodalitou pomôže všetkým kresťanským spoločenstvám, aby si v rozmanitosti kultúr a tradícií osvojili také štýly slávenia, ktoré ukazujú tvár synodálnej Cirkvi. S týmto cieľom žiadame o zriadenie osobitnej študijnej skupiny, ktorej bude zverené aj uvažovanie o tom, ako dosiahnuť, aby liturgické slávenia viac vyjadrovali synodalitu.¹⁶ Mohla by sa zaoberať aj kázaním v rámci

¹⁴ BENEDIKT XVI.: Posynodálna apoštolská exhortácia *Sacramentum caritatis* (2007), čl. 39.

¹⁵ Tento spôsob čítania *Sacrosanctum Concilium* zdôraznil aj Rev. Dr. Mark Joseph Zammit z University of Malta na Celoslovenskom liturgickom dni na Teologickej fakulte KU v Košiciach 26. 10. 2023 v prednáške na tému „Ekleziológia a liturgia po Druhom vatikánskom koncile.“ (osobné svedectvo autora tohto článku).

¹⁶ Pápež Lev XIV. už túto študijnú skupinu ustanovil. Jej členom je aj rektor Gréckokatolíckeho kňazského seminára v Nyíregyháze o. András Dobos, konzultor Špeciálnej liturgickej komisie Dikastéria pre východné cirkvi. Porov. <https://www.synod.va/it/il-processo-sinodale/fase-3-l-implementazione/i-gruppi-di-studio/rapporti-intermedi/gruppo-11.html> (10. 12. 2025).

liturgických slávení a rozvíjaním katechézy o synodalite v mystagogickom kľúči.“¹⁷

Vo východnom katolíckom prostredí hovorí o skúsenosti úzkeho vzťahu medzi liturgiou a synodalitou vladyka Borys Gudziak, arcibiskup metropolita Ukrajinskej katolíckej archieparchie vo Philadelphii (USA) a prezident Ukrajinskej katolíckej univerzity v Lvove: „*Naša skúsenosť potvrdila to, o čom svedčí tradícia: dôležitosť začlenenia synody do liturgického slávania. Vzťah medzi synodou a liturgiou je skutočne zásadný. Zažili sme, že to, čo sa deje na synode, keď sa slávi nielen legitímne, ale aj so správnym postojom srdca, sa veľmi nelíši od toho, čo sa deje pri eucharistickom slávení – prítomnosť Krista prostredníctvom Ducha, ktorý nás všetkých zjednocuje v jednom zmýšľaní. A to až do takej miery, že v staroveku sa synodalita chápala ako rozšírenie Eucharistie.*“¹⁸

So vzťahom liturgie a synodality súvisí aj dôležitosť zapojenia laikov nielen do samotnej liturgie, ale aj do teologickej reflexie o liturgii. Spomínam si, ako počas workshopu v rámci Jubilea synodálnych tímov a participatívnych organizmov v Ríme v 25. 10. 2025, ktorý bol nazvaný „Liturgia a synodalita. Slávenie ne-dele ako Pánovho dňa“ sa jedna staršia pani zo severu Talianska, manželka stá-leho diakona predstavila slovami: „som liturgista“. Keď som sa jej potom pýtal, čo tento pojem pre ňu znamená, odpovedala mi, že sa stará o kvety a inú vý-zdobu v chráme.

Uvádzať do reality liturgického symbolu

Pápež František vo svojom apoštolskom liste *Desiderio desideravi* ďalej hovorí, že „*Úžas je podstatnou súčasťou liturgického úkonu, pretože je to postoj tých, ktorí vedia, že sú tu konfrontovaní so špecifikom symbolických gest; je to úžas tých, ktorí zakúšajú silu symbolu, ktorá nespočíva v odkaze na abstraktný pojem, ale vo svojej konkrétnosti obsa-huje a vyjadruje to, čo znamená.*“¹⁹

Významný pravoslávny liturgický teológ otec Alexander Schmemmann (1921 – 1983) varuje pred tzv. ilustratívnym symbolizmom, ktorý síce poukazuje na sú-vis liturgického slávania so životom, smrťou a zmŕtvychvstáním Ježiša Krista, no necháva účastníka liturgického zhromaždenia len v pozícii pozorovateľa.²⁰ Na

¹⁷ Za synodálnu Cirkev: spoločenstvo, spoluúčasť, misia Záverečný dokument, 26. októbra 2024, čl. 27. In: https://www.synoda.sk/downloads/ZAVERECHNY_DOKUMENT_2024_Def.pdf (15. 4. 2025).

¹⁸ GUDZIAK, B.: Synodalita v miestnej cirkvi. Napomáhanie spoločenstva (communio) vo východnom katolíckom prostredí. In: *Theologos*, 2025, roč. 27, č. 1, s. 139.

¹⁹ FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022), čl. 26.

²⁰ SCHMEMMANN, A.: Symbols and Symbolism in the Orthodox Liturgy. In: COSTANELOS, D.: (ed.): *Orthodox Theology and Diakonia*, Festschrift Iakovos. Brookline, MA : Hellenic College Press, 1981. s.

toto riziko upozorňuje aj liturgická konštitúcia *Sacrosanctum Concilium*: „Cirkev sa veľmi stará o to, aby veriaci neboli prítomní na tomto tajomstve viery ako cudzí a nemí pozorovatelia, ale aby ho pomocou obradov a modlitieb dobre chápali a na posvätnom úkone sa zúčastňovali vedome, nábožne a aktívne, aby sa poučili Božím slovom, občerstvili sa pri stole Pánovho tela a vzdávali Bohu vďaky.“ (SC 48)

Na rozdiel od ilustratívneho symbolizmu cirkevní Otcovia používali tzv. reálny symbolizmus. Ako zdôrazňuje otec Alexander Schmemmann, takto vnímaný „symbol je spôsob reálnej prítomnosti a pôsobenia Božieho tajomstva“.²¹ Takéto chápanie symbolu bolo prítomné v mystagogických katechézach cirkevných Otcov a nachádzame ho ešte aj v *Mystagógii* sv. Maxima Vyznávača (7. storočie). Maxim napríklad hovorí, že Božie Telo a Božia Krv, prítomné v liturgii pod spôsobom chleba a vína sú „symbolom“ Ježiša Krista. Pre Maxima Vyznávača slovo „symbol“ znamená skutočnú, reálnu prítomnosť. Ako hovorí Tridentský snem, že v Eucharistii je Kristus prítomný skutočne, reálne a podstatne (*vere, realiter, substantialiter*).²²

Vychádzajúc z tejto reálnej prítomnosti Boha v liturgii Schmemmann zdôrazňuje, že už v najstarších tradíciách bola liturgia, podobne ako vo Svätom písme, pokladaná za prameň poznania Boha zjavujúceho seba samého v jeho spasiteľných skutkoch. „Liturgia, vo svojom celku ako aj v každom obrade či úkone, je symbol. Avšak nie symbol jednej či druhej udalosti alebo osoby, ale celého tajomstva... spásynosnej milosti. Inými slovami, tento symbolizmus nie je 'ilustratívny'“.

Človek teda nemá ostať len akýmsi „divákom“ liturgie. Lebo ako hovorí Schmemmann, a to je možno najdôležitejšia veta z celého jeho článku: „Liturgia je to, čo sa deje s nami.“ Táto veta naznačuje, že človek sa v liturgii potrebuje otvoriť Božiemu pôsobeniu. Lebo prvotným aktérom toho, „čo sa deje s nami“ je sám Boh, ktorý „zjavuje seba samého vo svojich spasiteľných skutkoch.“²³ Reálny symbolizmus uvádza človeka do Božej prítomnosti a do účasti na Božom konaní.

Problémom je, ako konštatuje pápež František, že dnešný človek stráca schopnosť vnímať túto realitu symbolu v patristickom ponímaní. O to viac, že často sa pod pojmom „symbol“ vníma len niečo ilustratívne. Pápež František hovorí: „Strata schopnosti chápať symbolickú hodnotu tela a každého stvorenia spôsobuje,

---

91 – 102; MOJZEŠ, M.: *Podte, pokložme sa a padnime pred Kristom. Úvod do liturgickej teológie*. Prešov : GTF PU, 2013. s. 52 – 57.

²¹ SCHMEMMANN, *Символы и символизм византийской литургии*. <http://www.kiev-orthodox.org/site/worship/442/> (20. 2. 2012).

²² DENZINGER, H. – SCHÖNMETZER, A.: *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*. Freiburg, Basel, Rome & Vienna : Herder, 1997. s. 1636.

²³ SCHMEMMANN, *Символы и символизм византийской литургии*. <http://www.kiev-orthodox.org/site/worship/442/> (20. 2. 2012).

že symbolický jazyk liturgie je pre moderného človeka takmer neprístupný. Nejde však o to, aby sme sa takéhoto jazyka zriekli: nemožno sa ho zriecť, pretože si ho vybrala Naj-svätejšia Trojica, aby nás dosiahla v tele Slova. Skôr ide o to, aby sme si znovu osvojili schopnosť používať a chápať liturgické symboly.“²⁴

Pápež František sa ďalej pýta: „Ako byť znovu schopný používania symbolov? Ako sa vrátiť k schopnosti rozumieť im, aby sme ich mohli prežívať? Vieme dobre, že slávenie sviatostí je – z Božej milosti – účinné samo osebe (ex opere operato), ale to neza-ručuje plnú účasť ľudí, ak sa s jazykom slávania nezaobchádza adekvátnym spôsobom. Symbolická vnímavosť totiž nie je záležitosťou mentálneho poznania, osvojovania si po-jmov, ale ide o životnú skúsenosť.“²⁵

V snahe odpovedať na otázku, čo môže pomôcť dnešnému človeku znovu objaviť realitu liturgického symbolu, ba priam symbolu ako takého, pápež František spomína tri cesty: 1. znovunadobudnutie dôvery v stvorenie, 2. výchova zo strany rodičov, starých rodičov, kňazov a katechetov a 3. rozvíjanie umenia sláviť (ars celebrandi).

„V prvom rade musíme znovunadobudnúť dôveru v stvorenie. Tým chcem povedať, že veci – z ktorých sú sviatosti „vytvorené“ – pochádzajú od Boha, smerujú k nemu a boli ním prijaté, najmä pri vteleení, aby sa stali nástrojmi spásy, nositeľmi Ducha, kanálmi milosti... Ak sú stvorené veci nevyhnutnou súčasťou sviatostného diania, ktoré pôsobí našu spásu, musíme sa na ne pripraviť novým pohľadom, ktorý nebude povrchný, ale úctivý a vd'ačný. Už od počiatku obsahujú zárodok posväcujucej milosti sviatostí.“²⁶

„Ďalšou kľúčovou otázkou... je výchova potrebná na získanie vnútorného postoja, ktorý nám umožní používať a chápať liturgické symboly. Poviem to jednoducho. Mám na mysli rodičov a ešte skôr starých rodičov, ale aj našich farárov a katechetov. Mnohí z nás sme sa naučili sile liturgických gest – ako je napríklad znamenie kríža, kľacanie, vyznanie viery – práve od nich... Od tohto momentu nám toto gesto, jeho symbolická sila, patrí alebo lepšie povedané: my patríme tomuto gestu, dáva nám formu, sme ním formovaní. Nie je potrebné príliš veľa hovoriť, nie je potrebné, aby ste o tomto geste všetko pochopili: je po-trebné byť maličký pri jeho odovzdávaní, ako aj pri jeho prijímaní. Zvyšok je dielom Du-cha. Takto sme boli zasvätení do symbolického jazyka. O toto bohatstvo sa nesmieme ne-chať okradnúť. Ako rastieme, môžeme mať viac prostriedkov na pochopenie, ale vždy pod podmienkou, že zostaneme maličkí.“²⁷

²⁴ FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022), čl. 44.

²⁵ FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022), čl. 45.

²⁶ FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022), čl. 46.

²⁷ FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022), čl. 47.

„Jeden zo spôsobov, ako pestovať a rozvíjať živé chápanie liturgických symbolov, rozhodne spočíva v pestovaní umenia sláviť (*ars celebrandi*)... *Ars celebrandi* nemožno redukovať len na dodržiavanie systému rubrik, ale ani ho nemožno považovať za vynaliezavú – niekedy až divokú – tvorivosť bez pravidiel. Obrad je sám osebe normou a norma nikdy nie je sama cieľom, ale vždy slúži vyššej skutočnosti, ktorú má chrániť... Moment slávenia je miestom, kde sa prostredníctvom spomienky sprítomňuje veľkonočné tajomstvo, aby ho pokrstení prostredníctvom svojej účasti mohli zakúsiť vo vlastnom živote: bez tohto pochopenia je ľahké upadnúť do externalizmu (viac či menej rafinovaného) alebo rubricizmu (viac či menej rigidného). Preto je potrebné vedieť, ako Duch Svätý pôsobí pri každom slávení: umenie sláviť musí byť v súlade s pôsobením Ducha. Iba tak sa oslobodí od subjektivismu, ktorý je výsledkom prevahy individuálnej citlivosti, a od kulturalizmu, ktorý je nekritickým preberaním kultúrnych prokov, ktoré nemajú nič spoločné so správnym procesom inkulturácie.“²⁸

O dôležitosti *ars celebrandi* hovoril aj pápež Benedikt XVI. v posynodálnej apoštolskej exhortácii *Sacramentum caritatis* o Eucharistii – prameni a vrchole života a poslania Cirkvi.²⁹

S uvádzaním do reality symbolu súvisí aj potreba mystagogickej katechézy, ktorú praktizovali cirkevní Otcovia už v prvých storočiach³⁰ pre tých, ktorí hoci už boli pokrstení a pred krstom absolvovali predkrstné katechézy pre katechumenov, boli ďalej uvádzaní do sláveného tajomstva (gr. *mystagogein* = *mysterion* + *agein* znamená „uvádzať do tajomstva“).

Jednou z foriem mystagogickej katechézy môže byť aj uvádzanie veriacich do kňazských liturgických modlitieb. Aj keď sa podľa súčasnej praxe väčšinu týchto modlitieb zvyknú kňazi modliť potichu, ide o modlitby celého liturgického zhromaždenia, sú formulované v množnom čísle. Podobne ako anafora sa v istom období vývoja byzantskej liturgickej tradície modlievali nahlas. V súčasnosti sa k tejto praxi vracia napríklad Grécka pravoslávna cirkev, Melchitská gréckokatolícka cirkev,³¹ alebo aj Pittsburghská metropolia pre ruténskych gréckokatolíkov v USA.³²

²⁸ FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022), čl. 48 – 49.

²⁹ BENEDIKT XVI.: Posynodálna apoštolská exhortácia *Sacramentum caritatis* (2007), čl. 38 – 42.

³⁰ MAZZA, E.: *La mistagogia. Le catechesi liturgiche della fine del quarto secolo e il loro metodo*. Roma: Centro Liturgico Vincenziano, 1996; CYRIL JERUZALEMSKÝ: *Mystagógické katechese*. Olomouc: Refugium, 1997.

³¹ MOJZEŠ, M.: *Podťe, pokloňme sa a padnime pred Kristom. Úvod do liturgickej teológie*. Prešov : GTF PU, 2013. s. 64 – 65.

³² *The Divine Liturgy of our Holy Father John Chrysostom*. Pittsburgh : The Byzantine Seminary Press, 2006.

Napomáhať plnej, uvedomelej a aktívnej účasti v liturgii

Interpretácia kňazských modlitieb je cestou z ciest k napomáhaniu plnej, uvedomelej a aktívnej účasti v liturgii, o ktorej sa hovorí vo vyššie citovanom 14. článku konštitúcie *Sacrosanctum Concilium*.

Súčasťou tejto cesty je však aj odvážne (csl. *so derznovénijem*, gr. *meta parresias*) a s láskou pomenovať a s Božou pomocou odstraňovať všetko to, čo nám bráni v tejto plnej, uvedomelej a aktívnej účasti na liturgických sláveniach. Je to v duchu *Rozhodnutia*, ktoré gréckokatolíci formulovali ešte v roku 1969 v nultom čísle časopisu *Slovo*: „Gréckokatolíci budú rozlišovať živú tradíciu od zväzujúcej tradície.“³³

Účasť v liturgii je vlastne účasťou na živote Najsvätejšej Trojice. Latinský pojem, ktorý pre „účasť“ používa originál konštitúcie *Sacrosanctum Concilium*, je *participatio*. Môžeme povedať, že v našej byzantsko-slovanskej tradícii ekvivalentami latinského pojmu *participatio* sú pojmy *pričástije*, *obščénije*, *priobščénije*. Vo formulke, ktorú kňaz vyslovuje v cirkevno-slovanskom jazyku pri rozdávaní sv. prijímania, hovorí: „Čestnáho, presvjatáha, prečistaho Ĺíla i Króve Hóspoda i Bóha i Spása nášeho Isúsa Christá *pričaščajetsja* ráb Bóžij/rába Bóžija...“, čo by sa dalo preložiť aj slovami „stáva sa súčasťou“ Kristovho Tela a Krvi, teda Cirkvi, ktorá je jeho mystickým telom. Nie je to však jediné miesto, kde sa takýto výraz nachádza. Historicky staršie sú tie miesta, kde sa výraz *pričástije* nachádza v rámci anafory. Už v úvode do anafory zaznieva v žehnaní kňaza, ktoré je vernou parafrázou posledných slov z 2. listu sv. apoštola Pavla Korinťanom: „Milosť nášho Pána Ježiša Krista, láska Boha Otca i spoločenstvo (csl. *pričástije*, gr. *koinonia*) Svätého Ducha nech je s vami všetkými.“³⁴ Pojem „spoločenstvo Svätého Ducha“ (gr. *koinonia tu hagiou pneumatos*) sa vyskytuje aj medzi tzv. „ovocím sv. prijímania“ v samotnej anafore sv. Jána Zlatoústeho. Eucharistiu teda prijímame aj kvôli zintenzívneniu tohto spoločenstva Svätého Ducha. Prof. R. Taft SJ vo svojej štúdii analyzuje tento pojem vo svetle homílií sv. Jána Zlatoústeho a prichádza k záveru, že ide o pojem, ktorý vyjadruje vlastne účasť na živote Najsvätejšej Trojice. Pre svätého Jána Zlatoústeho „spoločenstvo Svätého Ducha“ znamená to isté ako „spoločenstvo Syna“, alebo „spoločenstvo Otca“. Žiadna z osôb Najsvätejšej Trojice totiž nežije a nekoná osamotene.³⁵

³³ *Slovo k 1100. výročiu úmrtia svätého Cyrila*. Košice : Gréckokatolícky biskupský úrad, 1969. s. 3 – 4.

³⁴ 2 Kor 13, 13.

³⁵ TAFT, R.: The Fruits of Communion in the Anaphora of St. John Chrysostom. In: *Studia Anselmiana* 192, roč. 105. s. [275] – 302.

O liturgii ako účasti na Božom živote písal aj svätý pápež Ján Pavol II. vo svojom apoštolskom liste *Oriente Lumen*: „Účasť na trojičnom živote sa uskutočňuje prostredníctvom liturgie a osobitným spôsobom v Eucharistii, ktorá je tajomstvom zjednotenia s osláveným Kristovým telom.“ (OL 6)

Podobne sa vyjadril svätý pápež Pavol II. 4. decembra 1963 pri promulgovaní konštitúcie *Sacrosanctum Concilium*: „Posvätná liturgia je prvotným zdrojom tej božskej výmeny, v ktorej je nám darovaný Boží život; že je prvou školou našich duší; prvým darom, ktorý musíme poskytnúť kresťanskému ľudu, zjednotenému s nami vo viere a vytrvalej modlitbe“.³⁶

Zhrnutie

Aktuálne výzvy permanentnej formácie v oblasti liturgickej teológie, ktoré sú naznačené v tomto článku, by sme mohli zhrnúť do piatich hlavných bodov:

- začínať od Božej túžby,
- rozvíjať teológiu Božieho ľudu,
- prehlbovať vzťah medzi liturgiou a synodalitou,
- uvádzať do reality liturgického symbolu,
- napomáhať plnej, uvedomelej a aktívnej účasti na liturgii.

Všetkých týchto 5 hlavných výziev formácie v oblasti liturgickej teológie je prejavom synodálneho prístupu k liturgii. Znamená to kráčať spolu s Kristom, počúvať ho a spolu s Ním počúvať aj iných.³⁷ K plnšej realizácii týchto výziev môže pomôcť aj Dom liturgie a spirituality,³⁸ ktorý v spolupráci s Katedrou systematickej teológie GTF PU v Prešove vytvára priestor pre dialóg, pre spoluprácu s laikmi a pre spoločnú reflexiu vo svetle najnovších štúdií o liturgii, liturgickej teológii a liturgickej spiritualite. V roku 2026, ak Boh dá, plánujeme zorganizovať vedecké kolokvium o liturgickej formácii.

---

³⁶ In: *Acta Apostolicae Sedis* 1964, roč. 56, s. 34. Citované podľa FRANTIŠEK: Apoštolský list *Desiderio desideravi* (2022), čl. 30.

³⁷ Skúsenosť emauzských učeníkov: Lk 24, 15 – 32.

³⁸ MOJZEŠ, M.: Predstavenie vízie Domu liturgie a spirituality v Prešove. In: MOJZEŠ, M. a kol. (eds.): *Metodológia liturgického výskumu ako nástroj pri zachovaní zmyslu a ducha liturgie*. Prešov : GTF PU, 2020, s. 237 – 241; MOJZEŠ, M.: Vznikajúci Dom liturgie a spirituality v Prešove ako priestor pre liturgicko-spirituálnu formáciu. In: JANČOVIČ, J. (ed.): *Tvar a tvár našej Cirkvi : Ekleziologické štúdie, články a perspektívy*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK, 2021, s. 261 – 271.

BIBLIOGRAFIA

- BENEDIKT XVI.: *Posynodálna apoštolská exhortácia Sacramentum caritatis*, (2007).
- CYRIL JERUZALEMSKÝ: *Mystagógické katechese*. Olomouc: Refugium, 1997.
- DENZINGER, H. – SCHÖNMETZER, A.: *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*. Freiburg, Basel, Rome & Vienna : Herder, 1997.
- FRANTIŠEK: *Apoštolský list Desiderio desideravi* (2022).
- GUDZIAK, B.: Synodalita v miestnej cirkvi. Napomáhanie spoločenstva (communio) vo východnom katolíckom prostredí. In: *Theologos*, 2025, roč. 27, č. 1. s. 125 – 143.
- MAZZA, E.: *La mistagogia. Le catechesi liturgiche della fine del quarto secolo e il loro metodo*. Roma : Centro Liturgico Vincenziano, 1996.
- MOJZEŠ, M.: *Podťte, pokloňme sa a padnime pred Kristom. Úvod do liturgickej teológie*. Prešov : GTF PU, 2013.
- MOJZEŠ, M.: Predstavenie vízie Domu liturgie a spirituality v Prešove. In: MOJZEŠ, M. a kol. (eds.): *Metodológie liturgického výskumu ako nástroj pri zachovaní zmyslu a ducha liturgie*. Prešov : GTF PU, 2020. s. 237 – 241.
- MOJZEŠ, M.: Vznikajúci Dom liturgie a spirituality v Prešove ako priestor pre liturgicko-spirituálnu formáciu. In: JANČOVIČ, J. (ed.): *Tvar a tvár našej Cirkvi : Ekleziologické štúdie, články a perspektívy*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta UK, 2021. s. 261 – 271.
- RATZINGER, J.: *Duch liturgie*. Trnava : Dobrá kniha, 2005.
- RATZINGER, J.: *Opera omnia. Vol. XI. Teologia della liturgia*. Città del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana, 2010.
- SCHMEMANN, A.: Symbols and Symbolism in the Orthodox Liturgy. In: COSTANELOS, D.: (ed.): *Orthodox Theology and Diakonia, Festschrift Iakovos*. Brookline, MA : Hellenic College Press, 1981. s. 91 – 102.
- Slovo k 1100. výročiu úmrtia svätého Cyrila*. Košice : Gréckokatolícky biskupský úrad, 1969. s. 3 – 4.
- TAFT, R.: The Fruits of Communion in the Anaphora of St. John Chrysostom. In: *Studia Anselmiana* 192, roč. 105. s. [275] – 302.
- The Divine Liturgy of our Holy Father John Chrysostom*. Pittsburgh : The Byzantine Seminary Press, 2006.

Za synodálnu Cirkev: spoločenstvo, spoluúčasť, misia Záverečný dokument, 26. októbra 2024. In: https://www.synoda.sk/downloads/ZAVERECNY_DOKUMENT_2024_Def.pdf (15. 4. 2025).

Permanentná formácia bohoslovcov a kňazov v Košickej arcidiecéze po roku 1990

Cyrl HIŠEM

Abstract

Permanent formation of priests is a necessary continuation of the process of creating a priestly personality. Permanent formation of priests in the Diocese of Košice began in 1991 at the Spiš Kapitula. The pastoral year of new priests began in 1996, and a particular prescription of Mons. Alojz Tkáč was issued for this. Since 2019, it has continued according to the instructions of archbishop Mons. Bernard Bober for the permanent formation of priests. Initially, there were 18 meetings per year, which were later divided into three years of 6 meetings. The auxiliary bishop, Mons. Marek Forgáč is now the responsible person for such formation. Similarly, seminarians in the Seminary of St. Charles Borromeo in Košice also permanently formed through many lectures and conferences.

Key words: Permanent formation. Bishop. Priest. Theologian. Seminary.

V apoštolskej exhortácii sv. Jána Pavla II. *Pastores dabo vobis* čítame, že permanentná formácia kňazov je prirodzeným a absolútne nevyhnutným pokračovacím procesom vytvárania kňazskej osobnosti, ktorý sa začal i rozvíjal v seminári počas formácie ako prípravy na vysviacku...

Permanentná formácia nie je opakovaním seminárnej, len jednoducho zrevi-
dovanej a rozšírenej o nové praktické podnety. Rozvíja sa vďaka novému obsahu,
a najmä novým metódam, ako základná zjednocujúca skutočnosť, ktorej proces –
prameniari v seminárnej formácii – vyžaduje úpravy, aktualizáciu a zmeny, pričom
nesmie byť prerušená či oslabená – kontinuita.

A naopak, už v seminári treba pripravovať budúcu permanentnú formáciu,
otvoriť duše a podnietiť túžbu budúcich kňazov, ukázať im jej nevyhnutnosť, vý-
hody aj ducha a zabezpečiť podmienky na jej realizáciu. Keďže permanentná for-
mácia je pokračovaním formácie v seminári, jej cieľom nemôže byť len akýsi pro-
fesionálny postoj, nadobudnutý niektorými novými pastoračnými technikami.

Skôr má zachovať všeobecný a jednotný proces stáleho dozrievania, ktorý spočíva v prehlbovaní každého rozmeru formácie – ľudského, duchovného, intelektuálneho a pastoračného –, ako aj v ich osobitnom vnútornom a živom spojení, počnúc pastoračnou láskou a všetkým, čo s ňou súvisí.¹

Po roku 1990 sa život Košickej diecézy a neskôr arcidiecézy začal dostávať do cirkevnej štruktúry. Vymenovanie a konsekrácia biskupa Mons. Alojza Tkáča, neskôr pomocného biskupa Mons. Bernarda Bobera, obsadzovanie uprázdnených fár a úradov, budovanie a oprava kostolov, farských budov, neskôr kňazského seminára a pod.

Formácia kňazov

Vo formácii kňazov bola v diecéze podľa vízií diecézneho biskupa Mons. Alojza Tkáča snaha návratu k trienálnym a prosynodálnym skúškam. Malo to slúžiť k budúcim dispozíciám do farností, ale reálne sa to nezohľadňovalo. Prvé porevolučné kolo prebehlo v roku 1991. Prvými predmetmi stanoveného trojročného cyklu boli: Starý zákon, Fundamentálna a Dogmatická teológia. Druhé kolo diecézny biskup vyhlásil v termíne 16. – 18. septembra 1992. Trienálne skúšky boli z predmetov: Nový zákon, Morálna teológia, Kanonické právo a Cirkevné dejiny. Prosynodálne skúšky boli z predmetov: Morálna teológia a Kanonické právo. Skúšky sa konali na Spišskej Kapitule, pretože tu sa v tomto čase po roku 1990 vzdelávali a formovali budúci kňazi košickej diecézy. Rozsah učiva bol z prednášok štúdia Katolíckej teológie.²

V ďalšom roku sa skúšky konali v termíne 8. - 10. septembra 1993, teda v čase keď boli bohoslovci na prázdninách, aby sa tam mohli ubytovať kňazi. Predmetmi skúšok boli pastorálka, homiletika, liturgika, katechetika. Na homiletiku bolo potrebné vypracovať homíliu na ľubovoľnú nedeľu cyklu A, na katechetiku katechézu.³

Skúšky v ďalšom roku boli v termíne od 12. – 14. septembra 1994 v zmysle apoštolskej exhortácie *Pastores dabo vobis* (6, 80). Opakovali sa predmety prvého kola.⁴

---

¹ Ján Pavol II., *Pastores dabo vobis*, bod č. 71, Rím 25. 3. 1992.

² *Acta Curie Episcopalis Cassoviensis* 4/1992, bod č. 10.

³ *Acta Curie Episcopalis Cassoviensis* 5/1993, s. 4.

⁴ *Acta Curie Episcopalis Cassoviensis* 3/1994, bod č. 10.

Podľa požiadaviek Kongregácie pre klérus – Direktórium o službe a živote kňazov, ktoré na Slovensku bolo publikované v roku 1994 – sa zaviedol nový pojem a rozmer: pastoračný rok novokňazov. V bode 82 bolo ustanovené, že biskup sa má postarať, aby prvý rok po kňazskej vysviacke bol tzv. pastoračný. Mal uľahčiť prechod od života v kňazskom seminári k vysluhovaniu posvätných funkcií a napomôcť k dosiahnutiu harmonickej ľudskej a kňazskej zrelosti.⁵

Prvé stretnutie sa uskutočnilo 17. februára 1996 za účasti už arcibiskupa Alojza Tkáča. Obsahovalo odbornú prednášku, modlitbu, otázky a výmenu skúseností. Ďalšie stretnutia boli naplánované na 12. 4., 10. 5. a 14. 6. 1996.⁶

Počiatkové kroky boli zavŕšené partikulárnym predpisom, ktorým Mons. A. Tkáč od 1. septembra 1997 nariadil povinnosť absolvovať pastoračný rok novokňazov, ktorého obsahom boli aj trienálky.

Prednášky a stretnutia boli plánované vždy v utorok. Spolu 18 utorkov. Pre zaujímavosť boli to nasledujúce dni: 14., 21., 28. október; 11., 18., 25. november 1997. Potom 12., 19., 26. január; 10., 17., 24. február; 10., 17. marec; 21., 28. apríl; 12., 19. máj 1998.

Štúdium sa ukončovalo vypracovaním dvoch prác na tému dohodnutú s prednášajúcim. Jedna práca bola prezentovaná verejne. Moderátorom bol Anton Fabian.⁷ Neskôr Jozef Žvanda, v roku 2000 bol menovaný Peter Čeluch a od roku 2004 bol moderovaním poverený Patrik Šarišský, ktorý to robí dodnes.⁸

Od roku 2019 bola vydaná inštrukcia.⁹ Tento dokument predstavuje základné usmernenie permanentnej formácie pre kňazov Košickej arcidiecézy, ktorý chce pomôcť každému kňazovi žiť kňazstvo podľa vzoru Ježiša Krista Dobrého Pastiera (PDV 73). Bol zostavený na základe požiadaviek Cirkvi formulovaných zvlášť v dokumentoch: Ján Pavol II.: exhortácia Pastores dabo vobis (PDV), Kongregácia pre klerikov: Direktórium pre službu a život kňazov, 2013 (Dir), Kongregácia pre katolícku výchovu: Základný poriadok pre formovanie kňazov, 2016 (RFIS) a Diecézna synoda Košickej arcidiecézy: dekrét Svätosť života o spiritualite a formácii kňazského povolania (SŽ).

⁵ Kongregácia pre klérus, *Direktórium o službe a živote kňazov*, 31.1.1994, Trnava : ABÚ 1994.

⁶ *Acta Curie Archiepiscopalis Cassoviensis* 1/1996, príloha č. 5, bod č. 3.

⁷ *Acta Curie Archiepiscopalis Cassoviensis* 3/1997, bod č. 24.

⁸ ŠARIŠSKÝ, P.: Formačný rok novokňazov v Košickej arcidiecéze. In: MACÁK, D. (ed.) *Košická arcidiecéza počas 20 rokov od nadobudnutia slobody*. Zborník z vedeckej konferencie. Košice, 6. máj 2010. Arcidiecéza Košice. TF KU. Mesto Košice. Prešov : VMV, 2010. s. 149 – 150.

⁹ Bernard Bober, *Inštrukcia pre permanentnú formáciu kňazov*, Košice 4. 11. 2019.

Pre zaujímavosť uvádzam niekoľko postrehov z tejto inštrukcie, ktoré poukazujú na dôležitosť permanentnej formácie. Osobný plán formácie kňaza obsahuje nasledujúce body:

- a) verné a neúnavné plnenie pastoračnej služby,
- b) liturgia hodín – súkromná alebo spoločne,
- c) každodenná meditácia,
- d) sv. omša a eucharistická adorácia,
- e) pravidelná sviatosť zmierenia,
- f) mariánska úcta,
- g) čas na vzdelávanie a štúdium,
- h) úsilie o kňazské spoločenstvo a priateľstvo (kán. 276; SŽ 9 – 14),
- i) iné prostriedky posväcovania.

Duchovné cvičenia, dôležité pre život kňaza, si každý kňaz má vykonať minimálne aspoň raz za tri roky. Odporúča sa každoročne (kán. 276 § 2.4°). Pre hlbšie stíšenie sa, duchovnú obnovu a upevnenie v povolani sa odporúča pobyt v centrách spirituality – v domoch jednotlivých reholí alebo zariadení pre kňazov.¹⁰

Súčasný stav permanentnej formácie po kňazskej vysviacke

Táto inštrukcia nahradila prvú fázu permanentnej formácie a ustanovila trojročný program začínajúcich kňazov, ktorý nadväzuje na pastoračný rok diakonov (RFIS 86; SŽ 44).¹¹

Dovtedy v prvom roku kňazstva bolo 18 stretnutí, neskôr 9 stretnutí s časovou dotáciou dopoludnia a aj popoludní. Začala sa ho zúčastňovať skupina novokňazov, ku ktorým v priebehu nasledujúcich rokov pribudli ďalší vysvätení novokňazi. Kvôli dvojročnej pauze počas pandémie tvoria súčasnú skupinu novokňazi posledných piatich rokov (2019 – 2023).¹²

Program počas roka zahŕňa 6 stretnutí (posledné je dvojdňové), ktorých náplňou sú prednášky, exkurzie, diskusie, modlitba, svätá omša a neformálne roz-

---

¹⁰ Dekrét o spiritualite a formácii kňazského povolania. In: https://www.ke-arcidieceza.sk/files/dekret-o-s_7a8d89810898243.pdf

¹¹ Inštrukcia pre permanentnú formáciu kňazov. In: https://www.ke-arcidieceza.sk/files/instrukcia_b44a919e740e461.pdf

¹² Prot. č. 3085/25 Mons. Marek Forgáč: *Permanentná formácia po kňazskej vysviacke*. Košice 11.9.2025.

hovory. Prednášajúcimi na danú problematiku sú odborníci z radov kňazov i laikov. Okrem uvedených stretnutí sú kňazi povzbudzovaní, aby využívali aj ďalšie ponúknuté možnosti, ktoré sa ponúkajú pre formovanie kňazského života. Starší kňazi využívajú na kňazskú formáciu počas roka celodiecézne rekolekcie (3x - na sviatok sv. Ondreja, patróna arcidiecézy, na sviatok sv. Košických mučeníkov a na Zelený štvrtok), dekanátne rekolekcie (5x), spojené rekolekcie (1x), duchovné cvičenia a obnovy, odborné semináre a prednášky i ďalšie duchovné a vzdelávacie aktivity.

Zodpovedný za permanentnú formáciu kňazov Košickej arcidiecézy je Mons. Marek Forgáč, pomocný biskup – generálny vikár.¹³

Permanentná formácia je nepretržitou konverziou kňaza, ktorá sa dotýka jeho vnútra a uskutočňuje sa v štyroch aspektoch života: v rovine ľudskej, duchovnej, intelektuálnej a pastoračnej. Z nich v strede kňazského života je spiritualita. Kňazi, podobne ako iní odborníci, sa majú angažovať v celoživotnom vzdelávaní využívajúc ponúkané programy, postupy a prostriedky, ktoré pomôžu rasti vo viere a zlepšia ich službu.¹⁴

Formácia bohoslovcov

Pre každú diecézu vychováva a formuje budúcich kňazov kňazský seminár. Prvým formátorom kandidátov kňazstva bol a stále je diecézny biskup. V kňazskom seminári je diecézny biskup prítomný službou rektora, ostatných predstavených a profesorov, ktorí sú s ním úzko spojení. Pred cirkevnou a občianskou autoritou zastupuje kňazský seminár rektor. Je aj prvým vykonávateľom a koordinátorom výchovy seminaristov. V tejto úlohe mu pomáha vicerektor, ktorý je zodpovedný za ekonomickú a prevádzkovú stránku seminára.¹⁵

Do vzniku Košickej diecézy centrom diecézy bol Jäger (Eger). Počas obsadenia Jágru Turkami, jágerský biskup s kapitulou sídlili v Košiciach. Aj budúci bohoslovci sa vzdelávali v meste na Košickej univerzite zriadenej v roku 1657. S krátkymi prestávkami sa tu teologicky vzdelávalo do roku 1776.

Po vzniku Košickej diecézy v roku 1804 bol zriadený aj kňazský seminár, ktorý začal vyučovať a formovať budúcich kňazov od roku 1809. Patrónom seminára bol a dnes aj je sv. Karol Boromejský.

¹³ ŠARIŠSKÝ, P.: *Permanentná formácia po kňazskej vysviacke*. List zo 17.11.2025. Archív autora.

¹⁴ Kongregácia pre klerikov: *Kňaz, pastier a vodca farského spoločenstva*. Trnava : SSV 2021.

¹⁵ Kňazský seminár. In: <https://www.ke-arcidieceza.sk/sk/knazsky-seminar>

Od roku 1950 nastalo obdobie likvidácie všetkých demokratických štruktúr v celom Československu. A nielen v ňom, ale v celom socialistickom bloku Sovietskeho zväzu. Nastalo obdobie útlaku Cirkvi. Štát zhabal všetky jej majetky a vo vlastníctve jej ponechal iba kostoly a farské budovy. Štát si vyhradil aj právo dávať súhlas na účinkovanie každého duchovného. Boli zrušené všetky kňazské semináre. V noci z 13. na 14. apríla boli likvidované mužské kláštory, neskôr prišli na rad aj ženské kláštory. Dňa 28. apríla 1950 bola zlikvidovaná gréckokatolícka Cirkev. Bol prerušený kontakt s Vatikánom a nastalo obdobie represálií.¹⁶

Zrušený bol aj kňazský seminár v Košiciach. Opätovné otvorenie Kňazského seminára sv. Karola Boromejského sa uskutočnilo až 4. októbra 1994.¹⁷

Na mnohých miestach v dokumentoch košickej diecézy nachádzame slovo formácia. Vyberám niekoľko z nich.

Na Zelený štvrtok 31. marca 1994 bol vydaný dekrét o obnovení činnosti veľkého seminára v Košiciach, podľa kánona č. 237 § 1 CIC. „Týmto Rozhodnutím teda obnovujem veľký seminár v Košiciach a staviam ho pod nebeskú ochranu sv. Karola Boromejského. Taktiež sa spolieham na obetavú pomoc bratov kňazov pri duchovnom a intelektuálnom formovaní prijatých bohoslovcov.“ Podpísaný Mons. A. Tkáč, diecézny biskup a J. Tandara, kancelár. Zároveň bol vydaný Štatút Kňazského seminára sv. Karola Boromejského v Košiciach.¹⁸

Následne 15. mája 1994 bol vydaný pastiersky list košického biskupa A. Tkáča, ktorý sa venoval Košickému semináru. „Cirkev má povinnosť a vlastné i výlučné právo dať výchovno-vzdelávaciu formáciu tým, ktorí sa určujú na posvätné služby“ hovorí kánonické právo (*kán.* 232). Miesto, kde sa toto uskutočňuje je seminár. Sú to prakticky dve zariadenia – jedno pre výchovu, teda seminár vo vlastnom zmysle slova – a druhé pre výuku, ktoré má charakter vysokej školy a je fakultou, ale jej pracoviskom.¹⁹

---

¹⁶ PEŠEK, J. – BARNOVSKÝ, M.: *Štátna moc a cirkvi na Slovensku 1948 – 1953*. Bratislava : Veda 1997. ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov : Petra 1999. VNUK, F.: *Vládni zmocnení na biskupských úradoch v rokoch 1949 – 1951*. Martin : Matica slovenská 1999. ZUBKO, P.: *Dejiny Košickej cirkvi v prameňoch (1803 – 2006)*. Prešov : VMV 2006.

¹⁷ *Obnova Kňazského seminára sv. Karola Boromejského 4. X. 1994*, Košice 1994.

¹⁸ Archív Teologickej fakulty KU (ATF), kr. 3, *História, obnova seminára*; HIŠEM, C. Život a aktivity v kňazskom seminári. In: *Obnova činnosti košického kňazského seminára po roku 1989*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Košice, 6. októbra 2009. TF KU. Prešov : VMV. s. 42.

¹⁹ ATF ABÚ, kr. 1, *Pastiersky list – Košický seminár*, s. 1 – 3.

„Toto je deň, ktorý nám dal Pán“ – týmito slovami označil košický biskup Mons. A. Tkáč 4. október ako významný deň, teda deň, keď bola oficiálne obnovená činnosť kňazského seminára sv. Karola Boromejského. Oficiálne bola činnosť seminára obnovená 4. októbra 1994, ale až 16. októbra sa začala formácia a vzdelávanie budúcich kňazov v 1. ročníku, do r. 2000 už boli v seminári prítomné všetky ročníky.²⁰

Na mnohých pedagogických poradách predstavených a pedagógov kňazského seminára sa zdôrazňuje slovo formácia. Tak napr. 11. mája 1995 sa preberali aj témy zdôrazňujúce nielen formáciu budúcich kňazov, ale aj duchovná formácia poslucháčov externého štúdia.²¹ Podobne na pedagogickej porade konanej 9. novembra 1995 zaznela meditácia rektora seminára Antona Konečného z dokumentu O výchove vychovávateľov, že je potrebná stála formácia vychovávaných i vychovávateľov.²²

Po obnovení kňazského seminára v Košiciach možno vnímať množstvo uskutočnených prednášok domácich či zahraničných pedagógov, množstvo konferencií, ktoré prispievali k permanentnej formácii nielen bohoslovcov, či kňazov, ale aj laických študentov a zamestnancov.

Od spoločenských premien v roku 1989 dodnes v popredí pozornosti Cirkvi na Slovensku bolo obnovenie riadneho fungovania cirkevných štruktúr, reštitúcie majetku, výstavba alebo rekonštrukcia kostolov a iných cirkevných objektov. Po rokoch si však uvedomujeme, že je potrebné, aby v ďalšom období najvyššiu prioritu mali „investície do formačných, evanjelizačných a pastoračných projektov.“²³

V tomto má neustále prioritu permanentná formácia kňazov i bohoslovcov na Slovensku.

---

²⁰ ATF kr. 1, ABÚ, KBS, Ostatné – Seminárny kostol, Správa o činnosti seminára. *Obnova Kňazského seminára sv. Karola Boromejského Košice 4. X. 1994.* s. 19; CIBULÁKOVÁ, A. Spoločensko-náboženská situácia na Slovensku a v Košickej arcidiecéze po roku 1989. In: *Obnova činnosti košického kňazského seminára po roku 1989.* Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Košice, 6. októbra 2009. TF KU. Prešov : VMV. s. 19.

²¹ ATF PP, Zápis z pedagogickej porady 11. 5. 1995.

²² ATF PP, Zápis z pedagogickej porady dňa 9. 11. 1995.

²³ *Pastoračný a evanjelizačný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2001 – 2006.* Bratislava 2001.

BIBLIOGRAFIA

- Acta Curie Archiepiscopalis Cassoviensis 1/1996.
Acta Curie Archiepiscopalis Cassoviensis 3/1997.
Acta Curie Episcopalis Cassoviensis 3/1994.
Acta Curie Episcopalis Cassoviensis 4/1992.
Acta Curie Episcopalis Cassoviensis 5/1993.
Archív Teologickej fakulty KU (ATF), kr. 3, História, obnova seminára.
ATF kr. 1, Pastiersky list – Košický seminár.
ATF kr. 1, ABÚ, KBS, Ostatné – Seminárny kostol, Správa o činnosti seminára.
ATF PP, Zápis z pedagogickej porady 11. 5. 1995.
ATF PP, Zápis z pedagogickej porady dňa 9. 11. 1995.
BOBER, B.: *Inštrukcia pre permanentnú formáciu kňazov*. Košice 4. 11. 2019.
CIBULÁKOVÁ, A.: Spoločensko-náboženská situácia na Slovensku a v Košickej arcidiecéze po roku 1989. In: *Obnova činnosti košického kňazského seminára po roku 1989*. Košice, 6. októbra 2009. TF KU. Prešov : VMV, 91 s. ISBN 978-80-7165-764-4.
Dekrét o spiritualite a formácii kňazského povolania. In: https://www.ke-arcidieceza.sk/files/dekret-o-s_7a8d89810898243.pdf.
HIŠEM, C.: Život a aktivity v kňazskom seminári. In: *Obnova činnosti košického kňazského seminára po roku 1989*. Košice, 6. októbra 2009. TF KU. Prešov : VMV. 91 s. ISBN 978-80-7165-764-4.
Inštrukcia pre permanentnú formáciu kňazov. In: https://www.ke-arcidieceza.sk/files/instrukcia_b44a919e740e461.pdf.
Ján Pavol II., *Pastores dabo vobis*, bod č. 71, Rím 25. 3. 1992.
Kňazský seminár. In: <https://www.ke-arcidieceza.sk/sk/knazsky-seminar>.
Kongregácia pre klerikov: Kňaz, pastier a vodca farského spoločenstva. Trnava : SSV 2021.
Kongregácia pre klérus, Direktórium o službe a živote kňazov, 31. 1. 1994, Trnava: ABÚ 1994.
Obnova Kňazského seminára sv. Karola Boromejského 4. X. 1994, Košice 1994.
Pastoračný a evanjelizačný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2001 – 2006. Bratislava 2001.
PEŠEK, J. – BARNOVSKÝ, M.: *Štátna moc a cirkvi na Slovensku 1948 – 1953*. Bratislava : Veda 1997. 311 s. ISBN 80-22405280.
FORGÁČ, M.: *Permanentná formácia po kňazskej vysviacke*. Košice 11. 9. 2025.

- ŠARIŠSKÝ, P.: Formačný rok novokňazov v Košickej arcidiecéze. In: MACÁK, D. (ed.): *Košická arcidiecéza počas 20 rokov od nadobudnutia slobody*. Arcidiecéza Košice. TF KU. Mesto Košice. Prešov : VMV, 2010. s. 149 – 150. ISBN 978-80-7165-794-1.
- ŠARIŠSKÝ, P.: *Permanentná formácia po kňazskej vysviacke*. List zo 17. 11. 2025. Archív autora.
- ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov : Petra 1999. 199 s. ISBN 80-88778-16-5.
- VNUK, F.: *Vládni zmocnenci na biskupských úradoch v rokoch 1949 – 1951*. Martin : Matica slovenská 1999. 260 s. ISBN 80-70905514.
- ZUBKO, P.: *Dejiny Košickej cirkvi v prameňoch (1803 – 2006)*. Prešov : VMV 2006. ISBN 80-7165-583-X.

Aktuálny program permanentnej formácie kňazov v Spišskej diecéze

Patrik TARAJ

Abstract

The Second Vatican Council outlined in its documents the path of systematic ongoing formation of the clergy, which gradually took on a real form. Thanks to the pastoral care of John Paul II for the clergy and the Synod he convened on the formation of priests, ongoing formation took on a completely new dimension in current conditions. The ideas captured in the exhortation Pastores dabo vobis also brought inspiration to the Diocese of Spiš, where a system of priestly education gradually took shape. Over time, this system was modified and updated until today, when, inspired mainly by the new document Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis from 2016, it took on a renewed form. The main goal was to increase the effect of the ongoing formation process thanks to a program set for all categories of priests and operating in all four formation dimensions – spiritual, intellectual, human and pastoral.

Key words: Diocese of Spiš. Ongoing formation. Priests. Program. Update.

Úvod

Každý kňaz prijal v deň svojej vysviacky trvalý znak, ktorým je *in aeternum* pripodobnený ku Kristovi, Hlave, Pastierovi a Ženíchovi Cirkvi. K tomuto významnému bodu svojej formácie pristupujú tí povolaní muži, ktorí dosiahli k tomu potrebnú zrelosť. Nehovorí sa tu o úplnej zrelosti kňaza a o kňazskej dokonalosti. K tej je každý vysvätený služobník Cirkvi povolaný neustále rásť v období po prijatí sviatostnej milosti. Ak je kňaz povolaný byť *Alter Christus*, potom výzva pre úplné sa pripodobnenie Kristovi v prežívaní služby ostane aktuálnou počas celého kňazského života.¹

---

¹ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 80.

Na základe dokumentu Kongregácie pre klerikov *Ratio fundamentalis – Dar povolania ku kňazstvu* z roku 2016 sa formácia kňazov chápe ako „jednotné a neprerušené učenícke a misijné napredovanie“. Nie sú tu teda dve oddelené a spolu nesúvisiace časti – formácia v seminári a nejaké doškoloňovanie či jednoduché vzdelávania kňazov v období po kňazskej vysviacke. Ide tu o jeden proces, ktorý začína na začiatku formácie v seminári a nikdy nekončí. Tento jednotný proces sa delí na dve veľké časti: počiatočná formácia v seminári a permanentná formácia v kňazskom živote.²

Pápež František v kontexte lepšieho pochopenia jednotnosti tohto procesu formácie vysvetľuje: „Formácia, o ktorej hovoríme, je skúsenosť trvalého učeníctva, ktorá približuje ku Kristovi a umožňuje dosahovať čoraz väčšiu zhodu s ním. Preto nemá koniec, lebo kňazi nikdy neprestanú byť učeníkmi Ježiša, neprestanú ho nasledovať. Teda formácia ako učeníctvo sprevádza celý život vysväteného služobníka a týka sa integrálne jeho osoby a jeho služby. Počiatočná formácia a permanentná formácia sú dva okamihy tej istej skutočnosti: napredovanie učeníka kňaza, ktorý je zamilovaný do svojho Pána a neustále ho nasleduje“³.

Kľúčový dokument *Dar povolania ku kňazstvu* mení etapy počiatočnej formácie v kňazských seminároch, ktoré už viac nesledujú ako rozhodujúcu intelektuálnu líniu, ale mierou je formácia vo svetle učeníckeho a misijného povolania kňazov. Preto po „propedeutickej etape“ prichádza „etapa učenícka“, na ktorú nadväzuje „etapa konfiguračná“ a v závere počiatočnej formácie „etapa pastoračná“⁴. Je nevyhnutné vnímať usmernenie tohto dokumentu, ktorý zdôrazňuje: „na konci každej etapy je dôležité overiť, že vlastné ciele daného výchovného obdobia boli dosiahnuté [...]. Dosiahnutie formačných cieľov nemusí byť nevyhnutne zviazané s časom stráveným v seminári, a najmä s uskutočnenými štúdiami. Neslobodno prísť ku kňazstvu len na základe následnosti etáp poukladaných chronologicky za sebou a dopredu stanovených „kváziautomaticky“, nezávisle od efektívnych procesov v komplexnom, integrálnom dozrievaní; vysviacka predstavuje reálne dosiahnutú metu v duchovnom napredovaní, ktoré postupne pomohlo seminaristovi zobrať na vedomie prijaté povolanie a vlastné charakteristiky kňazskej identity, čím mu umožnilo dosiahnuť nevyhnutnú ľudskú, kresťanskú a kňazskú zrelosť“⁵.

² KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 54.

³ FRANTIŠEK, List účastníkom Mimoriadneho generálneho zhromaždenia Talianskej biskupskej konferencie (8. novembra 2014). In *L'Osservatore Romano*. Città del Vaticano : Dicastero per la Comunicazione della Santa Sede, 2014, roč. CLIV, č. 258, s. 7.

⁴ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 57.

⁵ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 58.

Z uvedeného vyplýva, že zodpovední za kňazskú formáciu si uvedomujú skutočnosť postupného dosahovania zrelosti, čo sa kňazskou vysviackou nezastaví. Kňazská vysviacka tvorí jednu métu, za ktorou sa nachádza mladý kňaz zatiaľ bez kňazských skúseností, avšak stojaci pred výzvou ďalšieho rastu a dozrievania. Oheň Ducha, mimoriadnym spôsobom darovaný kňazovi pri sviatostnej vysviacke, má dávať svetlo a teplo pre vykonávanie pastoračnej služby. Preto do tohto kontextu výnimočne prehovára povzbudenie sv. Apoštola Pavla vysvätenému služobníkovi Timotejovi: „Preto ti pripomínam, aby si roznecoval Boží dar, ktorý je v tebe prostredníctvom vkladania mojich rúk“ (2 Tim 1, 6).⁶

V dnešnej rýchlo sa meniacej dobe je pre kňazov viac ako nevyhnutné správne chápať a upevňovať svoju kňazskú identitu a neustálym zdokonaľovaním sa vo všetkých aspektoch ľudského, duchovného, intelektuálneho a pastoračného života radostne odpovedať na potreby novej evanjelizácie. Zároveň je potrebné aktívne čeliť osobným krízam, ktoré majú svoj pôvod v dualizme spirituality a služby. Hrozí totiž, že ak sa kňaz zastaví v svojom ľudskom, kresťanskom a kňazskom dozrievaní, stane sa z neho iba jednoduchý funkcionár a pracovník, ktorý si bude síce svedomito vykonávať prácu, avšak bude to len „práca“ ako každá iná. Vtedy je len otázka času, kedy sa v kňazskom živote dostaví kríza vlastnej identity spojená s nepochopením svojho povolania a s pokušením zanechať to, čo stratilo ducha a ďalej nedáva zmysel.⁷ K tomu slúži permanentná formácia, ktorá „má za cieľ zaistiť vernosť kňazskej službe, v napredovaní neustáleho obrátenia, pre oživenie daru prijatého vysviackou“⁸.

Výzvy pastorácie sú dnes v porovnaní s minulosťou omnoho komplexnejšie a v mnohých oblastiach náročnejšie. Vďaka rýchlosti života sa veriaci často stretávajú s novými situáciami, do ktorých potrebujú vliať svetlo, čo právom očakávajú od svojich pastierov. Dôvodom neustáleho formovania sa kňazov je teda aj legitímne právo veriacich stretávať adekvátne formovaných a zreých kňazov, čo má v pastorácii pozitívny vplyv a následne aj reálne prináša očakávané ovocie.⁹

V 21. storočí niet teda žiadnych pochybností, že permanentná formácia kňazov je neoddeliteľnou integrálnou súčasťou kňazského života. Nejedná sa

---

⁶ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Direktórium pre službu a život kňazov. Nové vydanie*, b. 87. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/direktorium-pre-sluzbu-a-zivot-knazov> (04. 12. 2025).

⁷ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Direktórium pre službu a život kňazov. Nové vydanie*, b. 89. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/direktorium-pre-sluzbu-a-zivot-knazov> (04. 12. 2025).

⁸ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. 81.

⁹ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 82.

o žiadnu mimoriadnu a špecifickú nadstavbu pre tých ambicióznejších či naopak, tých zraniteľnejších. Tak, ako je v iných povolaniach zaoberajúcich sa službou človeku (medicína, psychológia...) úplne normálne, ba dokonca nevyhnutné, byť v procese neustálej formácie, podobne je permanentná formácia aj v povolaní ministeriálneho kňazstva úplne normálnou súčasťou účinnej a radostnej služby, čo je nakoniec zachytené aj v cirkevnom zákone. Kódex kánonického práva pripomína, že klerici majú študovať aj po prijatí kňazstva a pridržať sa spoľahlivej náuky založenej na učení Božieho zjavenia vo Svätom písme i dokumentov koncilov a pápežov¹⁰. Pamätá na to, že sa nemá jednať len o intelektuálnu formáciu, ale kňazi majú povinnosť sa zamerať aj na pastoračnú formáciu a rôznymi aktivitami si osvojovať vhodné pastoračné metódy¹¹. Viaceré kánony hovoria o potrebe neustálej ľudskej formácie kňazov, ktorá má byť realizovaná spolu s duchovnou formáciou, pri ktorej sa ako prostriedky zvlášť zdôrazňuje syténie zo Stola Svätého písma a Eucharistie, modlitba liturgie hodín, účasť na duchovných cvičeniach, pravidelný čas venovaný meditatívnej modlitbe, časté pristupovanie k sviatosti pokánia, uctievanie Bohorodičky Panny Márie a používanie spoločných a osobitných prostriedkov posväcovania¹².

Je teda právom a zároveň povinnosťou kňaza permanentne sa formovať vo svojej službe, v čom nesie prvoradú a hlavnú zodpovednosť samotný kňaz¹³. Samotné nastavenie počiatkovej formácie v seminári by malo smerovať k tomu, aby si boli vysvätení kňazi vedomí nevyhnutnosti pokračovania v integrálnej formácii. Už to však nebude presne stanovený program overenou inštitúciou, ktorý ponúkali hlavne prvé tri etapy počiatkovej formácie¹⁴. Čoraz viac však začína vstupovať a ovplyvňovať proces kňazskej formácie osobná zodpovednosť jednotlivého kňaza. Túžba po integrálnom raste, využívajúc pri tom svoje vlastné schopnosti a rovnako ponuky formačného programu v rámci diecézy, je prejavom stupňa zrelosti, na ktorom by sa mal nachádzať každý vysvätený služobník Cirkvi.

---

¹⁰ KKP, kán. 279, § 1.

¹¹ KKP, kán. 279, § 2.

¹² KKP, kán. 275 – 276.

¹³ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Direktórium pre službu a život kňazov. Nové vydanie*, b. 105. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/direktorium-pre-sluzbu-a-zivot-knazov>. (04. 12. 2025).

¹⁴ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Direktórium pre službu a život kňazov. Nové vydanie*, b. 69. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/direktorium-pre-sluzbu-a-zivot-knazov>. (04. 12. 2025).

Mimoriadnu úlohu pri permanentnej formácii kňazov v diecéze zohráva diecézny biskup. Jeho starostlivosť spočíva najmä vo vytvorení osobného otcovsko-synovského vzťahu s kňazmi a tiež seminaristami, k čomu napomáha predovšetkým starostlivé rozvíjanie komunikácie a spoločenstva. Je tiež úlohou diecézneho biskupa naplánovať a zorganizovať permanentnú formáciu, pričom má určiť plán formácie, potrebné štruktúry a poveriť vhodné osoby na jej uskutočnenie.¹⁵

V procese permanentnej formácie každý kňaz, okrem toho, že je sám formovaný, sa stáva zároveň aj formátorom ostatných kňazov. Všetky formáčne aktivity sú ponúkané práve v tomto duchu vzájomnej spoluzodpovednosti všetkých kňazov, pričom sa kladie dôraz na sviatostné bratstvo, ktorému dávajú konkrétnu podobu bratské stretnutia, duchovné vedenie a spoveď, duchovné cvičenia, spoločné stolovanie, spoločný život a členstvo v kňazských združeniach.¹⁶

Zodpovednosť za permanentnú formáciu zaväzuje diecézneho biskupa ponúknuť a predstaviť kňazom ucelený „plán permanentnej formácie“, pretože sa nemá jednať o jednorazovú akciu, ale o systematický súbor tém, rozdelených na časti, pričom sa pri ich uskutočňovaní majú používať presne stanovené metódy.¹⁷

Vznik aktuálneho systému permanentnej formácie v Spišskej diecéze Druhý vatikánsky koncil sa v dekréte *Presbyterorum ordinis* vyjadril ohľadom naliehavej starostlivosti o zrelosť rasti kňazov. Pripomína, že neustále formovanie po prijatí kňazskej vysviacky má byť prirodzenou súčasťou života kňazov a spomína aj vhodné prostriedky, ktoré sa na to majú použiť.¹⁸ Dekrét *Christus Dominus* zas hovorí o zodpovednosti biskupov, ktorí majú uvažovať o tom, ako zariadiť formáciu kňazov po vysviacke, aby sa títo mohli zdokonaľiť v pastoračných metódach a teologických znalostiach, ale tiež posilniť v duchovnom živote a vymeniť si so spolubratmi navzájom apoštolské skúsenosti¹⁹.

Na koncilové učenie nadväzuje pápežská služba Jána Pavla II., ktorý sa v rokoch svojho pontifikátu snažil reagovať na krízu kňazskej identity a spirituality,

---

¹⁵ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Direktórium pre službu a život kňazov. Nové vydanie*, b. 107 – 108. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/direktorium-pre-sluzbu-a-zivot-knazov>. (04. 12. 2025)

¹⁶ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 87 – 88.

¹⁷ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Direktórium pre službu a život kňazov. Nové vydanie*, b. 104. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/direktorium-pre-sluzbu-a-zivot-knazov>. (04. 12. 2025)

¹⁸ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*, b. 19. In AAS 58 (1966), s. 1019 – 1020.

¹⁹ DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*, b. 17. In AAS 58 (1966), s. 681 – 682.

ktorá nastala najmä v Európe v čase po Druhom vatikánskom koncile. Jeho pastoračná starostlivosť o kňazov sa premietla okrem iného do listov, ktoré takmer každý rok adresoval kňazom pri príležitosti Zeleného štvrtku. Hneď v roku 1979 vo svojom liste pripomína kňazom dôležitosť formácie, ktorá nemá byť len intelektuálna, ale má byť takou prácou na sebe, ktorá bude zahŕňať vnútorný život kňaza – duchovný rozmer, dušpastiersku činnosť – pastoračný rozmer a rovnako bude mať vzdelávací charakter najmä čo sa týka filozofie a teológie – intelektuálny rozmer.²⁰

V priebehu pontifikátu Jána Pavla II. sa dostali do nového Kódexu kánonického práva z roku 1983 viaceré kánony, nachádzajúce sa v III. kapitole Druhej knihy kódexu, hovoriacej o povinnostiach a právach klerikov. Tieto kánony, ako už bolo vyššie spomínané, zaradzujú medzi povinnosti klerikov ich stálu integrálnu formáciu, ktorá má byť odozvou na požiadavku o svätosť, ku ktorej sú mimoriadnym spôsobom povolani tí, ktorí sú vďaka prijatiu posvätného rádu rozdávatelmi božských tajomstiev v službu Božiemu ľudu.²¹

Rok 1990 bol pre permanentnú formáciu kňazov v istom zmysle prelomový. Počas ôsmeho riadneho generálneho zhromaždenia Synody biskupov sa synodálni otcovia zaoberali témou formácie kňazov v aktuálnych podmienkach. Zúročilo sa bohatstvo skúseností z pokoncilových rokov, ktoré boli výzvou pre hľadanie odpovedí ohľadom miesta a významu služobných kňazov v aktuálnom svete. Výsledok bola posynodálna apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis* o formácii kňazov v súčasnom svete, ktorá vyšla oficiálne v roku 1992. Dokument obsahuje prelomové texty týkajúce sa permanentnej formácie kňazov. Doposiaľ neexistoval ani jeden magisteriálny dokument Katolíckej cirkvi, ktorý by takým obšírnym spôsobom hovoril o potrebe permanentnej formácie kňazov. Výnimočnosť dokumentu je v predstavení integrálneho prístupu k permanentnej formácii kňazov, ktorý má obsahovať ľudský, duchovný, intelektuálny a pastoračný rozmer. Zvlášť pripomína dôležitosť ľudského rozmeru kňazskej formácie, ktorý bol často v predchádzajúcich dokumentoch spomínaný iba okrajovo. Okrem teoretického základu ponúka exhortácia aj množstvo praktických pohľadov, na základe ktorých majú zodpovední za permanentnú formáciu nastaviť účinný proces permanentnej formácie v miestnej cirkvi.²²

---

²⁰ JÁN PAVOL II. *List Svätého Otca Jána Pavla II. kňazom na Zelený štvrtok 1979*, b. 10. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/letters/1979/documents/hf_jp-ii_let_19790409_sacerdoti-giovedisanto.html. (04. 12. 2025).

²¹ KKP, kán. 275 – 280.

²² JÁN PAVOL II. Apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis*, b. 70 – 81. In AAS 84 (1992), s. 782 – 800.

Hoci naliehavosť permanentnej formácie zaznievala už pár desaťročí, diecézy vo svete s jej reálnym implementovaním do svojho oficiálneho programu reagovali pozvoľne, v závislosti od rôznych okolností života. Čo sa týka Spišskej diecézy, tak istú reakciu možno vidieť v starostlivosti nového diecézneho biskupa Mons. Františka Tondru, ktorý sa ujal vedenia diecézy po štyridsiatich rokoch stavu *sede impedita*, resp. *sede vacante*. Hneď v roku 1990 v diecéznom obehovníku povzbudzuje kňazov, aby sa týždenne či raz za dva týždne stretali v malých skupinkách na spoločnú modlitbu. Rovnako boli kňazi povzbudzovaní k stretaniu sa za účelom štúdia teológie a získavania ducha kňazskej jednoty. Obežník dokonca vyjadruje túžbu zriadiť centrá pre duchovné potreby kňazov.²³

Reálnu praktickú a systematickú odpoveď na požiadavky permanentnej formácie kňazov sa podarilo nájsť v roku 2001, kedy Presbyterská rada Spišskej diecézy schválila *Program vzdelávania kléru Spišskej diecézy*, ktorý následne promulgoval vtedajší diecézny biskup Mons. František Tondra dňa 15. augusta 2001. *Program vzdelávania kléru Spišskej diecézy*, ku ktorému bola pripojená aj *Vykonávacia inštrukcia programu vzdelávania kňazov Spišskej diecézy* bol následne zverejnený v diecéznom obehovníku *ACES III./01* a od 1. septembra 2001 nadobudol svoju platnosť. S odstupom času možno konštatovať, že program bol pripravený celkom ambiciózne. Reagoval na potreby doby a pripravil deväť teologických oblastí, v ktorých sa mali kňazi vzdelávať. Systém bol zameraný primárne na intelektuálnu formáciu, preto subjektmi vzdelávania neboli viaceré skupiny kňazov, najmä kňazi s absolvovanými postgraduálnymi štúdiami, kňazi starší ako 50 rokov a mladí kňazi do troch rokov služby. Program zahŕňal presne stanovený harmonogram prednášok, ktorý mal byť ukončený napísaním krátkej odbornej práce z každého teologického odboru a dlhšej odbornej práce na záver jedného vzdelávacieho cyklu. Vzdelávanie malo cyklus trojročných období, po absolvovaní ktorých nasledovalo pre kňaza sedem voľných rokov. Po ich uplynutí sa mal kňaz opäť prihlásiť na nové vzdelávanie. Vzdelávanie sa organizovalo po dekanátoch osem krát do roka, vždy v týždni po prvom piatku²⁴

O tri roky neskôr bol v Spišskej diecéze program vzdelávania kňazov upravený. Stretnutia sa z dekanátov sústredili do sídla diecézy v Spišskej Kapitule a zredukoval sa ich počet z ôsmych na štyri stretnutia ročne. Povinnosťou bolo,

²³ PARTIKULÁRNE PRÁVO SPIŠSKEJ DIECÉZY, *Manuál pastoračného kňaza*. Spišské Podhradie : Rímskokatolícky biskupský úrad, 2004. b. II.D.2.2.

²⁴ PARTIKULÁRNE PRÁVO SPIŠSKEJ DIECÉZY, *Manuál pastoračného kňaza*. Spišské Podhradie : Rímskokatolícky biskupský úrad, 2004. b. II.C.1.

aby ich absolvovali všetci tí kňazi, ktorí ich ešte doteraz neabsolvovali a ďalšie nové ročníky kňazov vysvätených v roku 2000 a 2001.²⁵

Permanentná formácia kňazov sa nevykonávala len prostredníctvom programu vzdelávania kňazov, ale jednalo sa o širšiu ponuku rôznych aktivít, ktoré diecéza ponúkala kňazom. Išlo najmä o pravidelné kňazské rekolekcie, ktoré sa už niekoľko desaťročí usporadúvali v jednotlivých dekanátoch diecézy a mali za cieľ najmä duchovnú, intelektuálnu a pastoračnú, ale do istej miery aj ľudskú formáciu kléru. K účasti na týchto stretnutiach práve z formačného dôvodu povzbudzovali viacerí spišskí ordinári.²⁶

Druhá synoda Spišskej diecézy, ktorá prebehla v rokoch 2006 – 2011 priniesla celú jednu tému s názvom „Identita, spiritualita a spoločenstvo kňazov“. Záverečný synodálny dokument prináša viacero podnetov ohľadne permanentnej formácie kňazov. Väčšina z nich sa týka teoretického vysvetlenia dôležitosti neustáleho dozrievania každého kňaza, za čo je primárne zodpovedný práve jednotlivý kňaz. V nariadeniach ohľadom permanentnej formácie sa formácia kňazov systematicky rozdeľuje na tri časti:

Novokňazi – v prvom roku kňazstva sa zúčastňujú na formačných stretnutiach s biskupom.

Kňazi v druhom a treťom roku kňazstva – pokračujú v tejto formácii a majú sa zaoberať otázkami duchovného života.

Kňazi od štvrtého roku kňazstva – majú sa zúčastniť už vyššie spomenutého *Programu vzdelávania kňazov Spišskej diecézy*. Okrem toho sa kňazom odporúča zúčastniť sa v rámci možností aspoň raz do roka na podujatiach, ktoré organizujú Teologická fakulta, Katolícke pedagogické a katechetické centrum či Diecézny katechetický úrad. Cieľom je napomôcť v dozrievaní v intelektuálnej a duchovnej oblasti.²⁷

Najnovšia aktualizácia programu permanentnej formácie kňazov v Spišskej diecéze

Program permanentnej formácie kňazov opísaný na predchádzajúcich riadkoch fungoval s niekoľkými aktualizáčnymi zmenami až do obdobia nástupu

---

²⁵ PARTIKULÁRNE PRÁVO SPIŠSKEJ DIECÉZY, *Manuál pastoračného kňaza*. Spišské Podhradie : Rímskokatolícky biskupský úrad, 2004. b. II.C.1.4.

²⁶ PARTIKULÁRNE PRÁVO SPIŠSKEJ DIECÉZY, *Manuál pastoračného kňaza*. Spišské Podhradie : Rímskokatolícky biskupský úrad, 2004. b. III.A.9.; IX.A.11.

²⁷ SPIŠSKÁ DIECÉZA, *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*. Spišské Podhradie : Biskupský úrad Spišská Kapitula, 2011. 4. synodálna téma, b. 78, Nariadenia § 12 – 14.

pandémie COVID-19. Nakoľko v tom čase nebolo možné dlhšiu dobu usporadúvať osobné stretnutia kňazov, nastalo obdobie, v ktorom bola farcha a zodpovednosť permanentnej formácie na pleciach samotných kňazov. Do toho vstúpili personálne zmeny v Spišskej diecéze, nakoľko v októbri 2020 zomrel diecézny biskup Štefan Sečka a takmer tri roky ostala diecéza v stave *Sede vacante*, pričom diecézu spravoval diecézny administrátor Mons. Ján Kuboš. Počas jeho pôsobenia ako diecézneho administrátora sa utvoril tím niekoľkých kňazov, ktorí sa pod vedením svojho ordinára rozhodli obnoviť permanentnú formáciu kňazov a opäť spustiť celý proces, nakoľko už odznievala aj pandémia. Tak sa po mnohých stretnutiach a diskusiách spustil vo formačnom roku 2022/2023 nový formačný proces, vypracovaný podľa najnovších dokumentov univerzálnej ale aj partikulárnej cirkvi.

Aktuálny formačný proces po prvýkrát reálne odráža cenné podnety dokumentu *Dar povolania ku kňazstvu – Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* z roku 2016, ktorým vtedajšia Kongregácia pre klerikov opäť konkrétnejšie zasiahla do prípravy formačných procesov permanentnej formácie v jednotlivých diecézach vo svete. Program permanentnej formácie kňazov Spišskej diecézy je aktuálne rozdelený do niekoľkých oblastí, pričom prihliada na rôzne kritéria, ako sú: vek kňazov, dĺžka pastoračnej služby, geografické súvislosti, zdravotný stav, osobitné mimoriadne požiadavky a životné situácie a tiež druh vykonávanej služby. Je vytvorený tak, aby bol ponukou pre všetkých kňazov, ktorí sa súčasne môžu nachádzať vo viacerých kategóriách²⁸. Oblasti ponúkaného programu sú nasledovné:

1. Intenzívne formačné stretnutia

Najintenzívnejšia forma permanentnej formácie zasahuje najmladších kňazov, pre ktorých je vytvorený zvláštny program. Jedná sa o pravidelné stretnutia kňazov, ktorí sú v kňazskej službe od jedného do desiatich rokov. Kňazi sú rozdelení do troch skupín podľa dĺžky služby, aby sa tak presnejšie odpovedalo na ich aktuálne otázky a výzvy, s ktorými sa stretávajú: I. skupina – 1. až 4. rok služby; II. skupina – 5. až 7. rok služby; III. skupina 8. – 10. rok kňazskej služby.²⁹ Aktuálne sa počty mladých kňazov v týchto skupinách pohybujú od 15 do 20.

Frekvencia jednotlivých stretnutí je rôzna. Prihliada sa na predpoklad čoraz väčšej osobnej zrelosti a zodpovednosti za vlastnú formáciu. I. skupina sa preto

²⁸ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 80 – 88.

²⁹ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 83 – 84.

stretáva štyrikrát do roka, II. skupina trikrát do roka a III. skupina kňazov dvakrát do roka.

Oproti predchádzajúcej forme formačných stretnutí sa zmenila dĺžka ich trvania a program a to tak, aby sa počas každého stretnutia dalo vplývať na každý z formačných rozmerov – ľudský, intelektuálny, duchovný i pastoračný. Stretnutia vždy začínajú v nedeľu večer spoločnými večerami a následne večerou. Na večerný program prichádza diecézny otec biskup Mons. František Trstenský, ktorý vyjadril osobnú túžbu byť na každom u intenzívnych formačných stretnutí mladých kňazov. Ak nemôže prísť diecézny biskup osobne, prichádza pomocný alebo emeritný pomocný biskup.

Nedeľný večer je okrem modlitby, stretnutia a bratského stolovania spojený aj so vzájomným zdieľaním, kde sa účastníci vždy dotýkajú témy, ktorá sa nesie celým stretnutím. Viaceré dokumenty o formácii zdôrazňujú spoločné zdieľanie kňazov ako dôležitý formačný prvok³⁰, preto má v programe vždy pevné miesto hneď na začiatku. Diecézny biskup okrem svojho príhovoru odpovedá na otázky a vstupuje do diskusie, pričom na záver je určený priestor na osobné stretnutie s biskupom.

Program na druhý deň v pondelok začína spoločnou modlitbou a svätou omšou, pričom celé následné dopoludnie je venované stretnutiu s pozvaným hosťom. Každé formačné stretnutie zasahuje vďaka svojmu programu všetky rozmery formácie, avšak každé stretnutie sa obsahovo nesie aj v jednej vybranej téme, vybranej podľa odporúčaní dokumentov o permanentnej formácii. Podľa témy sú vyberaní relevantní hostia, ktorí sú kompetentní čo najkomplexnejšie predstaviť tému a obohatiť zhromaždených kňazov. Témy sú vybrané nasledovne a sú rozdelené do desiatich rokov formácie podľa vhodnosti pre tri kategórie kňazov. Sú reakciou najmä na aktuálne odporúčania *Ratio fundamentalis*, ktoré v živote kňazov po niekoľkých rokoch pastoračnej skúsenosti rozpoznáva najmä nasledovné výzvy: skúsenosť vlastnej slabosti, riziko pocitu funkcionára posvätnosti, výzva súčasnej kultúry, príťažlivosť moci a bohatstva, výzva celibátu a úplná oddanosť vlastnej službe³¹. Okruhy tém pre celých desať rokov formácie sú nasledovné:

- *Ľudská formácia*: ľudská zrelosť, vzťahy, závislosti, celibát, príroda, internet, komunikácia, fyzické zdravie, psychické zdravie, šport, literatúra – beletria, kultúra

³⁰ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 88.

³¹ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 84.

- *Duchovná formácia*: modlitba, duchovné vedenie, čnosti, spoločenstvo, liturgia – život sviatostí, svätých, duchovný rast, prekážky duchovného života, identita kňaza, mariánska úcta
- *Intelektuálna formácia*: biblikum, dogmatická teológia, liturgika, kánonické právo, fundamentálna teológia, pastorálna teológia, špirituálna teológia, psychológia, filozofia, ekumenizmus, pedagogika, katechetika
- *Pastoračná formácia*: pastoračná starostlivosť o deti, mladých, snúbencov, manželov a rodín, starých a chorých, školská pastorácia, pastorácia povolání, príprava na sviatosť, Boží ľud a sväteniny, rómska pastorácia, evanjelizácia, pastoračný plán.

Popoludňajší program druhého dňa je venovaný oddychu a relaxu, športu, modlitbe, možnosti svätej spovede, duchovného sprevádzania či štúdia. Nasleduje spoločná adorácia, v niektorých prípadoch popoludňajší blok s hosťom, diskusia, modlitba a spoločná večera.

2. Dni posvätenia kňazov

Druhý vatikánsky koncil priniesol mimoriadne volanie po svätosti každého člena Božieho ľudu, keď v konštitúcii *Lumen gentium* venoval celý V. kapitolu téme: O všeobecnom povolaní na svätosť v Cirkvi. V tomto povolaní sa kňazi vo svojej pastoračnej službe stávajú služobníkmi svätosti pre všetkých ľudí a je teda nevyhnutné, aby sami smerovali k svätosti³². Neskôr prišla Kongregácia pre klerus s návrhom, ktorý zoberal za svoj aj svätý Otec Ján Pavol II. a v liste kňazom na Zelený štvrtok roku 1995 adresoval pozvanie, aby sa v každej diecéze slávil „Deň za posvätenie kňazov“. Tento deň má byť pomôckou pre kňazov budovať svoju vlastnú osobnú svätosť a najmä duchovne sa formovať vo svojej službe.³³

Na základe praxe po celom svete a odporúčania ďalších Pápežov Benedikta XVI. a Františka, boli aj v Spišskej diecéze zavedené tieto dni posvätenia kňazov. V istom zmysle nadväzujú na malé dekanárske rekolekcie, ktoré sa v niektorých dekanátoch úctyhodne zachovali počas dlhých období. Konajú sa pravidelne každý mesiac, okrem mesiacov, kedy sú veľké, resp. celodiecézne rekolekcie. Zúčastňujú sa na nich všetci kňazi z diecézy po jednotlivých dekanátoch, ktorých je v diecéze 14, pričom organizačne ich zabezpečujú dekáni.

³² DRUHÝ Vatikánsky koncil, Dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*, b. 41. In AAS 57 (1965), s. 45 – 47.

³³ JÁN PAVOL II. *List Svätého Otca Jána Pavla II. kňazom na Zelený štvrtok 1995*, b. 8. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/letters/1995/documents/hf_jp-ii_let_25031995_priests.html (04. 12. 2025).

Stretnutia začínajú spoločnou dlhšou adoráciou kňazov a pokračujú vo vhodných pastoračných priestoroch pre stretnutie kňazov z celého dekanátu. Nasleduje duchovná prednáška na konkrétnu tému, ktorú v tomto jubilejnom roku pripravuje a formou videa prednáša diecézny biskup Mons. František Trstenský. Nasleduje povzbudenie skrze svedectvo nejakého kňaza, spoločné zdieľanie na danú tému a na záver spoločné stolovanie.

3. *Veľké rekolekcie*

V Spišskej diecéze už desiatky rokov existujú pravidelné rekolekčné stretnutia kňazov, ktoré sa uskutočňujú štyrikrát do roka. Trikrát sú v jednotlivých regiónoch diecézy – tzv. veľkých dekanátoch (oravské dekanáty, liptovské dekanáty, podtatranské dekanáty, dolnospišské a hornospišské dekanáty) a jedenkrát v roku sú spoločne pre všetkých, zvyčajne v sídle diecézy na Spišskej Kapitule.

Rozdiel medzi veľkými rekolekciami a dňami posvätenia kňazov je najmä v ich zameraní. Zatiaľ čo dni posvätenia kňazov sú ladené primárne duchovne a majú za cieľ spoločnú modlitbu, zdieľanie a posväcovanie tvorením bratského spoločenstva, veľké rekolekcie sú zamerané skôr formačno-pracovne.

Program vždy začína spoločnou svätou omšou s biskupom, pokračuje modlitbou breviára, odbornou prednáškou a diskusiou, za ktorou nasledujú praktické oznamy a riešenie rôznych aktualít. Aj tieto stretnutia však prinášajú mimoriadne vhodnú príležitosť najmä na pastoračnú a ľudskú formáciu.

4. *Duchovné cvičenia pre kňazov*

Zrejme neexistuje ani jeden dokument ohľadne formácie kňazov, ktorý by v odporúčaniach pre integrálne dozrievanie kňazov, v tomto prípade najmä v duchovnom rozmere, neponúkal ako nástroj duchovné cvičenia. Kódex kánonického práva ich dokonca stanovuje ako povinnosť pre všetkých kňazov, ktorá má byť upravená partikulárnym právom³⁴. Partikulárne právo Spišskej diecézy upravuje túto povinnosť v nariadeniach Druhej synody Spišskej diecézy tak, že ukladá povinnosť každému kňazovi zúčastniť sa raz za tri roky duchovných cvičení³⁵.

Z tohto dôvodu dostávajú kňazi aj pravidelnú ponuku duchovných cvičení, ktoré môžu absolvovať na území diecézy a ktoré sú organizované biskupstvom. V mimoriadnych príležitostiach, akou je aj aktuálny jubilejný rok, diecéza pozyva

---

³⁴ KKP, kán. 276, § 4.

³⁵ SPIŠSKÁ DIECÉZA, *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*. Spišské Podhradie : Biskupský úrad Spišská Kapitula, 2011. 4. synodálna téma, b. 77, § 2.

vzácné osobnosti zo sveta, ktorým je blízka kňazská spiritualita, aby viedli duchovné cvičenia s väčším počtom účastníkov.

5. Sabatický program

Na rýchle zmeny v spoločnosti je potrebné reagovať aj vo formácii kňazov. Už exhortácia *Pastores dabo vobis* prichádza so zdôraznením ľudského rozmeru formácie, ktorý tvorí v kontexte formovania zreých kňazov nevyhnutný základ³⁶. Nové poznatky najmä z oblasti medicíny a psychológie dnes omnoho jasnejšie ako pred desiatkami rokov opisujú ľudské potreby kňazov, nachádzajúcich sa v aktívnej službe. Nakoľko po rokoch kňazskej služby môže dôjsť ľahko k fyzickému i psychickému vyčerpaniu, je potrebné tomu predchádzať a preventívne využívať ponuky na oddych a načerpanie síl. Okrem duchovných cvičení, ktoré prikazuje Kódex kánonického práva a tiež každoročnej dovolenky, je dobré ponúknuť kňazom aj možnosť istého sabatického času, čo bolo zdôrazňované aj na Medzinárodnom kongrese o permanentnej formácii kňazov v roku 2024³⁷.

Z tohto dôvodu je v pláne procesu permanentnej formácie kňazov Spišskej diecézy dať možnosť sabatického času pre tých kňazov, ktorí už prežili minimálne päť rokov služby a vnímajú, že ich fyzické a psychické sily sa vyčerpávajú rýchlejšie, ako sa stihajú obnovovať. Posúdenie takejto žiadosti je na diecéznom biskupovi, ktorý v spolupráci s konkrétnymi osobami dohodne plán sabatického času tak, aby bol vhodný pre situáciu jednotlivca.

6. Kňazi dôchodcovia

Ratio fundamentalis z roku 2016 osobitne pamätá na starých a chorých kňazov. Pripomína, že oni „ponúkajú kresťanskému spoločenstvu a presbytériu vlastné svedectvo a sú účinným a výrečným znakom života darovaného Pánovi. Je dôležité, aby sa naďalej cítili byť aktívnou súčasťou presbytéria a diecézneho života, aj prostredníctvom častých návštev spolubratov a ich starostlivej blízkosti“³⁸. Z uvedeného vyplýva, že je dôležité formovať všetkých kňazov k zodpovednosti za ostatných, v tomto prípade za starých a chorých kňazov, aby sa títo necítili opustení.

V Spišskej diecéze je z tohto dôvodu ponúknutá všetkým kňazom dôchodcom možnosť aktívne sa zúčastňovať na živote vybraných farností. Čo sa týka kňazov so zdravotnými problémami, títo sú buď začlenení do starostlivosti

³⁶ JÁN PAVOL II. Apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis*, b. 70-81. In AAS 84 (1992), s. 782-800.

³⁷ OVALLE, T. *Ministry to Ministers*. <https://www.clerus.va/it/eventi/2024/convegno-internazionale-formazione-permanente-sacerdoti/interventi-convegno/6-02-2024/best-practices.html>. (10. 11. 2025).

³⁸ KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*, Trnava : SSV, 2017. b. 88.

v kňazskom dome na Spišskej Kapitule alebo v jednotlivých farnostiach, kde komunikáciu preberá miestny farár, resp. dekan. Diecézny biskup z vlastného rozhodnutia sa každoročne stretáva na spoločnom stretnutí s kňazmi dôchodcami po jednotlivých regiónoch diecézy a osobne navštevuje tých, ktorí sú nevládni.

7. Kňazi, ktorí zanechali kňazskú službu

Pre univerzálnu Cirkev, ale takisto aj pre partikulárne cirkvi vo svete, ostáva stále výzvou pastoračná starostlivosť o kňazov, ktorí zanechali kňazskú službu. Exhortácia *Pastores dabo vobis* pripomína, že aj týmto kňazom treba preukázať blízkosť a aj ich treba zahrnúť do vzťahov kňazského bratstva. Právě kňazské bratstvo takýchto nielenže neopustí, ale ich podľa dokumentu zahŕňa ešte väčšou bratskou starostlivosťou³⁹. V rámci Spišskej diecézy sa v novom programe myslí aj na týchto kňazov, pričom cieľom je, tam, kde je to možné, obnoviť bratské vzťahy prostredníctvom osobných návštev a kontaktov poverených kňazov, či samotného diecézneho biskupa.

Záver

Aktuálny program permanentnej formácie kňazov Spišskej diecézy, aspoň v hrubých rysoch prestavený na predchádzajúcich stránkach, sa včleňuje do programu kňazov už štvrtý formačný rok. Nie všetky aktivity boli spustené naraz a v takej forme, ako boli prezentované. Permanentná formácia je živý proces, ktorý sa z dôvodu menlivosti doby a stálej zmeny generácií potrebuje pravidelne aktualizovať, vylepšovať a dopĺňať.

Hoci program v tomto čase celkom dobre funguje, pričom najmä najmladšie ročníky kňazov dávajú v pravidelných anonymných dotazníkoch pozitívnu spätnú väzbu, predsa len sa už teraz črtá potreba jeho aktualizovania v nasledujúcich rokoch. Vďaka Pápežovi Františkovi sa v Katolíckej cirkvi začal nový synodálny proces, ktorý nezahŕňa len vybrané oblasti cirkevného života, ale dotýka sa spôsobu života Cirkvi. Záverečný synodálny dokument, ktorý bol vyhlásený za súčasť riadneho Magistéria Katolíckej cirkvi vo svojej V. časti – o formovaní misionárskej skupiny učeníkov vysvetľuje naliehavosť aktualizovania formácie kňazov, ktorá má byť nastavená v synodálnom štýle⁴⁰. Toto zatiaľ ostáva výzvou, ktorej sa v nasledujúcej etape bude potrebné odvážne ujať aj v Spišskej diecéze.

³⁹ JÁN PAVOL II. Apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis*, b. 74. In AAS 84 (1992), s. 788 – 792.

⁴⁰ FRANTIŠEK, *Za synodálnu Cirkev: spoločenstvo, spoluúčasť, misia – Záverečný dokument*, b. 148. https://www.synoda.sk/downloads/ZAVEREČNÝ_DOKUMENT_2024_Def.pdf. (04. 12. 2025).

BIBLIOGRAFIA

- DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, Dekrét o pastierskom úrade biskupov v Cirkvi *Christus Dominus*. In: AAS 58 (1966), s. 673 – 701.
- DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, Dekrét o účinkovaní a živote kňazov *Presbyterorum ordinis*. In: AAS 58 (1966), s. 991 – 1024.
- DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, Dogmatická konštitúcia o Cirkvi *Lumen gentium*. In: AAS 57 (1965), s. 5-71.
- FRANTIŠEK, List účastníkom Mimoriadneho generálneho zhromaždenia Talianskej biskupskej konferencie (8. novembra 2014). In: *L'Osservatore Romano*. Città del Vaticano : Dicastero per la Comunicazione della Santa Sede, 2014, anno CLIV, n. 258, p. 7. ISSN 0391-688X.
- FRANTIŠEK, *Za synodálnu Cirkev: spoločenstvo, spoluúčasť, misia – Záverečný dokument*. In: https://www.synoda.sk/downloads/ZAVERECNY_DOKUMENT_2024_Def.pdf. (04. 12. 2025).
- JÁN PAVOL II. Apoštolská exhortácia *Pastores dabo vobis*. In: AAS 84 (1992), s. 657 – 804.
- JÁN PAVOL II. *List Svätého Otca Jána Pavla II. kňazom na Zelený štvrtok 1979*. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/letters/1979/documents/hf_jp-ii LET_19790409_sacerdoti-giovedi-santo.html. (04. 12. 2025).
- JÁN PAVOL II. *List Svätého Otca Jána Pavla II. kňazom na Zelený štvrtok 1995*. https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/letters/1995/documents/hf_jp-ii LET_25031995_priests.html (04. 12. 2025).
- KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Dar povolania ku kňazstvu*. Trnava : SSV, 2017. s. 141. ISBN 978-80-8161-274-9.
- KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV, *Direktórium pre službu a život kňazov. Nové vydanie*. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/direktorium-pre-sluzbu-a-zivot-knazov> (04. 12. 2025).
- Kódex kánonického práva*. Bratislava : Kanet, 2023. s. 632. ISBN 2220080005032.
- OVALLE, T. *Ministry to Ministers*. <https://www.clerus.va/it/eventi/2024/convegno-internazionale-formazione-permanente-sacerdoti/interventi-convegno/6-02-2024/best-practices.html>. (10. 11. 2025).

PARTIKULÁRNE PRÁVO SPIŠSKEJ DIECÉZY, *Manuál pastoračného kňaza*. Spišské Podhradie : Rímskokatolícky biskupský úrad, 2004. s. 195.

SPIŠSKÁ DIECÉZA, *Dokumenty Druhej synody Spišskej diecézy*. Spišské Podhradie: Biskupský úrad Spišská Kapitula, 2011. s. 190. ISBN 978-80-970797-5-8.

Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013.

Relektúra v kontexte Synody o synodalite

Michal HOSPODÁR

Abstract

Christianity is a religion that has been incorporated into world history. Jesus Christ was incarnated (lat. incorporatus) and timed (lat. intemporaliter factus) in the specific conditions of history, and this also applies to his Church. The paper is set in the dynamics of church life in recent decades. It analyzes the emergence and priorities of the Pastoral Plan of the Catholic Church in Slovakia 2007 – 2013. These are such important pastoral groups as family, youth and people in need. It then puts these priorities in context with the current Synod on Synodality. The conclusion presents specific challenges for pastoral care in the Košice Eparchy, as they emerged from discernment in the synodal process.

Key words: Pastoral care, Plan, Synod, Family, Community.

Od čias schválenia pastoračnej konštitúcie DVK *Radosť a nádej* (7. decembra 1965) Katolícka cirkev často vyjadruje túžbu po hľadaní spôsobov spolupráce svetského a cirkevného prostredia. Staré latinské príslovie pripomína, že Cirkev je vždy v reforme (lat. *Ecclesia semper reformanda*). Slovo reforma tu však nereprezentuje vonkajšie náležitosti života Cirkvi a jej štruktúry, ale obnovu v zmysle biblického počúvania Božieho slova a jeho uskutočňovania v konkrétnych spásno-dejinných súvislostiach. Predovšetkým o takúto obnovu či reformu ide aj v tomto článku. V duchu pastoračnej zásady: Mysli globálne, konaj lokálne, sa pokúsime zdôrazniť úzke prepojenie priorít pastoračného plánovania na Slovensku s výzvami celocirkevnej Synody o synodalite.

1 Pastoračný plán Katolíckej cirkvi 2007 – 2013

Pastoračné smerovanie Katolíckej cirkvi významne ovplyvnil rímsky pápež Ján Pavol II. (1978 – 2005). Na konci Jubilejného roka 2000 vydal Apoštolskú kon-

štitúciu s názvom *Novo millennio ineunte*. Konštitúcia obsahuje výzvu na pastoračné plánovanie v duchu evanjeliového: *Duc in altum* (Zatiahni na hlbinu).¹ Na jeho podnet vznikol prvý aj druhý pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku.² V tomto príspevku sa budeme zaoberať iba druhým s názvom *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013* (skr. Pastoračný plán).

Základným predpokladom pre vhodné nastavenie Pastoračného plánu je pravdivé zhodnotenie situácie miestnej cirkvi v sledovanom čase. Pastoračný plán pravdivo nastavil zrkadlo života Katolíckej cirkvi na Slovensku a mal ambíciu pomenovať hlavné problémy a ich riešenie. Z odstupu vyše dvadsiatich rokov môžeme konštatovať, že Pastoračný plán splnil svoj cieľ a stal sa vhodným kompasom pastoračného smerovania uprostred búrlivých spoločenských zmien a pohybov.³ Ako už naznačil podnadpis tohto príspevku, treba sa znova vracaf k tomuto dokumentu, osvojiť si jeho obsah a lokálne ho implementovať v pastoračnej službe. Osobne s radosťou konštatujem, že ide o jeden z najvydarenejších dokumentov Konferencie biskupov Slovenska. Pozrime sa teraz na niektoré dôležité aspekty Pastoračného plánu podrobnejšie.

1.1 Najvážnejšie rezervy

Najpálčivejší sa v Cirkvi na Slovensku ukazuje fakt ochabovania odovzdávania viery v rodinách a jej následného uplatňovania v živote. Naším slovenským dedičstvom je často formálna viera kresťanov v rodinách. Okrem toho sa v Pastoračnom pláne konštatujú rezervy vo formácii budúcich kňazov a príliš zakorenený individualizmus kňazov v pastoračii (porov. PP 8). Za istý druh ohrozenia považuje dokument aj novú religiozitu, ktorá sa „vkradla“ do života vo viere neukotvených a hľadajúcich.⁴

1.2 Farnosť ako spoločenstvo spoločenstiev

Ako podstatnú výzvu pre súčasnú farskú pastoračiu označil predmetný dokument novú evanjelizáciu a budovanie živého ekleziálneho spoločenstva vo far-

---

¹ Ján Pavol II. za základ pastoračného plánovania považuje: svätosť, modlitbu, nedeľná eucharistia, sviatosť zmierenia, prvenstvo milosti, počúvanie Božieho slova a upevnenie spoločenstva (porov. NMI kap. III.)

² V tomto roku si pripomíname aj 30 rokov od jeho prvej návštevy samostatného Slovenska.

³ Dokument vyšiel pod gesciou Konferencie biskupov Slovenska. Delí sa na šesť kapitol a má 80 strán.

⁴ HOSPODÁR, M.: *Pastorálna teológia – vybrané kapitoly*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2010, s. 34.

nosti. Farnosť nie je v prvom rade právnou štruktúrou, ale Božou rodinou, spoločenstvom bratov a sestier preniknutých jedným Duchom (porov. ChL 28). Farnosť charakterizuje tá skutočnosť, že ide o spoločenstvo, ktoré nevzniklo na základe výberu. Potreba budovať spoločenstvá nie je módna záležitosť, ale naliehavá pastoračná požiadavka s teologickým zdôvodnením. Budovanie kresťanského spoločenstva sa pritom odvádza od trojičnej ontológie, čiže od života a myslenia v Trojici a na spôsob Trojice.⁵ Takmer všetky dokumenty Magistéria pastoračného charakteru vytrvalo prízvukujú potrebu vytvárať farské spoločenstvá podľa obrazu Najsvätejšej Trojice. Takto sa farnosť postupne stáva spoločenstvom spoločenstiev. S tým úzko súvisí aj formácia kňazov k tejto úlohe. Kňaz v súčasnom svete je moderátor a komunikátor vzhľadom na farské spoločenstvo. Komunikovať znamená najprv počúvať Boha i človeka. Dnes je otvorené pole médií a sociálnych sietí a najmä mladým kňazom imponuje používanie týchto prostriedkov komunikácie na evanjelizáciu. Na druhej strane každý kňaz by mal vo svojom prostredí nachádzať cesty aj k hľadajúcim i neveriacim. Pritom si musí uvedomovať, že nič nenahrádza osobný kontakt, ktorý je aj v digitálnej dobe najúčinnším prostriedkom ohlasovania a svedectva. Pastoračný plán, ktorý slúži ako orientačná príručka, realisticky stanovil tri priority alebo okruhy pastoraácie v diecézach a eparchiách na Slovensku: rodina, mládež, ľudia v núdzi.

2 Synoda o synodalite

V októbri 2021 pápež František otvoril celosvetovú Synodu o synodalite. Téma synody znie: *Za synodálnu Cirkev: spoločenstvo, spoluúčasť a misia*. Obsahové zameranie nachádzame v jednom zo základných dokumentov k synode: „Celý synodálny proces je zameraný na podporu živej skúsenosti rozlišovania, účasti a spoluzodpovednosti.“ (Vademékum 1.3)

Prečo pápež František vyhlásil práve synodu s témou synodality? Azda preto, aby sme sa znova naučili vnímať pravdu, že Cirkev a synoda sú synonymá (sv. Ján Zlatoústý). Od vyhlásenia ostatnej synody prebehlo veľa podujatí synodálneho charakteru v celocirkevnom význame aj na úrovni našej miestnej Gréckokatolíckej cirkvi *sui iuris*. Azda je už zrelý čas na stručné zhodnotenie plodov synody v korelácii s Pastoračným plánom. Synodalita, ako ju chápe Medzinárodná teologická komisia, je „osobitný štýl, ktorý charakterizuje celkový život

---

⁵ Podrobnejšie o Trojičnej ontológii v knižke: CODA, P.: *Žiť a myslieť v Trojici*. Bratislava: Nové mesto, 2022.

a misiu Cirkvi, vyjadruje jej povahu Božieho ľudu, ktorý spoločne putuje a zhromažďuje sa, povolaný Pánom Ježišom, aby v sile Ducha Svätého ohlasoval evanjelium“. Nie dokumenty, ale ich praktická implementácia je cieľom Synody o synodalite. Viditeľný je tu posun od práva a dokumentov k osobe.

Pápež František kládol dôraz na rozlišovanie, ktoré vedie každú miestnu cirkev a každé spoločenstvo k adresne formulovaným záverom. Od rozlišovania treba prejsť k rozhodovaniu a nakoniec k uskutočňovaniu toho, čo sme prijali ako podnet Ducha. Dnes, keď synoda pokročila do realizačnej či implementačnej fázy, sa pýtame: ako sa uskutočňuje toto „spoločné kráčanie“ v našich farnostiach? Aké kroky nás Duch vyzýva urobiť, aby sme rástli v našom „spoločnom kráčaní“?

2.1 Korelácie Pastoračného plánu a synody

Na 112. plenárnom zasadnutí KBS v Badíne (2025) otcovia biskupi prijali pastoračné usmernenie k **Príprave na manželstvo**, ktorej cieľom je posilniť a postupne zjednotiť prípravu na sviatosť manželstva na Slovensku. Usmernenie (tal. *orientamento*) má odporúčací charakter, bolo schválené na 3 roky. Po tomto období sa prehodnotí, zapracuje sa spätná väzba a nadobudne vyššiu mieru záväznosti. Platnosť smernice začala od 1. decembra 2025, jej zverejnenie sa uskutočnilo 29. novembra 2025 v Nimnici (o. Púchov).

Čo je tu vlastne nového? Nová príprava pozerá na celé obdobie Prípravy na manželstvo ako na proces snúbeneckého katechumenátu. Preto sú pripravené prezentácie nových materiálov, ktoré posúvajú tento pastoračný model prípravy na vyššiu úroveň. Zvyšuje sa aj časový úsek prípravy: Blízka príprava na jeden rok, bezprostredná na 3 mesiace. Novinkou v rámci katechumenátnych itinerárov je výzva na sprevádzania manželov v prvých rokoch manželstva. Možno len privítať, že aj na slovenskej politickej scéne sa našla dohoda o podpore manželstva a rodiny.⁶ V čase, keď zo strany rastúceho extrémneho liberalizmu a progresivismu sa valia útoky na tradičnú rodinu, je jednoznačný postoj k manželstvu a rodine viac ako potrebný.

---

⁶ V popredí tejto iniciatívy je Kresťansko-demokratické hnutie (podrobnejšie v FIGEL, J.: *Na rodine nám záleží*). V roku 2014 sa podarilo zapracovať do Ústavy SR definíciu manželstva v tomto znení: „Manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou“ a „Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobru.“ (Článok 41) V roku 2025 poslanci Národnej rady SR schválili ďalší návrh ústavného zákona, ktorý do Ústavy SR

Mladí ľudia predstavujú v každej spoločnosti aj v Cirkvi nádej. Ako si spoločnosť pripraví a vychová mládež, taká bude aj jej budúcnosť. To istým spôsobom platí aj o Cirkvi. Mladí hľadajú Boha, ale Cirkev musí mať hlboké pochopenie pre jazyk, kultúru a ostatné špecifiká súčasnej mládeže. František adresoval mladým aj tieto slová: Snívajte o lepšom svete! Keď už nesnívate, aj keby ste mali 15, 20, 30 rokov, už ste starými. „Aj mladí ľudia môžu prispieť k synodálnej obnove Cirkvi. Sú obzvlášť citliví na hodnoty bratstva a zdieľania, pričom odmietajú paternalistické alebo autoritárske postoje.“⁷

Treťou pastoračnou prioritou sú **ľudia v núdzi**. Je to prorocké, ak si uvedomíme apel pápeža Františka na zvýšený záujem Cirkvi o marginalizovaných, chudobných a ostranovaných. František len potvrdil a rozšíril diapazón záujmu o migrantov, utečencov, prenasledovaných atď. V Záverečnom dokumente čítame: „Toto preferovanie chudobných je implicitne zahrnuté v kristologickej viere. Chudobní majú priame poznanie trpiaceho Krista (porov. EG 198), ktoré z nich robí hlásateľov spásy prijatej ako dar a svedkov evanjeliovej radosti. Cirkev je povolaná byť chudobná s chudobnými, ktorí často tvoria väčšinu veriacich, a načúvať im, spoločne sa učiť rozpoznávať charizmy, ktoré dostávajú od Ducha, a považovať ich za subjekt evanjelizácie.“⁸ Nedávno (16. novembra 2025) sa slávil v Katolíckej cirkvi 9. svetový deň chudobných. V posolstve pápeža Leva XIV. na tento deň o. i. čítame: „...chudobní sú stredobodom celej pastoračnej činnosti. Nielen jej charitatívneho aspektu, ale rovnako aj toho, čo Cirkev slávi a hlása.“⁹ Je to výzva aj pre gréckokatolícke eparchie na Slovensku, ktoré sa rýchlo zjednotili vo finančnom projekte Dobrodinec. Je to však len predzvesť zjednotenia v pastoračných líniách a v láske. Až toto zjednotenie je znakom pravej nádeje pre Cirkev v budúcnosti.

---

zakotvuje dve pohlavia – muž a žena. Do ústavy zároveň pribudlo zaručenie rovnosti medzi mužmi a ženami pri odmeňovaní za vykonanú prácu. Ústavný zákon upravuje aj adopcie detí a výchovno-vzdelávací proces. Tým sa má dosiahnuť suverenita Slovenska v hodnotových a kultúrno-etických otázkach.

⁷ *Záverečný dokument* zo 16. riadneho zhromaždenia synody biskupov z 24. okt. 2024, od. 62. Dostupný na: https://www.synoda.sk/downloads/ZAVEREČNÝ_DOKUMENT_2024_def.pdf.

⁸ *Záverečný dokument* zo 16. riadneho zhromaždenia synody biskupov z 24. okt. 2024, od. 19.

⁹ LEV XIV.: *Posolstvo na 9. svetový deň chudobných*, od. 5. Dostupné na: <https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/posolstvo-k-svetovemu-dnu-chudobnych-2025>.

3 Výzvy pre pastoraáciu (nielen) v Košickej eparchii

Jedným z opravdivých kritérií autenticity spoločenstva Ježišových bratov a sestier je kvalita osobných vzťahov. To je Božia vôľa, aby sme neprestajne budovali vzťahy vzájomnej lásky a jednoty (porov. 1 Jn 4,7). Pripomením výrok J. Em. kardinála T. Špidlíka SJ: „Život je setkání“. Tým nepriamo vyjadril, v čom spočíva jadro spoločného kráčania vo viere. Prekonávať predsudky, šablóny, vo pred zaužívané schémy a komfortnú individualistickú zónu. Následne dať priestor pre vypučanie nových snov a túžob, ošetrovanie rán zo vzťahov a spoločné kráčanie k Bohu. Azda v tom je aj prvé viditeľné ovocie synody – potreba budovania nových vzťahov.

Synodou sme štartovali boj nielen proti vírusu sebestačnosti ale aj zápas proti pliage klerikalizmu (pápež František), prítomnému často v nejakej latentnej forme medzi klérom i laikmi. Oživila sa túžba po vzájomnej jednote kléru (biskupov i kňazov), rehoľníkov i laikov, ktorá je Božím darom. V záverečnej syntéze synodálneho procesu v Košickej eparchii sa nachádzajú tieto všeobecne platné a dôležité znamenia a výzvy pre život miestnej cirkvi.

„Pastorační kňazi v konzultačnej fáze čakali, že ich **veriaci sa aktívnejšie** chopia príležitosti vyjadriť sa po rozlišovaní k životu farnosti či celej gréckokatolíckej cirkvi. Na jednej strane to miestami vzbudilo u kňazov aj obavu z ich kritickosti. Na druhej strane naši veriaci aj keď sú miestami kritickí, neživia v sebe potrebu „upravovať“ učenie Magistéria. Pomaly sa ujímalo chápanie, že podstatou synody nie je planá kritika, lež úprimné počúvanie a slovo pravdy, povedané v konštruktívnom duchu pre spoločné dobro. Nedostatočné aktívne vloženie sa do synodálneho procesu zo strany kňazov i veriacich možno považovať za jedno zo sklamaní. Na druhej strane sa ukázalo, že veriaci patriaci do hnutí a spoločenstiev boli pripravenejší na synodálne témy a konzultácie.

Synodálna cesta vytvorila vzácny priestor pre vzájomné **počúvanie**. Počúvanie iných je prejav pokory a to predovšetkým klerikom nejde ľahko. Mnohí laici aj mládež konštatovali: „Doteraz nám zhora len sypali na hlavu, čo máme robiť. Teraz nás niekto aj počúval“.

Aktuálna synoda je proces, v ktorom sa Cirkev má stať tým, čím je, teda synodou. Aké bude ďalšie ovocie prebiehajúcej synody v Košickej eparchii, závisí aj od toho, či dokážeme vo vnútro-cirkevnom dialógu dobre počúvať jeden druhého. Z počúvania vzniká tvorivá komunikácia, ktorá sa završuje duchovným rozlišovaním, aby sme spoznali, kam Duch Boží vedie cirkev (Košickú eparchiu).

Realizačná fáza je zameraná na vyskúšanie obnovených postupov a štruktúr, ktoré robia život Cirkvi čoraz viac synodálnym.“¹⁰

Záver

Keď sme v prešovskej katedrále pochovali Mons. prof. Petra Šturáka (máj 2025), dlhoročného dekana Gréckokatolíckej teologickej fakulty, tak v rozlúčkovom príhovore na záver obradov som povedal, že aj jeho životný príbeh odteraz patrí do dejín Gréckokatolíckej cirkvi. Život sa nezastavuje ani pri odchode vzácných ľudí, ktorí mu svojim príbehom vtlačili nezmazateľnú pečať. O niekoľko dní ukončíme Jubilejný rok 2025. Aj to je významný medzník pre život Cirkvi.

„Jubileum nás pozýva kráčať s obnovenou nádejou v ústrety budúcnosti Cirkvi v misii. Je to priaznivý čas na znovuoobjavenie evanjeliového dynamizmu, ktorý vždy oživoval cirkevné spoločenstvo, na vymanenie sa z každej formy sebastrednosti a na s dôverou otvorenie sa cestám sveta.“¹¹

BIBLIOGRAFIA

- CODA, P.: *Žiť a myslieť v Trojici*. Bratislava : Nové mesto, 2022. 80 s. ISBN 978-80-89621-71-2.
- FIGEL, J.: *Na rodine nám záleží*. Bratislava : KDH, 2014. 180 s. ISBN 978-80-970949-1-1.
- FRANTIŠEK – 16. RIADNE VŠEOBECNÉ ZHROMAŽDENIE SYNODY BISKUPOV: *Za synodálnu Cirkev: spoločenstvo, spoluúčasť, misia. Záverečný dokument*. 26. októbra 2024. Dostupné na: https://www.synoda.sk/downloads/ZAVERECNY_DOKUMENT_2024_Def.pdf.
- GRECH, M.: *Mary, model of the synodal Church*. Príhovor 24. okt. 2025 na Jubileu synodálnych tímov.
- HOSPODÁR, M.: *Pastorálna teológia – vybrané kapitoly*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2010. 88 s. ISBN 978-80-555-0118-5.

---

¹⁰ Záverečná syntéza Košickej eparchie, od. 1.

¹¹ GRECH, M.: *Mária – vzor synodálnej cirkvi* Príhovor 24. okt. 2025 (vlastný preklad).

- JÁN PAVOL II.: *Christifideles laici*. Bratislava : Lúč, 1990. 96 s. ISBN 978-80-7114-011-2. Pozri tiež na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/christifideles-laici>.
- JÁN PAVOL II.: *Novo millennio ineunte*. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 2001. ISBN 80-7162-345-8.
- KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA: *Pastoračný plán Katolíckej cirkvi na Slovensku 2007 – 2013*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2007. 80 s. ISBN 978-80-7162-695-4.
- LEV XIV.: Posolstvo na 9. svetový deň chudobných. Dostupné na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/posolstvo-k-svetovemu-dnu-chudobnych-2025>.
- Ústava Slovenskej republiky. Bratislava : Kancelária Národnej rady SR, 2023, 87 s. ISBN 978-80-99963-13-0.
- Vademékum pre Synodu o synodalite*. Vatikán, október 2021. Dostupné na: <https://www.synoda.sk/downloads/vademecum.pdf>
- Záverečná syntéza Košickej eparchie*. Košice, jún 2022. Dostupné na: <https://www.synoda.grkatke.sk/o-synode/z%C3%A1vere%C4%8Dn%C3%A1-synt%C3%A9za>.

Formation and Education of Future Priests in the First Half of the Nineteenth Century: The Case of the Diocese of České Budějovice

Rudolf SVOBODA

Abstract

In the first half of the nineteenth century, the spiritual formation and education of future priests in Bohemia (today the Czech Republic) were strongly influenced by the church–political system of Josephinism. This church–political system was the prevailing mode of governance in the Habsburg Monarchy, of which Bohemia formed a part. This paper offers a probe into the issue by taking the Diocese of České Budějovice (Budweis, founded 1785) and its newly established diocesan priestly seminary (founded 1803) as a case study. Alongside the seminary, which fulfilled the formative function, a theological institute was founded to provide theological education to the seminarians. In practice the two institutions merged in their everyday functioning into one and, besides meeting the expectations of the state, fulfilled the Tridentine requirements concerning the spiritual formation and education of future priests.

Keywords: Spiritual formation. Education. Seminary. Church. 19th century. Budweis. České Budějovice.

A Few Introductory Remarks

This study deals with the spiritual formation and the education of future priests, using the example of the Diocese of České Budějovice in the first half of the nineteenth century.

The Diocese of České Budějovice was established in 1785, during the reign of Emperor Joseph II.¹ The first bishop of České Budějovice, Johann Prokop Schaffgotsch (1785–1813), took office at a time when the formation of new clergy

---

¹ The history of the diocese during this period is described in detail here: NOVOTNÝ, M. et al.: *Die Diözese Budweis in den Jahren 1785–1850. Das Aschenputtel unter den Diözesen I.* Berlin : Peter Lang, 2018.

took place within state-established general seminaries (1783–1790).² The general seminaries themselves were removed from the competence of the bishops and fell directly under the administration of the government in Vienna, specifically under the *Ecclesiastical Court Commission* (Geistliche Hofkommission). After the death of Emperor Joseph II, his successor Leopold II abolished all general seminaries on 4 July 1790, and the training of priests was returned to the competence of the individual bishops.³ After the abolition of the general seminaries, Bishop Schaffgotsch began preparing the establishment of his own diocesan priestly seminary and a theological institute in his episcopal city of České Budějovice (Budweis).⁴

The period under consideration—the first half of the nineteenth century—overlaps with the tenure of the first three bishops of České Budějovice: Johann Prokop Schaffgotsch (1785–1813), Arnošt Konstantin Růžička (1815–1845), and Josef Ondřej Lindauer (1846–1850).⁵ In general it can be said that the school system of their time—and specifically in the Diocese of České Budějovice—was the result of Enlightenment reforms and Josephinist state practice in this field. At the beginning of the century there existed in South Bohemia a hierarchically organised public-school administration through which the state exercised its influence over schools of all levels. This influence was exercised in cooperation with the Catholic Church, which oversaw the functioning of lower education and similarly played a role in secondary education, especially at gymnasia.⁶ The same applied to higher education. In 1803 and 1804 two institutions of higher learning

---

² LEEB, R. – LIEBMANN, G. – SCHEIBELREITER, G. – TROPPER, P. G.: *Geschichte des Christentums in Österreich. Von der Spätantike bis zur Gegenwart*. Wien : Verlag Carl Ueberreuter, 2003, pp. 296–297; ZÖLLNER, *Geschichte Österreichs. Kultur – Gesellschaft – Politik*. Wien – München : Verlag für Geschichte und Politik, 1990, pp. 326–327.

³ MAAß, F.: *Der Josephinismus, Quellen zu seiner Geschichte in Österreich 1760-1850*. Vol. 4. *Der Spätjosephinismus 1790-1820* (= Fontes rerum Austriacarum. Österreichische Geschichtsquellen. Zweite Abteilung. Diplomatica et acta. 74. Vol.). Wien-München : Verlag Herold, 1957 (hereinafter *Derr Spätjosephinismus*), pp. 178–179.

⁴ VEBER, T.: *Českobudějovický biskupský kněžský seminář a diecézní teologický institut v letech 1803-1850*. České Budějovice : University of South Bohemia, 2003, master thesis. Supervisor M. Novotný. See pp. 26–27.

⁵ SVOBODA, R.: *Johann Prokop Schaffgotsch. Das Leben eines böhmischen Prälaten in der Zeit des Josephinismus* (=Beiträge zur Kirchen- und Kulturgeschichte 25). Frankfurt am Main : Peter Lang, 2015; pp. 187–211; SVOBODA, R.: *Arnošt Konstantin Růžička – Josefinista na českobudějovickém biskupském stolci*. České Budějovice : Jih, 201, pp. 134–151; SVOBODA, R.: *Nebroušený diamant. Třetí českobudějovický biskup Josef Ondřej Lindauer*. Praha : Vyšehrad, 2015, pp. 26–36.

⁶ NOVOTNÝ, M.: Školství na jihu Čech v době Josefa Vlastimila Kamarýta. In KREJČA, F. – PODLEŠÁK, J. (ed.). *Josef Vlastimil Kamarýt. Život - dílo - doba*. České Budějovice – Velešín, 2008, pp. 42–47; NOVOTNÝ, M.: Českobudějovické piaristické gymnázium a utváření vrstvy moderní inteligence na

were established in České Budějovice, then a regional capital – namely, a philosophical lyceum⁷ and a theological institute with an episcopal priestly seminary – directly on the initiative of the first bishop, Johann Prokop Schaffgotsch.⁸ These were the first – and for a long time the only – representatives of higher education in South Bohemia. A university in the proper sense did not exist there until the twentieth century.

Beginnings of the Episcopal Priestly Seminary under Bishop Johann Prokop Schaffgotsch

The episcopal priestly seminary with a diocesan theological institute (the Institute of Theology) was founded by an imperial decree of 7 April 1803,⁹ that is, an expected combination of formation and education.¹⁰ It was the same building where the seminarians could live and study as well. Studies began at the theological institute on 4 November 1804, i.e., at the beginning of the following academic

---

jihu Čech (1762-1848). In *Město a intelektuálové od středověku do roku 1848*. Documenta Pragensia 27, 2008, p. 938; NOVOTNÝ, M.: Antonín Jaroslav Puchmajer a jižní Čechy. In VYČICHLO, J. – VIKTORA, V. (eds.). *Naše heslo jeden jazyk buď*, sv. 1, Plzeň – Radnice : Studijní a vědecká knihovna plzeňského kraje – Spolek divadelních ochotníků v Radnici, 2001, p. 119.

⁷ NOVOTNÝ, M. et al.: *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2006, pp. 97-100, 102.

⁸ NOVOTNÝ, M.: *Školství na jihu Čech*, p. 48; NOVOTNÝ, M.: *Českobudějovické piaristické gymnázium*, p. 950; SVOBODA, R.: *Johann Prokop Schaffgotsch*, pp. 187-211.

⁹ VEBER, T.: *Českobudějovický biskupský kněžský seminář*, pp. 34-35.

¹⁰ The issue of the seminary is discussed in various contexts by a relatively large number of authors. See TRAJER, J.: *Historisch-statistische Beschreibung*. Budweis 1862; RODLER, A.: *Das bischöfliche Priesterseminar in Böhmen. Budweis 1804 – 1892*, manuscript stored State Regional Archive in Třeboň (hereinafter SOA Třeboň), Biskupský kněžský seminář, card. 30, sign. IV/A/1c; ZSCHOKKE, H.: *Die theologische Studien und Anstalten der katholischen Kirche in Österreich*, Wien 1894; MARDETSCHLÄGER, F.: *Kurz gefasste Geschichte des Bistums und der Diöcese Budweis zur Jubiläumsfeier ihres hundertjährigen Bestehens*. Budweis : Franz Mardetschläger, 1885; DVOŘÁK, L.: *Biskupský kněžský seminář v Č. Budějovicích*. České Budějovice 1905; VEBER, T.: *Českobudějovický biskupský kněžský seminář*; NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*; NOVOTNÝ, M. – VEBER, T.: Ze mlýna, tkalcovny či od řeznického špaluku ke kněžské sutaně. Formování drobné kněžské inteligence na jihu Čech v 1. polovině 19. století, In *Cornova*, 2015, 5, 2, pp. 19–33; NOVOTNÝ, M. – VEBER, T.: *Bohomluvcí, vlastimilové, těšitelé. Výchova a vzdělání duchovních v českobudějovické diecézi v letech 1803–1850*, Praha: Vyšehrad, 2016; VEBER, T.: *Trpký osud jednoho semeníště. Českobudějovický biskupský kněžský seminář a diecézní teologický institut (1803–1950)*. České Budějovice : Jihočeské Muzeum, 2021 (*Jihočeský sborník historický* – Supplementum 12), pp. 32–59; NOVOTNÝ, M.: The Rural Population and the Birth of the Small Intelligentsia in the Early 19th Century Czech Lands (using the Budweis Diocese as a Case Study). In *Res Historica* 60, 2025, pp. 407-423. For general overview see: *Velké dějiny země Koruny české. Tematická řada*, vol. 7, *Školství a vzdělanost*, ed. M. Novotný, Praha 2020, p. 138nn.

Of course, the archival sources stored in the State Regional Archive in Třeboň cannot be neglected either. See SOA Třeboň, Biskupský kněžský seminář a diecézní teologický institut České Budějovice.

year.¹¹ In its first year there were 105 students in three years of study, of whom 35 entered the first year. Two of the three years were transferred to České Budějovice from Prague. Both Czechs and Germans studied here because in South Bohemia the two nationalities had lived side by side for centuries.¹² From the beginning, however, only 30 young men lived in a one-storey seminary building in today's Kněžská Street.¹³ There was no space for the others, so although they had the status of seminarians, they lived privately around the city and attended the seminary regularly. The costs associated with accommodation, food and study were covered either by scholarships – there were about 45 at the time – or they paid for everything themselves because they came from better-off families.¹⁴

Because the České Budějovice episcopal priestly seminary had the nature of a Church higher-education institution, whereas theological faculties were state institutions, the state exercised only indirect supervision: it checked study catalogues, lists of students and professors, and approved financial expenses, since the operation of the seminary was largely funded from the state-controlled religious fund.¹⁵

An important prerequisite for the functioning of the seminary was undoubtedly a sound statutory framework. If training—that is, spiritual formation—was to be effective, it had to be governed by a precise programme and rule. The statutes formed a kind of basic code of the seminary—in the broader sense, including the theological institute—regulating the life of each individual and his relationship to others: superiors, colleagues and the wider environment. Breaches were punished, and repeated or grave offences could lead to expulsion from the seminary or termination of studies. The practical union of the seminary and the theological institute is also shown by the fact that the life of the seminary was adapted to the "school year" and the seminarians are often referred to as students.¹⁶ The

---

¹¹ A detailed description of the event can be found in the work of DVOŘÁK, L.: *Biskupský kněžský seminář*, p. 34.

¹² NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*, pp. 110–111; VEBER, T.: *Českobudějovický biskupský kněžský seminář*, pp. 35–36; SVOBODA, R.: *Arnošt Konstantin Růžička. Josefinista na českobudějovickém biskupském stolci*, p. 135.

¹³ The building had only a ground floor and a first floor. The second floor was not completed until the 1840s. The building included a large garden of a former Capuchin convent. At present, the building of the former seminary now houses the Faculty of Theology of the University of South Bohemia.

¹⁴ DVOŘÁK, L.: *Biskupský kněžský seminář*, pp. 46–47.

¹⁵ NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*, p. 111; SVOBODA, R.: *Arnošt Konstantin Růžička. Josefinista na českobudějovickém biskupském stolci*, p. 135.

¹⁶ VEBER, T.: *Českobudějovický biskupský seminář a diecézní teologický institut v letech 1803–1850*, p. 47; NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*, p. 115.

first rules of conduct for alumni in the České Budějovice seminary, both inside and outside, were drafted by Bishop Jan Prokop Schaffgotsche and issued in 1804; they remained in force until 1822.¹⁷

The Episcopal Priestly Seminary in the Time of Arnošt Konstantin Růžička

When Růžička took office as bishop, the seminary had already lived through its first decade. According to a recent report of the general visitation written by his predecessor Johann Prokop Schaffgotsch (1811), its functioning was in relative order,¹⁸ yet a number of challenges awaited the new bishop. The most pressing problem was that most of those attending theological studies did not live in the seminary building, and their formation therefore could not be as thorough. The one-storey building did not suffice spatially, and there was no money for reconstruction.

The seminary was to serve as a residence for professors. One of them was also the rector of the seminary and another the prefect of the seminary. Due to cramped space conditions, only these two found accommodation here; state four professors had to live outside the seminary.¹⁹ Bishop Růžička appointed one of his closest collaborators, as the seminary supervisor, an inspector. However, the bishop himself supervised the seminary. He regularly participated in annual student exams. His relationship with them was cordial.²⁰

The teaching spaces were also relatively cramped. All lectures took place in three lecture halls, and there was a single study room for students — the so-called

---

¹⁷ Issued on November 3, 1804, that is, the day before the first academic year began at the theological seminary.

See *Instructio pro Seminario et Lyceo Autoritate et munificentia Augustissimi Caesaris in Eppli Nostra Civitate Budvicensi erecta*, SOA Třeboň, BKS, Statuta semináře a instrukce pro jeho představené, 1804-1938, inv. č. 31, sign. II a 1, cart. 1. A detailed description of the contents of the statutes can be found in this book: SVOBODA, R.: *Johann Prokop Schaffgotsch*, pp. 194-203.

¹⁸ SOA Třeboň, Biskupský archiv České Budějovice (hereinafter BA ČB), Matrika biskupských prací – Matrica seu Liber functionum episcopalium, 1786-1852, inv. no. 17, Book 17. SOA Třeboň, BA ČB, Zpráva biskupa zemskému guberniu o stavu diecéze, 1811, sign. II/1/b/7, kart. 10; dále HUBER, K. A.: Der Budweiser bichöfliche Visitationsbericht von 1811/12. In HUBER, K. A. (ed.). *Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen – Mähren – Schlesien 7. Festschrift zur zweiten Säkularfeier des Bistums Budweis 1785-1985*. Königstein im Taunus : Inst. für Kirchengeschichte von Böhmen-Mähren-Schlesien, 1985, pp. 66-88; SVOBODA, R. *Johann Prokop Schaffgotsch*, pp. 209-212.

¹⁹ NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*, pp. 110-111.

²⁰ MARDETSCHLÄGER, F.: *Kurz gefasste Geschichte*, p. 20; SVOBODA, R.: *Arnošt Konstantin Růžička*, p. 145, 197, 202.

museum. Regarding the technical equipment of the seminary, it is necessary to add the library, which was created in the early 1820s.²¹

The capacity of the seminary for accommodation and teaching was, of course, considered insufficient, but so far there were no funds for the necessary building modifications, which were finally carried out in the mid-1840s.²²

As such, the seminary was a benefit for the Church administration and the city of České Budějovice itself. The seminary, philosophical lyceum and gymnasium had over 800 students who brought some capital to the developing city. Many sons of the local townspeople also studied at the gymnasium, philosophical lyceum and in the seminary. The seminary had an indisputable benefit for the city in terms of culture. Students devoted themselves to the theatre, and the local library was also accessible to the townspeople; some of the students played the organ and other musical instruments in churches, sang in choirs or distributed books.²³

The episcopal priestly seminary in České Budějovice had the nature of a Church university. While the theological faculties were state-owned, the seminary was only indirectly supervised by the state: it checked study catalogues, lists of students and professors, and approved financial expenses because a state-controlled religious fund primarily funded the operation of the seminary.²⁴

Theology was taught over four years. The so-called *General study plan* gave the content of the study. It was introduced in 1811 according to the order of the Court Study Commission (Studienhofkomission) on the unification of teaching in theological schools. In the first year, the study was on *Historia ecclesiastica*, *Antiquitates sacrae*, *Introductio in novum et vetus Testamentum et dialectica*; in the second year it was *Hermeneutica*, *Ius canonicum et educationis scientia*. The third year consisted of *Theologia moralis et dogmatica*, and finally, in the fourth year there was *Theologia pastoralis*, *Catechetica et rationalis oeconomia*. Attendance at lessons on Bible languages was voluntary.²⁵

According to the same *General study plan*, teaching was expected only according to approved textbooks. However, in the observed period, there was still relative freedom in the use of teaching aids and textbooks. After all, several textbooks were approved for some subjects, and the teacher could even create his own textbook, which he first had to send to the state authorities for approval. For example,

---

²¹ Cf. NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*, pp. 110-111.

²² Cf. MARDETSCHLÄGER, F.: *Kurz gefasste Geschichte*, p. 25; DVOŘÁK, L.: *Biskupský kněžský seminář*, 35-38; NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*, p. 111.

²³ Cf. VEBER, T.: *Českobudějovický biskupský kněžský seminář*, pp. 39-43.

²⁴ Cf. NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*, p. 111.

²⁵ Cf. DVOŘÁK, L.: *Biskupský kněžský seminář*, 50; NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*, p. 112-113.

pastoral theology could be taught according to a book by Franz Giftschütz, later by Jiljí Chládek or Václav Stach. Ecclesiastical law was taught chiefly as part of moral theology or history lectures; it did not have a separate textbook in the seminary.²⁶ The Old and New Testament courses also included content regarding knowledge of biblical archaeology and biblical geography. Dogmatics, together with history and exegetics, belonged to the core of teaching. It was founded on the plan given by the decrees of the Council of Trent. It was taught according to proven compendia.²⁷ In pedagogy, the names of textbooks have not been preserved. Catechetics had a binding text in the *Religionslehrbuch* of Jacob Frint, published in Vienna in 1806.²⁸

Růžička wrote the rules for the lives of scholarship holders and ordinary students accommodated outside the seminary building in an ordinance of 4th November 1817, which, however, have not been preserved. Fortunately, a few years later, he issued a new set of statutes for the entire seminary, which was permitted by a decree of the court office on 21st February 1822.²⁹ It was divided into eight chapters, in which the individual areas of the seminary's life are discussed in detail.³⁰ The statutes have a general and neutral impression in terms of content, but they were worked out so precisely that Růžička's successors did not see a reason to change them for a long time. Their new reworking took place a hundred years later.³¹ The statutes do not address study matters that were determined from the outside by the Court Study Commission.

Bishop Růžička placed in the statute the main emphasis on several topics: what seminarians should learn as future priests and what they should be, how they should treat other people – superiors, colleagues in the spiritual ministry, as well as believers entrusted to them in the future. Future priests were to be an

---

²⁶ VEBER, T.: *Českobudějovický biskupský kněžský seminář*, pp. 50-51.

²⁷ Cf. NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*, p. 112.

²⁸ Cf. VEBER, T.: *Českobudějovický biskupský kněžský seminář*, pp. 50-52.

²⁹ *Leges seminarii episcopalis Bohemo-Budvicensis*, SOA Třeboň, Biskupský kněžský seminář, Book 2 (hereinafter referred to as *Leges*).

³⁰ They have the following names: *De animi sensis, quibus studeant Seminariorum Alumni*; *De seria ac ordinata applicatione ad studia et ad cognitiones sibi comparandas*; *De animi ad officia religionis efficiendi studio*; *De recto modo in recreationibus servando*; *De recto modo agendi erga Superiores*; *De recto modo agendi erga collegas*; *De recto modo agendi erga famulitium*; *De recto agendi modo cum cognatis et notis laicis*. It is followed by *Conclusio* and then *Ordo domesticus et Ordo diurnus*. See *Leges*; VEBER, T.: *Českobudějovický biskupský kněžský seminář*, p. 49.

³¹ Only Bishop Jirsík considered it necessary to issue the so-called Domestic Statute in 1875, which specified the duties of the seminaries presented. Růžička's statutes were reworked only under Bishop Šimon Bárta (1920-1940). Cf. DVOŘÁK, L.: *Biskupský kněžský seminář*, p. 49.

example to others, to inspire them to a virtuous life to which they should be directed by keeping the law and improving morals. Růžička further writes that priests are Christ's helpers who are to labour on his work. They are to live modestly, justly, and reject ungodliness. They should be aware of their unique position, but, on the other hand, they should not seek worldly glory or honours that are often associated with the position of the priest. Such temptations need to be shielded from through constant prayer. The main tasks of the clergy include proclaiming Christian teachings and administering the sacraments. The seminarian should master this, and it is for this purpose that the statutes were written. Růžička explicitly emphasises that the seminary is not just about studying and elevating the intellect but also about training the seminarian's soul in the virtues during the years spent there. It is there that it should be ascertained whether the person in question is worthy of being a priest, and therefore he should be under the supervision of experienced and learned men. The inner spiritual state should then manifest itself externally, in the whole person – in attitudes, gestures, and speech. He is aware that this task is not a simple matter, and therefore the future priest must arm his soul in the fight against the temptations of the world with great bravery. To emphasise his words, he quotes the Gospel of John, the Epistles to the Corinthians, St John Chrysostom, St Ambrose, and St Augustine.³²

During the study, seminarians were to read the works of suitable authors or obtain copies. However, they strictly forbade reading books not officially allowed by the seminary superiors – literally, books that destroy morals.³³ He recommends especially the Church Fathers for reading, or the literature submitted for reading by the teachers.³⁴ He also considers it very important that emphasis be placed on the proper conduct of seminarians in everything they do inside and outside the seminary. He must lead by example in everything that happens. Adopting good behaviour guarantees that in the future, as priests, they will not do anything that would arouse consternation in people. They should improve in spiritual practice, considering that they must adopt a love for Christ and people. The seminary superiors were to supervise the correct behaviour of seminarians. Seminarians were frequently to go to confession and receive the Eucharist to take care for the purity of their souls.³⁵

---

³² Cf. *Leges*, Caput I, pp. 1-7, *Conclusio*, pp. 39-40.

³³ Cf. *Leges*, Caput II, p. 8.

³⁴ Cf. *Leges*, Caput II, pp. 8-12.

³⁵ Cf. *Leges*, Caput III, pp. 12-16.

Růžička expresses the belief that if a seminarian maintains a healthy body and spirit, he must maintain a rest period. As content for relaxation, he recommends reading historical and poetic, grammar, or prayer books. It also allows student meetings to take place, during which they will repeat the subject matter or engage in other noble activities that the superiors of the seminary will allow in the seminary. He also recommends outings, but under the strict supervision of superiors – seminarians were always to be dressed appropriately. They could not eat and drink outside the seminary. In free time, he strictly forbids playing card games or other games for money.³⁶

Part of the statute is devoted to the management of a seminary, which consists primarily of a bishop, to whom the rector is responsible, and in turn the prefect to him. The rector and the prefect supervise the students daily, keep written detailed records, and submit reports to the bishop or episcopal consistory.³⁷ Růžička also talks about the fact that the seminary is an image of the Church on a small scale, so he emphasises that all people who work in it should have one soul and one heart in God.³⁸ Every seminarian should set an example for other seminarians in action and morals and help those who need help, especially in their studies. He encourages them to be friends, regardless of age and year of study, not only in the seminary but also once they leave its walls and serve in spiritual ministry, known then as spiritual administration.³⁹

Last but not least, the statutes also regulate the relationship of seminarians to laypeople. Růžička allows seminarians to talk to family members or respected people with whom they have friendships. He evaluates relationships with family and friends very highly. However, he also emphasises – referring to Scripture – that the future priest should remember Jesus' words, that no one who loves him more than his father or mother is worthy of him. The seminarian should always speak calmly and exemplarily with the laity, ready to help. These generally formulated permits were firmly tied to specific orders: for the seminarians, the rule was that they were not allowed to talk to any person of the opposite sex on outings outside the seminary. Likewise, it was not allowed to visit inns or other houses of bad reputation. At the appointed time, they had to return to the seminary and remain silent in the seminary at that time. It was forbidden to leave the seminary building under severe punishment. It was possible to talk to one's mother or sister with the rector's permission, only at the seminary entrance and

---

³⁶ Cf. *Leges*, Caput IV, pp. 16-21.

³⁷ Cf. *Leges*, Caput V, pp. 21-26.

³⁸ Cf. *Leges*, Caput VI, pp. 26-27.

³⁹ Cf. *Leges*, Caput VI, pp. 26-29.

under supervision. Men could enter the seminary and talk to the seminarians during the rest period – of course, with the rector's consent.⁴⁰

The regulations mentioned above are reflected in the daily routine (*ordo diurnus*). It was determined practically hour after hour what precisely and for what purpose the seminarians were to perform. They rose at five o'clock on weekdays and public holidays. At half-past five, the liturgy of the hour began. The Holy Mass was celebrated from six o'clock. Classes were held from half-past six until a quarter to eight. After a short break, study meetings followed from eight to ten o'clock, during which the individual teachers explained and repeated the lecture material. Those who did not repeat had to remain silent and engage in private study at the museum. From ten to half-past ten, the students had half an hour free time. From half-past ten to twelve o'clock was the second study block. At noon was the first meal of the day. The seminary prefect appeared before those present to offer a prayer. Thanksgiving was all spoken together at the end of lunch. It was forbidden to bring one's own food or utensils to the refectory. Books and lectures were not allowed here. Complaints about low quality food had to be reported to the prefect, who reported it to the seminary's rector. After lunch, the seminarians had some free time. They could spend it preparing for Saturday or Sunday duties or leisure.

Then a bell rang to silence everyone to read the breviary, which lasted up to two hours. From two to four, there was repetition – tutoring with students and the material from the second block of teaching was explained. The previous year's students were to devote between fifteen and sixteen hours to study of the Mass Rules, which could also be attended by students of other years. The last block of classes took place between half-past four and half past six in the afternoon, followed by a short repetition until seven o'clock. Then there was dinner until half-past seven. At half-past seven, they all went to the museums. They were not allowed to take anything there that would not be used for study. It was time to rest by half-past eight. At half-past eight in the evening, the last hour of the day began – Mount Vespertina, i.e., an evening reading of the breviary with prayer and meditation. It was not forbidden to talk to a neighbour or walk around the dormitory so that others would not be disturbed. Night or daytime visits to the dormitory were also forbidden, especially card games and other games of chance in the evening. The seminary prefect guarded the observance of the rules.⁴¹

---

⁴⁰ Cf. *Leges*, Caput VIII, pp. 33-38.

⁴¹ Cf. *Leges*, *Ordo domesticus et Ordo diurnus*, pp. 41-46.

Special rules governed the course of Sundays and holidays. From eight o'clock to a quarter to nine in the morning, the student read and analysed a passage of Scripture. Then they all went to the church together, accompanied by the prefect. Mass started at nine o'clock. The acolytes were commissioned to minister at the Mass. Outside the seminary, students who were already acolytes were to meet at the museum fifteen minutes before the beginning of the Mass they attended with the other seminarians. The following fixed time was from half-past three in the afternoon when a litany of hymns and hymns took place. Otherwise, the day was free, which was used for rest and walks. Movement outside the seminary had fixed rules, especially regarding the behaviour and appearance of seminarians. They always had to walk in a robe surrounded by a cingulate; a hat was recommended as a head covering. Care was taken to keep the body and clothing clean, especially during Sunday services.⁴²

Since the second decade of the existence of the diocesan priestly seminary and also the Institute of Theology, average number of seminarians, i.e. theology students, was 120. However, since the school year 1826/1827, the total number of students attending the České Budějovice diocesan theological institute was significantly above average at the time.

*Numbers of students studying at the diocesan theological institute in České Budějovice*⁴³

School year	Number of students
1823/1824	110
1824/1825	118
1825/1826	129
1826/1827	158
1827/1828	180
1828/1829	201
1829/1830	208
1830/1831	192
1831/1832	180
1832/1833	143
1833/1834	125
1834/1835	118
1835/1836	120

⁴² Cf. Leges, Ordo domesticus et Ordo diurnus, pp. 46-51.

⁴³ Cf. VEBER, T.: *Českobudějovický biskupský kněžský seminář*, appendix No. 4.

The main reason for the high number of theology students was an order from the Court Study Commission of 31st March 1825. According to this order, all priesthood adepts from the following school year were to be educated at the theological school of their mother diocese.⁴⁴ It also meant a significant problem for the diocese of České Budějovice because until then many young men were going to seminaries in the surrounding dioceses. We can only speculate on the reasons. One may have been the better financial and material security of future priests as the České Budějovice diocese was not strong financially compared to other dioceses. In any case, the mentioned regulation meant an immediate increase in the number of students in all individual years and an increase in the number of applicants for entry to the seminary, i.e., study of theology. In addition, the Court Study Commission banned self-study in 1826 because it sought to force bishops to educate and accommodate all students of theology in a seminary – but this regulation was not strictly observed due to the reality of the seminary.

The fluctuation in the number of theology students was only temporary. The number of seminarians declined as the more crowded years left. It also began to select more rigorously from applicants for admission to the seminary. Of course, a higher number of theology students also resulted in more applicants for priestly ordination. They were then not ordained immediately after graduation, as was the custom. They had to wait a long time for ordination because there was not a place in the parochial administration of the diocese. The diocese could only afford a fixed number of clergy. At the priestly ordination of an excessive number of young men who would not have material security resulting from occupying a specific position in the parochial administration of the diocese, their pauperisation would be threatened. Every reasonable bishop wanted to avoid this, and bishop Růžička was no exception. After all, there was also control in this matter by the state authorities, which would not allow the ordination of surplus priests. This situation affected, for example, John Nepomucene Neumann (1811–1860), the future bishop of Philadelphia, canonised in 1977, who left for the missions in the USA without priestly ordination and was ordained only after his arrival there.⁴⁵

---

⁴⁴ NOVOTNÝ, M.: *Dějiny vyššího školství*, p. 115.

⁴⁵ The diocese could only afford a fixed number of clergy. At the priestly ordination of an excessive number of young men who would not have material security resulting from occupying a specific position in the parochial administration of the diocese, their pauperisation would be threatened. Every reasonable bishop wanted to avoid this, and bishop Růžička was no exception. After all, there was also control in this matter by the state authorities, which would not allow the ordination of surplus priests. In Neumann's case, however, many more circumstances came together, thanks to which he was ordained a priest only after he arrived in the USA. See SVOBODA, R.: Questions about the Priestly

Conclusion

The spiritual formation and education of future priests in the episcopal priestly seminary belonged among the main concerns of the first bishops of České Budějovice. Although the last of them, Josef Ondřej Lindauer, did not inscribe himself more deeply in historical memory due to his brief episcopate, it can be said that all of them devoted great care to the formation and education of future clergy. Thanks to this, the newly established institutions—the episcopal priestly seminary and the theological institute—stabilised during the first half-century of their existence and became one of the guarantees of the continuity of the Catholic Church in South Bohemia. However, the strong influence of state authorities on education and formation remained evident, primarily as a consequence of the Josephinist church–political system.

---

and Missionary Vocation and the Ordination of John Nepomucene Neumann. In *The Catholic Historical Review*, vol. 109 no. 3, 2023, pp. 515-540; SVOBODA, R.: John Nepomucene Neumann in Budweis 1823-1833. Study at Gymnasium, Institute of Philosophy and Episcopal Priestly Seminary. In *Spicilegium Historicum Congregationis SSmi Redemptoris* 71, 1/2023, pp. 67-117.

Miesto filozofie v príprave budúcich kňazov¹

Pavol DANCÁK

Abstract

The article documents the inductive nature of philosophy studies at theological faculties based on certain historical-philosophical moments and magisterial texts. The starting point is the thesis that historical concepts and theories must be interpreted in their original context, while shifts in meaning must be critically evaluated. Against this background, the author briefly outlines the ancient and early Christian coexistence of philosophy and theology, as well as the reception of logic in the Middle Ages. He then proceeds to relevant magisterial documents justifying the position of philosophy in the preparation of future priests.

Keywords: *Philosophy, Theology, Logic, Second Vatican Council, Preparation of future priests*

Úvod

Príprava budúcich kňazov zahŕňa rozmer duchovný, pastoračný, psychologický, ale aj intelektuálny. Práve filozofia tvorí jeden z pilierov tohto intelektuálneho rozmeru, pretože poskytuje rámec pre kritické myslenie, reflexiu o človeku, pravde, mravnosti a zmysle sveta. Príspevok je rozdelený na dve časti. Najprv ponúka historicko-filozofickú poznámku, ktorá približuje pôvodnú koexistenciu filozofie a teológie v antike a jej stretnutie s kresťanstvom. Potom sa pozornosť presúva k magisteriálnym a koncilovým textom, ktoré tematizujú vyučovanie filozofie v rámci teologického štúdia. Zámerom je dokumentovať, že Cirkev nepovažuje filozofiu za okrajový doplnok teológie, ale za disciplínu s vlastnou racionalitou, ktorá má introduktívne a strategické poslanie v príprave budúcich kňazov.

---

¹ Príspevok je výstupom riešenia projektu KEGA č. 003PU-4/2023 *Proces permanentnej formácie absolventov teológie ako súčasť celoživotného vzdelávania*.

Historicko-filozofická poznámka

Dnes je všeobecne prijímané, že historické pojmy a teórie treba chápať vo vzťahu ku kontextu, v ktorom vznikli. Nemajú sa vykladať podľa nášho dnešného porozumenia, najmä vtedy, keď naše predstavy o nich ovplyvnili vývojové zmeny, ktoré radikálne posunuli ich význam.¹ Zároveň však platí, že vývojové zmeny a posun významu je potrebné kriticky zhodnotiť, lebo nie každý vývoj predstavuje pozitívny prínos pre ľudské myslenie a jestvovanie. Problém definovania filozofie patrí medzi základné a najťažšie otázky samotnej filozofie, s ktorým sa zmáhali mnohí veľikáni myslenia, pričom do popredia vystupovali nielen špecifické ťažkosti s pochopením filozofie, ktoré bolo potrebné presne identifikovať, ale aj dosť nepriehľadný kontext výskumu rôznych konceptov filozofie. *To, čo autori nazývajú filozofiou, je kultúrny fenomén, mimoriadne zložitý a heterogénny. Systematizácia tvrdení o nej preto naráža na prekážky a komplikácie. Hoci [...] sa o filozofii diskutuje, často máme na mysli úplne iné jej momenty.*² Filozofiu zaväzuje len vernosť argumentačnému pohľadu, nie autoritatívnej tradícii. Jediným meradlom filozofie je rozum, ale nesmie a priori odmietať náboženské výroky o počiatku sveta.

Vzťahy medzi filozofiou a náboženstvom sú mnohoraké. Filozofia sa vždy chápala vo vzťahu k náboženstvu a náboženstvo prostredníctvom filozofie nadobudlo racionálnu podobu ako teológia. Slovo „teológia“ pochádza z filozofie. Prvýkrát ho nachádzame u Platóna³ v súvislosti s kritikou vtedajších predstáv o božstvách. Jej výsledkom mal byť určitý revidovaný pojem Boha, ktorý sa zaoberá teológiou. Tento pojem prevzal Aristoteles⁴, pre ktorého teológia predstavovala prvú filozofiu, teda vedu o základných princípoch bytia a poznania. V antike bola teológia súčasťou filozofie ako veda o prvých princípoch, napríklad o príčinách pohybu nebeských telies, ktoré sú príčinami zmien v pozemskom svete a mala veľmi blízko k metafyzike aj ku kozmológii. To neznamena, že teológia nemala nič spoločné s božským zjavením. Každé miesto i mesto, každý živel i každá profesia mala svojho boha, celý svet bol božskej povahy⁵ Eutyfron sám seba považuje za znalca božských vecí a na božské zjavenie sa nielen pred súdom odvoláva aj Sokrates. Aby sme dobre porozumeli koexistencii filozofie a teológie, je potrebné zohľadniť ideový vývoj v neskorej antike, ktorý mal na filozofiu mimoriadny dosah. Bolo to rozšírenie kresťanstva v intelektuálnej kultúre tej doby.

² KAMIŃSKI, S.: *Filozofia i metoda. Studia z dziejów metod filozofowania* Lublin : Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1993 s. 177.

³ PLATÓN: *Ústava*. Praha: Svoboda-Libertas, 1993, 379,a.

⁴ ARISTOTELES: *Metafyzika*. Praha : Jan Laichter, 1947, VI, 1.

⁵ PALOUŠ, R.: *Čas výchovy*, Praha : SPN, 1991, s. 53.

Filozofia ako láska k múdrosti v konečnom dôsledku bola považovaná aj za spôsob života, a preto už pre prvých kresťanských mysliteľov kresťanstvo predstavovalo podobu múdrosti nadradenej nad múdrosť platonikov, stoikov a epikurejcov. Origenes, sv. Augustín a ďalší požadovali, aby človek v procese poznávania rátal aj božským zjavením, čo však nebol nová požiadavka. Platón, ktorého Klement Alexandrijský nazve gréckym Mojžišom,⁶ v dialógoch odkazoval na náboženské presvedčenie ako na evidenciu pri riešení náročných filozofických otázok.⁷ Kresťanstvo nestávalo oltár neznámemu bohu a napriek všeobecnému povedomiu, že „Boha nikto nikdy nevidel“, predsa kresťanská doktrína bola formulovaná vo vierovyznaniach, ktoré vyhlasovali, že Boh existuje ako Najsvätejšia Trojica, že je Všemohúci a stvoril svet, a že Jeho Syn Ježiš Kristus svojou smrťou a telesným zmŕtvychvstaním ukázal ľuďom cestu k večnému životu ap. Toto trvanie na nevyhnutnosti božského zjavenia zvýraznilo hranice ľudských racionálnych schopností a potrebu Božej pomoci. Kresťanskí myslitelia vysvetľovali dôvody svojej viery a vyvracali všetky útoky proti poznaniu, ktoré Boh zjavuje.⁸ Toto vysvetľovanie malo jasný evanjelizačný aj apologetický charakter, avšak v pozadí stal antický pojem *logon didonai* (λόγον διδόναι), teda príkaz „vydať počet“ zo svojich presvedčení. Aby sa tejto povinnosti dostalo, využívali sa argumenty pohanských aj kresťanských filozofov. Origenes a sv. Gregor z Nyssy napríklad výrazne čerpali zo stoickej logiky.⁹ Sv. Augustín v diele *De doctrina christiana* vysvetľoval, ako možno pohanskú filozofiu použiť na objasňovanie kresťanskej viery. Pri štúdiu biblie prisudzoval kľúčovú úlohu logike, ktorá je „vedou všetkých vied“ a pomáha nám pridržať sa pravdy Zjavenia. Podľa neho herézy vznikajú vtedy, keď sa zo zjavených pravd viery vyvodlia nesprávne závery.¹⁰ Tento názor prijala aj väčšina neskorších kresťanských učencov, a preto využívali logickú argumentáciu aj pri témach týkajúcich sa Zjavenia, čo ešte viac zvýraznilo integrálny charakter teologického a filozofického myslenia v kresťanstve. Je to jeden z hlavných dôvodov, prečo je potrebné pri teologickom skúmaní sústrediť sa

⁶ KLEMENS ALEKSANDRYJSKÍ.: *Kobierce*, Warszawa : Instytut Wydawniczy Pax Akademii Teologii Katolickiej, 1994, I.19.

⁷ PLATÓN: Menón. In: *Euthydemos, Menón*. Praha : Oikymenh, 2000, 81a.

⁸ 1Kor 1,20, 2 Kor 10,5, 1Pt 3,15

⁹ HOENEN, MJFM., WISNOVSKY, R., VAN DYKE, C.: Philosophy and theology. In: PASNAU, R. (ed.): *The Cambridge History of Medieval Philosophy*. Cambridge University Press; 2014, s. 691.

¹⁰ HEINE, R. E.: Stoic Logic as Handmaid to Exegesis and Theology in Origen's Commentary on the Gospel of John. In: *Journal of Theological Studies* NS 44(193), s. 90 – 117.

na filozofické diela a naopak pri výklade filozofického vývoja, a to nielen v stredoveku, je potrebné reflektovať teologické diela.¹¹

Výborným príkladom na vysvetlenie významného miesta filozofie v intelektuálnej formácii budúcich kňazov je prítomnosť logiky v teologických stredovekých textoch, v ktorých sa logika využívala v zhode s raným obdobím kresťanstva, teda na apológiu, vyvrátenie argumentov protivníkov, ale aj na správne vyvodzovanie teologických záverov zo Svätého písma. Mimoriadne ťažké bolo, ale aj je, porozumieť pojmu Trojice, podľa ktorého existujú tri božské osoby, navzájom odlišné, no podieľajúce sa na tej istej nedeliteľnej božskej prirodzenosti. S týmto problémom bol úzko prepojený aj prvý všeobecný koncil v Nicei v roku 325. Teológovia za účelom vyjasnenia sa obracali na logiku, ktorú chápali ako nástroj na odhaľovanie omylov a odstraňovanie nejasností. Z dlhodobej perspektívy môžeme konštatovať, že najväčší vplyv získal Aristotelov *Organon*. Tento vplyv možno sledovať už od karolovského obdobia, ktorý sa ešte posilnil v 12. storočí po znovuoobjavení dovtedy nedostupných častí aristotelovského korpusu. Navyše do *Organona* boli začlenené aj ďalšie logické rozpracovania vyvolané kresťanskými teologickými diskusiami. Napríklad v neskorom stredoveku sa teória supozície uvádzala vo väčšine príručiek aristotelovskej logiky, akoby tvorila integrálnu súčasť tejto disciplíny.¹²

Zdôvodnenie používania logiky v teológii poskytol Augustín v diele *De doctrina christiana*, kde uviedol, že logika sa zaoberá iba pravdou spojenia medzi výrokmi (*veritas connexionum*), nie pravdou toho, čo výroky označujú (*veritas sententiae*). Tvrdil, že práve pre túto osobitnú povahu možno logiku prevziať od pohánov bez nebezpečenstva pre vieru.¹³ Podobne Hrabanus Maurus (780-856), žiak Alkuína z Yorku, prevzal tento argument v diele *De institutione clericorum* a podporil používanie pohanskej logiky pri vzdelávaní kresťanských teológov na latinskom Západe.¹⁴ Aj Alkuin z Yorku ukázal, ako možno Aristotela použiť na oslabenie argumentov heretikov, ktorí tvrdili, že večná je iba božská osoba Otca, nie však Syna. Podľa Aristotela pre vzťahové určenia, relácie, platí, že kde je „polovica“, tam je aj „celok“, a kde je „otrok“, tam je aj „pán“. Preto Alkuin uznajúc nutnosť logického dôkazu ukazuje, že ak je Otec večný, potom musí byť večný aj Syn, keďže Otec a Syn sú tiež relácie.¹⁵

¹¹ LIENHARD, J.T.: Augustine on Dialectic: Defender and Defensive. In: *Studia Patristica* 33(1977), s. 162 – 166.

¹² HOENEN, MJFM., WISNOVSKY, R., VAN DYKE, C.: Philosophy and theology ... s. 691.

¹³ Augustine, *De doctrina christiana* II. 31.49.

¹⁴ Hrabanus Maurus, *De institutione clericorum* 3.20.

¹⁵ Alkuin of York, *Dialectica* 340.5 (ed. Migne, *Patr. Lat.* 101:958-9)

Používanie logiky v teologickom diskurze však nevyhnutne narážalo aj na výhrady. Sporným bodom nebolo iba to, či logická argumentácia disponuje dostatočnou presvedčivosťou, ale najmä to, či v istom momente nenaráža na hranice, kde rozhodujúce slovo preberá autorita. Časť autorov zastávala názor, že teologické spory majú byť primárne rozhodované na základe teologických prameňov, a nie filozofických postupov, keďže teológia je vo svojej podstate zakotvená v zjavení a živej tradícii.

Anzelm z Canterbury (1033/34 – 1109) ohľadom viery a rozumu bol inšpirovaný Augustínovými otázkami, ktoré sa usiloval zodpovedať pomocou aristoteľovskej dialektiky. Tento benediktínsky mních vyjadril hlbokú dôveru v silu rozumu a bol presvedčený, že hlavné myšlienky kresťanskej viery (prijatie kresťanského učenia a cirkevnej autority) môžu byť postupne zdôvodnené prirodzeným rozumom. Viera a rozum môžu byť v harmónii (priateľstve), pretože smerujú k tej istej pravde, k videniu Boha. Rozum (*intellectus*) sprostredkúva nahliadnutie na pravdu, kým postupujeme na ceste medzi vierou a plným videním. Nahliadnutie približuje cieľ (videnie), ku ktorému viera smeruje.¹⁶ Anzelm hovoril o *fides quaerens intellectum* (viere hľadajúcej porozumenie) a *sola ratione* (púhom rozume). Nábožensky založený človek by nemal vziať ľudský rozum ako poslednú autoritu viery, ale by mal pomocou rozumu hľadať vysvetlenie toho, čo verí. O takého čosi sa pokúsil Anzelm v jeho dielach *Monologion*, *Proslogion*¹⁷ a *Cur Deus Homo* (Prečo sa stal Boh človekom). Miestami sa pokúša filozoficky zdôvodniť aj také pravdy, ako sú prečo je Boh trojjediný alebo prečo bola potrebná inkarnácia.

Klasickú ilustráciu tenzie medzi filozofiou a teológou predstavuje Lanfrankova kritika Anselma z Canterbury. Anselm v *Monologione* obhajuje podstatnú jednotu božskej Trojice nie prostredníctvom explicitného odvolania na Písmo alebo patristickú tradíciu, ale pomocou autonómneho rozumu.¹⁸ Lanfrank tento racionálny postup považoval za metodologicky neúmerný a vyčítal Anselmovi, že nedostatočne rešpektuje výkladové rámce cirkevných Otcov. Anselm však od svojho stanoviska neodstúpil a tvrdil, že jeho argumentácia nie je v rozpore s tradíciou, ale práve naopak, logická analýza ukazuje, že tvrdenia kresťanskej viery sú v súlade s pravidlami zdravého ľudského usudzovania, aj keď samotná vnútorná povaha Trojice zostáva pre rozum principiálne nepreniknuteľná.¹⁹ William

¹⁶ ANSELM z Canterbury: *Fides Quaerens Intellectum*. Praha : Kalich, 1990, s. 246.

¹⁷ ANSELM Z CANTERBURY: *Fides Quaerens Intellectum* ... 250-264

¹⁸ LUSCOMBE, D.: Monks and friars In: PASNAU, R. (ed.): *The Cambridge History of Medieval Philosophy*. Cambridge University Press; 2014, s. 63 – 67.

¹⁹ SOUTHERN, R. W.: *Saint Anselm: A portrait in a Landscape*. Cambridge: Cambridge University Press, 1990, s. 118 – 127.

Ockham napríklad uplatnil teóriu supozície pri rozprave o Trojici. Tvrdil, že mená troch božských osôb odkazujú na tú istú božskú prirodzenosť rozličnými spôsobmi, a preto má každé meno odlišný význam či supozíciu. Týmto spôsobom sa pravidlá logiky použili na artikulovanie zjavenej pravdy, podľa ktorej majú tri božské osoby tú istú nedeliteľnú prirodzenosť bez toho, aby z toho vyplývalo, že Otec je Syn alebo Duch Svätý.²⁰

V scholastickej vysoko teoretickej teológii takmer každý teológ prijímal používanie logiky na vysvetlenie pojmov kresťanskej viery. Situácia sa menila, keď sa pozornosť presúvala od teórií k Biblii alebo k dielam cirkevných Otcov. Tieto texty mali často rétorickú povahu, čo znamená, že výrazy typu „všetci“ nemali byť chápané doslovne, a teda ani v striktnom logickom zmysle. Napríklad vo výraze „a prišla k Jánovi celá ľudská krajina“ bolo zjavné, že takýto výraz treba brať ako hyperbolu pre „niektorí“.²¹ Tieto a podobné apórie viedli k obnovenému premýšľaniu o používaní logiky pri výklade Písma a Otcov, najmä od polovice 14. storočia.¹⁰ Zdôrazňovalo sa, že význam závisí od autorovho zámeru, a preto treba prekročiť doslovný význam slov a skúmať, čo chcel autor vyjadriť.²²

Podobný problém môžeme vidieť aj v prípade interakcie prirodzenej filozofie a teológie u autorov tzv. chartreskej školy. V komentároch k teologickým spisom Boëthia títo autori využívali filozofické teórie z rôznych tradícií na diskusiu o božskej Trojici. Zároveň používali Trojicu ako model na opis štruktúry univerza. Príkladom je komentár Thierryho z Chartres k úvodnej časti knihy Genezis. Thierry tam preinterpretuje aristotelovské štyri príčiny kresťanským spôsobom, pričom účinnou príčinou je Otec, formálnou príčinou Syn a cieľovou príčinou Duch Svätý. Tieto tri príčiny pôsobia na materiálnu príčinu, ktorou sú štyri prvky, a tak utvárajú kozmos.²³

S rozmachom univerzít v 13. storočí sa situácia radikálne zmenila. Filozofia aj teológia získali vlastné fakulty s oddelenými študijnými programami, ako aj odlišnými prameňmi a metodologickými prístupmi. Základnú úlohu pri zakladaní tohto rozlíšenia zohrali Aristotelove diela. Aristoteles tvrdil, že každá veda sa odlišuje svojimi princípmi a svojím predmetom. Keďže teológia je založená na zjavení, zatiaľ čo filozofia na ľudskom rozume, stredovekí myslitelia uzavreli, že ide o rozdielne vedy. Tomáš Akvinský to vyjadril tak, že filozofia skúma veci podľa ich vlastných prirodzeností a pre ne samé a teológia skúma tie isté veci, ale

²⁰ HOENEN, MJFM., WISNOVSKY, R., VAN DYKE, C.: Philosophy and theology ... s. 693.

²¹ Mk 1,5.

²² HOENEN, MJFM., WISNOVSKY, R., VAN DYKE, C.: Philosophy and theology ... s. 693.

²³ Thierry of Chartres, Tractatus de sex dierum operibus n 3 (Comentaries of Boethius, pp. 556-7) In: HOENEN, MJFM., WISNOVSKY, R., VAN DYKE, C.: Philosophy and theology ... s. 695.

kvôli poznaniu božskej prirodzenosti. Neznamená to však, že teológia môže fungovať bez filozofie. Teológia musí filozofiu používať, pretože mylné porozumenie prirodzenosti vecí môže viesť k mylnému porozumeniu Boha, Stvoriteľa vecí.²⁴

Vyučovanie filozofie v cirkevných dokumentoch

Pri hľadaní odpovede, prečo Cirkev tematizuje vyučovanie filozofie, nestačí len historické zdôvodnenie, ale je potrebné nahliadnuť aj do cirkevných resp. pápežských dokumentoch. V magisteriálnych textoch sa filozofia neobjavuje ako voľajaký epiteton ornans teológie, ale ako intelektuálna disciplína, ktorá má vlastnú racionalitu, metódu a dejiny, a zároveň je fundamentálne strategická pre kresťanskú formáciu. Dokumenty II. vatikánskeho koncilu kladú dôraz na dôstojnosť ľudskej osoby, povolanie rozumu k pravde a na dialóg Cirkvi s kultúrou a predpokladajú že táto ideová línia bude následne rozpracovaná v konkrétnych smerniciach pre univerzity, semináre a cirkevné fakulty. Koncilová perspektíva je teologická i antropologická zároveň, lebo vníma človeka, ako sa svojím intelektom otvára pravde a jeho poznanie potrebuje *múdrosť*, ktorá humanizuje technický a vedecký pokrok a kultúrny rozvoj. Konštitúcia *Gaudium et spes* to explicitne vyjadruje: *Napokon rozumová prirodzenosť ľudskej osoby dosahuje a má dosiahnuť svoju dokonalosť v múdrosti, ktorá pozvoľna pobáda človeka hľadať a milovať pravdu a dobro. Keď sa dá ňou naplniť, privádza ho prostredníctvom viditeľných vecí k neviditeľným. Naša doba potrebuje túto múdrosť viac než predchádzajúce stáročia, aby sa všetky nové objavy človeka stali ľudskejšími. Bola by ohrozená budúcnosť sveta, keby nepovstali múdrejší ľudia.*²⁵ V časti o kultúre konštitúcia pripomínajúc učenie prvého vatikánskeho koncilu, vyhlasuje, že existujú „dva odlišné poriadky poznania“, a to viera a rozum; a že Cirkev nezakazuje, aby „ľudské umenia a disciplíny používali svoje vlastné zásady a svoju vlastnú metódu, každé vo svojej oblasti“; preto „uznávajú túto spravodlivú slobodu“, tento posvätný synod potvrdzuje legitímnu autonómiu ľudskej kultúry a najmä vied.²⁶ Toto vyhlásenie, ktoré v medziach morálky a spoločného úžitku umožňuje slobodne hľadať pravdu, vyjadrovať svoj názor a publikovať ho, vytvára základný metodologický rámec aj pre vyučovanie filozofie.

Dokumenty II. vatikánskeho koncilu filozofiu vnímajú nielen ako „školskú“ disciplínu alebo metodológiu, ale ako službu integrálnemu rozvoju osoby a spoločnosti. II. vatikánsky koncil explicitne predkladá základné kontúry vyučovania

²⁴ AKVINSKÝ, T.: *Summa contra gentiles* II.3–4.

²⁵ *Gaudium et spes*, 15. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gaudium-et-spes> (16. 09. 2025).

²⁶ *Gaudium et spes*, 59.

filozofie v rámci vzdelávania budúcich kňazov, pričom nejde o inštrumentalizáciu filozofie, ale o koordináciu dvoch odlišných poriadkov poznania za účelom formácie. V dekréte o kňazskej formácii *Optatam totius* sa zdôrazňuje, že štúdium filozofických a teologických disciplín má umožniť seminaristom hlbšie sprístupnenie Kristovho tajomstva ktoré preniká celé dejiny ľudstva, ustavične pôsobí v Cirkvi a uplatňuje sa najmä prostredníctvom kňazskej služby²⁷

Z perspektívy aktuálneho článku ako kľúčová myšlienka sa javí 15. článok: *Nech už sám spôsob vyučovania vzbudzuje u poslucháčov lásku k dôslednému hľadaniu, skúmaniu a dokazovaniu pravdy spolu s úprimným uznaním hraníc ľudského poznania. Nech sa venuje dôkladná pozornosť vzťahom medzi filozofiou a skutočnými životnými problémami, ako aj otázkam, ktoré ovplyvňujú mysle poslucháčov. Nech sa im pomáha pochopiť súvis medzi filozofickými otázkami a tajomstvami spásy, ktoré sa na teológii študujú, vo vyššom svetle viery.*²⁸ Zároveň sa predpokladá, že intelektuálny rozvoj budúcich kňazov bude (1) založený na stále platnom filozofickom dedičstve, (2) otvorený voči aktuálnym filozofickým skúmaniam a súčasnému vedeckému pokroku, (3) prípravou na dialóg s ľuďmi svojich čias.

Deklarácia o kresťanskej výchove *Gravissimum educationis* explicitne nespomína filozofické štúdiá, ale stanovuje širší rámec kresťanskej edukácie a osobitne zdôrazňuje úlohu teologických fakúlt. Implicitne predpokladá filozofickú kompetenciu ako súčasť intelektuálnej formácie pre dialóg s kultúrou a pre serióznu akademickú prácu v posvätných vedách, aby sa systematicky prehlbovalo poznanie Božieho zjavenia, aby kresťanská múdrosť zdedená od otcov bola čoraz prístupnejšie a zároveň aby sa rozvíjal dialóg s oddelenými bratmi i nekresťanmi.²⁹

Pre štúdium filozofie na teologických fakultách výraznú úlohu zohrala encyklika *Aeterni Patris* (1879). Pápež Lev XIII. v nej predstavuje klasický moment novodobého magistéria o filozofii opisujúc filozofiu ako prostriedok, ktorý môže uhladiť a upevniť cestu k pravej viere a pripraviť na úprimné prijatie Zjavenia: *V prvom rade, filozofia, ak ju múdri správne používajú, má určitým spôsobom tendenciu uhladzovať a posilňovať cestu k pravej viere a pripravovať duše svojich učeníkov na správne prijatie zjavenia; preto ju starí autori oprávnené nazývajú niekedy odrazovým mostíkom ku kresťanskej viere,(6) niekedy predohrou a pomocou kresťanstva,(7) niekedy*

²⁷ *Optatam totius*, 14. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/optatam-totius> (16. 09. 2025).

²⁸ *Optatam totius*, 15. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/optatam-totius> (16. 09. 2025).

²⁹ *Gravissimum educationis*, 11. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/gravissimum-educationis> (16. 09. 2025).

učiteľom evanjelia.(8) A Boh všetkej dobroty určite vo všetkom, čo sa týka božských vecí, nielenže zjavil svetlom viery tie pravdy, ktoré ľudská inteligencia nemohla sama dosiahnuť, ale aj iné, ktoré nie sú celkom nedosiahnuteľné rozumom, aby s pomocou božskej autority mohli byť všetkým naraz a bez akejkolvek prímеси omylu oznámené.³⁰ Hoci text vznikol v inom intelektuálnom kontexte než II. vatikánsky koncil, jeho dôraz na racionálnu robustnosť a metafyzickú štruktúru poznania vytvoril základ pre neskoršie normy o filozofickej formácii najmä v teologických štúdiách.

Ján Pavol II. v apoštolskej konštitúcii Sapientia Christiana (1979) normatívne definuje poslanie cirkevných univerzít a fakúlt. Z pohľadu štúdia filozofie na fakultách posvätnéj teológie sa vyžaduje, aby filozofické predmety požadované pre následné štúdium filozofie sa prednášali v prvom cykle s dôrazom na systematickú filozofiu a jej historický vývoj.³¹ Je zdôraznené, že jednotlivé teologické predmety majú byť podávané komplementárnym spôsobom³² tak, aby z vnútorných stanovísk každého predmetu v súvisi s inými predmetmi, aj filozofickými a s antropológiou, jasne sa ukázala jednota celého teologického vzdelávania a všetky predmety smerovali k hlbšiemu poznávaniu tajomstva Krista a k jeho účinnejšiemu ohlasovaniu Božiemu ľudu a všetkým národom

Encyklika Fides et ratio adresovaná na prvom mieste biskupom katolíckej cirkvi pojednáva o vzťahoch medzi vierou a rozumom, ale v závere sa Ján Pavol II. obracia aj na teológov, filozofov a vedcov, ba na všetkých, aby sa intenzívne zapojili o človeka, ktorého Kristus spasil v tajomstve svojej lásky, aj o jeho trvalé hľadanie pravdy a zmyslu.³³ Apeluje na teológov, aby venovali zvláštnu pozornosť filozofickým implikáciám Božieho slova a aby sa venovali úvahe, z ktorej by vyšla najavo teoretická i praktická podstata teologickej vedy. Úzke zväzky medzi teologickou vedou a filozofickou vedou sú jedným z najpôvodnejších bohatstiev kresťanskej tradície v prehlbovaní zjavenej pravdy. Preto ich povzbudzujem, aby obnovili a čo najlepšie ozrejmili metafyzický rozmer pravdy, aby tak mohli vstúpiť do kritického a náročného dialógu tak so súčasným filozofickým myslením, ako aj s celou filozofickou tradíciou, či je v súlade, alebo v protirečení s Božím slovom.³⁴

³⁰ LEV III.: *Aeterni Patris*, 4. https://www.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_04081879_aeterni-patris.html AP4 (16. 09. 2025).

³¹ JÁN PAVOL II.: *Sapientia christiana*, 51. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/sapientia-christiana>

³² JÁN PAVOL II.: *Sapientia christiana*, 50.

³³ JÁN PAVOL II.: *Fides et ratio*, 107. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/fides-et-ratio> (16. 09. 2025).

³⁴ JÁN PAVOL II.: *Fides et ratio*, 105.

Ján Pavol II. ako pápež a filozof vníma, že filozofické myslenie je často jedinou rovinou, na ktorej je možné viesť porozumenie a dialóg s tými, ktorí nezdierajú našu vieru. Súčasné filozofické dianie kladie veľké nároky na pozorné a kompetentné úsilie veriacich filozofov, ktorí dokážu prijať túžby, otvorenosť i otázky tejto historickej chvíle. Keď kresťanský filozof uvažuje vo svetle rozumu a podľa jeho pravidiel, no zároveň sa necháva viesť hlbším porozumením, ktoré mu sprostredkúva Božie slovo, môže rozvíjať argumentáciu zrozumiteľnú a prijateľnú aj pre človeka, ktorý ešte nepozná plnosť pravdy prinášanej Božím zjavením. Takto vytvorený priestor dorozumenia a dialógu je dnes o to potrebnnejší, o čo naliehavejšie problémy ľudstva si vyžadujú riešenia založené na poctivej spolupráci kresťanov s veriacimi iných náboženstiev i so všetkými, ktorým záleží na obnove ľudstva, aj keď sa k nijakej náboženskej viere nehlásia.³⁵

Pápež Ján Pavol II. popri historicko-filozofickej a teologickej analýze má na zreteli aj vyučovanie filozofie. Učiteľov filozofie vyzýva, aby v oprávnenej autonómii ich odboru sa nechali osloviť požiadavkami prameniáciami z Božieho slova a v racionálne podloženej a argumentačne presvedčivej výučbe boli zameraní na pravdu aj citliví na dobro v nej obsiahnuté, ale zároveň aby boli otvorení autentickej múdrosti, ktorá patrí k samotnej podstate filozofického myslenia. Osobitne povzbudzuje veriacich pôsobiacich vo filozofii k osvetľovaniu rozličných oblastí ľudskej činnosti uplatňovaním rozumu, ktorý sa stáva istejším a prenikavejším vtedy, keď ho podporia viera. V takomto prístupe vidí cestu k etike, ktorú ľudstvo naliehavo potrebuje.

Hlava Katolíckej cirkvi sa špeciálne obracia na tých, ktorí sú zodpovední za kňazskú formáciu, študijnú i pastoračnú, aby v súlade so smernicami Druhého vatikánskeho koncilu a s následnými ustanoveniami venovali osobitnú pozornosť filozofickej príprave budúcich hlásateľov evanjelia dnešnému človeku. Mimoriadne sa treba sústrediť na tých, ktorí sa budú venovať teologickému výskumu a pedagogickej činnosti, aby prispeli k pravdivému sprostredkovaniu právd viery. Pred vstupom do tretieho milénia zdôrazňuje veľkú zodpovednosť za včasnú a primeranú prípravu učiteľov filozofie na teologických fakultách. Apeluje, aby vyučovanie filozofie bolo podložené primeranou vedeckou kvalifikáciou, uskutočňovalo sa systematicky a sprítomňovalo bohaté dedičstvo kresťanskej tradície reflektujúce aktuálne požiadavky Cirkvi i sveta.

S ohľadom na praktickú organizáciu filozofického štúdia počas seminárskej formácie majú mimoriadny význam dva dokumenty vydané Kongregáciou pre katolícku výchovu:

---

³⁵ JÁN PAVOL II.: *Fides et ratio*, 104.

- Dekrét o reforme cirkevného štúdia filozofie z 28. 01. 2011³⁶
- Nóta ohľadne aplikácie Dekrétu o reforme cirkevného štúdia filozofie z 15. 07. 2011³⁷

Cieľom nóty je uviesť normy spomínaného dekrétu, spresniť niektoré ich body a poskytnúť užitočné usmernenia na jeho aplikáciu.

Dekrét upresňuje trvanie filozofickej formácie ako integrálnej súčasti teologického štúdia na teologických fakultách a v seminároch, pričom vyžaduje, aby si filozofia zachovala vlastnú autonómiu a zároveň vytvorila racionálne podložie teologického skúmania. Počas tohto obdobia študent si má osvojiť aj metodológiu vedeckej práce a zásady hermeneutiky. Výsledkom štúdia ma byť ucelená osobná filozoficko-teologická syntéza. V rámci tohto dvojročného obdobia môžu byť filozofické štúdiá primerane previazané s úvodnými kurzami teológie, ale zároveň dekrét varuje pred miešaním a trieštením filozofických, teologických a iných predmetov, nakoľko to môže viesť k fideizmu i oslabeniu formácie v oblasti intelektuálnych návykov a vyvolať metodologický zmätok, pokiaľ ide o rozlíšenie disciplín a ich osobitý epistemologický status.

Reforma sprísňuje požiadavky na štruktúru predmetov aj na kvalifikáciu učiteľov a vyžaduje, aby učitelia získali akademické tituly na cirkevných filozofických fakultách, mali náležitú vedeckú prípravu a boli schopní predkladať plodné dedičstvo kresťanskej tradície aktuálnym spôsobom.³⁸ Požaduje sa aj nevyhnutná odbornosť v oblasti, ktorá je im zverená, náležitá otvorenosť voči celkovému poznaniu, súlad ich publikácií a ich didaktickej činnosti s pravdivým učením viery a vedomosti primerane prehlbené harmonickým vzťahom medzi vierou a rozumom. Štúdium filozofie v rámci prvého cyklu teológie predpokladá, že z počtu učiteľov, ktorí učia filozofiu, musia mať aspoň traja požadované filozofické tituly. Nota stanovuje, že pokiaľ ide o problém nájst učiteľov s akademickým titulom v odbore filozofia dosiahnutým na cirkevnej inštitúcii, nemožno obchádzať normy uvedené v Dekréte o reforme.

Pápež František v roku 2017 vydal apoštolskú konštitúciu *Veritatis Gaudium*, v ktorej temer po 40 rokoch od konštitúcie *Sapientia christiana* aktualizuje rámcové zásady pre cirkevné univerzity a fakulty. V zásade nadväzuje na predchádzajúce dokumenty a požaduje, aby sa filozofické kurzy sústredili do prvých

---

³⁶ Dekrét o reforme cirkevného štúdia filozofie. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/dekret-o-reforme-cirkevného-studia-filozofie> (16. 09. 2025).

³⁷ Nóta ohľadne aplikácie Dekrétu o reforme cirkevného štúdia filozofie. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/nota-ohladne-aplikacie-dekretu-o-reforme-cirkevného-studia-filozofie> (16. 09. 2025).

³⁸ JÁN PAVOL II.: *Fides et ratio*, 105.

dvoch rokov filozoficko-teologickej formácie. Štúdium filozofie absolvované s cieľom študovať teológiu má byť počas týchto dvoch rokov spojené s úvodnými kurzami teológie. Bakalársky stupeň dosiahnutý na cirkevnej filozofickej fakulte nahrádza kurzy filozofie v prvom cykle na teologickej fakulte. Bakalaureát z filozofie získaný na necirkevnej fakulte nie je dôvodom na úplné oslobodenie študenta od filozofických kurzov prvého cyklu na teologickej fakulte. Okrem filozofie sa v základnom cykle študuje ešte metodológia vedeckej práce a úvodné teologické predmety.³⁹ Podrobne definuje povinné predmet z oblasti filozofie, ktoré sú požadované k štúdiu teológie. Z dejín filozofie sú to dejiny antickej, stredovekej, novovekej a súčasnej filozofie. Z oblasti systematickej filozofie okrem všeobecného úvodu ide o metafyziku, filozofiu bytia, filozofickú teológiu, filozofiu prírody, filozofickú antropológiu, etiku, sociálnu filozofiu, logiku a gnozeológiu. Výslovne filozofické predmety bez humánnych vied majú tvoriť prinajmenej 60 % z počtu kreditov v prvých dvoch rokoch štúdia.⁴⁰

Záver

Predložené úvahy ukazujú, že vzťah filozofie a teológie nemožno vystihnúť jednoduchou schémou „oddelenia“ alebo „podriadenia“. Dejiny kresťanského myslenia svedčia o tom, že filozofia zohrávala významnú úlohu pri artikulácii aj apológii zjavenej pravdy. Magistérium dáva tejto historickej skúsenosti normatívny a metodologický tvar. Záverom možno povedať, že filozofia v príprave budúcich kňazov má autonómnu pozíciu a plní dvojitú úlohu. Na jednej strane uvádza seminaristov do štúdia teologického myslenia a na druhej strane pripravuje ich na dialóg s kultúrou a službu spoločnému dobru v podmienkach dnešného sveta.

---

³⁹ FRANTIŠEK: *Veritatis gaudium*, 74. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/apostolska-konstitucia-veritatis-gaudium> (16. 09. 2025).

⁴⁰ *Aplikačné normy na verné zachovávanie apoštolskej konštitúcie Veritatis gaudium*, 55. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/apostolska-konstitucia-veritatis-gaudium> (16. 09. 2025).

BIBLIOGRAFIA

- ANSELM z Canterbury: *Fides Quaerens Intellectum*. Praha : Kalich, 1990.
- Aplikačné normy na verné zachovávanie apoštolskej konštitúcie *Veritatis gaudium*.
<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/apostolska-konstitucia-veritatis-gaudium> (16. 09. 2025).
- ARISTOTELES: *Metafyzika*. Praha : Jan Laichter, 1947.
- Dekrét o reforme cirkevného štúdia filozofie. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/dekret-o-reforme-cirkevného-studia-filozofie> (16. 09. 2025).
- FRANTIŠEK: *Veritatis gaudium*. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/apostolska-konstitucia-veritatis-gaudium> (16. 09. 2025).
- Gaudium et spes*. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhý-vatikánsky-koncil/c/gaudium-et-spes> (16. 09. 2025).
- Gravissimum educationis*. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhý-vatikánsky-koncil/c/gravissimum-educationis> (16. 09. 2025).
- HEINE, R. E.: Stoic Logic as Handmaid to Exegesis and Theology in Origen's Commentary on the Gospel of John. In: *Journal of Theological Studies* NS 44 (193), s 90 – 117.
- HOENEN, M. J. F. M. – WISNOVSKY, R. – VAN DYKE, C.: Philosophy and theology. In: PASNAU, R. (ed.): *The Cambridge History of Medieval Philosophy*. Cambridge University Press; 2014, s. 689 – 706.
- KAMIŃSKI, S.: *Filozofia i metoda. Studia z dziejów metod filozofowania* Lublin : Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1993.
- KLEMENS ALEKSANDRYJSKI: *Kobierce*. Warszawa : Instytut Wydawniczy Pax Akademia Teologii Katolickiej, 1994.
- LIENHARD, J. T.: Augustine on Dialectic: Defender and Defensive. In: *Studia Patristica* 33 (1977), s. 162 – 166.
- LUSCOMBE, D.: Monks and friars In: PASNAU, R. (ed.): *The Cambridge History of Medieval Philosophy*. Cambridge University Press; 2014, s. 63 – 67.
- JÁN PAVOL II.: *Fides et ratio*. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/fides-et-ratio> (16. 09. 2025).
- JÁN PAVOL II.: *Sapientia christiana*. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/sapientia-christiana>

- LEV III.: *Aeterni Patris*. https://www.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_04081879_aeterni-patris.html AP4 (16. 09. 2025).
- Nóta ohľadne aplikácie Dekrétu o reforme cirkevného štúdia filozofie. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/nota-ohladne-aplikacie-dekretu-o-reforme-cirkevneho-studia-filozofie> (16. 09. 2025).
- Optatam totius*. <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/optatam-totius> (16. 09. 2025).
- PLATÓN: Menón. In: *Euthydémos, Menón*. Praha : Oikymenh, 2000.
- PLATÓN: *Ústava*. Praha : Svoboda-Libertas, 1993.
- PALOUŠ, R.: *Čas výchovy*. Praha : SPN, 1991.
- SOUTHERN, R. W.: *Saint Anselm: A portrait in a Landscape*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990, s. 118 – 127.

Život v spoločenstve ako naratívno-participatívny ráamec formácie: Bonhoefferove podnety pre evanjelickú pastorálnu teológiu v ekumenickom kontexte

Michal VALČO

Abstract

*I propose reading Dietrich Bonhoeffer's *Life Together* (1939) as a narrative-participatory framework for Christian formation. I draw primarily on Bonhoeffer's experience at the illegal Confessing Church seminary in Finkenwalde (1935–1937), and analyze a four-phase formational arc: from the "wish dream" (idealized vision of community as a form of idolatry), through disillusionment as grace, to Christ as Mediator (*Christus in medio*), and finally to community received as gift rather than human achievement. The article situates this framework within relational anthropology and Trinitarian theology. My aim is to highlight resonances with Eastern Christian tradition, particularly the concepts of *koinonia*, *perichoresis*, and *theosis*. My core thesis is that authentic formation is not program completion but participation in the story of salvation, where Christ, not human actors, is the protagonist.*

Key words: Dietrich Bonhoeffer. *Life Together*. Christian formation. Community. Christology. Narrative identity. Pastoral theology. Ecumenism. Finkenwalde.

1. Úvod – Prečo Bonhoeffer v ekumenickom kontexte?

Keď evanjelický teológ prednáša na gréckokatolíckej konferencii o diele luteránskeho teológa popraveného nacistami v roku 1945, prvá otázka znie: čo v takomto prostredí vlastne hľadá? Nie je to len prejav ekumenickej zdvorilosti? Odpoveď, ktorú tento príspevok ponúka, je iná: Dietrich Bonhoeffer patrí do tohto kontextu práve preto, že jeho hlas presahuje konfesijné hranice a má čo povedať celej Cirkvi Kristovej. Jeho dielo *Život v spoločenstve* (*Gemeinsames Leben*, 1939) prináša svedectvo človeka, ktorý premýšľal o kresťanskom spoločenstve nie v časoch pokoja a stability, ale uprostred krízy. No a formácia, či už kňazov, farárov, pastorov alebo „obyčajných“ kresťanov (laikov), je presne tá téma, kde sa naše tradície stretávajú v spoločnom záujme.

Bonhoeffer sám bol presvedčeným ekumenikom. Ako poznamenáva Keith Clements, Bonhoefferovi „nejde o ideál, ktorý bol stanovený, ale o príkaz a zaslúbenie – nevyžaduje sa vznešené uskutočňovanie vlastných cieľov, ale poslušnosť“.¹ Táto perspektíva, ktorá nám pripomína, že spoločenstvo nie je ľudský projekt, ale dar a úloha zároveň, je spoločným dedičstvom kresťanských tradícií.

Môj príspevok navrhuje čítať Bonhoefferovo dielo *Život v spoločenstve* ako naratívno-participatívny rámec formácie. Formácia tu nie je chápaná ako absolvovanie programu, osvojenie si kompetencií, či zvnútornenie hodnotového systému. Je to vstup do príbehu; príbehu, ktorého hlavným protagonistom nie je formovaný jednotlivec ani formujúce spoločenstvo, ale Kristus, konajúci z vôle Otca v moci Ducha Svätého.

Tento príbeh má svoj oblúk: od (1) iluzórneho *wish dream* (zbožného prania o dokonalom spoločenstve) cez (2) dezilúziu ako milosť k (3) objaveniu Krista ako Mediátora a napokon k (4) prijatiu spoločenstva ako daru – reálneho, hriešneho, konkrétneho, ale ukotveného v Kristovi. Formácia je vstup do tohto deja, participácia na Božom príbehu spásy, ktorý tu bol skôr ako my a bude tu aj po nás.

1.1 Metodologická poznámka²

Čo znamená čítať teologický text ako „naratívny rámec“? Znamená to venovať pozornosť nie len obsahu, teda tézam, argumentom, pojmom, ale aj štruktúre: ako je príbeh vyrozprávaný, aké sú jeho fázy, kde sú body obratu. Chcem upozorniť na to, že Bonhoefferovo dielo nie je len súborom teologických tvrdení o spoločenstve; je to sprievodca cestou, ktorá má svoj začiatok, stred a (predbežný) koniec/cieľ tu na zemi a potom finálny cieľ, zaslúbený v eschatone.

Táto perspektíva má oporu v súčasnom výskume naratívnej identity a jej teologických implikácií. Ako ukazuje Michael DeLashmutt, naratívna identita „rezonuje s duchovnou autobiografiou v kresťanskej tradícii“ a „ponúka teológiu prostriedkov na vysvetlenie identity spôsobom, ktorý kladie starostlivosť o druhého priamo do konštrukcie vlastného zmyslu pre seba“.³ Formácia je transformácia identity. A identita, tá sa konštituuje v príbehu.

---

¹ CLEMENTS, K.: Dietrich Bonhoeffer's Ecumenical Quest. In: *The Ecumenical Review*. 2015, roč. 67, č. 2, s. 298.

² Pri príprave tohto príspevku som použil nástroj Claude Opus 4.5 – primárne na preklady, návrhy štruktúry a sumarizácie zdrojov. Všetky výstupy a úpravy som ako autor dôsledne overil a upravil, aby bola zachovaná vecná správnosť a vedecká integrita. Postupoval som v súlade so Smernicou rektora UK č. 2/2024 o používaní nástrojov umelej inteligencie; konečnú zodpovednosť za obsah nesie výhradne autor.

³ DeLASHMUTT, M. W.: Paul Ricoeur at the Foot of the Cross: Narrative Identity and the Resurrection of the Body. In: *Modern Theology*. 2009, roč. 25, č. 4, s. 590.

2. Finkenwalde – formačný kontext a jeho teologický význam

2.1 Historický rámec

Aby bolo možné pochopiť Bonhoefferovo dielo *Život v spoločensťve*, treba aspoň stručne vstúpiť do kontextu, z ktorého vzišlo. Je rok 1935. Nacistický režim v Nemecku konsoliduje svoju moc. Nemecká evanjelická cirkev je hlboko rozdelená. Väčšina sa prispôsobuje novému poriadku, avšak časť sa organizuje do odporu a stáva sa podzemnou cirkvou. Bonhoeffer, ktorému nacistická vláda odobrala povolenie prednášať na univerzitách, prijíma úlohu riaditeľa ilegálneho seminára Vyznávajúcej cirkvi (*Bekennende Kirche*) vo Finkenwalde na pobreží Baltského mora.⁴

Finkenwalde nebolo bežným prostredím teologického seminára. Jednalo sa o malú komunitu mladých teológov, z ktorých väčšina už absolvovala teologické štúdium na oficiálnych teologických fakultách. Títo mladí ľudia sa rozhodli nepodvoliť nacistickej ideológii a pripravovať sa na službu v cirkvách, ktoré odmietli kompromis s režimom. Ako poznamenáva Peter Frick, „pre študentov to znamenalo najvyššiu formu obete: študovať teológiu na ilegálnom seminári bolo zločinom; navyše to znamenalo neistú ekonomickú budúcnosť, pretože farári Vyznávajúcej cirkvi stratili svoj status a plat štátnych zamestnancov“.⁵

2.2 Čo rieši *Život v spoločensťve*

Dielo *Gemeinsames Leben*, ktoré vychádza v roku 1939, teda rok po násilnom zatvorení seminára, je plodom tejto skúsenosti. Nie je to však príručka „ako mať peknú komunitu“ ani manuál budovania tímu. Bonhoeffer nerieši „dobrú atmosféru“ ani skupinovú dynamiku. Rieši niečo oveľa hlbšie: čo znamená byť Kristovým telom v čase, keď sa všetko rozpadá. Kristopher Norris túto dimenziu vystihuje, keď popisuje Finkenwalde ako „skúšobné miesto“ (*proving ground* – teda miesto, kde je kresťan skúšaný a musí dokázať odolnosť svojej viery). Bonhoeffer sám charakterizoval cieľ seminára slovami, že kresťania patria „nie do ústrania kláštorného života, ale doprostred nepriateľov“.⁶ Formácia vo Finkenwalde preto určite nebola únikom od sveta, ale skôr prípravou na vstup do sveta, na zápas,

---

⁴ K historickému kontextu seminára vo Finkenwalde porov. BETHGE, E.: Dietrich Bonhoeffer: A Biography. Minneapolis : Fortress Press, 2000. s. 380 – 490.

⁵ FRICK, P.: Dietrich Bonhoeffer: Engaging Intellect – Legendary Life. In: *Religion Compass*. 2012, roč. 6, č. 6, s. 315.

⁶ BONHOEFFER, D.: Life Together. New York : Harper & Row, 1954. s. 17. Cit. podľa: NORRIS, K.: Formation for public life: Bonhoeffer's approach to theological education. In: *Dialog*. 2020, roč. 59, č. 2, s. 116.

ktorý prichádzal. Tu sa rodí to, čo možno nazvať *naratívno-participatívnym rámcom formácie*.

Pri čítaní *Života v spoločenstve* môže vzniknúť pokušenie nostalgicky idealizovať finkenwaldský model – vidieť v ňom stratený raj, ktorý by sme mali „replikovať“ v súčasnosti. Toto by bolo nepochopenie Bonhoefferovho zámeru a paradoxne by to bolo práve tým nebezpečným zbožným prianím (*wish dream*), pred ktorým Bonhoeffer varuje. Finkenwalde je skôr príkladom štruktúry; štruktúry, v ktorej duchovná formácia a teologické vzdelávanie idú „ruka v ruke“, ako to formuluje Frick.⁷ Bonhoeffer presadzoval myšlienku, že nestačí formovať teologicky vzdelaných odborníkov. Podľa neho treba formovať ľudí, ktorí žijú z Krista a sú schopní vydať o ňom svedectvo aj v nepriateľskom prostredí.

3. Naratívno-participatívny rámec formácie – teoretické ukotvenie

3.1 Naratívna identita a formácia

Človek je bytosť, ktorá žije a chápe seba v príbehu (sme naratívne bytosti). Táto antropologická intuícia, rozvinutá v prácach Paula Ricoeura a ďalších filozofov naratívnej identity, má hlboké dôsledky pre chápanie formácie. Naša identita nie je statickou danosťou, ale dynamickou realitou, ktorá sa konštituuje v čase. A konštituuje sa práve cez príbehy, ktoré prežívame, rozprávame a do ktorých sme vťahovaní (mimo iného, aj prostredníctvom rituálov a symbolov).⁸

V teologickom kontexte to znamená, že kresťanská formácia nie je primárne osvojovaním informácií, alebo rozvíjaním kompetencií. Je to vstup do príbehu, konkrétne do príbehu Božej spásy, ktorého centrom a protagonistom je Kristus, pôsobiaci v moci Božieho Ducha. Ako poznamenáva Michael DeLashmutt, „prostredníctvom povolania k viere sa naratívna identita jednotlivca otvára božskému meta-narativu“, v ktorom „sa identita jednotlivca začleňuje do naratívnej identity vzkrieseného Krista“.⁹ Toto má vážne dôsledky pre význam sviatostného a liturgického diania v cirkvi (okrem iného). Krst, z tohto pohľadu, nie je len rituálnym úkonom, ale priamym vstupom do Kristovho príbehu (a bytostného spojenia sa s Ním v moci Ducha), začlenenie do deja, ktorý tu bol skôr ako my a bude tu aj po nás.

---

⁷ FRICK, P.: Dietrich Bonhoeffer, s. 315.

⁸ RICOEUR, P.: *Oneself as Another*. Chicago : University of Chicago Press, 1992.

⁹ DeLASHMUTT, M. W.: Paul Ricoeur at the Foot of the Cross, s. 614.

3.2 Participatívny rozmer: Kristus ako protagonista

Ak je formácia vstupom do príbehu, vzniká otázka: kto je hlavnou postavou tohto príbehu? Bonhoefferova odpoveď je jednoznačná: protagonistom nie je formovaný jednotlivec, ani formujúce spoločenstvo; protagonistom je Kristus. Toto je rozhodujúci rozdiel oproti mnohým súčasným formačným modelom, ktoré (často implicitne) stavajú do centra ľudský subjekt a jeho rozvoj. Bonhoeffer to vyjadruje formuláciou, ktorá sa stala základom jeho ekleziológie: „Kresťanské bratstvo nie je ideál, ktorý musíme realizovať; je to skôr realita, ktorú Boh stvoril v Kristovi a na ktorej môžeme mať účasť (*participovať*).“¹⁰ Kľúčové je slovo *participácia*. Nejde o realizáciu, konštrukciu či budovanie, ale ide o účasť na niečom, čo už existuje, do čoho sme z milosti povolani.

3.3 Relačná antropológia ako pozadie

Naratívno-participatívny rámec formácie predpokladá špecifické chápanie človeka. Človek je tu chápaný ako fundamentálne relačná (teda vzťahová) bytosť. Identita sa nekonštituuje v izolácii, ale vo vzťahoch – predovšetkým vo vzťahu k Bohu, ale tiež vo vzťahoch k druhým ľuďom a okolitému prostrediu. Táto relačná antropológia má svoje korene už v stvoriteľskom príbehu: človek je stvorený na Boží obraz (*imago Dei*), a tento obraz je od počiatku relačný: „ako muža a ženu ich stvoril“ (Gn 1,27). Človek nie je *najprv* individuum, ktoré sa *potom* rozhodne vstúpiť do vzťahov. Vzťahy sú konštitutívne pre jeho bytie. Človek je osobou len vo vzťahu k iným osobám.¹¹

V Bonhoefferovej teológii spoločenstva sa táto relačná antropológia prejavuje v jeho dôraze na to, že kresťan potrebuje druhého kresťana. Táto potreba nie je psychologickou slabosťou, ale bytostnou nevyhnutnosťou a darom (z teologickej perspektívy). „Boh chce, aby sme hľadali a nachádzali jeho živé Slovo vo svedectve brata, v ústach človeka,“¹² píše Bonhoeffer.

3.4 Implikácie pre formačnú teológiu

Ak prijmeme naratívno-participatívny rámec formácie, má to ďalekosiahle dôsledky pre spôsob, akým koncipujeme formačné programy. Po prvé, formácia nemôže byť redukovaná na *kurikulum*. Podstatou je vstup do príbehu, transformácia identity skrze participáciu na Kristovom živote. Ako poznamenáva Christopher Norris, „formácia nastáva prostredníctvom praktík cirkvi... ktoré nás učia

¹⁰ BONHOEFFER, D.: *Life Together*, s. 30.

¹¹ K relačnej antropológii pozri dôležitú štúdiu od: ZIZIOULAS, J.: *Being as Communion: Studies in Personhood and the Church*. Crestwood : St. Vladimir's Seminary Press, 1985.

¹² BONHOEFFER, D.: *Life Together*, s. 23.

stáť s druhým a za druhého ako Kristus“.¹³ Po druhé, spoločenstvo nie je len *prostredím* formácie, ale tiež jej *médiom*. Formácia sa nedeje „v“ spoločenstve ako v nejakom kontajneri; deje sa *skrze* spoločenstvo ako prostriedok milosti. Rozdiel je zásadný: prostredie je pasívny priestor, v ktorom sa niečo odohráva; mohlo by sa to odohrať aj inde. Médium je aktívny prostriedok, *skrze* ktorý sa niečo deje – bez neho by sa to nestalo. Povedané inak: nie je to tak, že by som sa formoval sám (čítaním, modlitbou, reflexiou) a spoločenstvo by mi na to len poskytovalo strechu nad hlavou; formujem sa práve *skrze* vzťahy – *skrze* to, že ma brat počúva, že mi sestra odpúšťa, že mi niekto prináša Kristovo slovo zvonku, keď ja sám už nedokážem veriť.

4. Formačný oblúk – od ilúzie k darovanému spoločenstvu

4.1 Zbožné pranie (*wish dream*) ako idolatria ideálu

Na začiatku cesty do spoločenstva stojí podľa Bonhoeffera primárna hrozba, ktorú označuje pojmom *wish dream* – túžobný sen, zbožné pranie. Tento koncept podľa neho presahuje bežnú psychologickú kategóriu idealizmu a predstavuje fundamentálny teologický problém zakorenený v ľudskej pýche. Jednotlivec vstupujúci do kresťanského spoločenstva si so sebou prináša svoju predstavu o tom, aké by toto spoločenstvo malo byť. Ako Bonhoeffer upozorňuje: „Vážny kresťan, ktorý sa po prvýkrát ocitne v kresťanskom spoločenstve, si pravdepodobne prinesie veľmi presnú predstavu o tom, aký by mal byť spoločný kresťanský život, a snaží sa ju realizovať.“¹⁴

Tento sen však nie je nevinnou túžbou po dokonalosti, ako by sa to na prvý pohľad mohlo javiť. Je to deštruktívna sila, ktorá ohrozuje samotný základ spoločenstva. Bonhoeffer nás varuje nasledovnými slovami: „Nespočetnekrát sa celé kresťanské spoločenstvo rozpadlo, pretože vzišlo z túžobného sna.“¹⁵ Nebezpečenstvo tohto prístupu spočíva v tom, že jednotlivec zamieňa svoj ideál za samotnú podstatu spoločenstva. „Ten, kto miluje svoj sen o spoločenstve viac ako samotné kresťanské spoločenstvo, stáva sa jeho ničiteľom, aj keby jeho osobné úmysly boli akokoľvek čestné, vážne a obetavé.“¹⁶

Preto je také dôležité pochopiť, že kritika *wish dream* nie je len psychologickým pozorovaním, ale hlbokou teologickou diagnózou. Bonhoefferova teológia

---

¹³ NORRIS, K.: *Formation for public life*, s. 120.

¹⁴ BONHOEFFER, D.: *Life Together*, s. 26.

¹⁵ Tamže, s. 26.

¹⁶ Tamže, s. 27.

spoločenstva je radikálne teocentrická s jasným kristologickým zameraním: spoločenstvo je založené výlučne na tom, „čo Kristus urobil pre nás oboch“. ¹⁷ *Wish dream* nahrádza túto kristologickú realitu ľudským ideálom. Preto Bonhoeffer formuluje svoju kritiku snád' až šokujúco negatívne: „Boh nenávidí vizionárske snívanie; robí snívajúceho pyšným a domýšľavým.“ ¹⁸

4.2 Dezilúzia ako milosť

Ak je *wish dream*/zbožné pranie modlou, čo ju rozbije? Bonhoefferova odpoveď je prekvapivá: dezilúzia. Takáto dezilúzia, podľa neho nie je tragédiou ani zlyhaním projektu. Naopak, je to milosť. Boh ňou aktívne zasahuje do našich ilúzií o spoločenstve, o druhých, a nakoniec aj o nás samých. Zasahuje tým, že ich nemilosrdne rozbíja, aby nám nebránili vo výhľade na Krista.

„Čistou milosťou nám Boh nedovolí žiť ani krátky čas vo svete snov,“ píše Bonhoeffer. ¹⁹ Formulácia je dôležitá: *čistou milosťou*. Nie náhodou, nie zlyhaním systému, nie preto, že „ľudia ma klamali“. Dezilúzia je akt Boha, ktorý, ako Bonhoeffer inde pripomína, „nie je Bohom našich emócií a ideálov, ale Bohom pravdy“. ²⁰

Tu sa ukazuje formačný význam dezilúzie. Budúci pastor, kňaz či zasvätená osoba, ktorá nikdy nezažila rozbitie svojho zbožného prania – neprešla dezilúziou zo spoločenstva a zo seba samého – ostáva v istom zmysle v detskej fáze duchovného života. Chýbajú jej nástroje na sprevádzanie tých, ktorí sú sklamaní. Dezilúzia teda nie je nehoda na ceste formácie, ale jej štrukturálny moment.

4.3 Kristus ako Mediátor – kristocentrická ontológia spoločenstva

Bonhoeffer nás však nenecháva v troskách rozbitého sna. Po dekonštrukcii prichádza rekonštrukcia a jej základom je niečo radikálne: Kristus ako Mediátor. „Patríme si navzájom len skrze Krista a v Kristovi,“ formuluje Bonhoeffer svoju centrálnu tézu. „Ale skrze Krista si patríme úplne a naveky.“ ²¹

Toto je stred celého naratívu. Medzi mnou a druhým kresťanom nestojí moja predstava, moja projekcia, moje zranenie ani môj ideál. Medzi nami stojí Kristus. On je, podľa Pavlových slov, „naším pokojom“ (Ef 2,14). Bez Krista by medzi nami vládol nesúlad; rovnako ako medzi Bohom a človekom. ²² S Kristom sa

---

¹⁷ Tamže, s. 21.

¹⁸ Tamže, s. 27.

¹⁹ Tamže, s. 26.

²⁰ Tamže, s. 26.

²¹ Tamže, s. 21.

²² Porov. Ef 2,14: „On je náš pokoj.“

otvára cesta k druhému, ktorá nie je cestou ovládania, ale služby a vzájomného odovzdávania sa v pravde a láske.

Tento princíp *Christus in medio* má dva zásadné praktické dôsledky. Po prvé, Kristus ako Mediátor chráni pred tým, čo Bonhoeffer nazýva „tyraniou ľudskej lásky“ (*menschliche Liebe*). Ľudská láska túži po priamom, bezprostrednom vzťahu k druhému – chce ho vlastniť, kontrolovať, formovať na svoj obraz.²³ Kristus stojaci medzi nami túto dynamiku prerušuje.

Po druhé, kristocentrická ontológia spoločenstva má hlboké trinitárne pozadie. Ak sa pýtame, prečo je spoločenstvo konštitutívne pre kresťanskú existenciu, prečo nemôžeme byť kresťanmi „sami“, odpoveď nakoniec siaha až k samotnej podstate Boha. Boh nie je osamelý, monadický subjekt, ktorý sa potom rozhodne vstúpiť do vzťahu so stvorením. Boh je vzťah (od vekov až naveky, vždy!). Boh je spoločenstvo Otca, Syna a Ducha Svätého. Ako poznamenáva John Zizioulas, „podstata ‚Boha‘ nemá žiadny ontologický obsah, žiadne skutočné bytie, oddelene od spoločenstva“.²⁴ Božie bytie je relačné – Otec, Syn a Duch Svätý existujú vo vzájomných vzťahoch, ktoré sú ontologicky konštitutívne. Pojem *perichoresis*, vzájomné prebývanie božských osôb, opisuje túto dynamiku: „dokonalé vzájomné prenikanie a transparentnosť“ pri zachovaní osobnej jedinečnosti Otca, Syna a Ducha Svätého.²⁵

4.4 *Extra nos – spása prichádza zvonku*

S princípom *Christus in medio* úzko súvisí reformačný dôraz na *extra nos* – „mimo nás“. Bonhoeffer tu nadväzuje na Lutherovu formuláciu, že naša spravodlivosť je *iustitia aliena*, „cudzia spravodlivosť“, teda spravodlivosť, ktorá nepochádza z nás samých, ale prichádza k nám zvonku.²⁶

„Kristus vo vlastnom srdci je slabší ako Kristus v slove môjho brata,“ píše Bonhoeffer.²⁷ Takéto slová netreba vnímať ako psychologickú poznámku o nízkej sebaúcte. Ide o teologické tvrdenie o štruktúre kresťanskej viery. Vlastné srdce je neisté, nestále, podliehajúcе pochybnostiam. Slovo brata je isté. Nie preto, že by brat bol morálne dokonalejší, ale preto, že nesie Božie Slovo, ktoré má moc pôsobiť nezávisle od ľudskej krehkosti. To znamená: potrebujem druhého, aby mi pri-

---

²³ Tamže, s. 34 – 35.

²⁴ ZIZIOULAS, J.: Being as Communion. Cit. podľa: DODDS, A.: Newbigin's Trinitarian Missiology. In: *International Review of Mission*. 2010, roč. 99, č. 1, s. 77.

²⁵ STÄNILOAE, D.: Cit. podľa: SONDEREGGER, K.: Trinity of Glory; Trinity of Holiness. In: *International Journal of Systematic Theology*. 2022, roč. 25, č. 1, s. 18.

²⁶ BONHOEFFER, D.: Life Together, s. 22.

²⁷ Tamže, s. 23.

niesol Krista zvonku. Potrebujem počuť evanjelium z úst iného človeka – v spovedi, v rozhrešení, v požehnaní, v slove Písma. Práve tu sa ukazuje nezastupiteľná úloha spoločenstva vo formácii. Komunita nie je len prostredím, v ktorom sa formácia odohráva – je jej nevyhnutnou súčasťou. Ako Kristovo Telo je Cirkev konštitutívnym médiom formácie.

4.5 Darované spoločenstvo – výsledok formačného oblúka

Výsledkom tohto formačného oblúka nie je dokonalé spoločenstvo. To by napokon bolo len ďalšie *zbožné prianie*. Výsledkom je niečo iné: darované spoločenstvo v Kristovi Ježišovi. Reálne, hriechne, konkrétne – ale ukotvené v Kristovi a prijímané ako dar, nie ako výsledok ľudského úsilia. „Kresťanské bratstvo nie je ideál, ktorý musíme realizovať; je to skôr realita, ktorú Boh stvoril v Kristovi a na ktorej môžeme mať účasť,“²⁸ sumarizuje Bonhoeffer. Táto formulácia je kľúčová. Nejde o realizáciu ideálu, ale o participáciu na realite, ktorú Boh utvára *pro nobis*. Spoločenstvo existuje skôr, ako doň vstúpime, pretože jeho základom je Kristus, nie naše rozhodnutie byť spolu.

5. Formačné praktiky vo Finkenwalde

Ak by Bonhoefferova teológia spoločenstva ostala na úrovni abstraktných princípov, bola by len ďalšou akademickou konštrukciou. *Život v spoločenstve* je však predovšetkým popis praktík, skutočných praktík, teda konkrétnych spôsobov, ako sa naratívno-participatívny rámec formácie stáva telom v každodennom živote komunity. Jedná sa o týchto päť základných činností:

5.1 Lectio continua – podriadenie sa celku príbehu

Prvou a základnou praktikou finkenwaldského spoločenstva bolo súvislé čítanie Písma (*lectio continua*). Bonhoeffer trvá na tom, že spoločenstvo nemá čítať len vybrané, „oblúbené“ texty, ale celé súvislé pasáže; postupne, deň za dňom, bez preskakovania ťažkých miest.²⁹ Táto prax má hlboký formačný význam. Výber textov podľa vlastných preferencií je jemnou formou kontroly, kedy necháme Písmo hovoriť len to, čo chceme počuť. Súvislé čítanie túto kontrolu odníma a stavia naše očakávania, túžby aj temnotu do svetla Božieho Slova. Spoločenstvo sa podriaďuje celku príbehu, aj jeho znepokojujúcim častiam.

---

²⁸ Tamže, s. 30.

²⁹ Tamže, s. 50 – 53.

5.2 Modlitba Žalmov

Druhou centrálnou praktikou bola spoločná modlitba Žalmov. Bonhoeffer trvá na tom, že Žalmy sú „modlitebnou knihou Ježiša Krista“ – nie len starozákonnou poéziou, ale modlitbou, ktorú sa Kristus sám modlil a ktorú sa s nami modlí.³⁰ Keď sa spoločenstvo modlí Žalmy, deje sa niečo podstatné: formujeme sa slovami, ktoré nám dáva tradícia, nielen spontánnymi emóciami. Žalmy nás učia modliť sa aj to, čo práve necítíme: chválu uprostred smútku, vyznanie hriechu, keď sa cítime spravodliví. Keď sa napríklad modlím slová Žalmu 22 („Bože môj, Bože môj, prečo si ma opustil?“), aj keď práve necítim opustenosť, pripájam sa k Kristovi, ktorý tieto slová vyslovil na kríži – a k nespočetným bratom a sestrám, pre ktorých sú tieto slová v tejto chvíli jedinou modlitbou, akú dokážu vysloviť.

5.3 Služba počúvania a nesenia bremien

Tretím okruhom praktík sú akty služby, predovšetkým služba počúvania a nesenia bremien. Bonhoeffer je prekvapivo konkrétny: prvou službou, ktorú dlhujeme druhému, je počúvanie. Nie múdre rady, nie duchovné poučenia – počúvanie.³¹ „Kto už nedokáže počúvať svojho brata, čoskoro už nebude počúvať ani Boha,“ varuje Bonhoeffer.³² Nesenie bremien (Gal 6,2) je podľa Bonhoeffera priamou participáciou na Kristovom kríži. Tu sa naratív stáva konkrétnym: vstupujeme do príbehu Krista, ktorý nesie bremená sveta.

5.4 Dialektika samoty a spoločenstva

Bonhoeffer však varuje pred jednostranným dôrazom na spoločenstvo. Formácia vyžaduje oba póly – spoločenstvo aj samotu. Jeho formulácia je známa: „Kto nemôže byť sám, nech sa má na pozore pred spoločenstvom... Ale platí aj opak: Kto nie je v spoločenstve, nech sa má na pozore pred samotou.“³³ Tieto dve výstrahy nie sú symetrické len rétoricky, ale tiež ontologicky. „Len v spoločenstve sa učíme byť správne sami a len v samote sa učíme správne žiť v spoločenstve. Nie je to tak, že by jedno predchádzalo druhému; oboje začína v tom istom okamihu – s povolaním Ježiša Krista.“³⁴ Autentický jednotlivec a autentické spoločenstvo sa teda vzájomne podmieniajú. Človek, ktorý nevie byť sám pred Bo-

---

³⁰ Tamže, s. 54 – 58.

³¹ Tamže, s. 97 – 99.

³² Tamže, s. 98.

³³ Tamže, s. 77 – 78.

³⁴ BONHOEFFER, D.: Life Together, s. 77 – 78.

hom, prináša do spoločenstva svoju neurotickú potrebu druhých a tým ho deformuje. Spoločenstvo, ktoré nedáva priestor samote, produkuje ľudí neschopných stáť sami – a tým ich infantilizuje.

Samota bez spoločenstva vedie k pýche, k ilúziám o sebe, k duchovným pobúdeniam, ktoré nemá kto korigovať. Spoločenstvo bez samoty vedie k úniku od seba, k využívaniu druhých na zaplnenie vlastnej prázdnoty, k neschopnosti byť sám pred Bohom. Bonhoeffer to sumarizuje ostrým varovaním: „Kto chce spoločenstvo bez samoty, vrhá sa do prázdnoty slov a pocitov, a kto hľadá samotu bez spoločenstva, hynie v priepasti márnosti, sebalásky a zúfalstva.“³⁵ Oba póly sú formačne nevyhnutné a ich dialektika, zdravé napätie medzi nimi, je znakom zreleho duchovného života.

5.5 Spoveď a prielom ku krížu

Napokon, Bonhoeffer venuje osobitnú pozornosť praxi vzájomnej spovede. „V spovedi nastáva prielom ku krížu,“³⁶ píše. Hriech si vyžaduje izoláciu. Chce mať človeka pre seba, v tme a utajení. Spoveď túto izoláciu rozbíja. Keď vyslovím svoj hriech pred druhým človekom, nielen pred Bohom v tichu svojho srdca, niečo sa láme. Starý človek, ktorý chcel zostať skrytý, zomiera. Bonhoeffer to nazýva „prielomom k spoločenstvu“ – pretože práve v spovedi sa realizuje to, čo spoločenstvo má byť: spoločenstvo hriešnikov, ktorí žijú z odpustenia.³⁷

6. Ekumenické premostenia

Bonhoefferovo dielo *Život v spoločenstve* vzniklo v kontexte nemeckého luteranizmu, no som presvedčený, že jeho teologická hĺbka presahuje konfesijné hranice. Pri pozornom čítaní objavujeme prekvapivé rezonancie (mimo iných) s východnou teologickou tradíciou.

Koinonia, synergia a Božia realita

Jedným z kľúčových pojmov ekumenického dialógu je *koinonia* – spoločenstvo, účasť, zdieľanie. V pravoslávnej teológii je *koinonia* chápaná nielen ako horizontálny vzťah medzi kresťanmi, ale predovšetkým ako participácia na Božom živote. Ako poznamenáva Liviu Zenoviu Bot, „pravoslávna teológia zdôrazňuje paradox synergie v kategóriách udalosti a tajomstva. Jednota cirkvi je pre pravoslávnych udalosťou, pretože neustále nanovo získava božský horizont v Kristovi,

---

³⁵ Tamže, s. 78.

³⁶ Tamže, s. 112.

³⁷ Tamže, s. 110 – 115.

a je tajomstvom, pretože skrze Ducha Svätého sa celé stvorenie stáva jedným telom.“³⁸ Možno pritom dôvodiť, že táto perspektíva rezonuje s Bonhoefferovým dôrazom na to, že kresťanské spoločenstvo nie je ľudský výtvor, ale Božia realita. Podobne východná kresťanská teológia dáva dôraz na to, že cirkev je predovšetkým Božím dielom, *mysterion*, do ktorého sme pozvaní vstúpiť.

Perichoresis a relačná ontológia spoločenstva

Významným styčným bodom je trinitárna teológia a jej ekleziologické implikácie. Pojem *perichoresis* (vzájomné prebývanie božských osôb) má korene v patristickej tradícii, predovšetkým u Jána Damascénskeho. Dumitru Stăniloae interpretuje *perichoresis* ako „dokonalé vzájomné prenikanie a transparentnosť“, v ktorej sú tri božské osoby „plne transparentné a vnútorné jedna voči druhej, a predsa zostávajú odlišené“.³⁹

Táto trinitárna ontológia má priame dôsledky pre chápanie cirkvi a toho, čo sa v nej deje. Cirkev je povolaná odrážať (hoci len analogicky, nie identicky) trinitárny život samotného Boha. Bonhoefferova kristocentrická ekleziológia sa toľto pohľadu blíži, keď trvá na tom, že „Kristus stojí medzi mnou a druhým“ – podobne ako v trinitárnej *perichoresis* osoby prebývajú jedna v druhej pri zachovaní svojej jedinečnosti. Ako Otec, Syn a Duch nesplývajú do nediferencovanej jednoty, ale práve vo vzájomnom vzťahu sú plne sebou, tak aj členovia kresťanského spoločenstva ne strácajú svoju identitu v komunite. Naopak, práve skrze Krista uprostred (ako Mediátora) sa môžu stretnúť ako skutoční „iní“, nie ako projekcie vlastných potrieb. Kristus medzi nami plní analogickú funkciu ako *perichoresis* v Trojici: umožňuje blízkosť bez absorpcie, jednotu bez uniformity.

Theosis a konformácia Kristovi

Východná teológia kladie silný dôraz na *theosis* – zbožstvenie („obožstvenie“/divinizácia) človeka. S týmto úzko súvisí, ako vnímame cieľ duchovnej formácie. Cieľom duchovného života nie je len morálna reforma, ale ontologická transformácia. Ide o niečo oveľa hlbšie: človek sa má stať „účastným božskej prirodzenosti“ (2 Pt 1,4). Bonhoeffer používa iný slovník, ktorý sa ale významovo prelína. Hovorí o *Gleichgestaltung*, konformácii Kristovi v moci Ducha.⁴⁰ Hoci terminológia je odlišná, základná intuícia je podobná: formácia nie je primárne mo-

³⁸ ZENOVU BOT, L.: Koinonia as Relation and Service in Ecumenical Dialogue. In: *The Ecumenical Review*. 2018, roč. 70, č. 3, s. 518.

³⁹ STĂNILOAE, D.: Cit. podľa: SONDEREGGER, K.: *Trinity of Glory*, s. 18.

⁴⁰ BONHOEFFER, D.: *Ethics*. New York : Touchstone, 1995. s. 80 – 100.

rálnym zlepšovaním, ale transformáciou celého bytia človeka. Ide o transformáciu, ktorá je dielom milosti a uskutočňuje sa v spoločenstve mocou Božieho Ducha ako Ducha lásky a života Otca a Syna.

Popri rezonanciách ponúka Bonhoeffer aj korektív, ktorý môže byť užitočný naprieč tradíciami. V súčasnosti existuje silná tendencia (najmä na západe a najmä medzi protestantmi) redukovať formáciu na „program“ – na súbor kurzov, workshopov, hodnotení a merateľných výstupov. Inšpiratívnym pre nás môže byť Bonhoefferove varovanie: spoločenstvo, ktoré sa stane „hnutím, rádom, spoločnosťou, *collegium pietatis*“, teda uzavretou skupinou s vlastným programom, stráca niečo podstatné.⁴¹ A hrozí mu, že stratí aj svoje pôvodné poslanie. Formácia nie je produkciou svätých podľa vopred stanoveného projektu. Je vstupom do Kristovho príbehu, ktorý má svoje vlastné tempo, svoje vlastné zápletky (vrátane dezilúzie) a svoje vlastné rozuzlenia. Napriek konfesijným rozdielom zdieľajú luteránska a byzantská tradícia spoločný dôraz na vonkajšie prostriedky milosti. Slovo, sviatosť, liturgia sú „médiá,“ skrze ktoré k nám Boh prichádza. Tu nejde len o „pomocné nástroje“ duchovného života.

Napokon aj Bonhoefferom zdôraznený reformačný princíp *extra nos* (spása prichádza zvonku) má svoje paralely vo východnom dôraze na liturgiu ako *opus Dei*, Božie dielo, do ktorého vstupujeme. Toto spoločné pole, v ktorom je zreteľný dôraz na vonkajšie, objektívne prostriedky milosti, je základom pre ekumenický dialóg o formácii.

7. Záver: Formácia „reálnych kresťanov“ v reálnom spoločenstve

Bonhoefferovo dielo *Život v spoločenstve* ponúka naratívno-participatívny rámec formácie, ktorý má štyri hlavné fázy: (1) rozpoznanie a dekonštrukcia *wish dream*; (2) prijatie dezilúzie ako milosti; (3) objavenie Krista ako Mediátora; (4) prijatie spoločenstva ako daru. Tento rámec je ukotvený v konkrétnych praktikách a to najmä v súvislosti čítaní Písma, spoločnej modlitby Žalmov, službe počúvania a nesenia bremien, dialektike samoty a spoločenstva, vzájomnej spovedi. Z Bonhoefferovej perspektívy potom vyplýva, že formácia nie je budovanie dokonalého spoločenstva. Je to vstup do Kristovho príbehu uprostred veľmi nedokonalého spoločenstva. Táto perspektíva má (tak trochu paradoxne) oslobodzujúce dôsledky: formovaní sa nemusia umárať otázkou, či sa im podarí „vybudovať“ ideálnu komunitu podľa ich ľudských predsavzatí a projekcií. Ich úlohou je vstúpiť do daru, ktorý je už daný – v Kristovi.

---

⁴¹ BONHOEFFER, D.: *Life Together*, s. 37.

Žijeme v dobe, ktorá má s Bonhoefferovou dobou viac spoločného, než by sa mohlo zdať. Aj my prežívame krízu dôvery, krízu inštitúcií, krízu zmysluplnosti a rast nestability a násilia. V takejto dobe je pokušenie hľadať *zbožné priania* silnejšie ako inokedy. No namiesto ľudských zbožných prianí ponúka Bonhoeffer alternatívu: nie únik do ideálu, ale vstup do reality. Áno, táto realita môže byť bolestivá. Najmä fáza dezilúzie zvykne byť poriadne nepríjemná. Ale práve v tejto realite stretávame Krista, ktorý stojí v strede. Nie Krista našich predstáv, ale Krista pravdy. A tento Kristus formuje – pomaly, trpezlivo, skrze spoločenstvo (Telo Kristovo), skrze Slovo, skrze sviatosti, skrze druhého človeka. Potrebujeme sa navzájom a potrebujeme Krista, aby bol uprostred nás ako nevyhnutný „Mediátor“ každého vzťahu, dokonca aj toho, keď človek musí byť sám so sebou. Platí pritom, že ak božské osoby existujú len vo vzájomných vzťahoch, potom formácia nemôže byť individualistickým projektom. Nemôžem sa „formovať“ sám, v izolácii od spoločenstva. Formácia je svojou povahou relačná, pretože Boh, ktorého obrazom som a zároveň sa stávam, je relačný. Človek stvorený na *imago Dei* je stvorený na obraz Boha, ktorý je spoločenstvom.

Bonhoefferovo dielo nie je posledným slovom o formácii; skôr ho môžeme vnímať ako úvodné pozvanie k dialógu a k spoločenstvu. Dialógu medzi tradíciami, ktoré zdieľajú spoločnú starosť: ako formovať „reálnych kresťanov“ v reálnom spoločenstve? Na túto otázku neexistuje jednoduchá odpoveď. Ale Bonhoeffer nám pripomína, kde hľadať: nie v našich projektoch a ideáloch, ale v Kristovi, ktorý je základom, cestou aj cieľom. „Patríme si navzájom len skrze Krista, ale skrze Krista si patríme úplne a naveky.“⁴²

---

⁴² Tamže, s. 21.

BIBLIOGRAFIA

- BETHGE, E.: *Dietrich Bonhoeffer: A Biography*. Minneapolis : Fortress Press, 2000. 1048 s. ISBN 978-0-8006-2887-1.
- BONHOEFFER, D.: *Ethics*. New York : Touchstone, 1995. 382 s. ISBN 978-0-684-81501-0.
- BONHOEFFER, D.: *Life Together*. New York : Harper & Row, 1954. 122 s.
- BONHOEFFER, D.: *Sanctorum Communio: A Theological Study of the Sociology of the Church*. Minneapolis : Fortress Press, 1998. 306 s. ISBN 978-0-8006-8321-4.
- CLEMENTS, K.: Dietrich Bonhoeffer's Ecumenical Quest. In: *The Ecumenical Review*. 2015, roč. 67, č. 2, s. 295–301. ISSN 0013-0796.
- DeLASHMUTT, M. W.: Paul Ricoeur at the Foot of the Cross: Narrative Identity and the Resurrection of the Body. In: *Modern Theology*. 2009, roč. 25, č. 4, s. 589–616. ISSN 0266-7177.
- DODDS, A.: Newbigin's Trinitarian Missiology: The Doctrine of the Trinity as Good News for Western Culture. In: *International Review of Mission*. 2010, roč. 99, č. 1, s. 69–85. ISSN 0020-8582.
- DREIER, M.: Missional Congregations in Civil Society. In: *Dialog*. 2015, roč. 54, č. 2, s. 151–161. ISSN 0012-2033.
- FRICK, P.: Dietrich Bonhoeffer: Engaging Intellect – Legendary Life. In: *Religion Compass*. 2012, roč. 6, č. 6, s. 309–322. ISSN 1749-8171.
- LOSSKY, V.: *The Mystical Theology of the Eastern Church*. Crestwood : St. Vladimir's Seminary Press, 1976. 252 s. ISBN 978-0-913836-31-6.
- MAWSON, M.: *Christ Existing as Community: Bonhoeffer's Ecclesiology*. Oxford : Oxford University Press, 2018. 240 s. ISBN 978-0-19-878994-4.
- NORRIS, K.: Formation for public life: Bonhoeffer's approach to theological education. In: *Dialog*. 2020, roč. 59, č. 2, s. 115–123. ISSN 0012-2033.
- PRESTIGE, G. L.: *God in Patristic Thought*. London : SPCK, 1952. 318 s.
- RICOEUR, P.: *Oneself as Another*. Chicago : University of Chicago Press, 1992. 363 s. ISBN 978-0-226-71329-8.
- SONDEREGGER, K.: Trinity of Glory; Trinity of Holiness. In: *International Journal of Systematic Theology*. 2022, roč. 25, č. 1, s. 15–21. ISSN 1463-1652.
- ZENOVIU BOT, L.: Koinonia as Relation and Service in Ecumenical Dialogue. In: *The Ecumenical Review*. 2018, roč. 70, č. 3, s. 511–525. ISSN 0013-0796.
- ZIZIOULAS, J.: *Being as Communion: Studies in Personhood and the Church*. Crestwood : St. Vladimir's Seminary Press, 1985. 269 s. ISBN 978-0-88141-029-1.

Proces permanentnej formácie kňazov na príklade vybraných životných cyklov v judaizme a kresťanstve¹

Jana LUKÁČOVÁ

Abstract

The aim of the present study is to introduce the concept of life through the example of the reception of new life in Judaism and Christianity in the context of two rites. The rite of brit milah in Judaism, which symbolizes the covenant between the chosen people of Israel and God, and the rite of baptism, by which the believer is received into the Church and is thus equally freed from original sin. The aim of the study is to present the symbolism of the rites of entrance that are important to both religions and, on the other hand, to present these rites in the context of the importance of life itself, of which God is the creator.

Key words: Judaism. Christianity. Life. God. Rites.

Úvod

Pre judaizmus a kresťanstvo je symbol života mimoriadne dôležitý. Tieto náboženstva v sebe majú množstvo podobností, ale ich interpretácia učenia je rozdielna. Nepopierateľnou skutočnosťou je, ale dôraz na hodnotu života a ľudskej existencie. Boh v judaizme a kresťanstve nechce, aby bol človek sám, práve naopak človek je stvorený na to, aby nebol samotár. Na druhej strane je povolaný k láske, tá sa prejavuje v láske milovať Boha, ale rovnako sa prejavuje aj v prijatí manželského zväzku, či v úlohe plodenia detí. Už v knihe Genezis čítame: „Plodte a množte sa a naplňte zem!“ (Gn 1, 28). Dnešná spoločnosť je však v kríze, kríze rodiny, kríze poklesu prirodzeného prírastku. Dieťa býva často vnímané ako prekážka, ktorá bráni vlastnému rozvoju.

---

¹ Príspevok je výstupom riešenia projektu KEGA č. 003PU-4/2023 *Proces permanentnej formácie absolventov teológie ako súčasť celoživotného vzdelávania.*

Cieľom predloženej štúdie je predstaviť obrady, ktoré sú v dnešnej spoločnosti prepojené práve s prijatím člena do Cirkvi, či už je to judaizmus alebo kresťanstvo. V zásade sa preto prvá časť štúdie venuje vnímaniu života a jeho prijatiu ako Božieho daru v judaizme. Oporným bodom tejto časti je predstavenie obradu *brit mila*, ktorý odzrkadľuje zmluvu medzi ľudom Izraela a jeho Bohom. Ďalšia časť práce sa venuje kresťanstvu a vnímaniu života ako Božieho daru práve v tomto svetovom náboženstve. Oporným bodom je ďalší obrad, resp. sviatosť a teda krst.

Pri spracovaní témy boli prospešné najmä domáce a zahraničné články a štúdie zaoberajúce sa predmetnou témou. Rovnako smerodajnými zdrojmi pre danú štúdiu boli samotné posvätné texty judaizmu a kresťanstva a islamu, tj. *Sväté Písmo*, *Talmud*, *Tóra* a ich časti odvolávajúce sa na vybrané koncepty.

Vnímanie života v judaizme

Láska k deťom je neodmysliteľnou súčasťou judaizmu a preto sa vo veľkej miere odráža aj v Talmude. Deti sú v kontexte tohto náboženstva chápané ako stavitelia. Majú dopad na spoločnosť ako aj na samotnú rodinu. Bezdetný človek je vnímaný za mŕtveho, pretože nesplnil základnú povinnosť a teda jeho meno zanikne spolu s ním. „Kto nemá ženu, je bez radosti, požehnaní, pokoja a života.“² Narodenie predstavuje v židovskom národe dôležitú súčasť fungovania spoločnosti. Dalo by sa povedať, že ide o naplnenie Božieho príkazu: „*Plod'te sa a množte sa, naplňte zem...*“ (Gn, 1:28). Na základe toho kde sa nachádza tento príkaz by sme ho mohli definovať ako prvý príkaz Boha daný ľuďom. Talmud sa dôkladne venuje nie len obdobiu narodeniu dieťaťa, ale aj tehotenstvu. Napr. Traktát venujúci sa tomu, že žena môže počas tehotenstva používať „*moch*“ vatu či chumáč bavlny. Dôvodom bolo to, že ju mal chrániť pred ďalším počatím.³ V ďalšom traktáte sa napr. dozvedáme o nosení zázračného kameňa, ktorý mal slúžiť ako ochrana proti potratu alebo o nosení mincí, ktoré mali byť zavesené na krk matky, či nosení opasku, na ktorom boli modlitby (nápis) na ochranu.

Ďalšou skutočnosťou bolo to, aby žena nebola počas tehotenstva rozčuľovaná, práve naopak jej okolie ju malo čo najviac rozveseľovať. V niektorých krajinách (tradíciách) boli ženám v období tehotenstva rozvážované všetky uzly na šatách čo malo do viesť k tomu, aby mali otvorené všetky dvere doširoka.⁴

---

² FAZEKÁŠ, Ľ.: *Etika v náboženských systémoch*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2002. s. 42.

³ NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Židovské tradice a zvyky*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2016. s. 15 – 17.

⁴ NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Židovské tradice a zvyky*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2016. s. 20.

Rovnako ako v iných monoteistických náboženstvách je antikoncepcia dovolená iba v prípade, ak vyslovene ohrozuje život a pre matku je teda samotné tehotenstvo život ohrozujúce.⁵

Úlohou rodičov bolo pripraviť svoje deti na život v spoločnosti Izraela, vytvoriť refazec svedkov viery a tradície, ktorá sa prenesie na ďalšie generácie. Dieťa, ktoré sa narodí židovskej matke je vnímané ako dieťa židovského národa- ide o skutočnosť rodového pôrodu. Žiaden Žid nemôže túto predurčenosť stratiť, dokonca ju nestratí ani tým, ak na ňom nie je vykonaná obriezka- skôr sa stane obrezaným Židom.⁶

Obrad brit mila

Obriezka v judaizme je vnímaná ako povinnosť, ktorú má otec voči svojmu synovi. Okrem toho jej dôležitosť je podčiarknutá aj skutočnosť, že je hneď 2 z po- medzi 613 prikázaní *micvot* známych z Tóry. Samotný termín *brit mila* odzrkad- ľuje zmluvu medzi ľudom Izraela a jeho Bohom. Jej spečatenie potvrdzuje sku- točnosť, že je potvrdená na tele každého muža a Žid je označený týmto znakom od ôsmeho dňa svojho narodenia, ďalšou skutočnosťou je, že tento obrad môže byť vykonávaný aj počas šabatu⁷ a rovnako na *Jom Kipur*⁸.⁹ Prostredníctvom tohto zvyku, resp. obradu je dieťa prijaté do Abrahámovho zväzku.¹⁰ Sám Abrahám ustanovuje zmluvu obriezky, v knihe Gn 17, 10 – 14: „*Toto je moja zmluva medzi mnou, vami a tvojím budúcim potomstvom, ktorú budete zachovávať: Každá osoba muž- ského rodu spomedzi vás bude obrezaná. Dáte si obrezať mäso svojej neobrezanej pred- kožky, to bude znamením zmluvy medzi mnou a vami. Z pokolenia na pokolenie budete na ôsmy deň po narodení obrezávať každého chlapca, či sa narodil v dome, alebo je kúpený za peniaze od cudzinca, teda nepochádza z tvojho potomstva. Obrezaný musí byť každý, čo sa narodil v tvojom dome, alebo bol kúpený za peniaze. Takto bude moja zmluva zna- mením večnej zmluvy na vašom tele. Neobrezaný muž, ktorému by nebolo obrezané mäso predkožky, nech je vyobcovaný spomedzi svojho ľudu. Porušil moju zmluvu.*“

⁵ SLIVKA, D. a kol.: *Židovská kultúra v multikultúrnej edukácii*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fa- kulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2009. s. 111 – 112.

⁶ VRIES, S. P.: *Židovské obřady a symboly*. Vyšehrad : Nakladatelství Vyšehrad, 2008. s. 168.

⁷ Osobitosťou je ak sa dieťa narodí počas piatkového súmraku.

⁸ *Jom Kipur* – je najvýznamnejším sviatkom židovského kalendára- iné označenia: pôstny deň, deň zmierenia, sobota sobôt. Pripadá na 10. deň mesiaca tišri a je vyvrcholením dní pokánia. In: FRANEK, J.: *Judaizmus*. Bratislava : Marenčin PT, 2009. s. 57.

⁹ LAU, R. J. M.: *Praktický judaizmus*. Praha : Nakladatelství P3K, 2012 s. 307 – 308.

¹⁰ VRIES, S. P.: *Židovské obřady a symboly*. Vyšehrad : Nakladatelství Vyšehrad, 2008. s. 169.

Tento zvyk je bezprostredne spätý s tradíciami židovského národa a aj napriek rôznym peripetiám dejín židovského národa bol jeho neodmysliteľnou súčasťou. Obriezka sa rovnako vyžaduje aj pri konverzii na judaizmus.¹¹

Rozmer tohto dôležitého obradu však nemôže byť v rozpore so životom, to podčiarkuje aj Va-jikra 18,5. Obriezka nemôže viesť k tomu, aby niekomu spôsobila smrť. Dieťa musí byť na tento obrad dostatočne zdravé. Samotný obrad je možné vykonať kedykoľvek počas dňa, ale malo by sa pamätať aj na ďalšie ustanovenie vychádzajúce z talmudského práva „najsvedomitejší sa ponáhľajú, aby naplnili prikázania čo najskôr.“ Po samotnom obrade by mala nasledovať veľká hostina čo dosvedčuje už tradícia na samotného Abraháma a jeho syna.

Samotný obrad *brit mila* je zostavený z troch častí:

- *mila*- samotná obriezka,
- *peri'a*- oddelenie predkožky a jej stiahnutie,
- *mecica*- odsanie krvi.¹²

Dôležitosť tohto obradu je spojená s rozdaním funkcie. Jedná z nich prináleží tzv. *šušbinim*, tzv. opatrovateľom alebo patrónom. Najčastejšie ide o pár (manželia, snúbenci), úlohou ženy je prevziať dieťa od jeho matky a priniesť ho do synagógy alebo do miestnosti kde sa obrad odohráva tam ho následne predá mužovi alebo snúbencovi. Po skončení obradu je dieťa prinavrátené matke. Ďalšiu dôležitú funkciu preberá ten kto dieťa odoberie a prinesie ho na „Eliášov trón/stoličku“¹³ Podľa tradície je práve Eliáš¹⁴ svedkom neviditeľnej tradície každej obriezky, ktorá je obnovená zmluvou medzi ľudom a jej Stvoriteľom. Najväčšiu úlohu zohráva *sandak*, ide o tzv. kmotru dieťaťa, ale môže ním byť napríklad aj starý otec, ktorý dieťa drží počas celého obradu na kolenách. Okrem toho je celý rad ďalších úloh, ktoré sú späté s obradom a teda osoby, ktoré ich vykonávajú sa tešia náležitej úcte.

Pred obradom *brit mila* otec dieťaťa vyslovuje niekoľko veršov a na ich konci sa k nemu obracia *mohel*¹⁵ a žiada o povolenie vykonať obriezku jeho syna ako zástupca. Pred obriezku odrieka požehnanie: „*Požehnaný si, Pane, náš Bože, Kráľ*

¹¹ NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Židovské tradice a zvyky*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2016. s. 35.

¹² LAU, R. J. M.: *Praktický judaismus*. Praha : Nakladatelství P3K, 2012 s. 309.

¹³ Ide o zvláštne kreslo, ktoré je pripravené len pre obriezku.

¹⁴ MEIR, A.: *Eliyahu and Brit Mila*. In: <https://outorah.org/p/7169>. (16.06.2025).

¹⁵ Mohel je odborne vycvičený na vykonávanie *brit milah* (židovská obriezka). Okrem toho, že je mohel učení a skúsený, mal by byť zbožným Židom, vhodným na to, aby priviedol ďalšiu generáciu do zmluvy s Abrahámom. In: ZAKLIKOWSKI, D.: *What Is a Mohel?*. https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/145142/jewish/What-is-a-Mohel.htm. (16.06.2025).

vesmíru, ktorý si nás posvätil svojimi prikázaniami a dal si nám príkaz o obriezke.“ Nasleduje samotný akt obriezky, počas ktorého opäť recituje *mohel* požehnanie: „Požehnaný si, Pane, náš Bože, Kráľ vesmíru, ktorý si nás posvätil svojimi prikázaniami a prikázal nám, aby sme našich synov priviedli do zmluvy nášho otca Abraháma.“¹⁶ Následne sa vykonávajú dve špeciálne požehnávanía: *hag Afen* nad vínom a *koret habrit* za celú udalosť. Zvykom je, že tí, ktorí predčítavajú sa napijú vína a následne dávajú chlapcovi meno, ktoré im povedal otec dieťaťa. Kompetencia výberu mena podlieha matke a pri výbere existujú viaceré zvyky podľa čoho postupovať. Pri výbere mena by sme mohli klasifikovať 5 základných skupín hebrejských mien:

1. obecné židovské mená,
2. izraelské- domovské,
3. diaspórne,
4. cudzie,
5. 2 mená: domáce a cudzie.¹⁷

Potom čo sa *sandak* napije z pohára vína, otrie dieťaťi kvapku vína o jeho ústa a popri tom mu recituje verš o žití. Po celom obrade nasleduje recitácia *alejnu* a *kadiš jatom*¹⁸ a následne samotná oslava, ktorá je občasne popretkávaná požehnaniami pre *mohela* a nádej skorého príchodu Mesiáša.

Samozrejme pri narodení dieťaťa je obrad odlišný. Z talmudských textov môžeme vyčítať, že synovia boli vítanejší ako dcéry. Táto skutočnosť vychádzala z toho, že synovia sa mohli postarať o svojich rodičov a na druhej strane práve oni sa mohli stať znalcami Tóry.¹⁹ Či už sa narodí dievča alebo chlapec je otec vyvolaný k čítaniu Tóry, pričom sa recituje aj zvláštna modlitba za ženu a novorodenca. Ak je to dcéra je jej pri tomto obrade dané aj meno. Po pôrode musí žena

¹⁶ *The Brit Milah (Bris): What You Need to Know*. In: <https://www.myjewishlearning.com/article/the-brit-milah-bris-ceremony/>. (16.06.2025).

¹⁷ NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Židovské tradice a zvyky*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2016. s. 28.

¹⁸ *Nech je velebené a posvätené Meno Božie, amen, vo svete, ktorý bol z Jeho vôle stvorený a nech je Jeho vláda zriadená za Vášho života, za Vašich dní a za života celého Domu Izraela, hneď a v skorom čase! A povedzte: Amen! JEHO VEĽKÉMU MENU, NECH JE POŽEHNANÉ NAVEKY A VEKY VEKOV! Nech je požehnané, vychválené, velebené, vyzdvihované, vynášané, oslavované, povznášané a ospevované Meno Svätého, nad všetky (v desiatich dňoch pokánia: nesmierne) požehnania a chválospevy, pochvaly a chválorečenia obvyklé na tomto svete. A povedzte: Amen! Nech nám a celému Izraelu zostúpi hojný mier a život z nebies! A povedzte: Amen! Ten, Kto zjednáva mier (v desiatich dňoch pokánia: Ten mier) na Svojich výsostiach, zjednáva mier aj nám a celému Izraelu. A povedzte: Amen!*

¹⁹ SLIVKA, D. a kol.: *Židovská kultúra v multikultúrnej edukácii*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2009. s. 112.

recitovať požehnanie *ha-gomel*²⁰ ako vďakyvzdanie za úspešné prekonanie pôrodu, pričom ho recituje v prítomnosti *minjanu* alebo aspoň v prítomnosti dvoch mužov, ktorí sú znalcami Tóry. Ak sa narodí dcéra je zvykom, že žena sa spojí s *minjanom* a recituje požehnanie v ich prítomnosti.²¹

Vnímanie života v kresťanstve

V rámci evanjelizačného poslania, ktoré na seba prebrali apoštoli sa v rámci formovania prvej kresťanskej komunity otvorila aj otázka prijatia do Cirkvi medzi obyvateľstvom, ktoré nebolo židovské, išlo o pohanov. Samotné vnímanie kresťanov v Rímskej ríši podliehalo tomu, že k spoločenstvu, ktoré nasledovalo Krista sa pridávalo množstvo Židov. Sám Ježiš Kristus vychádzal z tohto židovského prostredia. V tomto židovskom prostredí bolo množstvo skupín „siekt“ a preto neprekvapí, že na začiatku rozvoja/vzniku kresťanstva sú vnímaní kresťania iba ako akási sekta. V mnoho religióznom Rímskom impériu sa objavilo hneď niekoľko religii a židia mali v tomto smere privilégium praktizovania svojho náboženstva. Tento pohľad na kresťanov- Židov však netrval dlho.²²

Práve otázka toho čo musia veriaci splňať na to, aby boli prijatí do Cirkvi a stali sa tak kresťanmi bola prijatá na Jeruzalemskom koncile, ktorý sa pravdepodobne uskutočnil okolo roku 50.²³

Netreba opomenúť skutočnosť, že pri kreovaní sa náuky kresťanstva dochádzalo k prienikom so samotným judaizmom, ale náuka kresťanov ju posunula ďalej a to v kontexte Cirkvi, ktorá je otvorená pre všetkých: „...A veriaci z obriezky, čo prišli s Petrom, žasli, že sa dar Ducha Svätého vylial aj na pohanov, lebo ich počuli hovoriť jazykmi a velebiť Boha. Vtedy Peter povedal: „Môže ešte niekto zabrániť, aby boli vodou pokrstení tí, čo dostali Ducha Svätého tak ako my?“ A rozkázal ich pokrstiť v mene Ježiša Krista. Potom ho prosili, aby u nich niekoľko dní zostal (Sk 10, 45 – 48).

Vnímanie konceptu stvorenia človeka a samotného života je naviazané na tvoriacu činnosť Boha vo svete, z túžby, ktorú mal Boh. V knihe Genezis čítame: „Boh stvoril človeka na svoj obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril (Gn 1, 27).“ Spojnicou všetkých monoteistických náboženstiev je ich náuka hovoriaca o živote. Ten sa podčiarkuje nie len v Svätom písme a pri akte stvorenia, ale myšlienku

²⁰ „Požehnaný si, Pane, náš Bože, vládca sveta, ktorý odmeňuješ nehodných dobrotou a mňa odmenil dobrotou.“ Táto modlitba sa recituje napr. aj po zotavení sa z vážnej choroby alebo po prežití nebezpečnej cesty.

²¹ LAU, R. J. M.: *Praktický judaizmus*. Praha : Nakladatelství P3K, 2012. s. 312.

²² CABAN, P.: *Kresťanská archeológia*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2013. s. 27.

²³ *Apoštolský koncil*. In: <https://beliana.sav.sk/heslo/apostolsky-koncil>. (24.06.2025).

o tom, akú moc má Boh nad životom a smrťou podčiarkuje aj *Katechizmus Katolíckej cirkvi*: „*Duchu Svätému prináleží vládnuť, posväcovať a oživovať stvorenie, lebo on je Boh jednej podstaty s Otcom a Slovom... Jemu patrí moc nad životom lebo ako Boh zachováva stvorenie v Otcovi skrze Syna.* (KKC, 703).“

Prijatie života je svojím obsahom naviazané na rodinu a manželský zväzok. Už pri prijatí sviatosti manželstva možno nájsť aj časť tejto modlitby: „*Ty si pre svoj nevýslovný dar a veľkú dobrotu prišiel do Kány Galilejskej a požehnal tamojšie manželstvo, aby si zjavil, že tvojou vôľou je zákonný manželský zväzok a v ňom plodenie detí.*“²⁴ Dôležitosť udalosti v Káne Galilejskej v spojitosti s aspektom požehnania manželstva a nadväzujúcej rodiny je doplnený skutočnosťou, že sám Ježiš Kristus tu verejne vykonáva prvý zázrak, ktorým deklaruje svoju slávu.

Dieťa je vnímané ako dar od samotného Boha a tvorí jedno z východísk prijatia manželstva. Práve dieťa spečatuje a požehnáva uzatvorený manželský zväzok muža a ženy. Anselm Grün vo svojej publikácii *Sviatosti. Krst* píše, že dieťa nie je iba dieťaťom svojich rodičov, ale rovnako aj dieťaťom Božím.²⁵

Sviatosť krstu

Prvým a najzákladnejším obradom, ktorým sa nový život začleňuje do cirkvi, je sviatosť krstu. *Katechizmus Katolíckej cirkvi* ju definuje aj ako akúsi *vstupnú bránu do života v Duchu* a rovnako aj ako istý medzistupeň, ktorý predchádza prijatiu ďalších sviatostí (KKC, 1213). Krst sa stáva vstupnou bránou, ktorá krstencovi otvára možnosť stať sa dedičom večného života – je preň kúpeľom znovuzrodenia, odpustením hriechov, rúchom neporušiteľnosti a oslobodením od každého zármutku, hnevu a núdze.²⁶ Už v období prvotnej cirkvi bolo prijatie sviatosti krstu vnímané ako prejav pokánia a viery, pričom od čias verejného účinkovania Ježiša Krista sa táto sviatosť udeľovala „v Jeho mene“. ²⁷ Prijatie krstu možno vnímať ako obrad, ktorým krstenc vstupuje do spoločenstva veriacich, ktorí vyzývali a nasledovali učenie Ježiša Krista.²⁸ Prijatím krstu sa človek oslobodzuje od dedičného hriechu a je tak vytrhnutý z pohanského prostredia.²⁹ Ponorením sa do vody sa pochovanie katechumena v Kristovu smrť, odkiaľ vychádza skrze vzkriesenie s Kristom ako „nové stvorenie“. ³⁰

²⁴ *Malý trebník*. I. časť. Prešov : Petra, 2006. s. 67.

²⁵ GRÜN, A.: *Sviatosti. Krst*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 15.

²⁶ *Malý trebník*. I. časť. Prešov : Petra, 2006. s. 32 – 33.

²⁷ *On sa opýtal: "Ako ste teda boli pokrstení?" Oni odpovedali: "Jánovým krstom. Pavol povedal: "Ján krstil krstom pokánia a hovoril ľudu, aby uverili v toho, ktorý prichádzal po ňom, to jest v Ježiša." Keď to počuli, dali sa pokrstiť v mene Pána Ježiša.* (Sk 19, 3 – 5).

²⁸ DOUGLAS, J. D.: *Nový biblický slovník*. Praha : Návrat dom, 2009. s. 536.

²⁹ GRÜN, A.: *Sviatosti. Krst*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 12.

³⁰ GERČAK, F.: *Poznaj a ver*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2002. s. 12.

Obrady spájajúce sa s udelením sviatosti krstu sú udeľované v spojitosti s rítom danej Cirkvi. Príkladom sú východné cirkvi, ktoré vysluhujú sviatosť krstu spoločne so sviatosťou myropomazania a Eucharistie.³¹ Na druhej strane na západe sa sviatosť krstu z dôvodov pastoračných a výchovných udeľuje v rozličnom čase.³² Vo väčšine kresťanských spoločenstiev sa sviatosť krstu udeľuje už v ranom detstve. Existujú však cirkvi, ktoré krst odkladajú až na dospelý vek, keď je človek schopný osobne vyznať svoju vieru.³³

Smerodajným žriedlom informácii pre život kresťanov je učenie známe zo Svätého Písma. Na jeho stránkach viac krát nájdeme texty zahŕňajúce prijatie sviatosti krstu: 1Kor 12, 13³⁴; Sk 2, 38³⁵; Sk 8, 12³⁶; Sk 18, 8³⁷; Sk 22, 16³⁸; Gal 3, 27³⁹; Ef 4, 5⁴⁰; Mt 28,19⁴¹.

Dôležitým spojivom pre všetky tri monoteistické náboženstvá je použitie vody ako symbolu očistenia. Tento symbol možno vnímať aj pri krste. Symbolika vody je nepopierateľná z mnohých hľadísk- očisťuje, uháša smäd a hasí oheň. Z pohľadu monoteistických náuk je smerodajnou najmä jej očistná funkcia, ktorú má. Voda a jej očistný charakter sa viaže na očistenie duchovné a duševné.⁴² Ak chceme vnímať prepojenie vody v rôznych častiach Starého či Nového zákona možno ich vnímať napr. v 1 Mojž 2, 10 – 14; Ž 104; 2 Mojž 15, 1 – 8; 4, 5 – 14; 7,37, Mk 6, 48; 4,35). Na druhej strane je tu prepojenie vody, ako symbolu večnosti na čo poukazuje aj stretnutie Ježiša so Samaritánkou (Jn 4,14).

---

³¹ HOSPODÁR, M.: *Pastorálna teológia. Všeobecné zásady, tajomstvo krstu*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2013. s. 38.

³² VIGANÒ, V.: *Kto je Svätý Duch. Krst. Katechumenát*. Bratislava : Vydavateľstvo Don Bosco, 1998. s. 13.

³³ PAVLINCOVÁ, H. – HORYNA, B. (ed.): *Judaismus křesťanství a islám*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc s. r. o., 2003. s. 353.

³⁴ *Veď my všetci, či Židia alebo Gréci, či otroci alebo slobodní, boli sme v jednom Duchu pokrstení v jedno telo. A všetci sme boli napojení jedným Duchom.*

³⁵ *Peter im povedal: "Robte pokánie a nech sa dá každý z vás pokrstiť v mene Ježiša Krista na odpustenie svojich hriechov a dostanete dar Svätého Ducha.*

³⁶ *Ale keď uverili Filipovi, ktorý im hlásal evanjelium o Božom kráľovstve a o mene Ježiša Krista, dávali sa krstiť muži i ženy.*

³⁷ *A predstavený synagógy Krispus uveril Pánovi s celým svojím domom; aj mnohí Korintňania, ktorí počúvali, uverili a dali sa pokrstiť.*

³⁸ *A teraz - čo čakáš?! Vstaň, daj sa pokrstiť, zmy svoje hriechy a vyzývaj jeho meno!"*

³⁹ *Lebo všetci, čo ste pokrstení v Kristovi, Krista ste si obliekli.*

⁴⁰ *Jeden je Pán, jedna viera, jeden krst.*

⁴¹ *Chodte teda, učte všetky národy a krstite ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého.*

⁴² STUDENÝ, J.: *Křesťanské symboly*. Olomouc, 1992. s. 335 – 336.

Vývoj krstu ako prostriedku prijatia Ježiša Krista do života dochádzalo postupne. V ranej cirkvi sa krst vyvíjal liturgicky a ako príprava naň slúžil katechumenát. V nasledujúcom období 3 a 4. storočia kedy sa objavila aj v rámci Cirkvi rôzne herézy a v kontexte vystúpil sv. Augustín, ktorý vysluhovanie krstu spojil so samotnou osobnou Ježiša Krista, ktorý sám vystupuje ako „krstiteľ“, pretože on sám je primárnym „udeľovateľom“ krstu a to čo otvoril aj sv. Augustín naplno doplnil Tridentský koncil, ktorý vyzdvihuje stránku učenia krstu doplnenú skrze jeho prijatie k oslobodeniu od dedičného hriechu.⁴³

Vnímanie obriezky v kresťanstve je vynechávané, resp. nekladie sa na praktizovanie tohto obradu v období Ježiša Krista dôraz, pravdepodobne bola vtedy obriezka prepojená s dávaním mena.⁴⁴ Na druhej strane po umučení Ježiša Krista sa k nej vyjadruje aj apoštol Pavol, ktorý definuje, že krstom sa človek dáva aj obrezať, ale nejde o obriezku zhotovenú ľudskými rukami. To potvrdzuje aj list Galaťanom v ktorom čítame: „*Lebo v Kristovi Ježišovi ani obriezka nič neznamená, ani neobriezka, ale viera činná skrze lásku*“ (Gal 5,6).

Záver

Hodnota života v dnešnom meradle často podlieha kultúrnym potrebám spoločnosti v ktorej človek žije a funguje. Na druhej strane nemožno hodnoty klasifikovať iba na báze toho čo je potrebné a užitočné pre seba samého. Možno povedať, že najvýznamnejším predmetom zodpovednosti človeka je samotný život. Náuka judaizmu a kresťanstva ponúka koncept prijatia života ako veľkého daru od samotného Boha. Netreba opomenúť skutočnosť, že obrady spojené s príchodom nového človeka na túto zem sa nájdu tak v jednom i druhom svetovom náboženstve a napriek ich historickosti nachádzajú svoje uplatnenie aj dnes.

---

⁴³ MICHALOV, J.: *Sedem sviatostí*. Bratislava : Lúč, 2002. s. 14 – 15.

⁴⁴ STUDENÝ, J.: *Křesťanské symboly*. Olomouc, s. 199.

BIBLIOGRAFIA

- Apoštolský koncil*. In: <https://beliana.sav.sk/heslo/apostolsky-koncil>. ISBN 978-80-89524-30-3 (24.06.2025).
- CABAN, P.: *Kresťanská archeológia*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2013. 133 s. ISBN 978-80-200-2305-6.
- DOUGLAS, J. D.: *Nový biblický slovník*. Praha : Návrat dom, 2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.
- FAZEKÁŠ, L.: *Etika v náboženských systémoch*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2002. 69 s. ISBN 80-88945-59-3.
- FRANEK, J.: *Judaizmus*. Bratislava : Marenčin PT, 2009. 300 s. ISBN 978-80-8114-010-5.
- GERČAK, F.: *Poznaj a ver*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2002. 161 s. ISBN 80-7165-338-1.
- GRADOŠ, J. (zost.): *Hore srdcia*. Prešov : Petra, 2002. 639 s. ISBN 80-89007-29-5.
- GRÜN, A.: *Sviatosti. Krst*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004. 65 s. ISBN 80-7165-471-X.
- HERIBAN, J.: *Sväté písmo Starého i Nového zákona*. 8. vydanie. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2006. 2331 s. ISBN 80-7162-588-4.
- HOSPODÁR, M.: *Pastorálna teológia. Všeobecné zásady, tajomstvo krstu*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Gréckokatolícka teologická fakulta, 2013. 87 s. ISBN 978-80-555-0874-0.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi*. 3 vydanie. Trnava : Spolok Svätého Vojtecha, 2002. 918 s.
- LAU, R. J. M.: *Praktický judaizmus*. Praha : Nakladatelství P3K, 2012. 363 s. ISBN 978-80-87343-09-8.
- Malý trebník*. I. časť. Prešov : Petra, 2006. 120 s. ISBN 80-89007-73-2.
- MEIR, A.: *Eliyahu and Brit Mila*. In: <https://outorah.org/p/7169>. (16.06.2025).
- MICHALOV, J.: *Sedem sviatostí*. Bratislava : Lúč, 2002. 146 s. ISBN 80-7114-376-6.
- NOSEK, B. – DAMOHORSKÁ, P.: *Židovské tradice a zvyky*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2016. 258 s. ISBN 978-80-246-2996-4.
- PAVLINCOVÁ, H. – HORYNA, B. (ed.): *Judaismus křesťanství a islám*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc s. r. o., 2003. 661 s. ISBN 80-7182-165-9.
- SLIVKA, D. a kol.: *Židovská kultura v multikultúrnej edukácii*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2009. 376 s. ISBN 978-80-555-0924-2.

STUDENÝ, J.: *Křesťanské symboly*. Olomouc, 1992. 369 s.

VIGANÒ, V.: *Kto je Svätý Duch. Krst. Katechumenát*. Bratislava : Vydavateľstvo Don Bosco, 1998. s. 13.

VRIES, S. P.: *Židovské obřady a symboly*. Vyšehrad : Nakladatelství Vyšehrad, 2008. 299 s. ISBN 978-80-7021-963-8.

The Brit Milah (Bris): What You Need to Know. In: <https://www.myjewishlearning.com/article/the-brit-milah-bris-ceremony/>. (16. 06. 2025).

ZAKLIKOWSKI, D.: *What Is a Mohel?* https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/145142/jewish/What-is-a-Mohel.htm. (16. 06. 2025).

Stvoriteľská činnosť Najsvätejšej Trojice¹

Štefan PALOČKO

Abstract

The existence of the world as a created being requires a Creator as its cause. However, the Creator, in order to be able to create the world, must be capable of designing it and bringing it into realization. Such necessary abilities of the Creator lead to the revelation of God existing in the Trinity of Persons. The relationships among these Persons form the necessary platforms upon which it becomes possible to design and realize the world as it is.

Key words: God. Creator. Holy Trinity. Creation of the world. Filioque.

Úvod

Prvé storočia formovali znenie dogmy, ktorá vystihuje pravdu o božskej prirodzenosti všetkých troch Osôb v Najsvätejšej Trojici. Druhý krok v systematizovaní trinitológie znamenal vyriešiť otázku, čo sa rozumie pod označením „Osoba“ v Najsvätejšej Trojici, a ako je možné, že Otec je Boh, Syn je Boh aj Svätý Duch je Boh, no predsa nemožno hovoriť o troch Bohoch, keďže je potvrdené, že Boh je len jeden. Rovnako nemožno hovoriť ani o tom, že jednotlivé Osoby sú časťami Boha, ktorého dokopy ako častky tvoria, keďže je Zjavením i rozumom potvrdené, že Boh je jednoduchý a nedeliteľný.

Tieto tvrdenia o Bohu v prvom momente pôsobia ako protirečenia, ktoré sú v rozpore s rozumom. Z takéhoto pohľadu sa v histórii objavila mienka, že viera v Trojicu je úplne mimo ľudského chápania, a je treba ju prijať výlučne slepou vierou. Prípadné rozumové rozpory, ktoré negujú náuku o Trojici, sa odmietali spochybňovaním rozumu poznávať objektívnu metafyzickú pravdu s tým, že metafyzická pravda je naozaj v skutočnosti rozporná, a preto sa človek musí pre jej prijatie zrieknuť kritického myslenia, či rozumného zmýšľania a prikloniť sa

---

¹ Príspevok je výstupom riešenia projektu KEGA č. 003PU-4/2023 *Proces permanentnej formácie absolventov teológie ako súčasť celoživotného vzdelávania*.

k číremu rozumom nezdôvodnenému a nepotvrdenému mysticismu,² čo je v konečnom dôsledku senzualistický a subjektivistický prístup k realite. Takýto prístup zjavne nemôže byť cestou k objektívnej pravde, ale len k prijatiu subjektívnych preferencií, nech by už boli akokoľvek nerozumné a nezmyselné.

Vyššie popísaná skepsa voči racionálnemu obhájeniu vnútrotrojičnej problematiky buď úplne, alebo aspoň čiastočne ovplyvnila diela, či vyjadrenia niektorých teológov produkujúcich popis vzťahov v Najsvätejšej Trojici, a tak tieto popisy boli napokon len záplavou často poetických a nadnesených slov bez hlbšieho vzťahu k realite, často neschopné priradiť ich termíny k reálnym pojmom a ich tvrdenia k uchopiteľným zmysluplným záverom.³

Samozrejme je nutné skonštatovať, že popis vnútrotrojičnej problematiky, ako aj popis samotného Boha, je nemožné dokonale a úplne výstižne odvodiť ľudským rozumom a následne popísať ľudskými slovami. Boh, ktorý je nekonečný a najdokonalejší, nemôže byť obsiahnutý stvoreným a obmedzeným rozumom. Obmedzenie poznávacieho ľudského aparátu však neznamená absolútnu neschopnosť. Znamená len to, že nedokáže obsiahnuť o Bohu absolútne všetko. Nič mu však nebráni, keďže je to Bohom stvorený poznávací aparát, aby o Bohu pochopil aspoň niečo. Teda to, čo Boh chce, aby človek o ňom pochopil a to, čo je pre človeka k pochopeniu nevyhnutné, aby dosiahol svoj posledný a Bohom určený cieľ, ktorým je večná blaženosť v spoločenstve s Bohom. Znamená to teda, že človek o Bohu môže spoľahlivo poznať rozumom čiastočnú pravdu podľa miery svojej kapacity, a zároveň to znamená, že tomuto Bohom stvorenému poznávaciemu aparátu, keďže ide o nástroj poznávania pravdy, nemôže pravda o Bohu odporovať.

Možno teda tvrdiť, že kompletná a rozsahom nekonečná pravda o Bohu vrátane vnútrotrojičnej problematiky presahuje ľudský rozum, no v žiadnom prípade, to, čo je o Bohu pravdivé, nemôže byť s rozumom v rozpore. Rovnako platí, že síce za poznanie vnútrotrojičnej povahy Boha vďačíme Božiemu Zjaveniu čiastočne v Starom a hlavne v Novom zákone, neznamená to však, že určité fakty tejto Božej povahy nemôžeme spoznať už svetlom prirodzeného rozumu,⁴ a následne, keď sú tieto fakty potvrdené upresnené a osvetlené Božím Zjavením, že z týchto faktov nemôžeme rozumom odvádzať spoľahlivé závery pre praktický život.⁵

² FLORENSKIJ, P.: *Sloup a opora pravdy*. Velehrad : Refugium Velehrad – Roma s. r. o., 2003, s. 413.

³ BELEJKANIČ, I.: *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I*. Prešov : PBF UPJŠ, 1995, s. 52 – 64.

⁴ ANSELM: *De incarnatione Verbi*. In: SCHMITT, F. S. (ed.): *Opera Omnia II*. Romae : 1940, s. 20.

⁵ POSPÍŠIL, C. V.: *Jako v nebi, tak i na zemi*. Praha : Karmelitánské nakladatelství, s. r. o., 2017, s. 42.

Predpoklady pre stvorenie sveta

Je nemožné aby Boh, ktorý je Prvou príčinou všetkého, tvoril svet nutne. Je tu však jeden dôležitý problém, ktorý musí byť objasnený.

Na jednej strane, keďže Boh tvorí svet slobodne, je mysliteľná alternatíva, že by Boh svet nestvoril. Na druhej strane zároveň je dokázané, že Boh je absolútne jednoduchý, čo znamená, že jeho činnosť nemôže byť jeho akcidentom, ale musí byť totožná s jeho podstatou. To znamená, že Boh je tvorením. Téza, ktorá potvrdzuje slobodnú vôľu Boha, hovorí, že Boh mohol svet aj nestvoriť. No téza potvrdzujúca, že Boh je totožný s tvorením sveta, zas hovorí, že alternatíva nestvorenia sveta by znamenala útok na Božiu identitu a tak jeho negáciu. Zdá sa, že obe dokázané tézy tvoria rozpor, podľa ktorého Boh je tvorením sveta, pretože svet tvorí a jeho činnosť je totožná s jeho podstatou, no zároveň nie je tvorením sveta, lebo môže rovnako dobre existovať aj bez toho, aby svet tvoril. Táto alternatíva je totiž na základe jeho slobodnej vôle taktiež mysliteľná.

Riešenie tohto zdanlivého rozporu spočíva v tom, že Božia stvoriteľská činnosť musí byť chápaná ako niečo, čo Bohu a jeho identite nič nepridáva. Musí to byť niečo, čo Boh obsahuje v dokonalej a nekonečnej miere, aj keby svet netvoril. Takto akt stvorenia sveta nie je niečo, čo je určujúcim znakom Boha, ale niečo, čo je obsiahnuté v nekonečnom a dokonalom určujúcom znaku Boha, ktorý je preňho charakteristický aj v prípade, že by svet netvoril.

Stvorenie sveta je čin, teda úkon, ktorým sa produkujú stvorenia. Je treba brať do úvahy, že aj samotné jednotlivé stvorenia sú niečím, čo je nejakým spôsobom dokonale obsiahnuté v Bohu, keďže Boh je ich zdroj. Nemôžu vlastniť niečo, čo by v Bohu nejakým spôsobom nebolo večne prítomné, pretože to „niečo“ by museli nadobudnúť od alternatívnej Prvej príčiny, čo je v rozpore s jedinosťou Boha. Stvorením sveta teda nevzniká nič „naviac“ k skutočnosti. Ide len o odlesk toho, čo je v Bohu dokonale prítomné a bolo by to v ňom, aj keby svet nestvoril.

Syn zrodený z Otca

Samotný úkon stvorenia je definovaný poznaním toho, čo Boh chce stvoriť a chcením, aby stvorenie malo existenciu. Toto poznanie akéhosi projektu sveta a priáním si, aby sa tento projekt realizoval, teda tvorí samotný úkon stvorenia sveta. Projekt sveta, ktorý Boh pozná, musí byť však nevyhnutne obsiahnutý v Bohu ako v zdroji a je v ňom teda nejakým spôsobom večne prítomný v neko-

nečne dokonalej miere. Božie poznanie projektu sveta je tak obsiahnuté v nekonečnom a dokonalom Božom sebazpoznaní. Poznanie projektu sveta sa tak večne realizuje v rámci Božieho poznania svojej vlastnej podstaty.

Keď Boh poznáva a vníma seba samého, vidí celú plnosť svojho božstva, teda celú svoju podstatu. Nemôže ju vnímať len čiastočne, lebo Božia podstata nemá časti, je jednoduchá. Vníma ju teda, ako svoj dokonalý Obraz. Tento obraz podstaty sa ničím neodlišuje od samotnej podstaty, lebo poznanie je absolútne dokonalé. Ak človek poznáva svoj obraz (v zrkadle, alebo v mysli), toto poznanie je vždy nedokonalé, a preto podstata človeka a podstata jeho obrazu nikdy nebude totožná. Bude to len nedokonalá kópia, ktorá sa reálnemu vzoru len približuje, a tak táto kópia nutne bude mať podstatu odlišnú od originálu. Boh však poznáva absolútne dokonale. Jeho podstata nemá čiastky a tak nemôže poznávať len čiastočne. To, čo Boh vie o svojej podstate, je absolútne to isté, kým je. Z toho dôvodu je tento obraz Boha skutočným Bohom. Nič mu z božskej podstaty nechýba.

Keď však Boh vidí svoju podstatu, tá nemôže byť neosobná, pretože k božskej podstate nevyhnutne patrí nejaké „Ja“. Boh nie je vec, teda „niečo“. Jednoduchá božská podstata je totožná s dokonalým rozumom a slobodnou vôľou, teda je osobou, je „niekým“.

Pri Božom poznaní vlastnej podstaty sa tak začínajú javiť dva subjekty činnosti. Jeden subjekt, teda jedno „Ja“ je to, ktoré poznáva svoju podstatu. Druhé „Ja“, ktoré disponuje tou istou božskou podstatou, je poznávané. V teologickej terminológii „Ja“, ktoré poznáva, je označované ako Otec, ktorý rodí. Druhé „Ja“, ktoré je poznávané, je označované ako Syn, ktorý je zrodený. Podstata jedného i druhého „Ja“, sa nijako neodlišuje. Otec, ktorý rodí, i Syn, ktorý je zrodený sú tej istej podstaty. Takto Syn nie je nižší od Otca, lebo má všetko čo Otec; je jeho dokonalým obrazom, ani nie je „neskoršie“ ako Otec, lebo Otec pozná a vidí svoju podstatu večne, preto večne rodí Syna. Jediné, čím sa líši od Otca je vzťah. Otec je rodiaci a Syn je zrodený.⁶

Rodenie Syna je teda úkonom Otcovho poznania, Otcovej mysle. Otec poznáva Syna vo svojej podstate ako svoj obraz (2Kor 4,4; Kol 1,15; Hebr 1,3), no keďže ide o úkon mysle, Syn je chápaný aj ako Božia Múdrosť a často sa práve táto skutočnosť spomínaná v Starom zákone (Prís 8,1-36) podľa novozákonného výkladu vzťahuje na Syna. A napokon úkonom Otcovho poznania a Otcovej mysle je jeho Slovo, ktoré o ňom dokonale vypovedá (Jn 1,14-18). A práve titul Logos – Slovo, je vzťahované na Božieho Syna, či už v Jánovom evanjeliu (Jn 1,1), alebo v ustálenej teologickej terminológii.

---

⁶ BARTNIK, Cz. S.: *Dogmatyka katolicka*. Lublin : Wydawnictwo KUL, 2000, s. 210 – 211.

Projektovanie sveta

Ak uvažujeme o stvorení sveta, je zrejmé, že na to, aby Boh mohol stvoriť svet, musí to uskutočniť spôsobom, ktorý Bohu nič k dokonalosti nepridá. Stvorenie sveta a svet samotný nemôže byť niečo, čo by nejakým spôsobom v najdokonalejšej miere nebolo prítomné v samotnom Bohu. Ak má Boh svet „vymyslieť“, nutne musí vychádzať len z toho, čo má sám v sebe k dispozícii. To znamená, že akákoľvek idea sveta, musí byť v Bohu prítomná. Vyžaduje to teda, aby Boh „nahliadol“ do svojho vnútra a poznal nekonečné možnosti, ako by svet mohol vyzeráť, aby sa pre projekt nejakého sveta rozhodol. Toto „nahliadnutie do seba“ či poznanie možných projektov sveta je možné jedine v prípade, že Boh „hľadá do seba“, nie až na základe svojho slobodného rozhodnutia, bez ktorého by mohol existovať. Musí to byť na základe spôsobu, akým Boh nutne od večnosti existuje, teda na základe spôsobu, ktorý jeho existenciu nutne definuje. Inak toto Božie „nahliadanie do seba“ bolo niečím, čo Bohu pridáva dokonalosť, ktorú nutne pre svoju existenciu nemá, čo by bolo absurdné. V Bohu teda nutne musí existovať večné Božie „nahliadnutie do seba“, teda večné poznanie vlastnej podstaty.

Práve toto večné rodenie Syna vyjadruje Božie „nahliadanie do seba“, teda večné poznávanie svojej podstaty. Vďaka tomu Boh môže poznať nekonečné množstvo možností, ako by mohol vyzeráť svet a aké stupne dokonalosti by mohli obsahovať rozličné stvorenia, ktoré by Boh do sveta umiestnil. Každá idea, každý „nápad“, ako by stvorené veci mohli vyzeráť, je obsiahnutý a prítomný v nekonečnej božskej podstate.

Vďaka Otcovmu poznávaniu svojej podstaty, teda vďaka večnému rodeniu Syna, môže Otec naprojektovať podobu sveta a stvorení v ňom. Nekonečná božská dokonalosť Syna obsahuje všetky možné veci, a tak stvorenia sú odbleskom, či nedokonalým obrazom všetkého toho, čo je nejakým spôsobom prítomné v Synovi. O to viac, ak uvažujeme o človeku, ako o bytosti, ktorá disponuje rozumom a vôľou, teda evidentne vyšším stupňom dokonalosti, ako majú stvorenia, s ktorými máme bezprostrednú skúsenosť, možno povedať, že človek je obrazom Boha, konkrétne obrazom Božieho Syna. Samozrejme ten obraz ďaleko zaostáva za dokonalosťou Božieho Syna, no všetko, čo človek má, má len vďaka tomu, že Boh Otec to nachádza vo svojej podstate, ktorú poznáva ako svojho Syna.

---

⁷ Výraz „nápad“ samozrejme treba chápať analogicky. V doslovnom význame ide o myšlienku, ktorú človek „odniekiaľ dostane“, „príde mu na rozum“. Boh samozrejme nemôže „odniekiaľ“ dostať myšlienku, keďže je Prvou a nezávislou príčinou. Všetky idey sú v ňom prítomné a on sa len rozhoduje, ktoré z nich zrealizuje.

Možno teda zhrnúť, že projekt sveta môže existovať jedine ako odblesk Otcovho poznávania Syna. Práve vzťah Otcovho rodenia Syna je základnou platformou, na základe ktorej môže existovať Božie poznanie, aký svet by mohol stvoriť. Jedine tak Božia činnosť projektovania sveta nepridáva nič k Božej dokonalosti. Je totiž obsiahnutá vo večnom a nekonečnom Otcovom poznávaní, teda rodení Syna.

Svätý Duch vychádza od Otca

Stvorenie sveta je definované ako Boží projekt, ktorému Boh dal existenciu. Aby mohol svet „vymyslieť“, musel vychádzať z poznania vlastnej podstaty, pretože jeho podstata ako zdroj a Príčina všetkého obsahuje všetko možné v nekonečnej miere. Projekt však potrebuje realizáciu a to je druhý úkon stvoriteľskej činnosti. Hotový projekt potrebuje nadobudnúť existenciu a naplnenie jeho potenciálu. Kým vytvorenie projektu je úkonom rozumu a poznania, jeho realizácia je úkonom vôle, a teda chcenia.

Je zjavné, že svet existuje, teda že Boh svet chce, a tak mu existenciu aj daroval a naplnil jeho potenciál. Božie chcenie musí byť totožné s Božou podstatou, a tak charakterizuje jeho identitu. Zároveň však tvorenie sveta je z Božieho hľadiska slobodné, čo znamená, že je mysliteľná alternatíva, že by Boh svet nestvoril. Ak Božie chcenie je totožné s jeho podstatou a Boh môže aj nechcieť svet, ako môže byť Boh chcením a zároveň nechcieť svet? Boh nutne musí niečo chcieť, lebo chcenie bez predmetu chcenia je negáciou chcenia. Zároveň aby mohol chcieť svet, musí chcieť niečo vo vyššej, dokonca nekonečnej miere, aby na základe toho mohol chcieť svet. Ak by nič nechcel nutne v nekonečnej miere, potom by chcením sveta získal novú kvalitu a chcenie sveta by mu niečo pridávalo, čo pôvodne nemal. A toto je pre Prvú príčinu ako zdroj všetkého absurdné.

Boh teda nutne musí niečo chcieť v nekonečnej miere, aby chcenie sveta bolo vôbec reálne. Takto je stvorenie sveta len odbleskom dokonalého chcenia, ktoré je v Bohu a nič mu nepridáva, keďže samotné Božie chcenie má nekonečnú mieru. Ostáva otázka, že ak Boh nemôže byť odkázaný na chcenie sveta, ale musí chcieť niečo iné a to v dokonalej a nekonečnej miere, čo je teda prvotným, základným a nutným predmetom jeho chcenia? Do úvahy ako jediná alternatíva k stvoreniu pripadá len on sám, jeho vlastná podstata, ktorá je nestvorená a nekonečná. Božie chcenie je teda večne nasmerované k prianiu si všetkého, čo obsahuje jeho podstata. Toto chcenie je dokonalé a nekonečné.

Keď Boh chce a praje si všetko, čo má, celú svoju podstatu, celé nekonečné a nedeliteľné Dobro, ktorým je on sám, tento úkon sa realizuje na základe svojho

sebapoznania. V teologickom jazyku sa Božie poznanie realizuje na princípe Otcovho rodenia Syna. Otec v Synovi poznáva svoj dokonalý obraz, ktorý má s Otcom absolútne totožnú podstatu. Keďže v Synovi, vo svojom dokonalom Obraze poznáva svoju podstatu, úkonom vôle chce, aby Boh, ktorého poznáva v Synovi, vlastnil túto podstatu, aby mal všetko, čo „robí Boha Bohom“. Nejde o časovú postupnosť v tom zmysle, že Otec vidí, akoby Syn túto podstatu nemal, a tak chce, aby ju nadobudol. Ide o večný nemeniteľný permanentný stav chcenia a priania božskej podstaty Synovi zo strany Otca. Otec teda večne existuje v stave, v ktorom dokonale jediným úkonom poznáva Syna ako svoj obraz a zároveň večne svojou vôľou chce, aby mal všetko, čo má Otec, teda celú božskú podstatu. V tomto vzťahu k Synovi mu teda Otec praje a dáva mu všetko, čo má, čo ho „robí Bohom“, teda celú božskú podstatu, ktorá je totožná s nekonečným Dobrom, a tak Syna dokonale miluje.

Ak je Otec „Ja“, ktoré poznáva a Syn „Ja“, ktoré je poznávané, objavuje sa tu ešte božská podstata, ktorú Otec praje a dáva Synovi. Keďže ide o božskú podstatu, teda všetko, čo Otec má, táto podstata sa ničím nelíši od Otcovej podstaty. Jednak Otec dáva Synovi všetko, a jednak nemôže mu dať len časť toho, čo má, pretože Otcova božská podstata je jednoduchá, a tak sa nedá rozdeliť na časti. Otcova podstata, Synova podstata, ktorá je dokonalým obrazom Otcovej božskej podstaty a božská podstata, ktorá je Otcom darovaná Synovi, je jedna a tá istá podstata. Neexistuje medzi týmito podstatami žiadny rozdiel. Ide o absolútnu totožnosť jednoduchej bytnosti, kde nemá ako existovať akýkoľvek rozdiel. Tieto podstaty sa nemajú ako čiastočne líšiť, lebo nemajú časti.

Dôležité je vziať do úvahy, že božská prirodzenosť nemôže byť neosobná. Nemôže to byť niečo, nutne to musí byť niekto, keďže má rozum a vôľu, dokonca správne povedané, je Rozumom a Vôľou. Ak položíme otázku „Kto je ten, koho Otec praje a dáva Synovi?“, zjavne tým hľadáme totožnosť nejakého „Ja“, teda nejakého subjektu. Ten subjekt však nie je Otec, ktorý je v tomto vzťahu dávajúci. Nie je to ani Syn, ktorý je obdarovaný. Je to niekto, kto je dávaný, teda je Darom. V teológii sa tento Dar, ktorý má božskú podstatu totožnú z Otcovou a Synovou, nazýva Svätý Duch. Úkon Otcovej vôle, ktorou Otec dáva Svätého Ducha Synovi, sa v teologickej terminológii nazýva dýchaním Svätého Ducha.

Realizácia projektu sveta

Ak sa vrátíme k procesu tvorenia sveta, faktom je, že jeho „vymyslenie“ je len časť procesu. Projekt je totiž potrebné zrealizovať. Idei je potrebné dať existenciu. Aby jej túto existenciu mohol Boh udeliť, musí to byť opäť činnosť, ktorá

Bohu nič nepridáva, teda ide o niečo, čo je v Bohu od večnosti nutne prítomné a tvorí takpovediac samotnú definíciu Boha.

Ak sa vrátíme k vnútrotrojičným vzťahom, nachádzame tu spomínané Otcovo dýchanie Svätého Ducha, teda Otcovo pranie božskej podstaty Synovi. Ak vezmeme do úvahy, že Božská podstata je totožná s nekonečným dobrom, potom toto Otcovo pranie božskej podstaty možno úplne oprávnené definovať ako pranie dobra, či ako dokonalú lásku.

Tento dar Otca Synovi je základnou platformou pre to, aby Boh mohol dávať niečo svetu. Bez Otcovho darovania Ducha Synovi, by Otcovo darovanie čokoľvek svetu bolo niečím, čo by v Bohu neexistovalo, a tak by k Bohu pridávalo novú dokonalosť, čo je absurdné.

Ak máme upresniť a skonkretizovať dar, ktorý dáva Otec svetu, musíme vziať do úvahy, že jedna z definícií Božej podstaty je existencia, s ktorou je táto podstata totožná. Svätý Duch, ktorý má božskú podstatu je teda existenciou, a práve tú je potrebné pridať k projektu sveta, aby mohol svet vstúpiť do reality a byť tak stvorený. Znamená to teda, že Boh Otec dáva svetu Svätého Ducha, aby ho tak udržiaval v existencii.

Nemožno však uvažovať takým spôsobom, že by svetu dával len „kúsok“ Svätého Ducha, ktorým je existencia. Podstata Svätého Ducha je jednoduchá a nedeliteľná. Pripadá do úvahy, že by Boha nedával Ducha vôbec, alebo keď ho dáva, tak celého. Dar Otca svetu je teda dávanie Ducha v plnosti. Samozrejme, že stvorený a konečný svet nedokáže obsiahnuť nekonečného Svätého Ducha. Napriek tomu možno povedať, že Boh Otec dáva svetu toľko Svätého Ducha, koľko sa do sveta „zmestí“. Nejde teda o čiastočné darovanie Ducha svetu, ale o čiastočnú schopnosť prijať bohatstvo tohto Daru zo strany sveta.

Svet teda dostáva od Boha nie len čiru existenciu, ale naplnenie všetkého potenciálu, ktorý majú jednotlivé stvorenia. Ak sa zameriame konkrétne na človeka, nedostáva teda od Boha len to, že môže existovať, ale všetko, čo ho robí človekom vrátane jeho rozumu a slobodnej vôle.

Takto na stvorení sveta má účasť každá Osoba z Trojice. Boh teda tvorí svet tak, že Otec ho projektuje podľa Syna a prevádza ho do reality darovaním Ducha.

Svätý Duch vychádza i zo Syna

Je nevyhnutné vziať do úvahy, že Syn je dokonalým obrazom Otca. Dokonalý obraz Otca robí to isté ako Otec. Ježiš to potvrdzuje, keď hovorí: „Syn nemôže nič robiť sám od seba, len to, čo vidí robiť Otca. Čo robí Otec, to robí podobne aj Syn“ (Jn 5,19). Tak, ako osoba podáva dar svojmu obrazu v dokonalom zrkadle, rovnako obraz v tomto zrkadle podáva presne to isté svojmu originálu.

V teologickom jazyku to znamená, že Svätý Duch je Dar Otca Synovi a zároveň jediným večným úkonom je Darom Syna Otcovi. Ak teda Otec dýcha Svätého Ducha, nevyhnutne aj Syn, ako dokonalý obraz Otca dýcha Svätého Ducha. Zjavne nejde o nejaký štvrtý subjekt, pretože Dar, ktorý Otec dáva Synovi a Dar, ktorý Syn dáva Otcovi, je absolútne totožný. Neexistuje spôsob, ako tieto dary rozlíšiť. Ich podstata je božská, teda totožná a definícia subjektu je Dar, teda ten, kto je darovaný. Ak nie je rozdiel ani v podstate, ani v Osobe, ide o jeden a ten istý subjekt.

Človek ako stvorenie schopné lásky

Celý svet, ako Božie stvorenie, je prirodzene Božím vlastníctvom. Svojou existenciou teda prejavuje svoju náležitosť Bohu a zároveň vyjadruje krásu, múdrosť a dobrotu Boha, ktorá je v najvyššej miery v Bohu prítomná a z ktorej Boh prostredníctvom Svätého Ducha udeľuje svetu. V najvyššej miere v tomto svete to platí pre človeka, ktorý je v tomto svete na najvyššej dokonalostnej úrovni. U človeka je však plnosť tejto náležitosti Bohu podmienená jeho slobodnou vôľou. Boh ho stvoril do stavu, kedy sa človek slobodne rozhoduje, či sa odovzdá celý Bohu a Bude bohu patriť žijúc pod jeho vládou, alebo či sa od Boha dištančuje a bude žiť podľa vlastnej vôle a podľa vlastných predstáv. Keďže je Boh zdrojom všetkého dobra a zároveň je človek stvorený Bohom s tým zámerom, aby ho Boh mohol týmto dobrom zahŕňať, je prirodzené pre človeka byť Božím vlastníctvom a existovať v stave plného sebadarovania Bohu. Schopnosť vzťahu sebadarovania človeka Bohu, ktorý Boh do človeka vložil, je možný len v prípade, že tento vzťah má svoj pravzor a je prítomný nejakým spôsobom v najdokonalejšej miere v samotnom Bohu.

Ak vezmeme do úvahy, že Otec tvorí človeka na obraz Syna, schopnosť vzťahu sebadarovania človeka Otcovi závisí od existencie vzťahu sebadarovania Syna Otcovi. Práve na princípe Synovho sebadarovania Otcovi, čo je teologicky definované ako Synovo dýchanie Svätého Ducha, je možné stvorenie schopnosti človeka odovzdávať sa v plnosti Bohu.

Bez Synovho dýchania Ducha by stvorením schopnosti človeka mať vzťah sebadarovania, či lásky, Boh stvoril niečo, čo v ňom nie je večne prítomné v najdokonalejšej miere. Niečo také je však absurdné. Boh nemôže dávať, čo sám nemá a nemôže stvorením niečo získavať, keďže je nezávislá Prvá príčina.

Tvrdenie, že Svätý Duch vychádza výlučne z Otca, teda odmietanie učenia o Filioque, znamená absenciu aktívneho vzťahu Syna k Otcovi. Stvorenie sveta takouto Trojicou by znamenalo, že človek by nemohol mať schopnosť milovať Boha a slúžiť mu. Bol by číri prijímateľ Božieho života, no nebol by schopný na to

akokoľvek reagovať, nebol by schopný aktívneho vzťahu lásky k Bohu. Syn by bol absolútne pasívnym obrazom človeka, a tak človek by nebol absolútne schopný ani lásky k druhému človeku. I to totiž vyžaduje schopnosť aktívneho sebadarovania, ktorú však obrazu, podľa ktorého by bol stvorený, chýba. Konštrukt Trojice bez Filioque by mal takéto deštruktívne dôsledky.

Svet potenciálne stvorený Trojicou s vylúčením Filioque evidentne nezodpovedá realite. Samotná existencia sveta, resp. samotná reálna možnosť existencie sveta takého, aký je, nevyvrátiteľným spôsobom potvrdzuje existenciu Stvoriteľa ako Trojice, ktorá v sebe v najdokonalejšej miere obsahuje ako v príčine všetko, čo sa na nižšej dokonalostnej úrovni prejavuje vo svete ako v jej účinku.

BIBLIOGRAFIA

ANSELM: De incarnatione Verbi. In: SCHMITT, F. S. (ed.): *Opera Omnia II*. Romae 1940.

BARTNIK, Cz. S.: *Dogmatyka katolicka*. Lublin : Wydawnictwo KUL, 2000.

BELEJKANIČ, I.: *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I*. Prešov : PBF UPJŠ, 1995.

FLORENSKIJ, P.: *Sloup a opora pravdy*. Velehrad : Refugium Velehrad – Roma s. r. o., 2003.

POSPÍŠIL, C. V.: *Jako v nebi, tak i na zemi*. Praha : Karmelitánské nakladatelství, s. r. o., 2017.

Podobenstvo ako okno do sveta historického Ježiša

Luboš PAVLIŠINOVICH

Abstract

The study examines contemporary challenges in the long-term formation of theology graduates by focusing on the proper understanding and interpretation of biblical parables as a literary and theological genre. Parables are frequently oversimplified, decontextualized, or reduced to a single moral point, which obscures their narrative complexity and interpretative openness. The purpose of this contribution is therefore to identify recurring interpretative errors, and to propose principles that allow parables to function as “windows” into the historical world of Jesus rather than as mirrors of the reader’s assumptions. The findings show that parables emerge as metaphorical, often shocking narratives designed to provoke, unsettle, and reframe the listener’s worldview; their meaning depends heavily on historical, social, and economic contexts, as well as on sensitivity to intertextual echoes within Jewish Scripture.

Key words: Parable. Biblical interpretation. Window. Historical Jesus. Context. Exegesis. Hermeneutics.

Úvod

Predkladaný príspevok má za cieľ prezentovať reflexiu nad aktuálnymi výzvami v rámci dlhodobej formácie absolventov teológie a to z pohľadu biblickej teológie. Prezentovaná téma sa zameriava na správne uchopenie podobenstva ako žánru, a to z toho dôvodu, že veľakrát môžeme byť svedkami nesprávneho narábania s týmito textami. Absolventi teológie sa veľmi často uchylujú k prílišnému zjednodušovaniu a okliešťovaniu podobenstiev, čo vedie k ich nesprávnej interpretácii. Podobenstvá, niektoré dlhé len jednu či dve vety, sa často považujú za charakteristický znak Ježišovho učenia. Tento fakt je zvýraznený aj v texte evanjelia podľa Marka: „V mnohých takýchto podobenstvách im hlásal slovo podľa toho, ako boli schopní počúvať. Bez podobenstva im ani nehovoril. Ale svojim učením v súkromí všetko vysvetlil.“ (Mk 4,33-34). Tak ako zástupy, ktoré si po vypočutí týchto príbehov z úst Ježiša Krista museli nájsť svoje vlastné pochopenie, tak

podobne aj my musíme hľadať to svoje.¹ Avšak pri tomto hľadaní je potrebné nanovo si uvedomovať, že napriek svojej krátkosti sa tieto, na prvý pohľad jednoduché príbehy, pri hlbšom skúmaní ukazujú byť všetko iné, len nie tak jednoduché.²

Vzťah medzi *parabolē* a *mašal*

Samotný termín „podobenstvo“ je preklad gréckeho ekvivalentu *parabolē*, ktorý je odvodený od slovesa *paraballō*, čo doslova môžeme preložiť ako „položiť veci vedľa seba“ či „hodiť vedľa seba“. Táto charakteristika je etymologicky blízka k termínu alegória, čo doslova možno preložiť ako „hovoriť prenesene, v obrazoch“. Grécky termín *parabolē* je ekvivalentom hebrejského *mašal*, čo je viditeľné na ich vzájomnej ekvivalencii v rámci LXX, kde okrem jedného použitia v Kaz 1,17³ sa termín *parabolē* stále používa na preklad hebrejského termínu *mašal*. V niekoľkých prípadoch však termín *mašal* nie je preložený ekvivalentom *parabolē*. Päť z týchto prípadov zahŕňa *mašal* použitý v negatívnom zmysle príslovečného posmechu. V týchto prípadoch, kde je badateľné použitie v negatívnom zmysle, LXX jednoznačne uprednostňuje nepoužiť termín *parabolē*. V piatich ďalších prípadoch je použitá na preloženie hebrejského *mašal* iná alternatíva ako termín *parabolē*, zvyčajne preto, že špecifickejší grécky termín je v konkrétnom kontexte vhodnejší na upresnenie inak širokého významu slova *mašal*. V úvode Knihy prísloví je použitý termín *paroimai*, t.z. „príslovia“ alebo „zásady“, hoci v Prís 1,6 sa *mašal* prekladá termín *parabolē*. V názve zbierky začínajúcej v Prís 25,1 je použitý termín *paideia*, teda „poučenie“. A v úvode dvoch Jóbových prejavov, kde sa v hebrejčine nachádza termín *mašal*, tak LXX používa *prooimios*, pravdepodobne v zmysle „úvod“. A posledné použitie v Nm 21,27 hebrejčina používa *mešalim* na označenie „spevákov“, resp. „interpretov mešalim“, čo LXX prekladá ako *antigmatistai*, teda „osoby kladúce hádanky“. Vo všeobecnosti LXX nede-monštruje nové alebo prelomové použitie termínu *parabolē* a vlastne svojim spôsobom oklieštuje význam tohto termínu, najmä pokiaľ ide o jeho negatívny zmysel. Pri preklade termínu *mašal* ekvivalentom *parabolē*, LXX zvýrazňuje funkciu „porovnávania“.⁴

¹ LEVINE, A. J.: *Short Stories by Jesus : The enigmatic parables of a controversial rabbi*. New York, NY : HarperOne, 2014. s. 5.

² SNODGRASS, K.: *From Allegorizing to Allegorizing: A History of the Interpretation of the Parables of Jesus*. In: *The Challenge of Jesus' Parables*. Grand Rapids, MI – Cambridge : 2000. s. 3.

³ V texte Kaz 1,17 sa v hebrejskom originály nachádza dubletná forma „poznávať múdrosť a tiež poznávať, (čo je) bláznovstvo a pochabosť“. V gréckom preklade je druhá časť preložená nie v negatívnom zmysle ale v pozitívnom ako „poznávať podobenstvá a vedomosť“.

⁴ SCOTT, B. B.: *Hear Then the Parable : A Commentary of the Parables of Jesus*. Minneapolis, MN : Fortress Press, 1989. s. 19 – 21.

Samotný termín *mašal* je možné preložiť ako „príslovie, porekadlo, úslovie, múdroslovný výrok“ či dokonca „satiru, posmešný príbeh“.⁵ Už samotná rôznorodosť hebrejského ekvivalentu naznačuje, že nie je správne definovať a limitovať podobenstvo ako špecifickú homogénnu formu literárneho žánru, ale je vhodnejšie vnímať podobenstvo ako označenie širšej palety literárnych foriem. Hebrejský koreň *m-š-l* vo svojej základnej slovesnej forme môžeme preložiť ako „byť ako“ alebo „podobáť sa“. V tomto význame je tento termín použitý napr. v Ž 143,7: „...aby som sa nepodobal (*m-š-l*) tým, čo zostupujú do hrobu.“ Typické chápanie mašalu ako príslovia má svoj koreň v jeho použití v 1Sam 10,12 v spojitosti s osobou Šaula. Tento význam termínu mašal ako príslovia je perzistentný skrze biblické texty ako aj neskoršiu hebrejskú literatúru. V hebrejskej biblii je tento hebrejský termín použitý či už v názve Knihy Prísloví ako „Príslovia (*mešle*) Šalamúna, Dávidovho syna, izraelského kráľa“, či dokonca je tento termín použitý v nadpise k dvom súborom prísloví v knihe, a to v Prís 10,1-22,16 a Prís 25,1-29,27 v podobe Šalamúnove príslovia. Smerodajné pre pochopenie *mašalu* sú aj slová z Prís 1,5-6: „Nech múdry počúva a obohati sa o vedomosti, nech rozumný získa skúsenosť, aby pochopil príslovia (*mašal*) a prirovnania, slová mudrcov a ich záhady.“ V tomto kontexte sa termín *mašal* jednoznačne spája s významom ako príslovie, teda jedno-vetný výrok alebo vetu, ktorá zhŕňa múdrosť. Za pozornosť stojí aj použitie termínu *chidah*⁶ na konci verša, ktorý môžeme preložiť ako „hádarka“. Tieto použitia termínu *mašal* v kombinácii s inými výrazmi tak naznačujú jeho širšie spektrum použitia a významu.

Podľa B. B. Scotta, aj keď sú samotné *mešalim* použité tak v novozákonnej ako aj v rabínskej tradícii, tak v rámci evanjeliových spisov môžeme rozlíšiť aj nový žáner, ktorý sa dovtedy nenachádzal v hebrejskej biblii – a tým novým žánrom je práve samotný žáner podobenstva. Scott definuje podobenstvo ako podžáner *mašalu*, ako krátku naratívnu fikciu, ktorá vytvára odkaz a premostenie k požadovanej téme.⁷ Pri definovaní podobenstva je nápomocná aj Theonova definícia bájk (mythos), teda žánru, ktorý má blízko k podobenstvu, ako „fiktívneho príslovia na zobrazenie pravdy“.⁸

⁵ KOEHLER, L. – BAUMGARTNER, W. – RICHARDSON, M. E. J. – STAMM, J. J.: „mašal“, *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Leiden : Brill, 1994-2000. s. 648.

⁶ Podobným príkladom je použitie kombinácie termínov *mešalim* (príslovia) a *chidah* (záhada, hádanka, nejasnosť) aj v Ž 49,5: „K prísloviám (*mašal*) ucho nakláňam, pri zvukoch lýry vysvetlím svoju záhadu (*chidah*). Porov. CLINES, D. J. A. et. al.: „*chidah*“, *The Dictionary of Classical Hebrew* : Vol. I–VIII. Sheffield : Sheffield Phoenix Press Ltd, 2016. s. 204.

⁷ SCOTT, *Hear Then the Parable*. s. 8-12.

⁸ SNODGRASS, K.: *Stories With Intent : A Comprehensive Guide to the Parables of Jesus*. Grand Rapids, MI : Eerdmans Publishing Co, 2018. s. 22-23.

V rámci novozákonných spisov je termín *parabolē* použitý minimálne päťdesiat krát, z toho štyridsaťosem krát u synoptikov a dva krát v Liste Hebrejom, a to v Hebr 9,9, kde je použitý v zmysle „podobnosť, prirovnanie“ a v Hebr 11,19, kde je použitý v zmysle „predobraz“. V rámci synoptických evanjelií je distribúcia termínu *parabolē* nasledovná: osemnásť krát sa nachádza u Lukáša, sedemnásť krát u Matúša a trinásť krát u Marka. Použitie termínu *parabolē* v synoptických evanjeliách väčšinou zodpovedá používaniu termínu *mašal* v hebrejskej literatúre. Zatiaľ čo väčšina exegetov chápe použitie *parabolē* v podobnom svetle a rôznorodosti ako je to v prípade *mašalu*,⁹ tak niektorí zastávajú názor, že *parabolē* nedosahuje typickú širokú významovú paletu, ktorú je možné vnímať v prípade *mašalu*.¹⁰

Na základe analýzy týchto kľúčových termínov tak môžeme chápať podobenstvá často ako metaforické texty, ktoré sú vo svojej podstate nespútané, chcú šokovať a konfrontovať poslucháča s novými otázkami a práve preto je nevhodné tieto príbehy spájať len s jediným poslanstvom či pretransformovať ich poslanstvo do izolovaného unifikovaného významu. Neistota a ambivalencia sú neustále prítomné. Je veľmi dobré, že výklady, ak ich Ježiš skutočne poskytol, sa k nám nedostali. Evanjelisti vo svojej múdrosti nechali väčšinu podobienstiev ako otvorené rozprávania, aby nás pozvali k zapojeniu sa do nich. Každý čitateľ počuje odlišné poslanstvo a môže zistiť, že to isté podobenstvo časom zanecháva viacero dojmov. Rôzne publikum nevyhnutne počúva rôzne poslanstvá. Redukcia podobienstiev na jediný význam ničí ich estetický aj etický potenciál.¹¹

Podobenstvo ako okno

V tomto príspevku nazeráme na podobenstvá ako na okná do sveta historického Ježiša, a to z toho dôvodu, že tieto krátke príbehy majú potenciál preniesť čitateľa v čas a priestor do autentického sveta Ježiša Krista a týmto spôsobom napomôcť k lepšiemu pochopeniu Ježišovho učenia. Vo všeobecnosti platí, že popri osobnej skúsenosti sú práve príbehy najrýchlejším spôsobom učenia. Príbeh nás vtiahne do naratívneho sveta, kde dochádza k vývoju, zápletke a rozuzleniu.¹² Použitá metafora podobenstva ako okna je účelová, keďže samotné okno nemusí niekedy spĺňať svoju funkciu a pri špecifických svetelných podmienkach sa stáva akýmsi zrkadlom. Keď sa človek pozerá do okna z priestoru, ktorý je osvetlený a nazerá na priestor za oknom, ktorý je v tme, tak v zrkadle nevidí svet za ním, ale

⁹ Napríklad Jeremias. Porov. Jeremias, J.: *The Parables of Jesus*. New York : Charles Scribner's Sons, 1972. s. 20.

¹⁰ Napríklad Scott alebo Sider. Porov. SCOTT, *Hear Then the Parable*. s. 21.

¹¹ LEVINE, *Short Stories*. s. 5.

¹² SNODGRASS, *Stories With Intent*. s. 18.

vidí len vlastný odraz. Podobné nebezpečenstvo hrozí aj pri podobenstvách. Ak samotný historický, sociálny či ekonomický kontext podobenstva, to znamená svet Ježiša Krista, na ktorý chce čitateľ nazerať, ostáva kvôli ignorancii či nevedomosti čitateľa vo tme, tak tieto krátke príbehy viac nesprostredkujú bohatstvo sveta Biblie, ale ostávajú len nedokonalým zrkadlom vlastných predstáv a domnienok čitateľa, ktoré často nevedomky vtlačá do posvätného textu. Nasledujúci príspevok tak v krátkosti pomenúva niektoré chyby ktoré vedú k tomuto nežiadúcemu stavu a zároveň poskytuje niekoľko kľúčových princípov, ktoré naopak umožňujú uchopiť podobenstvá ako pomyselné okná do sveta historického Ježiša.

V biblických štúdiách existuje staré príslovie, že text bez kontextu je len zámenkou na to, aby sa skrze neho dalo povedať čokoľvek, čo človek chce. Čím viac však vieme o pôvodných kontextoch, tým bohatšie je naše chápanie špecifického diela.¹³ Aby sme lepšie počuli podobenstvá v ich pôvodných kontextoch a tak určili, čo je normálne a čo absurdné, čo je konvenčné a čo neočakávané, musíme rešpektovať pôvodný historický kontext. V rámci neho existuje niekoľko kľúčových rovín ako pochopenie základných sociálnych noriem a štruktúr ako hodnota cti a hanby, rodinné väzby, vzťah k chudobným, napr. aké boli kultúrne očakávania od otcov a synov alebo aký bol priebeh hostiny a pravidiel pohostinnosti. Dôležité je pochopenie ekonomických realít ako prenajímanie pôdy, dlhy, dane, fungovanie obchodníkov a rybárov, viničné hospodárenie, napr. ako si nádenníci a majitelia viníc stanovovali svoje zmluvné povinnosti. Podobne významné je aj rešpektovanie židovských náboženských noriem a zvykov ako napr. Mojžišov zákon, rituálne predpisy či význam prorockých spisov, vzťahy medzi Židmi a Samaritánmi, ako aj každodenná náboženská prax. Rekonštrukcia týchto detailov bráni tomu, aby sme do textu premietali moderné modely alebo očakávania. Ak sa zmýlime v kontexte, zmýlime sa aj v Ježišovi. Svet ľudí, ktorí texty napísali a prvýkrát počuli, sa líši od nášho sveta. Nemôžeme vtlačať naše vlastné hodnoty alebo očakávania na ich kultúry a kontexty. Čo sa nám zdá zvláštne, pre nich môže byť úplne normálne. Keď historický kontext chýba alebo sa v ňom zmýlime, podobenstvá sa stávajú otvorené na nepresné, problematické a niekedy až primitívne výklady.¹⁴

Je dôležité pamätať na charakter Ježišových pôvodných poslucháčov. Podobenstvo bolo adresované Ježišovým súčasníkom. Čo by teda počuli galilejskí roľníci, farizeji či zákonníci pri jednotlivých podobenstvách? Aké predstavy alebo skúsenosti by sa im vynárali pri vypočutí špecifických príbehov? Boli tieto príbehy konštruované a vyslovené s ohľadom na to komu sú adresované? Ak áno,

¹³ LEVINE, *Short Stories*. s. 12.

¹⁴ LEVINE, *Short Stories*. s. 12 – 14.

ako to mohlo vplývať na formu a obsah samotného podobenstva? Pri počúvaní podobenstiev a ich vnímaní v pôvodnom kontexte urobíme dobre, ak načúvame ozvenám židovských textov, pretože podobenstvá častokrát môžu evokovať skoršie príbehy. „Istý človek mal dvoch synov...” (Lukáš 15,11) je začiatkom toho, čo sa tradične nazýva podobenstvom o mánotratnom synovi. Ježišovo židovské publikum si však hneď pripomenulo iných mužov a ich dvoch synov: Adama a jeho synov Kaina a Ábela; Izmaela a Izáka, synov Abraháma; či Jakuba a Ezaua, synov Izáka; a tak ďalej. Čítanie podobenstva vo svetle predchádzajúcich príbehov vytvára prekvapenie a výzvu; a naopak, čítanie starozákonných príbehov vo svetle podobenstva zase otvára množstvo nových poznatkov a interpretácií.¹⁵

Zároveň je dôležité rešpektovať žáner podobenstva, t.z. vyhýbať sa prehna-nej alegorizácii. Treba odolať pokušeniu čítať *každý detail* podobenstva ako symbol či metaforu a týmto spôsobom vtlačať do textu cudzie interpretácie. Tendencia veľkej časti interpretov biblických textov až do konca 19. storočia bola alegorizovať podobenstvá. Samotní cirkevní otcovia, vrátane Ireneja, Klementa Alexandrijského, Tertuliána, Origena či Augustína, chápala podobenstvá ako detailnú alegóriu. V rámci textu následne podrobne študovali každú jednu časť, element či postavu, ktoré vystupovali v podobenstve a prinášali rôzne interpretácie týchto prvkov. Ako príklad môže slúžiť dobre známa Augustínová interpretácia podobenstva o milosrdnom Samaritánovi z Lk 10,30-37.¹⁶ V rámci svojho alegorického výkladu Augustín vníma postavu cestujúceho muža ako Adama, ktorý vyšiel z Jeruzalema, v ktorom Augustín vidí nebeské mesto pokoja. Tento muž cestoval do Jericha, ktoré symbolizuje „mesiac”¹⁷, ktorý sa rodí, rastie, napokon z neho ubúda, až sa stráca, podobne ako náš život, a tak predstavuje našu smrteľnosť. Postavy zlodejov identifikuje s diablom a jeho anjelmi. Kňaz a levita, ktorí ho videli a prešli okolo, predstavujú kňazstvo a službu Starého zákona, ktoré neprispeli k spáse ľudstva. Samaritán predstavuje Pána. Hostinec je Cirkev, kde sa pútnici na ceste do svojej nebeskej vlasti osviežujú. Dve mince sú dve prikázania lásky a v postave hostinského videl Augustín apoštola Pavla. V podobnom duchu tak vznikalo množstvo rôznych a jedinečných interpretácií, v rámci ktorých sa často výrazne líšili od jedného výkladu k druhému. Tento alegorický prístup mal však aj svojich kritikov, za všetkých môžeme spomenúť najmä antiochijskú

¹⁵ LEVINE, *Short Stories*. s. 13.

¹⁶ FORBES, G. W.: *The God of Old : The Role of Lukan Parables in the Purpose of Luke's Gospel*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 2000. s. 25. SNODGRASS, *Stories With Intent*. s. 20.

¹⁷ Meno Jericho je často odvádzané od kanaánskeho slove „jarach”, čo znamená „mesiac” alebo sa odvádzá od mena lunárneho božstva Jarich, ktorého kult mal v skorej fáze svojho šírenia centrum práve v tomto meste.

školu a Jána Zlatoustého. Samotná prax alegorizácie však mala oveľa skoršie korene a objavuje sa už v kumránskych zvitkoch (ako je napr. 1QpHab 12.2-10, kde je možné vidieť interpretáciu Hab 2,17), v spisoch Filóna Alexandrijského či helenistických interpretov Homéra či Platóna.¹⁸

Mnoho podobenstiev v skutočnosti používa element prekvapenia za účelom šokovania poslucháčov. Z tohto dôvodu je potrebné veľmi opatrne narábať s neskoršími alegóriami, pretože hrozí, že samotné podobenstvo viac nebude oknom do sveta Ježiša Krista, ale stane sa zrkadlom odrážajúcim neskoršie pohľady na text. Na druhej strane je potrebné vyhnúť sa extrémnej simplifikácii, teda zjednodušeniu príbehu. Niekedy to, čo sa nám zdá zvláštne, je naozaj zvláštne. Žena bežne „neskrýva“ kvas do cesta, a predsa je to sloveso, ktoré Matúš aj Lukáš používajú na opis tejto činnosti. Tu nás už zavádza väčšina slovenských prekladov, ktoré grécke sloveso *enkryptō* „skrýť“¹⁹ prekladajú ako „vmiesiť“²⁰ a tak nás ochudobňujú o prekvapujúcu povahu podobenstva. Horčičné semienka neprinášajú

¹⁸ SNODGRASS, *Stories With Intent*. s. 20.

¹⁹ LSI prekladá *enkryptō* (ἐκρύπτω) ako „skrýť“ alebo „schovať“. Môžeme si však všimnúť, že niektoré slovníky a lexikóny sa uchylujú k interpretácii tohto termínu s ohľadom na kontext podobenstva, v ktorom je použitý. Napr. DBL uvádza, že význam „skrýť“ je formálny ale v kontexte podobenstva znamená „vložiť“. Podobné pochopenie je demonštrované v Louw-Nida lexikóne, kde ἐκρύπτω znamená „skrýť“, čo však podľa autorov lexikónu opisuje proces vloženia niečoho do niečoho s dôsledkom, že látka už nie je viditeľná. Podobne aj v BDAG alebo Grécko-slovenskom slovníku od Panczovej je viditeľná tendencia prikláňať sa ku konštrukcii „vložiť niečo do niečoho“, ktorá je podľa autorov implicitne vyjadrená akciou „schovať mimo dohľadu“. Pri všetkých týchto prekladoch je však dôležité si uvedomiť, že samotný termín ἐκρύπτω je zložený z dvoch termínov a to „ἐν“ + „κρύπτω“, čo doslova znamená „schovať“ + „do, v“. Preklad vo forme „vložiť do“ je teda sekundárnou interpretáciou, ktorá často vychádza z ohľadu na použitie v texte podobenstva o kvase. Týmto spôsobom však dochádza k domestikácii jazyku podobenstva už v primárnych zdrojoch ako lexikóny či slovníky, čo má za následok ochudobnenie podobenstva o nezvyčajnosť a neočakávanú zápletku. Porov. LIDDELL, H. G. – SCOTT, R. – JONES, H. S. – MCKENZIE, R.: „ἐκρύπτω“, *A Greek-English Lexicon: Ninth Edition with a Revised Supplement*. Oxford: Oxford University Press, 1996. s. 474. SWANSON, J.: „1606 ἐκρύπτω“, *Dictionary of Biblical Languages with Semantic Domains: Greek (New Testament)* [Logos Research Edition]. Oak Harbor: Logos Research Systems, 1997. LOUW, J. P. – NIDA, E. A.: „85.50 ἐκρύπτω“, *Greek-English Lexicon of the New Testament: Based on Semantic Domains. V. 1. Introduction and domains*. New York: United Bible Societies, 1996. s. 727. ARNDT, W. – DANKER, F. W. – BAUER, W.: „ἐκρύπτω“, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. Chicago: University of Chicago Press, 2000. p. 274. PANCZOVÁ, H.: „ἐκρύπτω“, *Grécko-slovenský slovník: Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea, 2012. s. 387.

²⁰ Sloveso ἐκρύπτω v Lk 13,21 je vo verzii SSV preložené v zmysle „vmiesť do“, SEB ho prekladá vo forme „zamiesila do“ a Roháčkova verzia používa preklad vo forme „zarobila ho do“. Pre porovnanie je zaujímavé sledovať rôznorodosť foriem v rámci anglických prekladov, kde nájdeme doslovný preklad ἐκρύπτω v KJV či RSV vo forme „(a woman) hid in“, avšak verzia NRSVCE už prekladá v podobe „(a woman) mixed in“ pričom dodáva poznámku pod čiarou, v ktorej vysvetľuje, že pôvodný grécky termín je v zmysle „hid in“. NIV prekladá bez poznámky v prenesenom zmysle „(a woman) mixed into“.

obrovské stromy a majitelia viníc zvyčajne neprovokujú svojich robotníkov vytváraním falošných očakávaní. Trik spočíva v tom, určiť, čo je v podobenstve prekvapujúce a čo nie. A v Ježišových podobenstvách je veľa prekvapujúcich vecí.²¹ Podobenstvá skutočne odzbrojujú poslucháča alebo čitateľa svojou dávkou každodenného realizmu a jednoduchosti, avšak následné použitie hyperboly, extravagancie či neočakávanej nezvyčajnosti je zjavne navrhnuté tak, aby šokovalo. Tento šokový prvok je zase navrhnutý tak, aby spochybnil a vyvolal špecifickú reakciu.²²

Podobenstvá boli vyslovované v živých, interaktívnych situáciách a niekedy reagovali na konkrétne momenty. Je preto dôležité zohľadniť ústny a performatívny charakter podobenstiev, ktorý úzko súvisí aj so situáciu, v ktorej konkrétne podobenstvo odznelo. Samotné podobenstvá treba chápať ako súčasť Ježišovej ústnej vyučovacej metódy, to znamená, že je potrebné brať do úvahy aj potencionálny humor, satiru či iróniu. Netreba tu zabúdať na už spomínanú príbuznosť novozákonného porekadla so starozákonným *mašalom*, ktorý môže mať charakter aj satiry, výsmechu či posmešného príslovia. Pri štúdiu týchto textov je preto dôležité klásť si aj otázku za akým účelom a akým spôsobom bolo podobenstvo samotným Kristom vyslovené, a na akú situáciu reagovalo.²³

Pri štúdiu biblického textu je dôležité vedieť aj ohraničiť logické textové jednotky, teda delimitovať samotný text, na ktorý sa chcem zamerať. Tento krok umožňuje vnímať samotnú dynamiku v rámci ohraničenej textovej jednotky a zároveň analyzovať súvis a vzťah s blízkym ako aj vzdialeným kontextom. Rovnako aj pri podobenstvách je dôležité určiť text samotného podobenstva. Text samotného podobenstva môže byť často doprevádzaný ďalším komentárom či vysvetlením. Pri analyzovaní podobenstva je vhodné uvedomovať si možnosť existencie neskoršieho redakčného materiálu. Týmto spôsobom môže reálny čitateľ nahliadnuť skrze jednotlivé vrstvy textu a predchádzať tomu, aby sa podobenstvo stalo len pomyselným zrkadlom neskoršieho výkladu. Vhodným príkladom je podobenstvo o vdove a sudcovi v Lk 18,1-8. Pri bližšom skúmaní je zjavné, že samotný text podobenstva je v Lk 18,2-5, pričom verš Lk 18,1 je pomyselným úvodom do podobenstva a verše Lk 18,6-8 dodatočným komentárom k príbehu. Podobenstvo je teda v Lk 18,1 uvedené textom: "Rozpovedal im podobenstvo, ako sa treba stále modliť a neochabovať", pričom je na mieste dať si otázku, či stálosť a vytrvalosť v modlitbe je vôbec kľúčovou témou podobenstva. Ako poznamenal Bovon,

---

²¹ LEVINE, *Short Stories*. s. 14.

²² FORBES, *The God of Old*. s. 29-30, 46-47.

²³ LONGENECKER, R. N. (ed.): *The Challenge of Jesus Parable*. Grand Rapids, MI – Cambridge : Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 2000. s. ix.

bežne nenachádzame akési nadpisy k podobenstvám alebo návody ako ich chápať. Avšak tento úvod k podobenstvu ukazuje, že v očiach autora, či redaktora textu, samotné posolstvo podobenstva je nejasné či kontroverzné a týmto dodatkom chcel tento problém vyriešiť²⁴, zároveň však týmto krokom samotné podobenstvo oklieštil a zúžil potencionálnu paletu interpretácie.

V neposlednom rade je potrebné nebáť sa nechať podobenstvo spochybníť moderné predstavy. To, že podobenstvá chcú provokovať a spochybňovať zaužívané predstavy a postoje je v samotnej povahe týchto textov. Ak interpretácia jednoducho potvrdí naše moderné hodnoty bez napätia, často to znamená, že nazeráme na podobenstvo ako na zrkadlo a nie ako na okno, ktoré nás vŕhne do iného sveta. Počúvanie nie je len výzvou, je to aj umenie a toto umenie sa stratilo. V priebehu storočí, počnúc samotnými pisateľmi evanjelií, boli podobenstvá prílišne alegorizované, bezbreho moralizované a kristologizované, a všetkými možnými spôsobmi zdomestikované a skrotené buď do fráz ako „Boh nás miluje“ alebo „Buď dobrý“. Príliš často sa uspokojujeme s jednoduchými interpretáciami: mali by sme byť dobrý ako milosrdný Samaritán; bude nám odpustené, tak ako márnotrátnému synovi; mali by sme sa trpezlivo modliť ako vytrvalá vdova. Keď hľadáme univerzálnu morálku v žánri, ktorý je určený na prekvapenie a výzvu, v žánri, ktorý je určený na to aby otriasol svojim obecnstvom a hľadáme len jediný význam vo forme, ktorá je otvorená na viacero interpretácií, nevyhnutne obmedzujeme podobenstvá a tým aj seba samých. Ak sa zastavíme pri jednoduchých poučeniach, nech sú akokoľvek dobré, stratíme spôsob, akým Ježišovi prví nasledovníci počuli podobenstvá, a stratíme genialitu Ježišovho učenia. Títo nasledovníci, rovnako ako sám Ježiš, boli Židia a Židia vedeli, že podobenstvá sú viac než len detské príbehy alebo preformulovania všeobecne známych vecí. Vedeli, že podobenstvá a rozprávači podobenstiev sú tam na to, aby ich podnietili vidieť svet inak.²⁵ Dovoľme podobenstvám, aby podnietili aj nás vidieť Ježišov svet inak, aby neboli len nedokonalými zrkadlami alebo skutočnými oknami do sveta Biblie.

Záver

Tento príspevok ukázal, že správne porozumenie žánru podobenstiev je kľúčové pre kvalitnú formáciu absolventov teológie a pre zodpovedné narábanie s

---

²⁴ BOVON, F.: *Luke 2: A Commentary on the Gospel of Luke 9:51–19:27*. Minneapolis, MN : Fortress Press, 2013. s. 529-530. Podobne aj Fitzmyer nazerá na Lk 18,1 ako produkt neskoršej redakčnej činnosti, pričom tento text dokonca považuje za účelovo sformulovaný podľa veršu Lk 18,8b. FITZMYER, J. A.: *The Gospel according to Luke X–XXIV: introduction, translation, and notes*. New Haven – London: Yale University Press, 2008, p. 1175-1176.

²⁵ LEVINE, *Short Stories*, s. 7-8.

biblickým textom. Východisková téza – že podobenstvá môžu byť oknami do sveta historického Ježiša len vtedy, ak ich interpretujeme s rešpektom k ich literárnej povahe, historickému kontextu a naratívnej komplexnosti – sa potvrdila analýzou základných pojmov *mašal* a *parabolē*, ako aj reflexiou najčastejších interpretačných chýb. Bolo ukázané, že podobenstvá sú viacvrstvové texty, ktorých prekvapivý a provokačný charakter sa stráca pri zjednodušovaní, moralizovaní či alegorizovaní. Rovnako sa ukázalo, že ich pochopenie závisí od poznania sociálnych, ekonomických a náboženských reálií sveta, v ktorom vznikli, ako aj od senzitivity voči židovským textovým ozvenám, ktoré formovali ich prirodzený interpretačný horizont.

Týmto spôsobom sa štúdia vrátila k úvodnej otázke: ako možno zabrániť tomu, aby sa podobenstvá stali iba zrkadlom vlastných predstáv čitateľa? Odpoveď spočíva v dôslednom rešpektovaní žánru, kontextu a performatívneho charakteru týchto výrokov, ktoré boli pôvodne určené na to, aby zneistili svojich adresátov a otvorili nový pohľad na kľúčové témy. Podobenstvá tak znovu nadobúdajú svoju pôvodnú pedagogickú silu a môžu aj dnešného čitateľa viesť k hlbšiemu porozumeniu Ježišovho učenia a jeho sveta. Význam týchto zistení presahuje úzky rámec exegetickej metodológie. Poukazuje na potrebu formovať teológov, ktorí dokážu pracovať s textom citlivo, kriticky a tvorivo, a ktorí budú schopní sprostredkovať biblické posolstvo tak, aby nebolo zbytočne zredukované a zjednodušené, ale aby bolo neustále zdrojom nových a aktuálnych výziev pre cirkevné spoločenstvá v súčasnosti.

BIBLIOGRAFIA

- ARNDT, W. – DANKER, F. W. – BAUER, W.: *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. Chicago, IL : University of Chicago Press, 2000. 1188 s. ISBN 978-0226039336.
- BOVON, F.: *Luke 2: A Commentary on the Gospel of Luke 9:51–19:27*. Minneapolis, MN : Fortress Press, 2013. 560 s. ISBN 978-0800697594.
- CLINES, D. J. A.: *The Dictionary of Classical Hebrew I-IX*. Sheffield : Sheffield Phoenix Press Ltd, 2016. 836 s. ISBN 978-1909697485.
- FITZMYER, J. A.: *The Gospel according to Luke X–XXIV: introduction, translation, and notes*. New Haven – London : Yale University Press, 2008. 848 s. ISBN 978-0300139815.

- FORBES, G. W.: *The God of Old : The Role of Lukan Parables in the Purpose of Luke's Gospel*. Sheffield : Sheffield Academic Press, 2000. 394 s. ISBN 1-84127-131-4.
- JEREMIAS, J.: *The Parables of Jesus*. New York : Charles Scribner's Sons, 1972. 256 s. ISBN 978-0023605109.
- KOEHLER, L. – BAUMGARTNER, W. – RICHARDSON, M. E. J. – STAMM, J. J.: *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*. Leiden : Brill, 1994-2000. 2094 s. ISBN 978-9004124455.
- LIDDELL, H. G. – SCOTT, R. – JONES, H. S. – MCKENZIE, R.: *A Greek-English Lexicon. Ninth Edition with a Revised Supplement*. Oxford : Oxford University Press. 1996. 2448 s. ISBN 978-0198642268.
- LEVINE, A.-J.: *Short Stories by Jesus : The enigmatic parables of a controversial rabbi*. New York, NY : HarperOne, 2014. 352 s. ISBN 978-0061561030.
- LONGENECKER, R. N. (ed.): *The Challenge of Jesus Parable*. Grand Rapids – Cambridge : Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 2000. 324 s. ISBN 0-8028-4638-6.
- LOUW, J. P. - NIDA, E. A.: *Greek-English Lexicon of the New Testament: Based on Semantic Domains. V. 1. Introduction and domains*. New York : United Bible Societies, 1996. 843 s. ISBN 9780826703446.
- PANCZOVÁ, H.: *Grécko-slovenský slovník : Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava : Lingea, 2012. 1328 s. ISBN 978-80-8145-021-1.
- SCOTT, B. B.: *Hear Then the Parable : A Commentary of the Parables of Jesus*. Minneapolis, MN : Fortress Press, 1989. 465 s. ISBN 0-8006-2481-5.
- SNODGRASS, K.: *Stories With Intent : A Comprehensive Guide to the Parables of Jesus*. Grand Rapids, MI : Eerdmans Publishing Co, 2018. 722 s. ISBN 978-0-8028-7569-3.
- SNODGRASS, K.: From Allegorizing to Allegorizing: A History of the Interpretation of the Parables of Jesus. In: *The Challenge of Jesus' Parables*. Grand Rapids, MI – Cambridge : Wm. B. Eerdmans Publishing Co, 2000. s. 3-29. ISBN 0-8028-4638-6.
- SWANSON, J.: *Dictionary of Biblical Languages with Semantic Domains: Greek (New Testament)* [Logos Research Edition]. Oak Harbor : Logos Research Systems, 1997.

Svedectvo vďačnosti za dar blahoslaveného biskupa – mučeníka Pavla Petra Gojdiča a spomienka na profesora Petra Šturáka

Ivana HALGAŠOVÁ

Abstract

Slovakia is one of the countries that, during the previous regime of the 1950s, made great sacrifices on the altar of national, state, civil and religious freedom. These victims included priests and bishops. One of them is the Greek Catholic Bishop of Prešov Pavol Peter Gojdič. The article brings testimonies about him recorded by relatives, clergy, believers, laypeople, and families. Thanks to his example of selfless and heroic service to the Greek Catholic Church in Slovakia, future generations of graduates of church schools and theological faculties can still be formed today. Last but not least, the article brings to mind the memory of Professor Peter Šturák, a church historian, author of a book about Bishop Gojdič and former dean of the Greek Catholic Theological Faculty.

Key words: Testimony. Bishop Gojdič. Family. Remembrance. Peter Šturák.

Úvod

Vo svojom príspevku sa sústredím na dve kľúčové osobnosti, ktoré prispeli k formovaniu môjho životného smerovania: nášho blahoslaveného biskupa – mučeníka Pavla Petra Gojdiča a profesora a školiteľa licenciátnej a dizertačnej práce Petra Šturáka. Na úvod začnem netradične, nie odborne, ale skôr osobne.

Po skončení magisterského štúdia na Gréckokatolíckej teologickej fakulte Prešovskej univerzity v máji 2008 a takmer jednoročnej pedagogickej činnosti na Súkromnom osemročnom gymnáziu v Košiciach som sa rozhodla Quo eam?,

resp. Quo vadis? (Kam ďalej?). Nástup leta bol spojený s týmito otázkami intenzívnejšie. Stála som na životnej križovatke v presvedčení viac sa modliť k nášmu blahoslavenému biskupovi Pavlovi Petrovi Gojdičovi¹.

Už počas štúdia na vysokej škole ma oslovovali morálne čnosti, ktorými disponoval – jeho skromnosť, pokora a láska. Reflektujúc mocensko-politickú situáciu, aká vládla v období biskupskej služby Pavla Petra Gojdiča, ma fascinovala jednoduchosť a vnútorná sila jeho osobnosti. V období rokov 1927 – 1950 zastával biskupský úrad ako zodpovedný a starostlivý otec. Hoci nezanechal monografické diela, jeho pastierske listy, náboženské úvahy a meditácie, úryvky z kázni a príhovory, ktoré adresoval svojim veriacim sú nadčasové a právom hodné úcty na oltári v katolíckej cirkvi po celom svete.² Dokazuje to aj skutočnosť, že temné obdobie skúšky, ktoré v 50. rokoch 20. storočia doľahlo na Gréckokatolícku cirkev, sa aj vďaka vernosti a vytrvalosti biskupa Pavla Petra Gojdiča stalo korunované jeho vyhlásením za blahoslaveného.³

Prvé informácie o významnej osobnosti našej Cirkvi nám študentom na prednáškach so zápalom odovzdal a sprostredkoval na predmete Dejiny gréckokatolíckej Cirkvi profesor Peter Šturák. Zaiste aj vďaka týmto poznatkom sa mi otvárala možnosť ísť viac do hĺbky a venovať sa aj v ďalšom štúdiu osobnosti biskupa – mučeníka. Najbližšie roky denného doktorandského štúdia boli venované práve jemu. *Duchovný a morálny význam osobnosti blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča v kontexte rodinnej problematiky* – tak znela téma mojej dizertačnej práce, v ktorej sú o. i. zaznamenané aj svedectvá jednotlivcov, kňazov, laikov či celých rodín o blahoslavenom biskupovi Pavlovi Petrovi Gojdičovi. Zopár svedectiev o martýrovi našej Cirkvi prinášam aj v tomto príspevku. Všetky sú dôkazom jedného hlbokého odkazu – vďačnosti za dar jeho života.

---

¹ Biskupa Pavla Petra Gojdiča dňa 4. novembra 2001 Svätý Otec Ján Pavol II. na svätopeterskom námestí vo Vatikáne povýšil na oltár a vyhlásil za blahoslaveného. Slávnosť prenesenia relikvií blahoslaveného Pavla Petra Gojdiča OSBM sa uskutočnila v sobotu 17. novembra 2001 v Mestskej hale v Prešove, pri ktorej ďakovnú svätú liturgiu slúžil prešovský eparchiálny biskup Mons. Ján Hirka. Porov. ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup – mučeník Pavol Peter Gojdič OSBM vo svetle výročí (100 rokov od kňazskej vysviacky a 10 rokov od beatifikácie). In: CORANIČ, J. – KOPRIVŇÁKOVÁ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí II*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, 2012, s. 123.

² *Blahoslavený Pavol Peter Gojdič, OSBM, Biskup-mučeník (1888 – 1960)*. <http://test.grkatpo.sk/?pavol_peter_gojdic>. (27. 01. 2012).

³ GÁBOR, S.: Historická beatifikácia biskupa kyr Pavla Petra Gojdiča a o. Metoda Dominika Trčku [Rím 4. november 2001]. In: *Slovo, časopis gréckokatolíckej cirkvi*. Prešov : PETRA, 2001, roč. 33, č. 25 – 26, s. 12 – 13.

Svedectvá príbuzných rodín biskupa Gojdiča

Milú spomienku na svojho strýka, blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča, zaznamenal z úst vnučky sesternice biskupa p. Heleny Moravčíkovej z Michaloviec T. M. Babjak v Gréckokatolíckom kalendári z roku 2004. Babička pani Heleny Moravčíkovej, Irena Gojdičová, bola s o. biskupom sesternica prvého stupňa. Jej manžel Dr. Takáts bol v Užhorode za Rakúsko-Uhorska kráľovský radca. Mali tri dcéry. Po vzniku ČSR babička prišla so svojou dcérou Elenou (už ako vdova) ku svojej sestre Oľge do Domaše. Otec biskup tadiaľto prechádzal niekoľkokrát do roka k otcom redemptoristom. Cestou vždy zašiel aj k sesternici Irenke, ktorú mal veľmi rád. Pred návštevou otca biskupa celý dom nadobudol väčšiu dôstojnosť, boli to zvláštne a vzácne chvíle. Jeho pravou rukou bol blahoslavený o. Metod Dominik Trčka, ktorý pravidelne chodieval k nim na výborný koláč a teplú kávu. Babička Irena bola aj na kňazskej vysviacke mladého o. Petra Gojdiča. Jedného dňa otec biskup Gojdič prišiel bez ohlásenia nečakane k redemptoristom. Podľa slov pani Helenky bol ako vždy skromný, milý a pýtal sa jej na manžela, ktorý bol okresným lekárom v Trebišove. Pani Helenka bola v tom čase, vo februári 1950 pri mamke v Michalovciach, kde sa chystala na pôrod. Biskup Pavol sa jej opýtal, či chce dievčatko, lebo 6-ročného Paľka už mala doma. Po odpovedi pani Helenky, že by chcela Veroniku, otec biskup vyslovil tieto slová: „*Požehnávam ti ju, lebo potom ti ju už pozhnať nebudem môcť.*“ Vtedy pani Helenka nerozumela, čo to značí, až po určitom čase, keď sa celá hrôza prenasledovania a mučenia ešte len začala, pani Helenka pochopila, že otec biskup už vtedy vedel, čo všetko ho čaká. On sám nič nepovedal, čo sa deje v rezidencii. Bol krehký, akoby nie z tohto sveta. Takúto pokoru a skromnosť pani Helenka v živote nikdy viac nestretla. Z mamkinho vyprávania, keď pani Helenka mala 26 rokov spomína, že otec biskup spal na doske, že jeho sekretár zavše kúpil balík pomarančov a po Prešove rozdával deťom. Otec biskup išiel za ním pár krokov vzadu a tešil sa z radosti detí.⁴

Príbuzná MVDr. Klára Hrušovská, spomína na biskupa Gojdiča, ako k nim občas prišiel na návštevu. Keď bola malá, často si ju brával do lona. Keď strýko pani Kláry, obľúbený lekár, tragicky zomrel v Prešove, konal sa veľký pohreb. Za pohrebným vozom išla celá rodina a v tých radoch kráčať aj otec biskup Gojdič.

---

⁴ BABJAK, T. M.: Spomienky na bl. vладыку Павла. In: *Gréckokatolícky kalendár 2004*. Košice : BYZANT – Spolok sv. Cyrila a Metoda, 2004, s. 64 – 66.

Tam pani Klára pocítila jeho skromnosť a skutočnú pokoru, ktorá z neho vyžarovala.⁵

Biskup Gojdič a Svedectvá z radov kňazských rodín

Zo svedectva syna a vnuka oo. Alexeja Miroššaya sen. a Alexeja Miroššaya jun., pán Vladimír Teodor Miroššay, poznamenáva: „V našej rodine bol vладыka blahoslavený Pavel Gojdič, čo si len pamätám, vo veľkej úcte a ešte dávno pred blahorečením mal kredit svätosti. Len s tými najkrajšími spomienkami na jeho časté návštevy do vtedajšieho pôsobiska môjho nebohého otca Alexeja jun. sa o ňom v našej rodine hovorilo. Môj otec Alexej sa blahorečenia svojho svätiteľa nedožil. Ale bol o jeho svätosti presvedčený. Bol aj svedkom procesu. Veľmi vzácna je fotografia všetkých našich troch blažených z územia Slovenska /bl. Pavel, bl. Vasil' a bl. Metod Dominik/, kde sú aj moji rodičia a moja najstaršia sestra Mária, ktorá toho času žije v USA. O mojej sestre som napísal aj malý príspevok podľa pravdivého rozprávania mojej nebohej mamy do Slova ešte v roku 1983 – obdobie hlbkej totality, kedy bol biskup Pavel Gojdič „persona non grata“ a nič sa o ňom nesmelo napísať a toľko spomenúť jeho meno. To by komunistickí cenzori zo SÚTI /štátny úrad pre tlač a informácie/ neboli pustili do tlače. Príspevok bol napísaný v apríli 1983 a vyšiel až v júlovom čísle 1983 /mesačník/. Nemohol som sa zmieriť s tým, že pri 95. výročí narodenia nášho umučeného biskupa Pavla o ňom v oficiálnom gréckokatolíckom časopise nič nebude napísané. Kto vedel čítať medzi riadkami, vedel (viem to podľa ohlasov veriacich ľudí a kňazov „čo zostali verní“, ktorí ma poznali a ozvali sa mi), že „šumná“ červená čiapočka „solideo“ je znak biskupa, a že v júli k narodeninám „duchovnému otcovi so solideom na hlave“ doniesli dedinské dievčatá dar – jahody. Samozrejme, že to patrilo bl. Pavlovi. Na to však komunistickí cenzori a ŠtB-áci neprišli a tak sme bolševikom prešli cez rozum. Aspoň takto sme spomenuli nášho martýra.“⁶

V Curriculum vitae o. Alexeja jun. je zaznamenané to, ako otec biskup Pavol Gojdič rád chodieval na Spiš, na odpust do Levoče ako aj do farností tohto dekanátu – do Olšavice, Torysiiek, a Nižných Repáš. Do farnosti o. Alexeja jun., prichádzal väčšinou v lete, v sprievode jeho tajomníka o. ThDr. Vasiľa Hopka ako aj špirituála a profesora Vysokej školy bohosloveckej v Prešove o. Dr. Mirona Podhajeckého. Prichádzal v júli, pred sviatkom svätých apoštolov Petra a Pavla a to najmä preto, aby sa vo svojej skromnosti a pokore vyhol oslavám svojich menín v Prešove. Návšteva otca biskupa bola vždy veľkou a významnou udalosťou, pretože pri bohoslužbách posilňoval veriacich vo viere a oddanosti rímskemu

⁵ Spomína MVDR. Klára Hrušovská, príbuzná blahoslaveného jepiskopa Pavla Gojdiča. Zvukový záznam. In: *Stretnutia s ep. Pavlom, svedectvá*. [cit. 2010-12-10]. Dostupné na internete: <<http://www.gojdic.wbl.sk/Stretnutia-s-ep-Pavlom-svedectva.html>>.

⁶ *Písomné svedectvo Vladimíra Teodora Miroššaya*. E-mailová komunikácia, 19. 10. 2011.

prestolu. Stretnutia s miestnymi veriacimi boli srdečné a mali rodinnú atmosféru. Prostota zbožného ľudu mu imponovala a on sa medzi svojimi kňazmi a ovečkami cítil vždy veľmi dobre.⁷

V archíve rodiny Miroššayovcov sa nachádza aj osobný list Pavla Petra Gojdiča o. Alexejovi sen. Otec biskup si tykal s o. Alexejom Miroššayom sen., bol od neho o štyri roky mladší. V liste otec biskup vyjadruje potešenie a radosť z pripravovanej svadby Iucky M. /dom. Meno Eleny *1920, +1998/, neb. krstnej mamy vnuka o. Alexeja Miroššaya sen., s Dr. Antonom Pivarníkom v novembri 1945. V závere listu sa zmieňuje o synovi Gabrielovi Miroššayovi /*1923, +2007/, dlhoročnom protagonistovi Prešovského katedrálneho zboru, vtedy bohoslovcovi v Olomouci a o jeho stretnutí s ním. Príznačnou pre biskupa Pavla je jeho dobrosrdečnosť, keďže novomanželom "žehná obidvoma rukami".⁸

Svedectvo z Ruských Pekľan a Cigelky

Ruské Pekľany boli pre biskupa Pavla Petra Gojdiča miestom narodenia a krátkeho dvojročného detstva. Na rodný domov nezapadol ani po rokoch a rád prichádzal do domu, v ktorom prežil svoje prvé dva roky.

Po odsťahovaní sa kňazskej rodiny Gojdičovcov do novej farnosti v okrese Bardejov, rodný dom otca biskupa Gojdiča v roku 1908 po návrate z Ameriky kúpil pán Ján Vaško, otec pani Anny Gumanovej. V súčasnosti má dom troch majiteľov. Sú to deti už nebohej pani Anny Gumanovej, dcéry: Hanka, Helena a syn Jozef Guman.⁹

V spomienkach nebohej pani Anny Gumanovej je na základe zvukového záznamu zachytené svedectvo o strome – maličknej jabloni, ktorá stála pri dome, ale neprinášala bohatú úrodu. Otec Anny Gumanovej chcel zrezať túto jabloň, lebo nerodila dobré jablká. Avšak Peter Gojdič, vravel jej otcovi, aby ju nechal žiť. Otec biskup Gojdič navštevoval rodinu pani Anny Gumanovej trikrát do roka. Pri poslednej návšteve im hovoril, aby nechali tento strom žiť dovtedy, pokým bude bez ohľadu na to, či bude rodiť alebo nie, len nech mu darujú život. Po rokoch prišiel k rodine Gumanovej na návštevu jeden pán a oznámil im, či vedia, že biskup Gojdič zomrel. Oni odpovedali, že o tom nevedia. Tak sa rozprávali, či to

---

⁷ CURRICULUM VITAE o. Alexej Mirošsay, jun. zo dňa 23. mája 1996 v Brezine. In: https://picasaweb.google.com/112097427738634523031/O_ALEXEJ_MIROSSAY_JR?authkey=Gv1sRgCluQu6nL9rn2LA#5160157661626991490. (19. 10. 2011).

⁸ *Písomné svedectvo Vladimíra Teodora Miroššaya*. E-mailová komunikácia, 19. 10. 2011.

⁹ *Osobné svedectvo pani Heleny Fejerčákovej, rod. Gumanovej*. Prešov, 11. 03. 2012.

nebolo vtedy, keď sa im zlomila jabloň. Prišli na to, že v tú noc, keď biskup Gojdič zomrel, sa spomínaná jabloň zlomila.¹⁰

Hoci sa biskup Pavol Peter Gojdič narodil v Ruských Pekľanoch, svoje detstvo ako aj počiatočné školské roky prežil na fare v Cigelke. Do Cigelky rád prichádzal aj ako biskup, navštevoval faru ale aj Chrám sv. Kozmu a Damiána, v ktorom dňa 28. augusta 1911 slúžil svoju prvú svätú liturgiu. Pani M. Macejková, veriaca z Cigelky, spomína na udalosť, keď sa v roku 1949 realizovalo vy-maľovanie chrámu. Vtedy preosvietení otec biskup Pavol dal na pamiatku pre všetkých veriacich z Cigelky na pravú stranu chrámu namaľovať obraz svätého apoštola Pavla. Náklady súvisiace s týmto dielom prevzal na seba. V hlbokkej pokore a skromnosti ani len nedovolil, aby bolo pod obrazom napísané jeho meno, pretože vraj „ľudia aj tak budú vedieť, kto to dal urobiť“. Žiaľ onedlho nato prišlo prenasledovanie cirkvi a pre mnohých je tajomstvo, od koho je táto pamiatka obrazu svätého apoštola Pavla v cigelskom chráme. Je preto na mieste vyjaviť tak domácim Cigelčanom ako aj ostatným veriacim, od koho sa pamiatka tohto obrazu v chráme nachádza.¹¹

Biskup Gojdič a Svedectvá z radov veriacich

Osobité miesto v srdci otca biskupa mali veriaci. S mnohými sa stretával v ich rodných dedinách počas pastoračných vizitácií farností, príp. posviacky novovybudovaného či obnoveného chrámu.

Biskupa Pavla Petra Gojdiča všade vítali so slzami radosti, spevmi, radostným volaním a potleskom. V každej obci najprv navštívil chrám, v ktorom sa zdržal krátku chvíľu pred kivotom v hlbokom vďakyvzdávaní a potom začal kázať.¹² Nebolo tomu ináč ani v severovýchodnej dedinke Becherov, ktorú biskup Pavol Gojdič navštívil v 30-tich rokoch. V *Pamätnej knihe obce Becherov* z roku 1933 sa v oddiele: „*Biskupská návšteva*“ („*Епископское навствление*“) podrobne opisuje táto návšteva. Okrem nej sa tu spomínajú aj biskupské návštevy troch jeho predchodcov: gréckokatolíckeho biskupa Mikuláša Tótha, istého (meno neuvedené) rímskokatolíckeho biskupa košického a križevackého gréckokatolíckeho biskupa Dionýza Nyáradyho. Biskup Pavol Peter Gojdič ako štvrtý (v poradí návštevy biskupov) navštívil v Becherove chrám, ktorý zároveň posvätil a tiež

¹⁰ Anna Gumanová – spomína. Anna Gumanová II. časť. Zvukový záznam. In: *Stretnutia s ep. Pavlom, svedectvá*. [cit. 2010-12-10]. Dostupné na internete: <http://www.gojdic.wbl.sk/Stretnutia-s-ep-Pavlom-svedectva.html>.

¹¹ MACEJČEKOVÁ, M.: Obraz apostola Pavla na pamiatku od bl. jepiskopa Pavla. In: *Artos*. Čabiny : Gréckokatolícky farský úrad, 2008 roč. 2, č. 3. s. 16 – 17.

¹² POTAŠ, M.: *Dar lásky, spomienky na biskupa Pavla Gojdiča, OSBM*. Prešov : Vydavateľstvo USPO, 1999, s. 89 – 90.

faru a školu: „Высокопреосв. епископ во се время живущий въ Пряшове Павелъ Гойдичъ, который родился (ростнул)¹³ можно повести межи нами въ сели Цигелька, где его отецъ за долги roky был приходником, где жилъ с народомъ въ любви, ласки народъ его и доднес споминае...Мамка его ищи днес въ Пряшови при нем живетъ въ добромъ положеніи...Церковный урядъ обновилъ церковь и на посвященія храму Божого просили Высокопр. епископа... Коли на тотъ день рано о 10 часи со своими сопровождающими появился, народъ уже о девятой години с процессиов очековалъ ниже села коло Тутковго креста, где при кресту становился, помолился с народомъ въ процессии. Спиваючи Богородичны песни пришли къ церковной дорози, где при першой украшеной капуре прияхъ его отецъ и деканъ Алексій Мыдлик. У храми Божомъ былъ приятый о. Мыдликомъ (Николаёмъ) тутишнимъ приходникомъ. През церковь идучи спивали писнь: „Вошел еси архіерею въ церковь Божию.“ При великомъ олтари Преосв. владыка приклякъ, помолился. По сему облекся въ церковну еп. одежду и начались благословенія церкви. По благословеніямъ по освященіи церкви при асистенціи двохъ священниковъ и двохъ диаконовъ зачалася еп. Божественна служба Бога. По служби Божой его Преос. держалъ проповідь,...подяковалъ вирникамъ за ихъ трудъ за милодары, которыя жертвовали за преукрашеніе церкви. По сему былъ обидъ на фари. Обидъ былъ устроеный за грошы бехеровскихъ вирниковъ. В 3 часа пополудни, т. е. по окончаніи обиды Преосв. со всеми гостями посетилъ тутишню школу, где диты очековали Преосв. владыку...“¹⁴

Nádherne spomienky na otca biskupa Gojdiča zaznamenáva aj Štefan Marínčák, rodák z Fulianky, ktorý ho mal možnosť viackrát vidieť zblízka či už v ľudovej cirkevnej škole, v katedrále alebo aj v biskupskej rezidencii. Otec Štefana Marínčáka podľa potreby dopĺňal v rezidencii zásoby dreva, či zemiakov alebo kapusty, lebo kapustu si v tom čase každá domácnosť v meste nakladala sama. „Raz, keď sme takto zložili z voza kapustu, matka o. biskupa, ktorá dozerala na chod domácnosti, a bola to rázna, energická pani, pozvala nás hore a tam otvorila dvere do izbičky o. biskupa a divným rozhorčením, s trochu rozpakov, ale aj materinskej hrdosti oslovila otca: „«No len sa pozrite! Čo mám s ním robiť?»» Otvorila skriňu: «Včera tu ešte bolo dvojce nohavíc a dnes už len jedny. Zase ich komusi daroval.» Ešte čosi sa s otcom rozprávali, ale ja som už nevnímал. Mal som detské predstavy z rozprávok o tom, ako bývajú princovia a veľmoži, medzi ktorých som vo svojej detskej predstavivosti rátal aj otca biskupa. A tu? Na stene veľký kríž, pod ním kľakadlo, ďalej malý stolík a drevená stolička.

¹³ Biskup Gojdič sa narodil 17. júla 1888 v Ruských Pekľanoch, avšak od svojich 2 rokov vyrastal v dedinke Cigelka, kde jeho otec pôsobil ako miestny duchovný. (pozn. prekladateľa: I.H.)

¹⁴ FARINIČ, A.: *Pamätná kniha obce Becherov*. Becherov, 1933, s. 31 – 38.

Potom skriňa a železná posteľ. Ani stopy po nádhere, ktorú som obdivoval v katedrále pri obrade. Bol som celý zmätený a ani som nevedel, ako chutí zákusok, ktorý mi matka o biskupa strčila do ruky. Po tejto skúsenosti som už pozornejšie sledoval a počúval vždy, keď sa doma o otcovi biskupovi rozprávalo.“¹⁵

Najnavštevovanejším miestom biskupa Gojdiča v Prešove bola mestská štvrť zvaná vtedy ľudovo Argentína (za ihriskom Tatrana). Tu poznal takmer každú rodinu s jej radosťami i starosťami. V čase hospodárskej krízy v rokoch 1929 – 1934 malo veľmi málo obyvateľov Argentíny stálu prácu. Napriek veľkej biede otec biskup mnohých potešoval a pomáhal aj takým spôsobom, že dokonca niektorým sprostredkoval prechodnú prácu (napr. niektorých chlapcov odporúčal do učenia u remeselníkov), chorým posielal známeho lekára. Len čo sa v tejto štvrti ukázal, bol obklopený deťmi, z ktorých mnohé poznal po mene. V jeho vrecku sa vždy našlo jablko, nejaký halierik či obrázok a samozrejme pre každého pohladenie. Najviac však pozoroval rodiny s dorastajúcimi dievčatami, z ktorých mnohé vďaka jeho pričineniu pracovali v školách, alumneu, príp. vykonávali prácu pomocnice v rodinách známych profesorov a advokátov. Častokrát by bol viaceré z nich čakal nešťastný osud. Otec biskup ich pred ním takto zachraňoval. V Argentíne ho volali anjelom. Neskôr, v roku 1942, keď pán Štefan Marinčák slúžil v tamojších kasárňach, mu niekoľkí ľudia tieto udalosti potvrdili, no práce v tom čase už bolo viac a bieda ustupovala aj z Argentíny.¹⁶

Jedna zo sirôt, prichýlená v prešovskom sirotinci, bola Anna Vargová. S láskou si spomínala na stretnutia s biskupom Pavlom Gojdičom, ktoré jej navždy utkveli v pamäti. Narodila sa v obci Kružlov. Už ako dvojročná ostala sirotou. S otcom biskupom Pavlom Gojdičom sa prvýkrát stretla na jar roku 1934 na poli, na ktorom bola so svojou sestrou a starými rodičmi. V tom čase otec biskup požehnával pole, aby bola dobrá úroda a na stole bolo viac chleba. Ďalšie príjemné stretnutie s biskupom zažila aj v jeseni. Vtedy otec biskup Gojdič prišiel k jej starému otcovi a navrhol mu, aby ju priviedol do sirotinca. Prijali ju s podmienkou, že sa bude dobre učiť a potom bude môcť ďalej študovať. Zmaturovala v roku 1945 a on vtedy každého z triedy obdaroval modlitebnou knihou. Biskup Gojdič navštevoval sirotinec skoro každý týždeň. Spolupracovníci o ňom hovorili, že má rozdvojené srdce – jedna polovica je v rezidencii, druhá v sirotinci. Prešovčania si ho vážili za skutky a činy, ktoré vykonal aj počas vojny pri zásobovaní. Najprv išiel sirotinec, potom nemocnica a internát. Dňa 20. decembra 1944

¹⁵ MARINČÁK, Š.: Moje spomienky. K 105. výročiu narodenia o. biskupa Pavla Gojdiča. In: *Gréckokatolícky kalendár 1993*. Michalovce : BYZANT – Spolok svätého Cyrila a Metoda, 1993, s. 43.

¹⁶ MARINČÁK, Š.: Moje spomienky. K 105. výročiu narodenia o. biskupa Pavla Gojdiča. In: *Gréckokatolícky kalendár 1993*. Michalovce : BYZANT – Spolok sv. Cyrila a Metoda, 1993, s. 43.

v čase jeden a štvrťhodinového náletu na mesto Prešov, kedy si bombardovanie vyžiadalo veľa ľudských životov pani Anna Vargová je presvedčená, že ich vtedy určite ochránila Panna Mária a modlitby otca biskupa. Keď prišli do kaplnky, stali sa svedkami ďalšieho zázraku. Kaplnka zostala celá. Otec biskup potom všetky siroty a dve sestry zobral do rezidencie, ktorá sa im stala úkrytom aj počas prechodu frontu. Pani Anna Vargová po rokoch sirotinec nenazýva sirotincom, ale svojím druhým rodným domovom.¹⁷

Svedectvo viery o tom, ako sa k biskupovi Pavlovi Petrovi Gojdičovi prostredníctvom o. Vasiľa Hopka (vtedy ešte len kňaza) dostala pani Anna Boháčová z Nižného Tvarožca, okr. Bardejov, je dojímavou zaznamenanou pod názvom *Bola to Božia prozreteľnosť*. Pani Anna sa narodila v chudobnej sedliackej rodine, mala troch súrodencov. Malé gazdovstvo nemohlo užiť početnejšiu rodinu, preto ich otec sa rozhodol skúsiť šťastie v Amerike. Na cestu si vypožičal a ako zálohu dal dom a pár roľčiek, čo mali. Otec sa akosi do USA nedostal, avšak loď, na ktorej boli viacerí z dediny, ich zaviezla do Južnej Ameriky, do Argentíny, ktorá v tých časoch prežívala tiež hospodársku krízu. Na nebohú matku začali dobiedzať veritelia, no otec neposlal ani jeden dolár. Matka sama so štyrmi malými deťmi sa desať rokov snažila udržať to malé gazdovstvo, ale nedokázala obrábať kameň a neúrodné roľčky tak, aby mohla užiť deti a pritom vracať dlhy a splácať úroky. Preto sa rozhodla všetko prediť, vrátiť dlhy a v jari 1939 sa presťahovať do Prešova. Myslela si, že tam ľahšie vychová deti. Najstaršia sestra mala šesťnásť, pani Anne v tom čase bolo štrnásť rokov. Obe sestry už neboli školopovinné, tak spolu s matkou chodili pracovať každý deň od skorého rána do večera do „Bulgarov“ na miesto dnešnej mestskej haly. V lete to bolo dobré, lebo mali prácu a tým aj zaopatrenie. Ale leto ubehlo a nadišla zima. Pred Vianocami pani Anna išla ku svätej spovedi a po vyspovedaní sa jej duchovný otec spýtal: „Skadial si, dievčatko, lebo ja vidím, že ty nie si z Prešova. Ja som mu v krátkosti povedala odkiaľ som a ako som sa dostala do Prešova. On mi na to povedal, že on je z neďalekého Hrabského a spýtal sa ma, či už máme na Vianoce všetko pripravené, či už pečieme koláče a či budeme mať pekného „Jezulanka“. Ja som mu v pravde povedala, že na Jezulanka a na koláče nemáme, tak že narodenie Pána oslávime hoci chudobne, ale krásne a nábožne. Potom mi povedal, aby som ho po skončení služby Božej počkala pri spovedelnici. Prišiel ku mne a do vreckovky mi zabalil 50 Kčs so slovami: „Daj mamke, aby vám napiekla koláče a kúpila Jezulanka a povedz mi, kde to presne bývate, ja sa ku vám prídem pozrieť.“ Nadičktovala som mu našu adresu, pekne podakovala a celá natešená utekala domov. Na tie

---

¹⁷ VARGOVÁ, A.: Moje stretnutia s biskupom Pavlom. In: *Gréckokatolícky kalendár 1999*. Košice : BYZANT – Spolok sv. Cyrila a Metoda, 1998, s. 65 – 66.

časy 50 Kčs bolo veľa peňazí. Na 50 Kčs sme všetky tri museli pracovať viac ako týždeň. Mamka hoci bola rada, predsá mi vytykala, že som to nemala prijať, lebo že neviem, ktorý duchovný otec mi to dal. Môžem však povedať, že to boli moje najkrajšie Vianoce za detských čias. Vtedy ku nám iste prišiel Ježiško. Duchovný otec na návštevu neprišiel, ale po Vianociach prišiel list, aby mamka v určený deň prišla na biskupský úrad. Tá chuderka s plačom sa ma pýtovala či som niečo zlé nepovedala, alebo nevykonala a so strachom odišla. Na biskupskom úrade ju prijal otec biskup Pavol Peter Gojdič za prítomnosti budúceho biskupa, vtedy ešte duchovného otca Vasil'a. Hopku, ktorý bol týmto duchovným otcom, u ktorého som bola pri svätej spovedi. Pekne sa s ňou porozprávali, znovu s ňou prebrali celý náš život a pri rozlúčke jej otec P. P. Gojdič dal 150 Kčs so slovami, aby sme do jari vydržali. Mamka celá roztrasená peniaze nechcela prijať, ale z očí otca biskupa vyžarovala taká láska a dobrota, že ich s vďakou prijala. Ako na odplatu sa ponúkla, že príde ich odpracovať pri jarnom upratovaní biskupského úradu. Do jari sme šťastne prežili. Mamka ostala ďalej pracovať u „Bulgarov“. Ja so sestrou sme si našli prácu v „Maguri“ a náš život sa postupne upravil a polepšil.“¹⁸

Svedectvá veriacich po blahorečení biskupa Gojdiča

Vďačnosť je vyjadrením úcty. Dôkazom tejto úcty sú aj ďalšie svedectvá úzko späté s menom nášho blahoslaveného biskupa-mučeníka. Vznešený sarkofág s relikviami blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča je uložený v bočnej kaplnke Katedrálneho chrámu Svätého kríža, kde sa pravidelne konajú aj modlitbové stretnutia a veriaci radi prichádzajú uctiť si jeho pamiatku a prosieť o jeho príhovor u Boha¹⁹.

Ako ďalšie silné svedectvo na príhovor blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča opisuje pani Emília Kovaľová z obce Šemetkovce: „Po prepustení z práce (miesto upratovačky) na svidníckej základnej škole v roku 2004, som zostala doma. V tom čase ako nezamestnaná vdova (manžel mi zomrel pred štyrmi rokmi) som potrebovala finančne pomôcť dcére Ivane, ktorá študovala súčasne dve vysoké školy na Prešovskej univerzite. Bola to neľahká situácia, častokrát o sebazapieraní a obete, avšak v dôvere Bohu, že on vidí každému priamo do srdca. S dcérou sme sa zvykli každého 17-teho v mesiaci modlievať k blahoslavenému biskupovi Pavlovi Petrovi Gojdičovi pobožnosť molebenu.

¹⁸ BOHÁČOVÁ, A.: *Svedectvá viery. Bola to Božia prozreteľnosť*. <http://gojdic.wbl.sk/Gojdic-spomienky_002.jpg>. (21. 03. 2013).

¹⁹ ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup – mučeník Pavol Peter Gojdič OSBM vo svetle výročí (100 rokov od kňazskej vysviacky a 10 rokov od beatifikácie). In: CORANIČ, J. – KOPRIVNÁKOVÁ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí II*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, 2012, s. 124.

Kedže dcéra študovala v Prešove, častokrát chodievala prosiť za moju prácu a pomoc k relikviám blahoslaveného biskupa do prešovskej katedrály. Boh, na príhovor blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča, vypočul tieto prosby a po viac ako polroku, dňa 17. februára 2005, som v sviadníckych Podduklianskych novinách našla inzerát ohľadom práce predavačky v PNS. Po telefonickom skontaktovaní sa s majiteľom daného PNS, mi Pán požehnal nielen prácu, ale aj dobrého pána vedúceho, ktorý žije kresťanským životom. V tejto práci pracujem doteraz a som vďačná.“²⁰

A aj na stránkach časopisu gréckokatolíckej cirkvi *Slovo* z roku 2010 je opísané povzbudivé svedectvo pod názvom *Ďakujem* od pani Márie. Okrem vďačnosti Bohu za všetky milosti, ktoré jej a celej rodine udelil cez kňazov, pani Mária vo svojom živote obzvlášť ďakuje za biskupa Pavla Petra Gojdiča. Hoci sa s ním už osobne nestretla, často prosila pri jeho hrobe v Katedrálnom chráme sv. Jána Krstiteľa v Prešove o dobrú prácu v dobrom kolektíve, keďže po dlhoročnej materskej chcela pracovať vo svojom odbore. Bol to pre ňu zázrak, keď dostala prácu. Až neskôr si uvedomila, že pracuje v cirkevnom gymnáziu, ktoré nesie meno blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča.²¹

S dátumom prvej medzinárodnej vedeckej konferencie Gréckokatolícka cirkev vo svetle výročí I. (4. november 2008) sa zároveň spája aj siedme výročie blahorečenia biskupa Pavla Petra Gojdiča a rehoľného kňaza Metoda Dominika Trčku v Ríme. Číslo sedem má hlbokú symboliku a v biblickom význame znamená plnosť. Tento významný historický dátum je dátumom aj mojich osobných dejín, kedy mi Pán požehnal čas spoznania sa s mojím budúcim manželom. Biskupovo heslo, ktorému on ostal verný až do konca svojho pozemského života: „Boh je láska, milujme ho!“, obsiahnuté v časti Prvého Jánovho listu: „A my, čo sme uverili, spoznali sme lásku, akú má Boh k nám. Boh je láska; a kto ostáva v láske, ostáva v Bohu a Boh ostáva v ňom“ (1 Jn 4, 16) sa stalo mottom na svadobnom oznámení o uzavretí kňazského manželstva, do ktorého ma Boh na príhovor nášho blahoslaveného pozval, aby sa oslávil aj skrze toto svedectvo – svedectvo o Božej vernosti a láske. Vďačím Bohu za dar kňazského manželstva a rodiny²².

Spomienka na profesora Petra Šturáka

²⁰ Osobné svedectvo pani Emílie Kovaľovej. Šemetkovce, 17. 03. 2013.

²¹ Ďakujem. In: *Slovo – časopis gréckokatolíckej cirkvi*. Prešov : Petra, n. o., 2010, roč. 42, č. 7. s. 19.

²² Osobné svedectvo Ivany Halgašovej. Prešov, 17. 03. 2011.

Profesor Peter Šturák²³, významný slovenský gréckokatolícky kňaz, univerzitný profesor a cirkevný historik, ktorý väčšinu svojej profesionálnej kariéry spojil s Gréckokatolíckou teologickou fakultou Prešovskej univerzity v Prešove, v roku 1997 obhájil licenciátnu prácu *Otec biskup Pavol Gojdič, OSBM* vydanú vo Vydavateľstve Michala Vaška. V nej rozobral život prešovského gréckokatolíckeho biskupa Pavla Gojdiča v dejinných súvislostiach, na podklade vykreslenia spoločensko-náboženských pomerov na Slovensku v rokoch 1918 - 1960, sledujúc pritom situáciu v Prešovskej eparchii, ktorej sa dotkli zmeny v dôsledku nástupu pravoslavizačných štruktúr a následnej likvidácie Gréckokatolíckej cirkvi spojenej s uväznením, odsúdením a mučeníckou smrťou jej pastiera. O dva roky neskôr ukončil doktorské štúdium s obhajobou práce *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*.

Ako jeho doktorandka som mala možnosť vnímať ho predovšetkým nielen ako erudovaného profesora znalého historickej problematiky o našej Gréckokatolíckej cirkvi, no aj ako človeka s veľkým srdcom, pracovným nasadením a húževnatosťou. Pristupoval s pokorou, oddanosťou a otcovskou zodpovednosťou k svojim študentom, prednáškam i pracovným povinnostiam. Snažil sa o rozvoj i zveľaďovanie našej „alma mater“, aby sme sa my študenti cítili na nej ako doma. Hovorieval, že dobré je študovať tam, kde sa cítime doma. A neraz to aj potvrdil, nielen slovom, ale i činom. Pre plnohodnotné uplatnenie človeka v živote nestačí, aby bol iba vysoko erudovaný, ale má byť aj smerovaný k opravdivým hodnotám. Vzdelanie a hodnoty – dve slová, ktoré nesú v sebe jasný odkaz a hĺbku po-

---

²³ Mons. prof. ThDr. Peter Šturák, PhD. (25. február 1964 – 26. máj 2025). Narodil sa v Košiciach a stredoškolské štúdium absolvoval na gymnáziu v Stropkove. Kňazskú vysviacku prijal v Prešove 19. júna 1988. Ako novokňaz nastúpil v rovnakom roku na svoje prvé pôsobisko do farnosti Torysky (okr. Levoča), kde bol taktiež správcom aj filiálnej farnosti Nižné Repaše. Tu zotrval do roku 1999. Popri pastoračnej činnosti absolvoval v rokoch 1995 – 1999 doktorandské štúdium na PAT v Krakove (dnes UPJPII. – Uniwersytet Papieski Jana Pawła II.) v odbore cirkevné dejiny. V roku 1997 získal titul ThLic. a v roku 1999 akademické hodnosti ThDr. a PhD. Následne bol presunutý ako správca do farnosti Sabinov (1999 – 2004), po dvadsiatich rokoch sa tu v roku 2024 stal výpomocným duchovným. Ďalšie akademické vzdelanie si doplnil štúdiom na Katolíckej univerzite v Ružomberku, kde v roku 2003 získal vedecko-pedagogickú hodnosť docenta a v roku 2005 bol menovaný za profesora. Svoju akademickú dráhu začal na Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulte (GBF) Prešovskej univerzity (PU) v roku 1996 ako odborný asistent. Následne pôsobil ako docent (2003 – 2005) a neskôr ako profesor. V rokoch 2004 – 2007 zastával funkciu prorektora PU. Jeho najdlhším pôsobiskom bola funkcia dekana Gréckokatolíckej teologickej fakulty (GTF PU), ktorú vykonával od roku 2007 do roku 2023. Profesor Peter Šturák bol uznávaným odborníkom v oblasti cirkevných dejín, čo dokladá aj jeho publikačná činnosť, napríklad monografie ako *Katakombálna Gréckokatolícka cirkev na Slovensku*. Zomrel po ťažkej chorobe 26. mája 2025 vo veku 61 rokov. In: DUDOVÁ, M.B.: *Opustil nás niekdajší dekan Gréckokatolíckej teologickej fakulty Peter Šturák*. <https://www.unipo.sk/aktuality/49563>. (10. 11. 2025).

solstva, ku ktorému smeruje štúdium na Gréckokatolíckej teologickej fakulte. Počas celej svojej profesionálnej dráhy sa aktívne zaslúžil o jej napredovanie s obetavosťou a vytrvalosťou na viacerých zodpovedných pozíciách. Svojou službou tak dal možnosť mnohým mladým ľuďom formovať sa pre hodnotný a zmysluplný život. Aj jeho život bol svedectvom takéhoto hodnotného a zmysluplného smerovania – v službe viere, vzdelaniu a človeku.²⁴

Záver

Blahoslavený Pavol Peter Gojdič OSBM prešiel na svojej životnej púti rôznymi cestami: cestou študenta, teológa, novokňaza, kaplána, učiteľa, baziliánskeho mnícha, apoštolského administrátora, titulárneho harpašského biskupa ako aj prešovského sídelného biskupa. Avšak ani jedna z týchto ciest ho neodlúčila od pravej cesty, ktorou je Kristus, ktorého on najvernejším spôsobom vyznal počas najväčšieho totalitného režimu nasmerovaného proti činnosti Gréckokatolíckej cirkvi. Vtedy radšej volil cestu utrpenia, pokory a väznenia za cenu zachovania gréckokatolíckej viery namiesto jej zrady. Jeho svedectvo vernosti je prínosom pre dnešného človeka i celé rodiny. V osobe blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča môže aj súčasný človek a rodiny nájsť povzbudenie, posilu, či návod, ktorý určí smer ich cesty za hľadaním pravdivého života viery, odmietajúc tak každú ponuku, ktorá nie je v zhode s láskou k Bohu i blížnemu.

Profesor Peter Šturák (1964 – 2025), zasvätil takmer tri desaťročia svojho života fakulte, ktorá formovala a naďalej formuje absolventov teológie. Ako verný služobník a žiak Krista, opravdivý pokračovateľ diela blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča a sprostredkovateľ vzdelania a zmysluplných hodnôt v zveľaďovaní, rozvoji a napredovaní cirkevného školstva odišiel k svojmu Stvoriteľovi v jubilejnom roku zakončujúc spevy paschálneho obdobia.

„S každým z nás má Boh svoj zámer, na každého z nás sa obracia so svojím povolaním. Rozhodujúce je rozpoznať toto povolanie, vedieť ho prijať, byť mu verným.“ Slovanami blahoslaveného Jána Pavla II., ktoré povedal v septembri 2003 pri tretej apoštolskej ceste v homílii v Banskej Bystrici, možno potvrdiť skutočnosť, že biskup Gojdič ako aj profesor Šturák rozpoznali povolanie, ku ktorému ich Boh pozval, prijali ho a zostali mu verní až do konca svojho života. Obaja tak zanechali po sebe výsledok dobrého boja a verím, že spolu s apoštolom Pavlom z neba volajú: *„Dobrý boj som bojoval, beh som dokončil vieru zachoval. Už mám pripravený veniec spravodlivosti“* (2 Tim 4, 7 – 8a).

---

²⁴ DUDOVÁ, M.B.: Zomrel bývalý dekan Gréckokatolíckej teologickej fakulty PU Peter Šturák. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20250527002> (10. 11. 2025)

BIBLIOGRAFIA

- Anna Gumanová – spomína. Anna Gumanová II. časť. Zvukový záznam. In: *Stretnutia s ep. Pavlom, svedectvá*. [cit. 2010-12-10]. Dostupné na internete: <<http://www.gojdic.wbl.sk/Stretnutia-s-ep-Pavlom-svedectva.html>>.
- BABJÁK, T. M.: Spomienky na bl. vladyku Pavla. In: *Gréckokatolícky kalendár 2004*. Košice : BYZANT – Spolok sv. Cyrila a Metoda, 2003. s. 64 – 66 (137 s.). ISBN 80-85581-30-2.
- Blahoslavený Pavol Peter Gojdič, OSBM, Biskup-mučeník (1888 – 1960). In: http://test.grkatpo.sk/?pavol_peter_gojdic. (27. 01. 2012).
- BOHÁČOVÁ, A.: *Svedectvá viery. Bola to Božia prozreteľnosť*. <http://gojdic.wbl.sk/Gojdic-spomienky_002.jpg>. (21. 03. 2013).
- Curriculum vitae o. Alexej Mirossay, jun. zo dňa 23. mája 1996 v Brezine. https://picasaweb.google.com/112097427738634523031/O_ALEXEJ_MIROSSAY_JR?authkey=Gv1sRgCluQu6nL9rn2LA#5160157661626991490. (19. 10. 2011).
- DUDOVÁ, M. B.: *Opustil nás niekdajší dekan Gréckokatolíckej teologickej fakulty Peter Šturák*. <https://www.unipo.sk/aktuality/49563>. (10.11.2025).
- DUDOVÁ, M.B.: *Zomrel bývalý dekan Gréckokatolíckej teologickej fakulty PU Peter Šturák*. In: <https://www.tkkbs.sk/view.php?cislocianku=20250527002>. (10. 11. 2025).
- Ďakujem. In: *Slovo, časopis gréckokatolíckej cirkvi*. Prešov : Petra, n. o., 2010, roč. 42, č. 7. s. 19. ISSN 1335-7492.
- FARINIČ, A.: *Pamätná kniha obce Becherov*, 1933. 305 s.
- GÁBOR, S.: Historická beatifikácia biskupa kyr Pavla Petra Gojdiča a o. Metoda Dominika Trčku [Rím 4. november 2001]. In: *Slovo, časopis gréckokatolíckej cirkvi*. Prešov : PETRA, 2001, roč. 33, č. 25 – 26, s. 12 – 17. ISSN 1335-7492.
- MACEJČEKOVÁ, M.: *Obraz apostola Pavla na pamiatku od bl. jepiskopa Pavla*. In: *Artos. Čabiny : Gréckokatolícky farský úrad*, 2008 roč. 2, č. 3. s. 16 – 17.
- MARINČÁK, Š.: *Moje spomienky. K 105. výročiu narodenia o. biskupa Pavla Gojdiča*. In: *Gréckokatolícky kalendár 1993*. Michalovce : BYZANT – Spolok sv. Cyrila a Metoda, 1993. s. 43 – 44. ISBN 80-85581-01-9.
- Osobné svedectvo pani Emílie Kovalovej*. Šemetkovce, 17. 03. 2013.
- Osobné svedectvo pani Heleny Fejerčákovej, rod. Gumanovej*. Prešov, 11. 03. 2012.
- Osobné svedectvo Ivany Halgašovej*. Prešov, 17. 03. 2011.
- Písomné svedectvo Vladimíra Teodora Miroššaya*. E-mailová komunikácia, 19. 10. 2011.

- POTAŠ, M.: *Dar lásky, spomienky na biskupa Pavla Gojdiča, OSBM*. Prešov : Vydavateľstvo USPO, 1999. 380 s. ISBN 80-88717-36-1.
- Spomína MVDR. Klára Hrušovská, príbuzná blahoslaveného jepiskopa Pavla Gojdiča. Zvukový záznam. In: *Stretnutia s ep. Pavlom, svedectvá*. [cit. 2010-12-10]. Dostupné na internete: <[http:// www.gojdic.wbl.sk/Stretnutia-s-ep-Pavlom-svedectva.html](http://www.gojdic.wbl.sk/Stretnutia-s-ep-Pavlom-svedectva.html)>.
- Sväté Písmo Starého i Nového Zákona*. Trnava : SSV, 2003. 2623 s. ISBN 80-7162-420-9.
- ŠTURÁK, P.: Blahoslavený biskup – mučeník Pavol Peter Gojdič OSBM vo svetle výročí (100 rokov od kňazskej vysviacky a 10 rokov od beatifikácie). In: CORANIČ, J. – KOPRIVŇÁKOVÁ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí II*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, 2012. s. 124. ISBN 978-80-555-0596-1.
- VARGOVÁ, A.: Moje stretnutia s biskupom Pavlom. In: *Gréckokatolícky kalendár 1999*. Košice : BYZANT – Spolok sv. Cyrila a Metoda, 1998. s. 65 – 66. ISBN 80-85581-19-1.

Historický vývoj vysokoškolského gréckokatolíckeho teologického vzdelávania v Prešove (1880 – 2025)¹

Jaroslav CORANIČ

Abstract

The Greek-Catholic Theological Faculty of the University of Presov is one of the oldest educational institutions of higher education in the city of Presov. Its own history begins in the second half of the 19th century. GTF PU in Presov is a continuation of the Theological Academy, which was founded in 1880 by the Greek-Catholic Bishop of Presov, ThDr. Mikulas Toth, and whose activity was terminated during the violent liquidation of the Greek-Catholic Church in Czechoslovakia in 1950. The study of Catholic theology in Presov was restored as late as 1990, when the faculty was incorporated into the Paul Jozef Safarik University in Kosice. The University of Presov was established on January 1st, 1997, of which the Faculty of Greek-Catholic Theology became a part, and since September 1st, 2005, renamed to Faculty of Greek-Catholic Theology.

Key words: *Greek-Catholic Theological Faculty. Theological Academy. Mikulas Toth. Presov.*

Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove si v roku 2025 pripomenula 145. výročie svojho vzniku. Aj keď predchodkyňa fakulty – Teologická akadémia, bola založená v roku 1880, potreba gréckokatolíckeho teologického vzdelávania v Prešove rezonovala už krátko po vzniku Prešovského gréckokatolíckeho biskupstva niekoľko desaťročí predtým.

Prešovské gréckokatolícke biskupstvo bolo zriadené bulou pápeža Pia VII. *Relata semper* 22. septembra 1818. Ešte Tridentský koncil (1545 – 1563) odporúčal

---

¹ Príspevok je výstupom riešenia projektu KEGA č. 003PU-4/2023 *Proces permanentnej formácie absolventov teológie ako súčasť celoživotného vzdelávania.*

aby boli v každom biskupstve zriadené kňazské semináre pre formáciu a výchovu kňazského dorastu.² Hoci sa tieto dekréty priamo nevzťahovali na východné katolícke, resp. gréckokatolícke biskupstvá (eparchie), predsa v mnohých z nich boli semináre zriaďované. Pri vzniku Prešovského biskupstva (eparchie) však nedošlo k zriadeniu kňazského seminára. Hlavným dôvodom bol predovšetkým nedostatok finančných prostriedkov potrebných pre jeho zriadenie. Bohoslovci tohto biskupstva preto študovali v rôznych seminároch habsburskej monarchie, najmä v Užhorode, Pešti (po r. 1873 v Budapešti), Viedni či Ostrihome.³ Prvý prešovský gréckokatolícky biskup Gregor Tarkovič (1818 – 1841) zriadil pre zabezpečenie teologického štúdia bohoslovcov v seminároch iných katolíckych biskupstiev samostatný seminárny fond. Finančné prostriedky boli získané aj zo seminárneho fondu Mukačevskej gréckokatolíckej kapituly a zo sumy pridelennej zo štátneho religiózneho fondu.⁴ Ani druhému prešovskému biskupovi Jozefovi Gagancovi (1843 – 1875) sa nepodarilo založiť vlastný kňazský seminár. Všemožne však podporoval vzdelávanie budúcich kňazov a posielal ich na štúdia do viacerých seminárov v monarchii. Najnadanejší kandidáti kňazského povolania pochádzajúci z Prešovskej eparchie študovali na popredných teologických akadémiách a seminároch, napr. v tzv. Frintaneu (Inštitúte svätého Augustína) vo Viedni⁵ alebo na Teologickej fakulte Kráľovskej univerzity

² Na 23. zasadnutí koncilu (15. 7. 1563) bol prijatý dekrét „*Quum adolescentium aetas*“, ktorý upravoval záležitosti kňazského vzdelávania. Podľa tohto dekrétu bolo odporúčané, aby každý diecézny biskup vybudoval vo svojej diecéze seminár, v ktorom sa budú od útlej mladosti (od dvanástich rokov) vychovávať budúci kňazi. Viz. napr.: https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/1545-1563_Concilium_Tridentinum_Canones_et DECRETA_LT.pdf; KUŠNIRÁKOVÁ, I.: *Piae foundationes. Zbožné fundácie a ich význam pre rozvoj uhorskej spoločnosti v ranom novoveku*. Bratislava 2009, s. 100.

³ ŠTURÁK, P.: Michal Kotradov – kňaz, kanonik, pedagóg, publicista, aktivista na poli vzdelanosti a cirkvi, rektor kňazského seminára. In: *Dejiny cirkevného gréckokatolíckeho školstva na Slovensku I*. Prešov : GTF PU, 2007, s. 39; PAPP, Š.: Kde sa učili a študovali naši kňazi. In: *Gréckokatolícky kalendár*. Prešov 1985, s. 123; ПАПП, С.: Богослови Мукачівської єпархії на студіях у Трнавi i на інших університетах. In: *Gréckokatolícky kalendár 1985*, s. 135 – 140; VASIL, C.: Predstavitelia Mukačevského gréckokatolíckeho biskupstva v 17. a 18. storočí a Trnavská univerzita. In: *Trnavská univerzita 1635 – 1777. Referáty zo seminára k 360. výročiu založenia* (zostavil Jozef Šimončíč). Trnava 1996, s. 106 – 107.

⁴ DUCHNOVIČ, A.: *Chronologičeskaja istoria slavnojj eparchii Prjaševskoj ot jeja načala do pervaho episkopa Grigorija Tarkoviča*. Sankt Peterburg 1877, s. 61 – 62.

⁵ Frintaneum, alebo tiež Augustineum, plným názvom K. u. K. höheres Weltpriesterbil-dungsinstitut zum hl. Augustin bol teologický inštitút ktorého náplňou bolo vyššie vzdelávanie diecéznych (nie rádových) kňazov, ktorý fungoval v rokoch 1816 – 1918 vo Viedni v zrušenom kláštore sv. Augustína v Hofburgu. Bol určený pre absolventov teológie, ktorí sa tu usilovali o získanie doktorátu z teológie. Inštitút bol založený cisárom Františkom I. na podnet kňaza a neskoršieho sanktpöltenského biskupa českého pôvodu Jakuba Frinta (1766 – 1834), preto boli jeho študenti, resp. absolventi označovaní aj ako frintanisti. Študovali tu napr. prešovskí gréckokatolícki biskupi Dr. Mikuláš Tóth, Dr. Ján Vályi, Dr.

v Pešti. Založiť vlastný seminár sa podarilo uskutočniť v poradí tretiemu biskupovi na prešovskom biskupskom stolci Dr. Mikulášovi Tóthovi (1876 – 1882).

Biskup Mikuláš Tóth bol presvedčený o dôležitosti vlastných inštitúcií na výchovu mladého duchovenstva, ktoré považoval za dôležité náboženské a kultúrne centrá biskupstva. Už krátko po svojom nástupe do biskupského kresla v roku 1877 adresoval cisárskej kancelárii žiadosť o potrebe založenia vlastného seminára a teologickej akadémie.⁶ V liste opisuje, že od doby zriadenia biskupstva až do súčasnosti nebola dostatočne vyriešená otázka výchovy vlastného kléru. V žiadosti poukazuje na to, že teologické štúdiá bohoslovcov Prešovského biskupstva prebiehajú mimo biskupstva, čo podľa jeho osobného názoru nie je dobré ani pre kňazov ani pre veriacich. M. Tóth ďalej poznamenáva, že budúci kňazi napr. často nepoznajú územie svojho biskupstva, a ani miestne pomery veriacich. V liste taktiež pripomína, že aj on sám má neľahkú úlohu, kedy často bez osobného poznania pováh, charakterov, vzdelania a ďalších predispozícií bohoslovcov, je pre neho veľmi ťažké ich vhodne umiestniť na konkrétne miesta v biskupstve. Prízvukuje tiež, že existencia vlastného seminára by spôsobila zvýšenie počtu kandidátov pre kňazské povolanie. Pripomína, že až vtedy budú môcť byť splnené všetky štátno-verejné požiadavky pre rozvoj biskupstva, keď bude zriadený kňazský seminár. V závere listu biskup informuje o už vykonaných krokoch k zrealizovaniu tejto myšlienky a úctivo očakáva povolenie so základinou na stavbu seminára.⁷

Osobná iniciatíva biskupa M. Tótha bola napokon úspešná, na založenia seminára dostal z cirkevného fondu 2.300 zlatých florénov. Biskup pre potreby seminára odkúpil koncom roka 1877 dom s veľkou záhradou šľachtickej rodiny Pongrátz-Péchy, ktoré sa nachádzali v blízkosti prešovského katedrálneho chrámu sv. Jána Krstiteľa. V kúpno-predajnej zmluve sa spomína cena domu s nádvorím a záhradou, ktorá činila spolu 10.000 florénov, ktorá bola s povolením ministerstva cirkevných vecí a školstva zaplatená z cirkevného fondu a doplnená z fondu biskupskej knižnice.⁸ Čiastočne upravenú budovu seminára spolu s teologickou akadémiou posvätil biskup Dr. Mikuláš Tóth za prítomnosti členov Prešovskej kapituly, veriaceho ľudu a obyvateľov mesta Prešov 12. septembra 1880.

Štefan Novák, ale aj kanonici Prešovskej kapituly Bazil Hučko, Vojtech Jamnický, Elemír Berecký, Ernest Homičko.

⁶ AGAP, Bežná agenda, Spisy, rok 1879, inv. č. 395, sign. 2751 (žiadosť bola cisárskej kancelárii adresovaná 19. novembra 1877).

⁷ Tamže.

⁸ JAMBOR, P.: *Formácia bohoslovcov Prešovskej eparchie na začiatku 20. storočia*. Diplomová práca. GTF PU v Prešove. Prešov 2013, s. 25.

Budova akadémie stála takmer celých sto rokov v centre Prešova na mieste dnešného nového divadla Jonáša Záborského a hotela Dukla. V školskom roku 1880/81 sa začalo vyučovanie pre seminaristov 3. a 4. ročníka, ktorí boli do Prešova preložení z Užhorodu, Ostrihomu a Budapešti. V seminári boli taktiež umiestnení žiaci 7. a 8. ročníka prešovského Kráľovského gymnázia, ktorí uvažovali o budúcom štúdiu teológie na akadémii.⁹ Po úspešnom ukončení gymnaziálneho štúdia a maturite mali znova žiadať o definitívne prijatie do seminára.¹⁰

Prvým riaditeľom (dekanom) teologickej akadémie, resp. teologického lýcea sa stal kanonik Prešovskej kapituly Štefan Rojkovič (1813 – 1887), ktorý súčasne na škole prednášal aj morálnu a pastorálnu teológiu. Ďalšími členmi prvého profesorského zboru boli: Michal Kotradov (liturgická teológia), Vojtech Janický (dogmatická teológia), Kornel Kovalický (biblická teológia), Alexej Tóth (cirkevné právo), Ján Gojdič (liturgický/cirkevnoslovanský jazyk) a Konštantín Smoligovič (občianske/civilné právo).¹¹

Zriadením akadémie a seminára sa súčasne začala aj kňazská formácia bohoslovcov Prešovského gréckokatolíckeho biskupstva. V prvý školský rok 1880/1881 tretí a štvrtý ročník tvorili vracajúci sa bohoslovci Prešovského biskupstva z cudzích seminárov. Z užhorodského seminára prišli Irenej Chanát, Emanuel Mankovics, Ján Toronszky a Viktor Tóth, z ostrihomského seminára Viktor Zapotoczky. Tretí ročník tvorili piati bohoslovci z užhorodského seminára – Anton Artim, Michal Beszkid, Ján Kizák, Michal Semetkovszký, Ján Sosztek, Juraj Zubriczký a Štefan Gojdič z peštianskeho seminára. Akadémia tak mala spolu dvanásť študentov.¹²

Do funkcie rektora seminára bol prešovským biskupom Dr. Mikulášom Tóthom dňa 26. augusta 1880 vymenovaný kanonik Prešovského biskupstva Alexander Rojkovič. Tým istým biskupským menovaním bol za vicerektora menovaný člen biskupského konzistória Bartolomej Sass. Starostlivosťou o duchovnú formáciu kandidátov – funkciou spirituála bol poverený Vojtech Janický. Novootvorený kňazský seminár bol zasvätený Ochrane Presvätej Bohorodičky (*Protectionem Beatae Mariae Virginis*). O rok neskôr, dňa 28. augusta 1881, biskup Dr.

---

⁹ RUBY, J.: Brevis historia dioecesis Eperjesiensis II. In: *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperjesiensis pro anno domini 1903*. Eperjesini 1903, s. 35; PEKAR, A.: *Historic backround of the Eparchy of Prjashev*. Pittsburgh 1968, s. 24 – 25.

¹⁰ Tamže.

¹¹ *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperjesiensis pro anno domini 1882*. Eperjesini 1882, s. 16.

¹² AGAP, *Protocollum 1880*, sign. 2454.

Mikuláš Tóth ustanovil pre spoločenstvo bohoslovcov nachádzajúcich sa v seminári nového vicerektora, ktorým sa stal Ján Gajdič (súčasne vykonával aj funkciu prefekta).¹³

V treťom školskom roku svojej existencie (1882/1883), otvorila teologická akadémia všetky štyri ročníky teologického štúdia, čím sa začala jej plnohodnotná existencia. V tomto školskom roku študovalo v akadémii už 23 bohoslovcov (v prvom ročníku 5, v druhom ročníku 4, v treťom ročníku 6 a vo štvrtom ročníku 8 bohoslovcov).¹⁴

V jednej z prvých zachovaných zápisníc vedenia seminára z 13. septembra 1883, sa pojednáva, že: „začiatok školského roka sa ustanovuje na 16. septembra 1883, pre prvý ročník sa prednášky začínajú 17. septembra 1883, ako priority sa nariaďujú pre tretí a štvrtý ročník prednášky z cirkevného práva a pastorálnej teológie denne po celý rok“. Stanovy seminára – seminárny štatút bol utvorený podľa užhorodského gréckokatolíckeho seminára.¹⁵

Aj keď Prešovské gréckokatolícke biskupstvo v roku 1882, na začiatku pôsobenia štvrtého prešovského biskupa Dr. Jána Vályiho (1882 – 1911) existovalo už 64 rokov, stále postrádalo niektoré cirkevné, resp. cirkevno-vzdelávacie inštitúcie. Ján Vályi preto vynakladal veľké úsilie o ich dobudovanie. Hneď po svojom nástupe do úradu sa prioritne snažil o rozšírenie budovy bohosloveckej akadémie a kňazského seminára, ktorá kapacitne nestačila pre narastajúci počet seminaristov. V priebehu rokov 1885 – 1903 inicioval viacero prestavieb a rekonštrukcií budovy seminára a akadémie.¹⁶ Už v roku 1885 sa začalo s dobudovaním ďalšieho poschodia.¹⁷

V roku 1901 dal biskup vypracovať plán na ďalšie rozšírenie bohosloveckého seminára. So stavbou sa začalo 20. augusta 1902 a práce boli ukončené 30. septembra 1903. Bol pristavaný bočný trakt, v ktorom bol umiestnený tzv. Malý internát.¹⁸ V novopostavenej bočnej časti seminára vznikli aj ďalšie nové miestnosti

¹³ JAMBOR, P.: *Formácia bohoslovcov Prešovskej eparchie na začiatku 20. storočia*. Diplomová práca. GTF PU v Prešove. Prešov 2013, s. 27.

¹⁴ Tamže, s. 29.

¹⁵ Archív Prešovského gréckokatolíckeho arcibiskupstva v Prešove (AGAP), fond: Seminár, inv. č. 567, Zápisnice seminára 1886 – 1887.

¹⁶ RUBY, J.: *Brevis historia dioecesis Eperjesiensis II*. In: *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperjesiensis pro anno domini 1903*. Eperjesini 1903, s. 39.

¹⁷ AGAP, Seminár, r. 1885, inv. č. 569, č. kr. 1.

¹⁸ V Malom internáte boli ubytovaní gréckokatolícki študenti kráľovského gymnázia z Prešova, resp. študenti kantorsko-učiteľského ústavu, tzv. Preparandii, príp. študenti z iných prešovských stredných škôl. Viac: BESKYD, G.: *Z histórie stredných škôl a internátov Rusínov Slovenska v rokoch 1919 – 1950*. In: GLOŠÍKOVÁ, O. (ed.): *Rusínske školstvo, kultúra a osveta na Slovensku v rokoch 1919 – 1950*. Prešov 2010, s. 107 – 108.

– o. i. napr. dve učebne, knižnica, spálne, hudobná miestnosť, ale aj toalety a fajčiarska miestnosť.¹⁹ Vďaka týmto stavebným úpravám mohlo v takto rozšírenej budove študovať až 40 seminaristov.²⁰

Okolie seminára sa výraznejšie začalo skrášľovať na začiatku 20. storočia. Doposiaľ neohradený pozemok bol ohradený betónovými stĺpkami, na ktorých boli natiahnuté pásy drôtu. Vstupné brány boli jedna na pravej a druhá na ľavej strane. Záhrada sa postupne zaplňala rôznymi okrasnými kríkmi a stromami. Areál parku sa neskôršie menil dosť často, základom ostal stredný ostrovček, okolo ktorého viedla cesta.²¹

Chod kňazského seminára v Prešove bol od roku 1894 vo väčšej miere financovaný z náboženského fondu a náboženskej základiny, ktoré väčšinou poskytoval štát.²²

Čoskoro po svojom zriadení sa prešovský seminár podobne ako užhorodský dostal pod vplyv promaďarských činiteľov, čo zákonite spôsobovalo stratu národnej identity duchovenstva. Pod týmto vplyvom sa promaďarské cítenie u časti gréckokatolíckeho duchovenstva často prejavovalo ešte aj po rozpade Rakúsko-Uhorska a vzniku Československa v roku 1918, resp. počas existencie medzivojnového Československa (1918 – 1939). Evidentný vplyv maďarizácie v seminári je vidieť najmä pri používaní vyučujúceho a administratívneho jazyka, ktorým až na výnimky bola maďarčina.²³

Počet seminaristov v jednotlivých ročníkoch v období rokov 1880 – 1918²⁴

Šk. rok/ ročník	1. roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.	Spolu
1880/1881	–	–	7	5	12
1882/1883	–	–	8	7	15
1883/1884	5	4	6	8	23
1884/1885	4	5	4	6	19

¹⁹ AGAP, Seminár, inv. č. 572, č. kr. 2.

²⁰ HRIVNÁK, S.: *Gréckokatolícke biskupstvo v Prešove 1323 – 1821 – 1950*. ŠOBA Prešov 1968, s. 35; tiež: LACA, P.: *Dejiny gréckokatolíckeho kňazského seminára v Prešove*. Prešov 2016, s. 90.

²¹ JAMBOR, P.: *Formácia bohoslovcov Prešovskej eparchie na začiatku 20. storočia*. Diplomová práca. GTF PU v Prešove. Prešov 2013, s. 47 – 48.

²² MUNKA, J.: *Patronatske právo*. Bratislava: Slovenská kníhtlačiareň, 1928, s. 66.

²³ Napr. aj stanovky seminára boli písané v maďarskom jazyku. Viz: AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1911, inv. č. 427, sign. 2341.

²⁴ JAMBOR, P.: *Formácia bohoslovcov Prešovskej eparchie na začiatku 20. storočia*. Diplomová práca. GTF PU v Prešove. Prešov 2013, Prílohy, s. 8.

1885/1886	4	4	5	4	17
1886/1887	6	4	4	5	19
1887/1888	7	6	4	4	21
1888/1889	3	7	6	4	20
1889/1890	4	3	7	6	20
1890/1891	6	4	3	7	20
1895/1896	7	11	10	10	38
1897/1898	3	2	6	4	15
1900/1901	8	7	7	2	24
1901/1902	5	6	7	9	27
1904/1905	9	11	7	7	34
1906/1907	12	11	8	11	42
1907/1908	14	10	10	10	44
1909/1910	19	12	10	8	49
1911/1912	13	6	13	11	43
1912/1913	11	13	7	13	44
1913/1914	11	10	11	5	37
1914/1915	5	11	9	10	31
1915/1916	5	5	11	10	31
1916/1917	4	5	7	8	24
1917/1918	6	4	5	6	21

Gréckokatolícka teologická akadémia v rokoch 1918 – 1950

Po 26. rokoch od posledných stavebných úprav prebehla v rokoch 1929 – 1930 rozsiahla rekonštrukcia budovy seminára. Na rekonštrukciu významne prispelo v roku 1930 aj československé Ministerstvo školstva a národnej osvety.²⁵ V roku 1936 pribudla pred budovou seminára bronzová socha národného buditeľa Rusínov Alexandra Duchnoviča.

Počas II. svetovej vojny bola od roku 1942 v budove seminára ubytovaná vojenská posádka, ktorá mala na starosti strážiť blízku budovu prešovskej pošty. Táto skutočnosť bola príčinou mnohých problémov medzi vedením seminára

---

25 AGAP, Seminár, r. 1929, inv. č. 579, sign. 40.

a vojskom, ktoré prevažne súviseli s narušovaním seminárneho poriadku a kňazskej formácie bohoslovcov zo strany vojakov.²⁶

Na prelome rokov 1944 – 1945, zasiahlo mesto Prešov viacero bombardovaní sovietskeho letectva. Pri týchto náletoch boli veľmi výrazne poškodené aj viaceré budovy gréckokatolíckej cirkvi – biskupský úrad, gymnázium (terajšia budova Gréckokatolíckej teologickej fakulty), ale aj vtedajší seminár. Po oslobodení bolo preto na nich nutné vykonať kompletne opravy. Budova seminára bola ťažko poškodená predovšetkým zo zadnej strany, keďže v jeho blízkosti (presne na budovu pošty) spadla bomba veľkého kalibru. Steny seminára boli na mnohých miestach ťažko poškodené, omietka bola spadnutá, stropy narušené, strecha zborená, väčšina okien bola úplne vytlčená a rozbitá. Poškodené boli aj vedľajšie budovy (drevená šopa, maštaľ, dreváreň), ktoré taktiež potrebovali väčšie opravy. Všetky tieto opravy boli napokon v roku 1945 vyčíslené na celkovú sumu 296.500 vtedajších korún.²⁷

Keďže počas vojnového obdobia boli vážne poškodené aj mnohé iné budovy v meste, štátna pomoc bola pre seminár riešená až v roku 1947. Dňa 26. septembra 1947 bola pre Prešovské gréckokatolícke biskupstvo priznaná štátna podpora na prípravné práce spojené s obnovou bohosloveckého seminára vo výške 200.000 korún. Tento obnos sa poukázal Štátnemu stavebnému úradu v Prešove, ktorý však mal podporu vyplatiť len po predchádzajúcom súhlase Povereníctva techniky. Táto priznaná podpora mala byť štátnym stavebným úradom uvoľnená len po schválení plánov a rozpočtov a po preskúmaní účtov. Celý tento proces realizácie štátnej podpory na opravu vojnových škôd pritom prebiehal až do roku 1949.²⁸

Koncom roka 1949, kedy sa už pripravovala likvidácia gréckokatolíckej cirkvi a s ňou aj likvidácia teologickej akadémie a seminára, vládna moc prišla s myšlienkou odkúpenia týchto nehnuteľností od gréckokatolíckej cirkvi, aby na tomto mieste postavila novú budovu pre Jednotný národný výbor v Prešove. Štát

---

²⁶ AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1943, inv. č. 459, sign. 2198.

²⁷ AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1945, inv. č. 461, sign. 60, 2287; tiež: ŠTURÁK, P.: História a súčasnosť Gréckokatolíckej teologickej fakulty v Prešove : 120 rokov od založenia Alma mater a 20 rokov od obnovenia jej činnosti. In: *Poslovia viery, poznania a múdrosti*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 2010, s. 11 – 12.

²⁸ AGAP, Seminár, Obnova Gréckokatolíckeho seminára, štátna podpora na obnovu seminára poškodeného vojnou, rok 1948, inv. č. 589; AGAP, Seminár, Štátna podpora na prípravné práce spojené s obnovou seminára, rok 1949, inv. č. 590.

mal súčasne uhradiť trovy s presťahovaním seminára do budovy gréckokatolíckeho sirotinca (dnešného kňazského seminára) a zaviazal sa, že v roku 1950 začne s budovaním nového seminára pre Prešovské gréckokatolícke biskupstvo.²⁹ V apríli roku 1950 však prišiel tzv. Prešovský sobor, a udalosti nabrali iný spád.

V 40. rokoch 20. storočia prišlo k oficiálnej zmene názvu seminára, resp. akadémie. Tieto dve inštitúcie sú často spojované, pre obidve sa zaužíval spoločný názov „Seminár“. Od vzniku seminára v roku 1880 bolo oficiálnym názvom teologickej akadémie pomenovanie *Lyceum Theologicum* (Teologické lýceum, resp. Teologické učilište). Alternatívne sa používal aj názov *Academia theologica Episcopalis Fragopolensis* (Teologická akadémia Prešovského biskupstva). V roku 1941 biskupská konferencia slovenských biskupov rozhodla o potrebe zmeniť názvy akadémií na Vysoké školy bohoslovecké. S touto zmenou sa stotožnilo aj Ministerstvo školstva, ktoré to potvrdilo 10. januára 1942. Od tohto dátumu sa preto oficiálnym názvom tejto inštitúcie stáva pomenovanie Gréckokatolícka vysoká škola bohoslovecká.³⁰ Ministerstvo zároveň navrhlo, aby sa od vysokej školy oficiálne oddelil inštitút seminára. Tento proces oddelenia sa v Prešovskom gréckokatolíckom biskupstve ukončil až v roku 1949, kedy biskup P. P. Gajdič dňa 25. decembra 1949 rozhodol o oddelení týchto dvoch inštitúcií.³¹

Od začiatku pôsobenie teologického lýcea v roku 1880 prešla táto vzdelávacia inštitúcia gréckokatolíckej cirkvi pozitívnym vývojom. V 40. rokoch 20. storočia mala akadémia už 5 katedrií – biblistiky, pastorálnej a morálnej teológie, dogmatických náuk, cirkevného dejepisu a cirkevného práva a kresťanskej filozofie.³² Teologické vzdelanie viedli predovšetkým gréckokatolícki kňazi Prešovského biskupstva. Zodpovednosť za vedenie akadémie niesol dekan, ktorého funkčné obdobie nebolo presne stanovené. K najdlhšie pôsobiacim profesorom akadémie patrili rektor kňazského seminára Michal Kotradov – profesor liturgiky (1880 – 1900), Bartolomej Janický – špirituál seminára vyučujúci 17 rokov (1880 – 1897), Dr. Jozef Vojtovič – profesor biblických vied (1888 – 1920), Dr. Mikuláš Russnák – profesor morálnej a pastorálnej teológie (1902 – 1950), neskôr Jozef Ďulaj (1910 – 1950), Dr. Simeon Smandray – profesor pastorálnej teológie

²⁹ AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1949, inv. č. 468, sign. 2800.

³⁰ AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1949, inv. č. 465, sign. 2282.

³¹ Tamže.

³² AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1941, inv. č. 457, sign. 970.

(1902 – 1934), Imrich Sedlák (1921 – 1949). Z civilnej oblasti vyučovali predovšetkým pastorálnu medicínu prešovskí mestskí lekári (napr. Dr. Koloman Salaj, Dr. Arpád Lakner, Dr. Alexander Gallotsik, Dr. Andrej Demeter).³³

Jeden z najvýznamnejších pedagógov, ktorý pôsobil na Bohosloveckej akadémii v medzivojnovnej Československej republike, bol jej dlhoročný profesor, významný vedec, teológ a polyhistor Dr. Mikuláš Russnák. Jeho celoživotná práca sa prelínala mnohými teologickými odbormi – vierouka, morálka, biblistika, liturgia, asketika, cirkevné dejiny, kanonické právo, atď., ako aj ďalšími neteologickými odbormi, napr. história, právo, či jazykoveda. Ovládal viacero jazykov (jeho vedecké diela vychádzali väčšinou v latinčine, maďarčine alebo rusínčine), vydal 177 samostatných odborných diel, čo spolu tvorí 192 zväzkov, okrem toho napísal vyše 75 vedeckých a odborných článkov. Výraznou mierou sa podieľal na novom vydaní *Kanonického predpisu pre východnú cirkev*, jeho štúdia o *Nanebovzatí Panny Márie s telom a dušou* (tzv. *Mariológia*), ktorá vyšla v r. 1936 v Prešove, bola ocenená aj Svätou stolicou v Ríme.³⁴ Ako uznanie za jeho prácu mu už v r. 1928 Svätý otec Pius XI. udelil titul *Praelati domestici*, v r. 1948 bol pápežom Piom XII. povýšený na apoštolského protonotára.³⁵

Významným „patrónom“ Bohosloveckej akadémie bol aj prešovský biskup P. P. Gojdič. Biskup sa nestaral len o bohoslovcov, ale aj o predstavených seminára a profesorov akadémie. Chcel, aby boli zaplnené všetky profesorské miesta na Teologickej akadémii, a aby každá katedra mala profesora. Tým chcel dosiahnuť vysokú vedomostnú úroveň bohoslovcov. Svojou osobnou angažovanosťou sa mu viackrát podarilo zabezpečiť systematizovanie profesorských miest na akadémii.

Biskup P. P. Gojdič veľmi často navštevoval seminár úradne, ale aj privátne. Uvedomoval si dôležitosť bohosloveckej akadémie a seminára pre život eparchie s ohľadom do budúcnosti. Pravidelne raz týždenne prichádzal do seminára kvôli duchovným prednáškam, spojených s praktickým riešením mnohých problémov a ťažkostí súvisiacich s teologickou a duchovnou formáciou bohoslovcov. Aj počas svojich pastoračných ciest brával viacerých seminaristov so sebou.³⁶

³³ BORZA, P. – JAMBOR, P.: Náčrt histórie Gréckokatolíckej teologickej fakulty v Prešove od 19. storočia do prvej dekády 21. storočia. In: *Theologos* : teologická revue, roč. 16, č. 1 (2014), s. 131.

³⁴ Univerzitný prof. Dr. Nikolaj Russnák – pápežský prelát, kanonik (1878 – 1955). In: *Gréckokatolícky kalendár 1991*. Prešov 1991, s. 59 – 62.

³⁵ CORANIČ, J.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku v rokoch 1918 – 1939*. Prešov 2013, s. 67.

³⁶ ŠTURÁK, P.: *Pavol Gojdič, OSBM*. Prešov: PETRA, 1997, s. 73 – 74.

Biskup P. P. Gojdič OSBM sa zvlášť usiloval napomáhať bohosloveckej akadémii a semináru aj po materiálnej stránke. Vyzýval kňazov a veriacich, aby hmotnými darmi prispievali na ich prevádzku. Do užívania pre seminár dal napr. aj veľkú eparchiálnu záhradu.³⁷

V 30. rokoch 20. storočia sa gréckokatolíckeho seminára dosť výrazne dotkla národnostná otázka. Vedenie seminára bolo niekoľkokrát obvinené z toho, že diskriminuje a násilne rusinizuje bohoslovcov slovenskej národnosti. Množstvo kritiky bolo adresované najmä na spirituála bohosloveckého seminára Vasiľa Hopka. Ten bol obviňovaný z toho, že dáva bohoslovcom exercície iba po rusínsky a zakazuje im rozprávať sa po slovensky. Vyvrátiť tieto podozrenia sa ešte koncom roka 1936 podujali samotní seminaristi, ktorí 31. decembra napísali list biskupovi P. Gojdičovi, v ktorom všetky obvinenia popreli. V liste uvádzajú, že za týmito obvineniami stoja traja bohoslovci, ktorých nespokojnosť je nielen pre ich „*svarlivyj charakter*“, ale vychádza aj z „*prekrásnej idey*“ Slovákov a ich „*ligy*“ všetko slovakizovať, a tiež z ich „*prenebreženija (pohrdania) k nam vsim, k našemu narodu*“.³⁸ Obvinenia voči vedeniu seminára však pokračovali aj v ďalších rokoch, na čo biskup reagoval tak, že inicioval v roku 1939 v seminári šetrenie tejto záležitosti. Jeho výsledok bol negatívny, v správe z 8. septembra 1939 sa konštatuje, že „*v seminári užívaníu slovenského jazyka nikto nezabránil*“.³⁹ Nespokojnosť najmä s osobou Vasiľa Hopka však pretrvávala aj naďalej, na upokojenie situácie sa preto biskup Pavol Gojdič rozhodol o. Vasiľa Hopka 31. augusta 1941 z tejto funkcie odvolať.⁴⁰

Vasiľ Hopko však naďalej ostal pôsobiť na teologickej akadémii. V roku 1943 bol menovaný za profesora morálnej a pastorálnej teológie. Avšak Ministerstvo školstva potvrdenie V. Hopka na miesto profesora oddŕaľovalo. Dôvodom bolo predovšetkým pretrvávajúce napätie medzi slovenskou vládou a vedením Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. Keď ministerské potvrdenie stále neprichádzalo, biskup P. P. Gojdič sa listom zo dňa 10. novembra 1944 obrátil na Ministerstvo školstva o podanie vysvetlenia. Napriek týmto urgenciám, a aj napriek

³⁷ ŠTURÁK, P.: Blahoslavený prešovský biskup Pavol Peter Gojdič OSBM a jeho prínos pre rozvoj cirkevného školstva. In: CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí*. Prešov 2009, s. 100.

³⁸ AGAP, Prezidiálne spisy, inv. č. 72, sign. 4.

³⁹ AGAP, Prezidiálne spisy, inv. č. 74, sign. 46.

⁴⁰ Tamže.

tomu, že V. Hopko splnil všetky podmienky, ktoré stanovilo Ministerstvo školstva, jeho profesorské miesto bolo uznané až v roku 1945.⁴¹

Počet seminaristov v jednotlivých ročníkoch vo vybraných rokoch obdobia 1919 – 1948⁴²

Šk. rok/ ročník	1. roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.	5. roč.	Spolu
1919/1920	7	2	1	4	–	14
1920/1921	4	8	3	1	–	16
1921/1922	5	5	10	5	–	25
1922/1923	8	3	5	7	–	23
1923/1924	6	7	5	5	–	23
1924/1925	6	8	5	4	–	23
1925/1926	7	6	8	5	–	26
1926/1927	9	7	9	8	–	33
1931/1932	5	7	7	4	2	25
1938/1939	2	5	6	2	8	23
1943/1944	2	6	6	5	2	21
1948/1949	12	7	5	4	2	30
1949/1950 ⁴³	7	15	10	6	4	42

Likvidácia Gréckokatolíckej cirkvi a Gréckokatolíckej vysokej školy bohosloveckej

Politické udalosti vo februári roku 1948 znamenali aj začiatok spustenia procesu likvidácie Gréckokatolíckej cirkvi v Československu, tým pádom aj likvidácie Gréckokatolíckej vysokej školy bohosloveckej. Odkedy komunisti prevzali štátnu moc, kňazský seminár sa stal centrom ich záujmu. Biskup P. Gojdič ešte pred tzv. „Prešovským soborom“ rozhodol, že vysväti za kňazov bohoslovcov piateho ročníka ešte pred obvyklým júnovým termínom, a to vo februári roku

⁴¹ BORZA, P.: *ThDr. Vasiľ Hopko a jeho vzťah k Vysokej škole bohosloveckej a semináru*. In: *Blahoslavený biskup Vasiľ Hopko (1904 – 1976)*. Prešov, 2004, s. 26.

⁴² JAMBOR, P.: *Formácia bohoslovcov Prešovskej eparchie na začiatku 20. storočia*. Diplomová práca. GTF PU v Prešove. Prešov 2013. Prílohy, s. 8.

⁴³ AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1949, inv. č. 465, sign. 2330.

1950. Až do legalizácie cirkvi po Pražskej jari v roku 1968 to bolo posledné verejné kňazské sviatenie gréckokatolíckych bohoslovcov. S blížiacim sa dátumom likvidácie gréckokatolíckej cirkvi biskup P. Gojdič rozhodol, že je potrebné vysvätiť aj bohoslovcov štvrtého ročníka.⁴⁴ Biskup P. Gojdič svojim bohoslovcom pri pravidelných návštevách akademie prorocky zdôrazňoval v posledných rokoch svojej služby: „Blížia sa ťažké časy, doba prenasledovania. Slúžte Pánovi za každých okolností – importune, opportune. Ale hlavne vás prosím, zostaňte verní svätej katolíckej cirkvi do posledného dychu svojho života, hoci budete bez reverendy aj v montérkach, len zostaňte verní“.⁴⁵

Život a prednášky v seminári „normálne“ pokračovali až do 10. apríla 1950. V noci z 10. na 11. apríla 1950 však komunistická bezpečnosť urobila prehliadku seminára a následne za jeho rektora vymenovala bývalého gréckokatolíckeho, teraz už pravoslávneho kňaza Antona Havrillu.⁴⁶ Pôvodne vedenie seminára bolo internované, neskôr uväznené. Do väzenia odviekli rektora seminára ThDr. Vasiľa Hopka, dekana akademie ThDr. Miróna Podhájeckého a špirituála Ivana Ljavinca. Podobne dopadli skoro všetci profesori.⁴⁷

Keď nové pravoslávne vedenie 20. apríla 1950 vyhlásilo, že seminár sa stáva pravoslávnym, bohoslovci sa prezliekli do civilného oblečenia a opustili ho. Bezpečnosť sa snažila všetkých bohoslovcov priviesť naspäť, no podarilo sa jej chytiť iba dvoch. Po „sobore“ sa preto začal „nový lov“ na seminaristov, tentoraz s „úspešnejším“ výsledkom, keďže 20 seminaristov bolo k 20. máju 1950 zatknutých a izolovaných v prešovskej väznici. Bohoslovci boli novým vedením seminára osobne predvolávaní a presvedčovaní, aby sa opäť sa vrátili „k viere predkov“. Traja bohoslovci napokon súhlasili s ich „presvedčovaním“, avšak preto, lebo zamýšľali opustiť seminár a chceli si zvoliť inú profesiu. Rektor A. Havrila sľúbil seminaristom, že vláda zaplatí za ich vzdelanie v pravoslávnom seminári v Prahe, avšak neuspel. Aj keď bohoslovci boli z väzenia nakoniec prepustení, o 2 týždne boli opäť zatknutí a následne autobusom prevezení do sústredovacieho kláštora v Hlohovci. Po dvoch mesiacoch pobytu v Hlohovci boli seminaristi

⁴⁴ VAŠKO, V.: *Dům na skále 2. Církev bojující 1950 – květen 1960*. Praha: Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství 2007, s. 213.

⁴⁵ DANCÁK, F.: V Prešove otvorená Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta. In: *Slovo*, roč. 23 (1991), č. 1, s. 8.

⁴⁶ KUBINYI, J.: *The History of Prjašiv Eparchy*. Romae 1970, s. 179 – 180.

⁴⁷ ŠTURÁK, P.: *Dejinný priezrez Gréckokatolíckeho kňazského seminára v Prešove a biskup Pavol Gojdič*. In: *Theologos. Teologická revue GBF PU v Prešove*. Prešov: PETRA, 2000, roč. 2, č. 4, s. 24.

a mladší kňazi povolaní k výkonu základnej vojenskej služby v Pomocných technických práporoch (tzv. PTP táboroch, alebo aj Vojenských táboroch nútených prácí) na tri a pol roka. Po prepustení mohli vykonávať iba manuálne práce, a tak tiež sa nesmeli vrátiť domov.⁴⁸

Na tzv. Prešovskom sobore, ktorý sa uskutočnil 28. apríla 1950 v Prešove, bola gréckokatolícka cirkev štátnou mocou administratívno-byrokratickým spôsobom násilne zlikvidovaná a následne včlenená do Pravoslávnej cirkvi. Gréckokatolícka vysoká škola bohoslovecká v Prešove tak týmto dátumom de facto ukončila svoju činnosť na dlhých 40 rokov.

Dňa 14. júla 1950 boli vládny nariadením č. 112/1950 o bohosloveckých fakultách⁴⁹ násilne zatvorené všetky diecézne semináre a rehoľné vysoké školy bohoslovnia, všetko katolícke bohoslovecké štúdium na Slovensku sa sústredilo na Rímskokatolíckej cyrilometodejskej bohosloveckej fakulte v Bratislave.⁵⁰ Samozrejme o gréckokatolíckej bohosloveckej fakulte vo vládnom nariadení už nebolo ani zmienky, naproti tomu sa zriadila Pravoslávna bohoslovecká fakulta v Prahe, na ktorej sa sústredilo všetko bohoslovecké štúdium pravoslávnej cirkvi na celom území Československa (neskôr sa fakulta premiestnila do Prešova, istý čas sídlila aj v priestoroch bývalej Gréckokatolíckej vysokej školy bohosloveckej, neskôr v priestoroch bývalého gréckokatolíckeho sirotinca).⁵¹

Mnohí (už bývalí) gréckokatolícki bohoslovci boli, ako už bolo uvedené vyššie, internovaní v PTP práporoch. Život v nich bol veľmi ťažký, bohoslovci museli pracovať v kameňolomoch, lesoch, letiskách, na stavbách ciest a železníc, či rôznych budov, v daždi alebo snehu 9 až 12 hodín denne. Príslušníci komunistickej bezpečnosti, ozbrojení automatickými puškami, privádzali brigádnikov do tábora, kde sa unavení a zničení fyzickou prácou, museli ešte zúčastňovať na 2 – 3 hodinových preškoľovacích prednáškach o marxizme-leninizme. Zlá strava, ťažká fyzická práca a aj povinné ideologické kurzy zničili zdravie mnohých kňazov a seminaristov. Ak bol niekto pristihnutý, že spí, strážcovia do nich hádzali rôzne predmety alebo ich prinútili behať okolo budovy za trest. Seminaristov ne-

⁴⁸ KUBINYI, J.: *The History of Prjašiv Eparchy*. Romae 1970, s. 179 – 180.

⁴⁹ Vládne nariadenie zo dňa 14. júla 1950 o bohosloveckých fakultách. In: <https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1950/112/19500726.html>.

⁵⁰ KUČERA, M.: *História prešovského gréckokatolíckeho seminára*. In: *Gréckokatolícky kňazský seminár biskupa Petra Pavla Gojdiča v Prešove*. Prešov: Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 1996, s. 15 – 16.

⁵¹ MAREK, P. – BUREHA, V.: *Pravoslavní v Československu v letech 1918 – 1953*. Brno : CDK 2008, s. 421.

šetrili od pripomienok o ich „hlúposti“ za to, že sa „netransformovali“ na pravoslávnej teologickej fakulte v Prahe, obviňovali ich za „špionáž“ pre Vatikán a ich „vzdorovitosť“ v preškoľovaní do „demokratického ľudového režimu“.⁵²

V rokoch 1950 – 1968 pôvodná budova bohosloveckej školy a kňazského seminára pripadla viacerým majiteľom. Postupne tu napr. sídlila pobočka firmy Křížík, n. p., prešovský Mäsokombinát, či riaditeľstvo Československej autobusovej dopravy v Prešove.⁵³ V pôvodnej budove gréckokatolíckeho seminára sa po presťahovaní z Prahy na istý čas usídlila aj Pravoslávna bohoslovecká fakulta. Pôvodná historická budova seminára následne pripadla riaditeľstvu podniku Reštaurácie a jedálne, v roku 1961 ju napokon zaujala Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach so sídlom v Prešove.⁵⁴

Začiatkom 70. rokov MsNV v Prešove rozhodol, že na tomto mieste „je potrebné“ postaviť novú budovu Divadla Jonáša Záborského. Na základe tohto rozhodnutia bola v priebehu druhej polovice roka 1973 a prvej polovice roka 1974 bývalá budova gréckokatolíckej Vysokej školy bohosloveckej a seminára zbúraná. V júni roku 1974 už bola na tomto mieste začatá stavba nového divadla.⁵⁵

Snahy o obnovu Gréckokatolíckej vysokej školy bohosloveckej v rokoch 1968 – 1990

Ani po Pražskej jari v roku 1968, kedy prebehla legalizácia gréckokatolíckej cirkvi, nebolo umožnené opätovné otvorenie teologickej fakulty, kde by mohol študovať gréckokatolícky kňazský dorast. Gréckokatolícki bohoslovci v rokoch 1969 – 1990 preto študovali v Bratislave na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte, príp. veľmi sporadicky na Teologickej fakulte v českých Litoměřiciach.

Povolenie činnosti teologickej fakulty, kde by mohol začať študovať kňazský dorast, resp. by mohli dokončiť svoje štúdiá bohoslovci študujúci pred rokom 1950, nebolo umožnené. Ako provizórne riešenie, na základe ústneho povolenia z Ministerstva kultúry SSR, preto začalo 35 bývalých bohoslovcov externé štúdium na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave. Štátna moc však toto externé štúdium čoskoro zakázala, s poukázaním na to, že

---

⁵² Tamtiež, s. 181 – 182.

⁵³ LACA, P.: *Z dejín kňazského seminára v Prešove*. Prešov 2009, s. 55.

⁵⁴ Kol. autorov: *Súpis pamiatok na Slovensku, zväzok druhý, K – P*. Bratislava : Obzor 1968, s. 558, tiež: LACA, P.: *Z dejín kňazského seminára v Prešove*. Prešov 2009, s. 55.

⁵⁵ CORANIČ, J.: *Z dejín Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*. České Budějovice 2014, s. 405.

cirkvi musí postačiť iba denné štúdium na tejto fakulte.⁵⁶ Aj toto štúdium však štátna nomenklatúra začala radikálne obmedzovať, predovšetkým pri prijímaní uchádzačov o štúdium teológie. Pri gréckokatolíckych bohoslovoch študujúcich v Bratislave na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte, bol v rokoch 1969 – 1989 uplatňovaný tzv. *numerus clausus* (t. j. obmedzený počet), ktorý určovalo Ministerstvo kultúry Slovenskej socialistickej republiky. Priemerný ročný prírastok nových absolventov teológie, t.j. novokňazov bol v tomto období 3,5 kňaza, zatiaľ čo priemerne ročne zomrelo v tomto období 12 až 13 kňazov.⁵⁷

Vážna situácia nastala po smrti svätiaceho biskupa Vasiľa Hopka v roku 1976. Keďže v Československu nebolo okrem V. Hopka ďalšieho gréckokatolíckeho biskupa, nemal v tom čase kto svätiť nových kňazov. Po prieťahoch štátnej moci nakoniec dostal v roku 1977 štátny súhlas na svätenie bohoslovcov pomocný biskup Križevského biskupstva (vo vtedajšej Juhoslávii, dnešnom Chorvátsku) a titulárny biskup gypsarský Mons. Joakim Segedi.⁵⁸ Od roku 1983 až do roku 1989 udeľoval sviatosť kňazstva gréckokatolíckym bohoslovcom Prešovského biskupstva križevský biskup Mons. Slavomír Miklovš.⁵⁹ Prvá slávnostná vysviacka po smrti biskupa V. Hopka sa v Prešove uskutočnila v nedeľu 11. júna 1978, medzi novokňazmi bol aj neskorší prvý prešovský arcibiskup metropolita Ján Babjak.

Veľmi zjednodušene a zovšeobecnene sa dá charakterizovať činnosť gréckokatolíckej cirkvi v Československu v tomto období ako nepretržitá snaha o aspoň základný „model“ fungovania. Jej predstavitelia vyvíjali nespočetné aktivity, ktoré mali viesť k zabezpečeniu aspoň tých najzákladnejších potrieb existencie cirkvi. Neustále pokusy o navrátenie biskupskej rezidencie, teologickej fakulty, či seminára, však stále narážali na odpor. Všetky tri inštitúcie tak boli gréckokatolíckej cirkvi vrátené až po roku 1989.

---

⁵⁶ JANHUBA, F.: Řeckokatolícká církev v době Husákovy totality a po převratu v roce 1989. In: *Theologos. Teologická revue GkBF PU v Prešove*. 2001, roč. 3, č. 3, s. 6.

⁵⁷ ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov : Petra 1999, s. 173; ŠTURÁK, P.: Intelektuálna a duchovná formácia budúcich kňazov gréckokatolíckej cirkvi v Prešove od roku 1880 do súčasnosti. In: KÓNYA, P. (ed.): *Univerzita v kontexte zmien*. Prešov 2014, s. 242.

⁵⁸ Joakim Segedi (27. 10. 1904 – 20. 03. 2004), v rokoch 1963 – 1984 pomocný biskup Križevského biskupstva a titulárny biskup gypsarský, 27. októbra 1984 odišiel do emeritúry, 17. marca 2004 bol menovaný za titulárneho arcibiskupa gypsarského, krátko nato 20. marca 2004 vo veku nedožitých 100-tých narodenín zomrel.

⁵⁹ Slavomír Miklovš (16. 05. 1934 – 21. 07. 2011), za križevského biskupa bol menovaný 22. januára 1983, svoju biskupskú službu vykonával až do 25. mája 2009, kedy odišiel do emeritúry.

Počet gréckokatolíckych seminaristov v jednotlivých ročníkoch študujúcich v rokoch 1969 – 1990 na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte v Bratislave⁶⁰

Šk. rok/ ročník	1. roč.	2. roč.	3. roč.	4. roč.	5. roč.	Spolu
1969/1970	8	6	3	2	0	19
1970/1971	1	8	6	3	2	20
1971/1972	0	1	8	5	3	17
1972/1973	2	0	1	8	5	16
1973/1974	2	2	0	1	8	13
1974/1975	1	2	2	0	2	7
1975/1976	4	1	2	1	0	8
1976/1977	4	4	1	3	1	13
1977/1978	2	4	4	1	3	14
1978/1979	4	2	4	3	1	14
1979/1980	3	4	2	4	3	16
1980/1981	4	3	4	1	4	16
1981/1982	2	4	2	4	1	13
1982/1983	4	2	4	2	4	16
1983/1984	6	4	2	4	2	18
1984/1985	6	6	4	2	4	22
1985/1986	6	6	6	4	2	24
1989/1987	5	6	6	6	4	27
1987/1988	7	5	6	6	6	30
1988/1989	11	7	5	6	6	35
1989/1990	14	11	7	5	5	42

⁶⁰ ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov : Petra 1999, s. 176, tiež LACA, P.: *Z dejín kňazského seminára v Prešove*. Prešov 2009, s. 198.

Gréckokatolícka bohoslovecká (teologická) fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika (1990 – 1996)

Pád totalitného režimu priniesol veľké zmeny aj pre gréckokatolícku cirkev. Jej situácia sa priaznivo zmenila až po celospoločenských zmenách v novembri 1989. Pre gréckokatolícku cirkev na Slovensku sa tak skončilo takmer 40-ročné prenasledovanie a konečne mohlo prísť k jej úplnej rehabilitácii a rozvinutiu jej činnosti vo všetkých sférach.

Dňa 3. mája 1990 prijalo Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej Federatívnej republiky Zákon č. 163/1990 o bohosloveckých fakultách, ktorým o. i. bola zriadená aj Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta (čl. 1, §1, ods. 4), a súčasne bola začlenená do Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.⁶¹ Keďže pôvodná budova teologickej akadémie a kňazského seminára už bola zbúraná, gréckokatolícka cirkev chcela umiestniť kňazský seminár a teologickú fakultu vo svojej bývalej budove sirotinca, ktorú však ako svoj seminár ešte stále užívala pravoslávna cirkev. Gréckokatolícka cirkev preto žiadala o jej urýchléné navrátenie, to sa však uskutočnilo až 10. augusta 1990. Jedným z dôvodov takéhoto oneskorenia bolo aj to, že MsNV v Prešove sa snažil nájsť vhodné priestory pre presťahovanie pravoslávnej fakulty a seminára z tohto objektu. Tie sa nakoniec našli, ale v tej dobe ešte boli obývané niekoľkými rómskymi rodinami, preto sa opäť čakalo na to, kým mesto nájde pre tieto rodiny náhradné bývanie.⁶²

Prvým dekanom Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty sa po znovuoobnovení stal doc. ThDr. Vladimír Poláček, a prvým rektorom seminára Vasiľ Kormaník. Do Prešova sa po zriadení fakulty malo premiestniť 43 bohoslovcov, ktorí doteraz študovali na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.⁶³ Budova fakulty a seminára však bola odovzdaná v stave, ktorý potreboval aspoň základnú rekonštrukciu. Nový školský rok sa preto nemohol začať načas, pretože bolo potrebné vykonať rekon-

---

⁶¹ ŠTURÁK, P.: Historický náčrt teologického vzdelávania v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. In: CORANIČ, J. (ed.): *Cirkev v dejinách kresťanstva na Slovensku*. Prešov 2014, s. 17; Univerzitu Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach tvorili tieto fakulty: Lekárska, Prírodovedecká, Právnická (všetky tri v Košiciach) a Filozofická, Pedagogická, Gréckokatolícka bohoslovecká, Pravoslávna bohoslovecká (všetky štyri v Prešove).

⁶² CHOVANEC, J.: Nezhody sú zlý liek. O otázkach, ktoré trápia veriacich dvoch cirkví v jednom kraji. In: *Slobodný piatok*, 25. máj 1990, s. 4.

⁶³ DANCÁK, F.: V Prešove otvorená Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta. In: *Slovo*, roč. 23 (1991), č. 1, s. 9.

štrukčné práce. Pod vedením rektora seminára V. Kormaníka za značnej brigádnickej pomoci bohoslovcov a veriacich sa uskutočnili nevyhnutné opravy (časť odborných prác popritom uskutočnil aj Mestský stavebný podnik v Prešove).⁶⁴

Otvorenie akademického roka 1990/1991 sa napokon uskutočnilo 3. novembra 1990. Otvoreniu predchádzala slávnostná liturgia v Katedrálnom chráme sv. Jána Krstiteľa za účasti prešovského gréckokatolíckeho biskupa Mons. Jána Hirku, apoštolského nuncia v ČSFR Mons. Giovanniho Coppu, košického biskupa Mons. Alojza Tkáča a rektora UPJŠ prof. Rudolfa Korca. Zároveň začal svoju činnosť aj kňazský seminár.⁶⁵

Výučba spočiatku prebiehala v priestoroch súčasného gréckokatolíckeho seminára (bývalého gréckokatolíckeho sirotinca, ktorý bol postavený počas episkopátu biskupa P. P. Gojdiča v rokoch 1932 – 1933).

Ešte počas priebehu prvého školského roka bolo štúdium sprístupnené aj laikom, mužom aj ženám (vôbec ako na prvej teologickej fakulte na území bývalého Československa, napr. teologické fakulty v Prahe a v Olomouci túto možnosť zaviedli až po fakulte v Prešove).⁶⁶ Fakulta v tom čase ponúkala jeden študijný program – *všeobecná katolícka teológia*, ktorý v tomto prvom akademickom roku študovalo spolu 82 študentov – 62 denných a 19 externých.⁶⁷ Základné štúdium bolo päťročné, postgraduálne trojročné a forma štúdia denná. V druhom akademickom roku veľký kancelár fakulty – prešovský sídelný biskup Ján Hirka, poskytol fakulte ďalšie priestory v areáli biskupského paláca. V tomto akademickom roku na fakulte študovalo 141 študentov.⁶⁸ O rok neskôr, v akademickom roku 1992/1993 už mala fakulta 272 študentov⁶⁹, preto biskup J. Hirka poskytol fakulte ďalšie miestnosti v inej časti biskupského areálu (terajšie priestory Gréc-

---

⁶⁴ KORMANÍK, V.: Krátky pohľad na dejiny seminára. In: 125. *Academia theologica: „Dedičstvo a budúcnosť“*. Prešov: Petra, n. o., 2006, s. 21.

⁶⁵ DANCÁK, F.: V Prešove otvorená Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta. In: *Slovo*, roč. 23 (1991), č. 1, s. 8.

⁶⁶ POLÁČEK, V.: Poslanie fakulty. In: *Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach 1990 – 1991. Študijný program všeobecná časť. Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta*. Košice 1990, s. 1; tiež: KRAJNÁK, J.: Štúdium katolíckej teológie v Prešove. In: *Gréckokatolícky kalendár*. Košice : Byzant, 1994, s. 93.

⁶⁷ Výkaz o vysokej škole. Údaje k 31. 10. 1990. In: Archív Študijného oddelenia Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.

⁶⁸ Výkaz o vysokej škole. Údaje k 31. 10. 1991. In: Archív Študijného oddelenia Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.

⁶⁹ Výkaz o vysokej škole. Údaje k 31. 10. 1992. In: Archív Študijného oddelenia Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.

kokatolíckej teologickej fakulty), v ktorej pred rokom 1989 sídlila Pedagogická fakulta UPJŠ (pôvodná budova bola vo vlastníctve gréckokatolíckej cirkvi, v 30. – 40. rokoch v nej sídlilo gréckokatolícke „ruské“ gymnázium).⁷⁰

V priebehu akademického roka 1992/1993 sa do týchto priestorov presťahoval aj dekanát a všetky administratívne a technicko-hospodárske oddelenia fakulty. Od tohto roku sa tieto priestory stali domovskými pre súčasnú Gréckokatolícku teologickú fakultu PU v Prešove. Budova novej fakulty však potrebovala nutnú rekonštrukciu. Tá sa napokon uskutočnila v rokoch 1993 – 1994 za podpory zahraničných sponzorov, predovšetkým zo Švajčiarska a Nemecka, keďže štátny príspevok na adaptáciu tejto budovy pre štátnu fakultu bol minimálny.⁷¹ Touto rekonštrukciou získala fakulta nové prednáškové a administratívne miestnosti, čím mohla značne rozšíriť prijímanie nových študentov.

Budova bývalého gréckokatolíckeho sirotinca ostala po odchode fakulty plne k dispozícii gréckokatolíckemu kňazskému semináru. S narastajúcim počtom bohoslovcov však čoskoro ani táto budova kapacitne nevyhovovala pre potreby moderného seminára. Z tohto dôvodu bolo potrebné rozdeliť seminaristov do dvoch budov. Časť seminaristov bola ubytovaná v priestoroch Biskupského úradu a Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty a časť v budove terajšieho sirotinca. V roku 1994 sa uskutočnila generálna rekonštrukcia a prestavba kňazského seminára, ktorá bola ukončená dňa 21. novembra 1996 jeho slávnostnou posviackou. Posviacky a slávnostného otváracieho ceremoniálu sa zúčastnil aj vtedajší prezident Slovenskej republiky Michal Kováč. Od tohto času gréckokatolícky kňazský seminár sídli v týchto priestoroch v Prešove a nesie meno blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča.⁷²

Gréckokatolícka teologická fakulta Prešovskej univerzity (1997 – 2025)

Dňa 10. decembra 1996 Národná rada SR schválila návrh zákona č. 361 o rozdelení Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. S účinnosťou od 1. januára 1997 tak vznikla Prešovská univerzita so sídlom v Prešove. Gréckokatolícka teologická fakulta bola následne inkorporovaná do Prešovskej univerzity. Podobne

⁷⁰ LIPTÁK, R.: Osemdesiatosem rokov štúdia katolíckej teológie v Prešove. In: CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Dejiny cirkevného gréckokatolíckeho školstva na Slovensku II.* Prešov 2009, s. 112.

⁷¹ POLÁČEK, V.: Slovo na úvod. In: *Študijný program. Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta Univerzity P. J. Šafárika 1993 – 1994.* Košice : UPJŠ 1993, s. 3.

⁷² Posviacka Gréckokatolíckeho kňazského seminára biskupa P. P. Gojdiča. In: Slovo, roč. 28, č. 24, 22. 12. 1996, s. 6 – 7; tiež ŠIMKO, M.: Dejiny gréckokatolíckeho kňazského seminára blahoslaveného Pavla Petra Gojdiča v Prešove. In: CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Dejiny cirkevného gréckokatolíckeho školstva na Slovensku II.* Prešov 2009, s. 158.

aj Gréckokatolícky kňazský seminár sa ako účelové zariadenie stal súčasťou novozriadenej Prešovskej Univerzity v Prešove.⁷³

V akademickom roku 2001/2002 došlo k rozdeleniu doteraz jediného študijného programu *všeobecná katolícka teológia – učiteľstvo náboženstva a etiky* na dva samostatné študijné programy – *katolícka teológia* a *učiteľstvo všeobecnovzdelávacích predmetov, náboženskej výchovy a etickej výchovy*. Akademický senát zároveň posúdil návrh koncepcie trojročného bakalárskeho štúdia a dvojročného magisterského štúdia, ako aj návrh na zavedenie kreditného systému štúdia od ďalšieho akademického roka.⁷⁴

V roku 2005 došlo k zmene názvu fakulty, pôvodný názov Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta sa zmenil na súčasný názov Gréckokatolícka teologická fakulta, čo lepšie vystihovalo poslanie fakulty – sprostredkovať teologické vzdelanie nielen kandidátom kňazstva – bohoslovcom, ale aj laickým študentom. Zmenu názvu fakulty schválil Akademický senát Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove na svojom rokovaní dňa 30. augusta 2005 s účinnosťou od 1. septembra 2005.⁷⁵

Gréckokatolícku teologickú fakultu Prešovskej univerzity (GTF PU) v novodobých dejinách úspešne viedli piati dekaní. V rokoch 1990 – 1995 doc. ThDr. Vladimír Poláček, v rokoch 1995 – 2003 doc. ThDr. František Janhuba, v rokoch 2003 – 2007 prof. ThDr. Vojtech Boháč, PhD., v rokoch 2007 – 2023 Mons. prof. ThDr. Peter Šturák, PhD. V súčasnosti od roku 2023 fakultu vedie prof. ThDr. Peter Tirpák, PhD.

Veľký kancelár GTF PU v Prešove, prešovský arcibiskup metropolita Mons. ThDr. Ján Babjak SJ, PhD., výraznou mierou prispel k stabilizácii teologickej fakulty tým, že uvoľnil viacerých duchovných z pastoračnej služby a plne ich vyčlenil pre akademickú prácu na fakulte.

Gréckokatolícka teologická fakulta sa postupne vyprofilovala medzi najlepšie teologické fakulty na Slovensku, ako o tom svedčia výsledky celoštátnych akreditácií či hodnotenia štátnych, alebo aj neštátnych ratingových agentúr. Vysokým ocenením kvality fakulty bolo jej prijatie medzi tzv. cirkevné fakulty. Hlavné

---

⁷³ MATLOVIČ, R.: Tri kvinténia Prešovskej univerzity v Prešove. In: *Prešovská univerzita v Prešove*. Prešov : Vydavateľstvo PU 2012, s. 9.

⁷⁴ Posudzovali plány gréckokatolíckej fakulty. In: http://pis.sk/clanok/616/posudzovali_plany_greckokatolickej_fakulty.html.

⁷⁵ Dodatok č. 1 k Štatútu Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove. In: Uznesenie č. 33 AS GBF PU v Prešove; <http://www.unipo.sk/public/media/1502/Vypisy%20uzneseni%20AS%20GTF%202003-2007.pdf>.

na základe aktivity prešovského arcibiskupa metropolitu Mons. ThDr. Jána Babjaka SJ, PhD. a jeho žiadosti adresovanej na Kongregáciu pre katolícku výchovu Svätej stolice v Ríme (*Congregazione per l'Educazione Cattolica della Santa Sede*), bola GTF PU v Prešove po splnení všetkých kvalitatívne náročných kritérií, dňa 28. októbra 2014 touto kongregáciou schválená za cirkevnú fakultu. Kongregácia postupne 28. októbra 2014 vydala tri dekréty, ktorými bola toto začlenenie deklarované. Prvým dekrétom kongregácia vyhlásila GTF PU v Prešove za cirkevnú teologickú fakultu, čím ju zaradila medzi tie fakulty, ktoré spadajú pod túto kongregáciu. GTF PU však naďalej zostala aj súčasťou Prešovskej univerzity v Prešove, riadiacou sa podľa platných zákonov Slovenskej republiky. Zároveň v tomto dekrete kongregácia vymenovala prešovského arcibiskupa a metropolitu Mons. Jána Babjaka SJ za jej veľkého kancelára so všetkými právami. Druhým dekrétom kongregácia vymenovala Mons. prof. ThDr. Petra Šturáka, PhD., ktorý bol vtedajším dekanom fakulty, za prvého dekana cirkevnej fakulty. Tretím dekrétom kongregácia podľa príslušných ustanovení týkajúcich sa cirkevných fakúlt, vymenovala vyžadovaných 12 stabilných vysokoškolských pedagógov („*stabiles*“) cirkevnej Gréckokatolíckej teologickej fakulty. GTF PU v Prešove sa týmto schválením stala jednou z nemnohých teologických fakúlt na svete, ktoré sú oficiálne začlenené pod túto kongregáciu.⁷⁶

Z iniciatívy prešovského arcibiskupa Mons. Jána Babjaka SJ bola zrekonštruovaná schátralá budova, resp. už takmer ruina bývalého baziliánskeho kláštora pri Divadle Jonáša Záborského v Prešove, ktorá bola prestavaná na tzv. Profesorský dom, v ktorom bývajú viacerí pedagógovia GTF PU. Veľký kancelár fakulty v spolupráci s jej terajším vedením sa rozhodujúcou mierou pričínal o modernizáciu všetkých priestorov fakulty, ktorá prebehla v dvoch etapách v rokoch 2007 – 2012. Ako príklad je možné spomenúť rozšírenie a zmodernizovanie fakultnej knižnice v roku 2007, rozsiahlu prestavbu hlavnej reprezentatívnej auly v rokoch 2009 – 2010 alebo komplexnú rekonštrukciu všetkých administratívnych, ale aj viacerých učebných miestností v roku 2012.⁷⁷

V súčasnosti študuje na fakulte takmer 350 študentov v siedmich študijných programoch, z ktorých sú 2 bakalárske: animácia voľnočasových aktivít a európske štúdiá, 3 magisterské: katolícka teológia, probačná a mediačná práca a európ-

---

⁷⁶ La nuova Facoltà ecclesiastica di Teologia greco-cattolica all'Università di Prešov (Slovachia). In: <http://www.educatio.va/content/cec/it/congregazione-per-l-educazione-cattolica/attivita/la-nuova-facolta-ecclesiastica-di-teologia-greco-cattolica-allun.html>.

⁷⁷ CORANIČ, J.: Z histórie Gréckokatolíckej teologickej fakulty PU v Prešove (1880 – 2015). In: *Slovo – časopis gréckokatolíckej cirkvi*, roč. 47, č. 4, 15. 02. 2015, s. 11.

ske štúdiá a dva doktorandské: katolícka teológia a európske religionistické a interkultúrne štúdiá. Fakulta má zároveň práva na habilitačné konanie a vymenovanie konanie na profesora v odbore katolícka teológia.

Gréckokatolícka teologická fakulta v Prešove sa rozhodujúcou mierou zaslúžila o doplnenie veľkého nedostatku kňazov v gréckokatolíckej cirkvi po roku 1989. Od svojho znovuoživenia v roku 1990 až do súčasnosti na GTF PU úspešne ukončilo svoje teologické štúdium 450 absolventov – bohoslovcov. Absolútna väčšina z nich bola potom vysvätená za kňazov pre všetky tri gréckokatolícke eparchie. Prešovský biskup Mons. Ján Hirka za takmer 13 rokov svojej biskupskej služby (1989 – 2002) vysvätil 165 kňazov.⁷⁸ Podobne aj jeho nástupca, prešovský arcibiskup Mons. Ján Babjak SJ počas svojho takmer 20-ročného episkopátu (2002 – 2022) vysvätil 181 kňazov. V rokoch 2022 – 2023 spravoval Prešovské arcibiskupstvo apoštolský administrátor Mons. Peter Rusnák, ktorý v týchto rokoch vysvätil pre toto arcibiskupstvo 9 novokňazov. Ďalších 6 kňazov vysvätil v rokoch 2024 a 2025 už nový sídelný prešovský arcibiskup metropolita Mons. Jonáš Maxim. Pre Košický exarchát, resp. pre Košickú eparchiu biskup Mons. Milan Chatur CSsR (1997/2008 – 2021) a jeho nástupca arcibiskup Mons. Cyril Vasil SJ (2021 –) vysvätili vyše 100 nových kňazov. Bratislavský eparcha Mons. Peter Rusnák (2008 –) vysvätil pre Bratislavskú eparchiu 4 kňazov. Pre drvivú väčšinu týchto novokňazov bola ich alma mater práve Gréckokatolícka teologická (bohoslovecká) fakulta v Prešove.

Vývoj počtu študentov a absolventov GTF PU v Prešove v období rokov 1990 – 2025

ak. rok	počet študentov D ⁷⁹	počet študentov E ⁸⁰	počet študentov D+E	počet absolventov D	počet absolventov E	počet absolventov D+E
1990/1991	70	12	82			
1991/1992	146	7	153			
1992/1993	272		272	7	8	15
1993/1994	462		462	10		10
1994/1995	613		613	25		25

⁷⁸ RUSNÁK, A.: V biskupskej službe. 18. výročie biskupskej konsekrácie Mons. Jána Hirku. In: *Slovo*, roč. 40, č. 7, 09. 03. 2008, s. 8.

⁷⁹ D – denná forma štúdia.

⁸⁰ E – externá forma štúdia.

1995/1996	559		559	33		33
1996/1997	522		522	77		77
1997/1998	446		446	107		107
1998/1999	377		377	142		142
1999/2000	269		269	157		157
2000/2001	310		310	32		32
2001/2002	301		301	77		77
2002/2003	350	40	390	9		9
2003/2004	342	134	476	50		50
2004/2005	340	251	591	55		55
2005/2006	240	356	596	67	38	105
2006/2007	383	441	824	83	91	174
2007/2008	399	415	814	84	122	206
2008/2009	484	351	835	97	150	247
2009/2010	480	284	764	129	165	294
2010/2011	381	258	639	198	104	302
2011/2012	393	234	627	117	105	222
2012/2013	372	225	597	128	85	213
2013/2014	380	194	574	103	85	188
2014/2015	385	179	564	125	82	207
2015/2016	358	205	563	112	69	181
2016/2017	300	180	480	105	84	189
2017/2018	250	142	392	85	47	132
2018/2019	211	149	360	76	33	109
2019/2020	192	156	348	49	34	83
2020/2021	178	184	362	44	55	99
2021/2022	167	141	308	38	32	70
2022/2023	235	146	381	44	46	90
2023/2024	167	137	304	38	34	72
2024/2025	174	168	342	48	40	88
Spolu				2551	1509	4060

Absolventi – bohoslovci Gréckokatolíckej teologickej fakulty a Gréckokatolíckeho kňazského seminára blahoslaveného biskupa Pavla Petra Gojdiča za jednotlivé biskupstvá v rokoch 1991 – 2025

rok / biskupstvo	PO biskupstvo	KE biskupstvo	BA biskupstvo	Mukačevské biskupstvo	Spolu
1991	2				2
1992	6				6
1993	8				8
1994	13				13
1995	13				13
1996	29				29
1997	13	10			23
1998	15	13			28
1999	9	7		2	18
2000	14	5			19
2001	18	18			36
2002	6	3			9
2003	15	6			21
2004	17	3			20
2005	7	5			12
2006	13	4			17
2007	4	1			5
2008	7	4			11
2009	10	2			12
2010	5	2			7
2011	7	3			10
2012	6	3			9
2013	4	2			6
2014	10	2			12
2015	9	2			11
2016	7	2	1		10
2017	6				6
2018	14	3	1		18
2019	8	3			11
2020	8	3			11
2021	4	3			7
2022	6		2		8
2023	4	4			8
2024	1	3			4
2025	8	2			10
Spolu	318	116	4	2	450

BIBLIOGRAFIA

- Archív Prešovského gréckokatolíckeho arcibiskupstva v Prešove (AGAP), fond:
Seminár, inv. č. 567, Zápisnice seminára 1886 – 1887.
- AGAP, Seminár, r. 1885, inv. č. 569, č. kr. 1.
- AGAP, Seminár, inv. č. 572, č. kr. 2.
- AGAP, Seminár, r. 1929, inv. č. 579, sign. 40.
- AGAP, Seminár, Obnova Gréckokatolíckeho seminára, štátna podpora na obnovu seminára poškodeného vojnou, rok 1948, inv. č. 589.
- AGAP, Seminár, Štátna podpora na prípravné práce spojené s obnovou seminára, rok 1949, inv. č. 590.
- AGAP, *Protocollum* 1880, sign. 2454.
- AGAP, Prezidiálne spisy, inv. č. 72, sign. 4.
- AGAP, Prezidiálne spisy, inv. č. 74, sign. 46.
-
- AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1879, inv. č. 395, sign. 2751
- AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1911, inv. č. 427, sign. 2341.
- AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1941, inv. č. 457, sign. 970.
- AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1943, inv. č. 459, sign. 2198.
- AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1945, inv. č. 461, sign. 60, 2287.
- AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1949, inv. č. 465, sign. 2282.
- AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1949, inv. č. 465, sign. 2330.
- AGAP, Bežná agenda, Spisy, r. 1949, inv. č. 468, sign. 2800.
-
- BESKYD, G.: Z histórie stredných škôl a internátov Rusínov Slovenska v rokoch 1919 – 1950. In: GLOSÍKOVÁ, O. (ed.): *Rusínske školstvo, kultúra a osveta na Slovensku v rokoch 1919 – 1950*. Prešov 2010, s. 107 – 108.
- BORZA, P.: *ThDr. Vasil' Hopko a jeho vzťah k Vysokej škole bohosloveckej a semináru*. In: *Blahoslavený biskup Vasil' Hopko (1904 – 1976)*. Prešov, 2004, s. 26.
- BORZA, P. – JAMBOR, P.: Náčrt histórie Gréckokatolíckej teologickej fakulty v Prešove od 19. storočia do prvej dekády 21. storočia. In: *Theologos : teologická revue*, roč. 16, č. 1 (2014), s. 123 – 141.
- CORANIČ, J.: Z histórie Gréckokatolíckej teologickej fakulty PU v Prešove (1880 – 2015). In: *Slovo – časopis gréckokatolíckej cirkvi*, roč. 47, č. 4, 15. 02. 2015, s. 11.

- CORANIČ, J.: *Z dejín Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku*. České Budějovice 2014, s. 405.
- CORANIČ, J.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku v rokoch 1918 – 1939*. Prešov 2013, s. 67.
- DANCÁK, F.: V Prešove otvorená Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta. In: *Slovo*, roč. 23 (1991), č. 1, s. 8, 9.
- DUCHNOVIČ, A.: *Chronologičeskaja istoria slavnoj eparchii Prjaševskoj ot jeja načala do pervaho episkopa Grigorija Tarkoviča*. Sankt Peterburg 1877, s. 61 – 62.
- GLEVAŇÁK, M.: Academia Theologica Episcopalis Fragopolienensis od roku 1880 – výchovno-vzdelávacia inštitúcia pre kandidátov na kňazstvo Prešovskej gréckokatolíckej eparchie. In: *Kresťanská kultúra a jej miesto v dejinách východného Slovenska*. Prešov : Štátna vedecká knižnica v Prešove, 2011, s. 165 – 185. ISBN 978-80-85734-90-4.
- HRIVNÁK, S.: *Gréckokatolícke biskupstvo v Prešove 1323 – 1821 – 1950*. ŠOBA Prešov 1968, s. 35.
- CHOVANEC, J.: Nezhody sú zlý liek. O otázkach, ktoré trápia veriacich dvoch cirkví v jednom kraji. In: *Slobodný piatok*, 25. máj 1990, s. 4.
- JAMBOR, P.: *Formácia bohoslovcov Prešovskej eparchie na začiatku 20. storočia*. Diplomová práca. GTF PU v Prešove. Prešov 2013, s. 25.
- JANHUBA, F.: Řeckokatolícká církev v době Husákovy totality a po převratu v roce 1989. In: *Theologos. Teologická revue GkBF PU v Prešove*, 2001, roč. 3, č. 3, s. 6.
- Kol. autorov: *Súpis pamiatok na Slovensku, zväzok druhý, K – P*. Bratislava : Obzor 1968, s. 558.
- KORMANÍK, V.: Krátky pohľad na dejiny seminára. In: 125. *Academia theologica: „Dedičstvo a budúcnosť“*. Prešov: Petra, n. o., 2006, s. 21.
- KRAJŇÁK, J.: Štúdium katolíckej teológie v Prešove. In: *Gréckokatolícky kalendár*. Košice : Byzant, 1994, s. 93.
- KUBINYI, J.: *The History of Prjašiv Eparchy*. Romae 1970, s. 179 – 180.
- KUČERA, M.: *História prešovského gréckokatolíckeho seminára*. In: *Gréckokatolícky kňazský seminár biskupa Petra Pavla Gojdiča v Prešove*. Prešov: Spolok biskupa Petra Pavla Gojdiča, 1996, s. 15 – 16.
- KUŠNIRÁKOVÁ, I.: *Piae foundationes. Zbožné fundácie a ich význam pre rozvoj uhorskej spoločnosti v ranom novoveku*. Bratislava 2009, s. 100.
- LIPTÁK, R.: Osemdesiatosem rokov štúdia katolíckej teológie v Prešove. In: CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Dejiny cirkevného gréckokatolíckeho školstva na Slovensku II*. Prešov 2009, s. 112.

- LACA, P.: *Dejiny gréckokatolíckeho kňazského seminára v Prešove*. Prešov 2016, s. 90.
- LACA, P.: *Z dejín kňazského seminára v Prešove*. Prešov 2009, s. 55, 198.
- MAREK, P. – BUREHA, V.: *Pravoslavní v Československu v letech 1918 – 1953*. Brno : CDK 2008, s. 421.
- MATLOVIČ, R.: Tri kvinténia Prešovskej univerzity v Prešove. In: *Prešovská univerzita v Prešove*. Prešov : Vydavateľstvo PU 2012, s. 9.
- PAPP, Š.: Kde sa učili a študovali naši kňazi. In: *Gréckokatolícky kalendár*. Prešov 1985, s. 123.
- ПАПП, С.: Богослови Мукачівської єпархії на студіях у Трнавi i на інших університетах. In: *Gréckokatolícky kalendár 1985*, s. 135 – 140.
- PEKAR, A.: *Historic backround of the Eparchy of Prjashhev*. Pittsburgh 1968, s. 24 – 25.
- POLÁČEK, V.: Poslanie fakulty. In: *Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach 1990 – 1991. Študijný program všeobecná časť*. Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta. Košice 1990, s. 1.
- POLÁČEK, V.: Slovo na úvod. In: *Študijný program. Gréckokatolícka bohoslovecká fakulta Univerzity P. J. Šafárika 1993 – 1994*. Košice : UPJŠ 1993, s. 3.
- RENDEK, L. – JAMBOR, P.: *Cestou hľadania. Formácia bohoslovcov v Prešovskom biskupstve v rokoch 1818 – 1968*. Poprad 2021, 247 s.
- RUBY, J.: Brevis historia dioecesis Eperjesiensis II. In: *Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperjesiensis pro anno domini 1903*. Eperjesini 1903, s. 35, 69.
- RUSNÁK, A.: V biskupskej službe. 18. výročie biskupskej konsekrácie Mons. Jána Hirku. In: *Slovo*, roč. 40, č. 7, 09. 03. 2008, s. 8.
- Schematismus venerabilis cleri graeci ritus catholicorum dioecesis Eperjesiensis pro anno domini 1882*. Eperjesini 1882, s. 16.
- ŠIMKO, M.: Dejiny gréckokatolíckeho kňazského seminára blahoslaveného Pavla Petra Gajdiča v Prešove. In: CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Dejiny cirkevného gréckokatolíckeho školstva na Slovensku II*. Prešov 2009, s. 158.
- ŠTURÁK, P.: História a súčasnosť Gréckokatolíckej teologickej fakulty v Prešove : 120 rokov od založenia Alma mater a 20 rokov od obnovenia jej činnosti. In: *Poslovia viery, poznania a múdrosti*. Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 2010, s. 11 – 12.
- ŠTURÁK, P.: Michal Kotradov – kňaz, kanonik, pedagóg, publicista, aktivista na poli vzdelanosti a cirkvi, rektor kňazského seminára. In: *Dejiny cirkevného gréckokatolíckeho školstva na Slovensku I*. Prešov : GTF PU, 2007, s. 39.

- ŠTURÁK, P.: *Dejinný prierez Gréckokatolíckeho kňazského seminára v Prešove a biskup Pavol Gojdič*. In: *Theologos. Teologická revue GBF PU v Prešove*. Prešov: Petra, 2000, roč. 2, č. 4, s. 24.
- ŠTURÁK, P.: Blahoslavený prešovský biskup Pavol Peter Gojdič OSBM a jeho prínos pre rozvoj cirkevného školstva. In: CORANIČ, J. – ŠTURÁK, P. (eds.): *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí*. Prešov 2009, s. 100.
- ŠTURÁK, P.: Historický náčrt teologického vzdelávania v Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku. In: CORANIČ, J. (ed.): *Cirkev v dejinách kresťanstva na Slovensku*. Prešov 2014, s. 17.
- ŠTURÁK, P.: Intelektuálna a duchovná formácia budúcich kňazov gréckokatolíckej cirkvi v Prešove od roku 1880 do súčasnosti. In: Kónya, P. (ed.): *Univerzita v kontexte zmien*. Prešov 2014, s. 242.
- ŠTURÁK, P.: *Dejiny Gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov : Petra 1999, s. 173, 176.
- ŠTURÁK, P.: *Pavol Gojdič, OSBM*. Prešov : Petra, 1997, s. 73 – 74.
- Univerzitný prof. Dr. Nikolaj Russnák – pápežský prelát, kanonik (1878 – 1955). In: *Gréckokatolícky kalendár 1991*. Prešov 1991, s. 59 – 62.
- VASIL, C.: Predstavitelia Mukačevského gréckokatolíckeho biskupstva v 17. a 18. storočí a Trnavská univerzita. In: *Trnavská univerzita 1635 – 1777*. Referáty zo seminára k 360. výročiu založenia (zostavil Jozef Šimončíč). Trnava 1996, s. 106 – 107.
- VAŠKO, V.: *Dům na skále 2. Církev bojující 1950 – květen 1960*. Praha: Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství 2007, s. 213.
- Výkaz o vysokej škole. Údaje k 31. 10. 1990. In: Archív Študijného oddelenia Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.
- Výkaz o vysokej škole. Údaje k 31. 10. 1991. In: Archív Študijného oddelenia Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.
- Výkaz o vysokej škole. Údaje k 31. 10. 1992. In: Archív Študijného oddelenia Gréckokatolíckej teologickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove.
- Dodatok č. 1 k Štatútu Gréckokatolíckej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove. In: Uznesenie č. 33 AS GBF PU v Prešove; <http://www.unipo.sk/public/media/1502/Vypisy%20uzneseni%20AS%20GTF%202003-2007.pdf>.
- La nuova Facoltà ecclesiastica di Teologia greco-cattolica all'Università di Prešov (Slovachia). In: <http://www.educatio.va/content/cec/it/congregazione-per-l-educazione-cattolica/attivita/la-nuova-facolta-ecclesiastica-di-teologia-greco-cattolica-allun.html>.

Posudzovali plány gréckokatolíckej fakulty. In: http://pis.sk/clanok/616/posudzovali_plany_greckokatolickej_fakulty.html.

Posviacka Gréckokatolíckeho kňazského seminára biskupa P. P. Gojdiča. In: *Slovo*, roč. 28, č. 24, 22. 12. 1996, s. 6 – 7.

Vládne nariadenie zo dňa 14. júla 1950 o bohosloveckých fakultách. In: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1950/112/19500726.html>.

ADRESÁR AUTOROV

prof. PhDr. Jaroslav CORANIČ, PhD.

Katedra historických vied, Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove
e-mail: *jaroslav.coranic@unipo.sk*

Dr. h. c. prof. PhDr. Pavol DANCÁK, PhD.

Katedra filozofie a religionistiky, Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove
e-mail: *pavol.dancak@unipo.sk*

ThLic. Ivana HALGAŠOVÁ, PhD.

e-mail: *ivanahalgasova@gmail.com*

prof. ThDr. Cyril HIŠEM, PhD.

Katedra filozofie a histórie, Teologická fakulta v Košiciach,
Katolícka univerzita v Ružomberku
e-mail: *cyril.hisem@ku.sk*

doc. ThDr. Michal HOSPODÁR, PhD.

Katedra systematickej teológie, Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove
e-mail: *michal.hospodar@unipo.sk*

doc. ThDr. Radoslav LOJAN, PhD., MBA.

Katedra spoločenských vied, Teologická fakulta v Košiciach,
Katolícka univerzita v Ružomberku
e-mail: *radoslav.lojan@ku.sk*

Mgr. Jana LUKÁČOVÁ, PhD.

Katedra historických vied, Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove
e-mail: *jana.lukacova.1@unipo.sk*

doc. ThDr. Marcel MOJZEŠ, PhD.

Katedra systematickej teológie, Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove
e-mail: *marcel.mojzes@unipo.sk*

doc. ThDr. Štefan PALOČKO, PhD.

Katedra systematickej teológie, Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove
e-mail: *stefan.palocko@unipo.sk*

SSLic. Mgr. Ľuboš PAVLIŠINOVIC

Katedra systematickej teológie, Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove
e-mail: *lubos.pavlisinovic@smail.unipo.sk*

Mons. doc. ThDr. Ľubomír PETRÍK, PhD.

Katedra systematickej teológie, Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove
e-mail: *lubomir.petrik@unipo.sk*

prof. ThDr. Rudolf SVOBODA, Ph.D., Th.D.

Katedra teologických vied,
Teologická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
e-mail: *svobodar@tf.jcu.cz*

prof. Dr. Michal VALČO, PhD.

Katedra cirkevných dejín, Evanjelická bohoslovecká fakulta,
Univerzita Komenského v Bratislave
e-mail: *michal.valco@uniba.sk*

ThDr. Patrik TARAJ, PhD.

Katolícka univerzita v Ružomberku, Teologická fakulta v Košiciach
Teologický inštitút v Spišskom Podhradí
e-mail: *patrik.taraj@ku.sk*

prof. ThDr. Peter TIRPÁK, PhD.

Katedra spoločenských a humanitných vied, Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove
e-mail: *peter.tirpak@unipo.sk*

**PROCES PERMANENTNEJ FORMÁCIE
ABSOLVENTOV TEOLÓGIE
AKO SÚČASŤ CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA III.**

prof. PhDr. Jaroslav CORANIČ, PhD. (ed.)

Recenzenti:

prof. PaedDr. ThLic. Martin WEIS, Th.D.

prof. ThDr. Štefan LENČIŠ, PhD.

dr hab. Marek REMBIERZ, PhD.

Návrh obálky:

Mgr. Jana LUKÁČOVÁ, PhD.

Rozsah: 213 strán

Vydanie: prvé

Vydavateľ:

© Gréckokatolícka teologická fakulta,
Prešovská univerzita v Prešove, 2025

ISBN 978-80-555-3659-0